

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA

A MÁSODIK FÉRJ

- REGÉNY KÉT KÖTETBEN -

IRTA
ABONYI ÁRPÁD

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA
1895.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5557-05-7 (online)
MEK-16492

ELSŐ KÖTET.

ELSŐ FEJEZET.

I.

A színházi villamos jelzők a *Sibilla* harmadik felvonásának kezdetét jelentették. Az ajtó-csapkodás lassanként megszűnt, a portás beczammogott szűk lakásába, s körmeit melengetve telepedett le a kemence mellé. Kellemetlen februári hideg járt; a hó nem akart eltakarodni. A színház udvara üres volt. A kuttól az utczára vezető mellékkapu ajtajáig mindössze egy borostás állu, apró, hunyorgó szemű ur sétálgatott, gondosan kikerülgetve az összelapátolt hóbuczkákat. Pár percz előtt a szinpadra vezető széles ajtóban ácsorgó munkások lármás öröme ezekbe botlott bele az egyik inspekziós, nyalka tüzoltó, s majdnem orrára esett. A sétáló ur egy pillanatra szintén elmosolyodott a boszusan morgó sisakos Flóriánon, - azután ismét behuzta fejét a kabátja gallérjába, s szivarozva méregette a kuttól a kapuig levő tizen-négy lépést, maga sem tudta már, hogy negyvenedszer-e vagy ötvenedszer. Sok nem hiányozhatott az ötvenhez sem.

A dolog végre is unalmassá vált. A szinpadi diszlet-munkások bevonultak melegebb helyre, a butortárba, s a kártyaszobából is kiszállingóztak a kalabriász lovagjai. A sétáló, szürke ur megállt az ablak mellett és benézett. A kerek asztal mellett még ült két tekintélyes mohikán; egyik Mefisztó nagy szerepében kiváló nevezetesség, a másik a leghatalmasabb Tiborcz. Mefisztó ezuttal frackban, fehér nyakkendővel ült az asztal mellett; a *Sibilla* harmadik felvonásában még dolga van; ki kell jelentenie egy izgalmas jelenetben rajongó fiának Gusztávnak, hogy bolond, ha immorálisnak tart egy szép fiatal özvegyet, csak azért, mert ez az asszony másodszer is férjhez szeretne menni. A sétáló ur az ablakon keresztül kényelmesen belelátott Mefisztó kártyájába, s nyelvélvel önkénytelen csettintve mormogta: »jól van, még egy hívás«... Ebben az új hívásban azonban nem gyönyörködhetett. A villamos jelző hevesen csilingelt, Mefisztó lecsapta a kártyákat. »Disznóság!« kiáltotta harsányan, s kirohant az ajtón a szinpad felé. A magára hagyott Tiborcz dörmögve szivarra gyujtott, kilépett fülig begombolkozva az udvarra, s az utczára vezető kapun keresztül elhagyta a színház épületét.

A sétáló ur felkerült megint a kuthoz, s ott megállt. Fél tiz. Még egy negyed óra. Addig hallgathatja a telefon drótok között sivitó szél muzsikáját, s végig lépheti egy párszor a kuttól a kapuig terjedő szűk udvarrészt. Boronkai Imre ur, így hívták a sétáló, szürke férfit, nem tartozott a türelmetlen emberek közé, ez a ma esti leskelődés fiatal rokona, Fülöp után azonban nagy próbára tette alapjában véve lomha, békés természetét, mely ritkán szokott egyforma kesernyés hangulatából kizökkenni. A derék ember fázott és ez boszantotta. Gondolatai otthon kalandoztak Viola-utca 23. sz. lakásában, a hol nejével és leányával lakott, kik eddig már bizonyára nyugtalanul várják. El fog romlani a theája is. Boronkainé asszony a zajos jeleneteket nem szívesen engedi el, kivált olyankor, ha elmaradásának pontos magyarázatával nem szolgálhat. Ma például így áll a dolog, s ez nem kis mértékben aggasztotta. Persze, ha nem jelent volna meg a plébánia-utczai Münszter-házban, hogy »szorongatott helyzetében« egy kis segílyt kérjen Feliczia tantikától, a család szigorú fejétől, - akkor nem találkozott volna Clermontnéval sem, s a fiatal hölgy nem lett volna abban a helyzetben, hogy levelét, melyet Fülöpnek, a mai *Sibilla* szerzőjének, s a Münszter-család büszkeségének írt, éppen az ő rokoni közvetítésére bizza. Igaz, hogy Fülöp is rokon, Clermontné is Münszter leány, s így rokona Fülöpnek is, neki is, de mégis csak meggondolhatnák, hogy egy Boronkai végre is Boronkai; nem alkalmas arra, hogy levélhordó szerepekre használják.

S a jó ur duzzogva tapogatta meg zsebében a levelet. Míg a plébánia utczából a színházig jött, néhányszor megerőltette fantáziáját, hogy tartalmából megsejtsen egyetmást, hátha alkalmilag hasznát lehetne venni, - kísérletezése azonban kudarcot vallott. Clermontné, a szőke fiatal

asszony, - kit ugyancsak nehezen hagyhatott itt férje, a boldogult őrnagy, - mosolyogva, elegans könnyedséggel, finom arczának majdnem gyermekes nyíltságával bizta reá fél nyolczkor a levelet, azzal a meghagyással, hogy okvetlen keresse föl vele Fülöpöt és juttassa kezébe még ma. »Hallgatás kedves Boronkai, hallgatás... és most siessen, siessen.« - A hallgatásra való figyelmeztetés bizonyára megbántás számba is mehetne, ha nem rokoni ajakról jön. Erre a szeretetreméltó, fiatal özvegyre azonban egy pillanatig sem képes nehez-
telni. Szép asszony, s határozottan jó szive van. - »Határozottan jó szive van« - dörmögte fejével biccentve, miközben a színházi portás kakukkos órájára nézett. Még pár perc; Fülöpnek azonnal jönnie kell. Sibilla személyesítőjének, ennek a kedves, nagy tehetségű művésznőnek soha sem mulasztja el elhozni előadás után kedvenc virágját, a fehér szegfűt. Itt lesz tehát okvetlen ma is. - Clermontné már csak jó sziveért is méltó reá, hogy egy gentleman érte a legnagyobb önfeláldozásra is rászánja magát. Deczember tizedikén ki mentette meg a legkinosabb zavarból az egész Boronkai családot? Felicia tante nem tehetette, mert nem volt otthon, különben talán ő is megtette volna; Münszter Vilmos tanácsos ur, Fülöp atyja, ritkán jut pénzhez úgy, hogy azonnal le ne foglalják a hitelezők, - nem is szólván a folytonosan kártyázó Szeniczeiről, a kinek felesége, a szép Katalin ugyan kiránthatta volna a bajból, ha akarta volna, ez a kerek vállu, ragyogó szemű veszélyes asszony azonban egy idő óta úgy látszik kevesebb pénzt tud kicsalni az öreg Braniczki gróftól; megtörténik, hogy néha maga is megszorul, s ilyenkor olyan dühös mint egy fölingerelt gyönyörű párducz. Clermontné segélyét kellett tehát kikérnie és meg is nyerte azonnal, - még szokásos hazugságait sem volt alkalma meghatottságot affektáló arcczal elnyögnie. Ah, valóban jószívü teremtés! Okvetlen be fogja neki bizonyítani, hogy méltó arra a bizalomra, a melylyel megajándékozottnak érzi magát.

Igaz ugyan az is, hogy ha jobban szétolvastja agyának nehézkes kohójában a dolgot, akkor be kell vallania, hogy bizalmaskodásról közte és Clermontné között tulajdonképpen sohasem volt szó s ez lényegesen változtat a helyzeten, - bizonyosnak látszik azonban az is, hogy a hölgy bizalmat érez iránta, különben nem szólította volna föl reá, hogy Fülöphöz intézett levelét a legnagyobb titokban juttassa kézhez. Ez az egy nyomocska tökéletesen elég, hogy a következtetések egész komplikált láncolatát igyekezzék belőle össze fűzni az, a kinek efféle izgató szellemi játékokban kedve telik. Boronkainé asszony például, az ő kitűnő tehetségekkel megáldott hitvese, bizonyára nem szalasztaná el az alkalmat, hogy a levélben lappangó titok birtokába jusson, ha másképp nem lehet, bármily áron. S a jó ur némi örömmel gondolt reá, hogy mily gyötrő nyugtalanságot okozhatna hitvesének, ha tudtára adná, hogy levelet vitt és azt, mint egy igazi férfi, érintetlenül kézbe is adta. Mi volt a levélben, ember? Kinek vitted? Ah, tőle - neki! Milyen szerencse; megtudtunk volna mindent, s megfizettethettük volna hallgatásunkat úgy, a hogy nekünk tetszik. Élhetetlen ember, - miért nem törted fel azt a levelet...

Soha asszonyom, soha! - felelte magának büszkén a derék férfiú, s képzeletben a legerélyesebben utasította vissza nejét. Egy Boronkai végre is Boronkai, - szegény ördög, az igaz, - egyszerű irodatiszt a közlekedésügyek minisztériumában, de a Boronkaiak nemes vére foly ereiben és ez elég.

Sokszor tévedett, a viszonyok súlyos csapásokat mértek reá, sokszor megalázták, s nem egyszer csábitották kényes dolgokra is, de a vér, a születés, a családi név... Hohó! bocsánat asszonyom, ön, a ki Münszteréket számítja rokonai közé, már megtanulhatta volna, hogy a családi név becsülete szentség. Engedje meg tehát, hogy egyetlen kíváncsisága fölött meg-
ütkezésemet fejezzem ki.

A hatás bizonyára nem maradna el, ha Boronkainé asszonyság előkelő nő volna, s a férfiúi önérzet megnyilatkozása iránt érzékkel viseltetnék. Sajnos azonban, hogy ennek éppen ellenkezője áll, s az asszonyság gyakorta a legbotrányosabb magaviselettől se retten vissza, ha

szenvedélyes természete erőt vesz lényén, a mi elég gyakori és elég szomorú eset. Csoda-e aztán, ha ily anyai példa élénk befolyást gyakorolt Szerafinra, a gyermekre is? Éppen nem; sőt számítani lehetett rá. Viola-utczai lakásuk mindössze két kis szobából áll. Mit lehet efféle szűk helyen eltitkolni? A kedves gyermek akaratlanul is tanuja volt elkeseredett hitvesi harcaiknak. Hallotta az ő megjegyzéseit és hallotta anyjának rikácsoló szenvedélyességét is, a mely nem ismert határt. Az asszonyosság egész csomó aljasságot szórt rá, s milyen hangon, milyen kifejezésekkel! Ilyesmit hallani kell. Egyáltalában nem találta tehát csodálatosnak, midőn Szerafint az intézetből, a hová két évig járt, egy szép napon kiutasították. A kedves kicsike úgy kaczagott a dolgon, mint egy kamasz. »Az igazgató dühös volt rám, mert fittyet hánytam neki.« Ezzel védte magát otthon, s Boronkainé asszony hitelt adott neki. Ő persze nem; titokban szemtelen gyermeknek nevezte leányát, a ki még sok keserűséget fog okozni szívének, - nyíltan azonban helyeselnie kellett a magyarázatot, különben ismét kitért volna a családi vihar.

II.

Boronkai figyelme most a színpadhoz vezető ajtó felé fordult, melyet e pillanattól kezdve sűrűn nyitogattak. A kapus kirohant lakásából az utcára nyíló ajtó felé, s majdnem összeütközött a *Sibilla* szerzőjével, a ki viszont befelé igyekezett.

Boronkai elébe sietett, s kezét nyújtotta.

- Rád várok, Fülöp.

- Azonnal, Imre bácsi azonnal, felelte az ifju, s tovább sietett. Várjon kérem egy pillanatig, mindjárt jövök. - Azzal benyitotta a színpadra vivő ajtót és eltűnt szem elől.

Boronkai türelmesen várt. Fölsétált megint a kutig, s ott új szivarra gyujtott. Megteheti. Fülöp kissé izgatottnak látszik, de jó kedvűnek is, - s ez biztató jel. A *Sibilla* határozottan nagy vonzerőt gyakorol a közönségre, ma este tizennyolczadszor került előadásra, s az egész fényes nézőtér valósággal tömve van ma is. Fülöp egyszerre meghódította nagy szellemi tehetségével a közönséget; mások évekig kapaszkodnak, évekig kísérleteznek, míg némi hírnévre tehetnek szert. Fülöp nevét játszva kapta szárnyára a hír, s hizelegve simult hozzá a szerencse, - kár, hogy nem tudja eléggé megbecsülni. Lehet egyébiránt, hogy jól teszi. Így talán még állandóbb híve marad a szeszélyes istenasszony, mintha udvarolna neki. Ő megtette egykor; ugyan mit ért? Lenn maradt a homályban és a szegénységben. - »Homályban és szegénységben«... dunyogta epésen a jó ur s hirtelen kiszámította, hogy ha a mellényzsebében levő ötvenkét fillért is hozzá veszi, egész pénzkészlete nem több e perczen két forint husz krajczárnál. Ime, az eredmény, - élet ez? Egy Boronkai végre is Boronkai, de ha mélyebben belemerül ebbe a nyomatékos kérdésbe, őszintén be kell vallania, hogy a viola-utczai »Fehér elefánt« szatócsnak hasonlíthatatlanul jobban kedvez az élet, pedig az csak egy J. B. Klein, a kinek magasabb eszményekről bizonyára fogalma sincs.

Komoly okok kényszerítik tehát rá, hogy Fülöptől egy kis rokoni kölcsönt kérjen. Felicia tante száz koronáját házbérbe kell adnia, - az holt pénz, s ma még csak tizedike van. Mit csináljon két forint néhány krajczárral a hónap végéig. Miből vegyen szivart, - s hát Szerafinnek egy pár új cipőt? Erre pedig okvetlenül szükség van, mert a miben jár, annak félre van nyomva a sarka. Nagyszerű, mennyi cipőt ront! Kerek vállu, egészséges nagy leány, az igaz, szinte kicsattan arcán és kissé duzzadt, asszonyos ajkán a vér, - de annyi cipőt! És valamennyinek a sarkát! Nem vigyáz, semmit sem vigyáz, - pedig tán még sem oly nehéz, hogy alig két hét alatt tönkretegyen egy pár erős, zergebőr cipőt. - Boronkainé asszonynyal nem

lehet erről beszélni. Azt feleli reá kihívó gunnyal, hogy Szerafin az ő vére, punktum. Az ő vére pedig tiszta arany. Örülj ember, hogy ily viruló, kerek tagjai vannak a leányodnak, ez az egészség, ez a szerencse, ezt imádják a férfiak, s te egyéb hozományt úgy sem vagy képes adni a szegény gyermeknek, - megjárna, ha olyan filigrán volna, mint a ti híres Petrovics Ilkátok, a gazdag Petrovics Ferencz »finom« virágja, a kivel oly nagyra vagytok, hogy majd-nem belerekedtek a folytonos dicséretbe. Ugyan kellene valakinek? Az emberek bolondok; föl kell tehát használni ezt a végzetes gyöngeséget, s örülni kell, ha erre alkalmas módok vannak. Petrovics Ilka se bilincselné le annyira környezetét, ha nem volna arany paraszt az apja. Járhatott volna száz esztendeig az angol kisasszonyokhoz, - mit ér az? A fiatalság vagy hozományt keres vagy - gyöngyöt. Az ő gyermekének bájai gyöngyök. Meg kell azokat becsülni nagyon. Ha tehát új cipő kell, venni kell; a félre nyomott sarkak nyomában fakad a szerencse, csak meg kell várni. Boronkainé asszony - dörmögte magában a jó ur, - közönséges személy, a kivel eszményekről nem lehet beszélni. Jobb, ha hallgat az ember.

A közönség ezalatt kifelé tódult a színházból, - megtelt a szűk udvar is. Czilinderes, prémes köpenyegekbe bujt urak foglaltak állást a kijáróknál, - akadt köztük egypár éretlen tacsó is, kik bizonyára a szinpadai csillagokat akarták még egyszer látni. Kedves gyermekeim - intett méltóan a jó ur, - mennyi szeretetre méltó rajongás, mily gyönyörű bősége a haszontalanul szétszórt ifjui lángnak, - ki pótolja majd vissza, ha egyszer elfogy?

Fülöp izmos, nyulánk alakja alig tudott a tömegen átvergődni. Boronkai fanyar mosolylyal várta. Boldog lehet; fiatal, huszonnyolc éves, félig zöld, hajlékony ág, a kire még nagy jövő vár. *Sibillá*-jának jelentékeny sikere a legszebb kilátásokkal biztat. Itt-ott suttogva mutatnak rá: ez az, a költő. Egy éltebb hölgy, mielőtt férje karjába fűzné satin-duchesse felhőbe burkolt rizsporos karját, aggodalmas arcczal nógatja előre leánykáját: mit néztek Florin, Augusztá.. siessünk... A fehér arczu, fiatal leányok duzzogva engedelmeskednek; a mama zsarnoksága kiállhatatlan. Mi rossz van abban, ha látni akarják a szerzőt. Nem Münszter Fülöp urat, hanem »a szerzőt«, - s ez lényeges különbség. A tapasztalt mama azonban tudja, hogy kedves leánykájának ezt a ravaszkodó okoskodását husz esztendővel ezelőtt ő is igénybe szerette volna venni, csak hogy fájdalom, neki is tapasztalt mamája volt.

Fülöp intett Boronkainak. »Mehetünk, Imre bácsi.«

Együtt hagyták el a színház udvarát, s léptek az utcára, mely lassanként ürült. A közönség sietett haza; a kocsik egymásután robogtak el. A színház mellett levő kávéház fényes csillárai alá betelepődtek a kávé-patkányok, s nevetve, beszélgetve igyekeztek minél kellemesebben kihuzni éjfél az időt.

- Nos, Imre bácsi? kérdezte Fülöp a jó urat. Nem jön velem egy theára?

- Köszönöm, haza kell mennem.

- Ilyen korán?

- Egy órája várlak. Hanem ha egy kis szivességet akarsz velem tenni, elkísérhetnél hazáig...

- Szívesen; menjünk.

Boronkai megkönnyebbülten lépkedett az ifju oldala mellett. Sikerült elhárítania egy kinos jelenetet. Boronkainé asszonyság annyira meg fog örülni a ritka vendégnek, hogy ennek fejében elengedi neki a szokásos hitvesi szcénát.

- Levelet hoztam a számodra, Fülöp, - dunyogta. Itt van a zsebemben. Clermontné küldi.

- Ah! ugy...

- Meghagyta, hogy okvetlen adjam át még ma, - én tehát megvártalak a színház udvarán. Mondhatom, elég hideg poszt, egészen keresztül fáztam.

- Mennyire sajnálom, bácsi.

- Itt van; vedd át.

S átnyujtotta az ifjunak a levelet. Szemeiben, ezekben az apró, lomha, nedves szemekben megvillant egy szikrája a büszkeségnek. Nézd, itt van, vedd át, - nem törtem fel, *ezt* nem. Rágalom tehát, hogy egy Boronkai a becsület iránt való fogékonyságát valaha tökéletesen elveszthesse. Sok kényes esetem volt, - vannak, kik ingyenélő, poltron embernek tartanak... a gonoszság körmei hosszuk... de azért nincs veszve semmi. A lélek ép, a lélek enyém, ah! a lélek... Ki fog derülni egyszer az is, hogy ki becsületes, ki nem, - s akkor reszkessenek a rágalmazók.

Fülöp átvette a levelet, egy pillanatra elkomolyodott, azután becsusztatta a zsebébe és nem beszélt róla többet.

- El sem olvasod? kérdezte gyanakodva a derék férfi.

- Most nem.

- Pedig érdekes... hiszem -

- Meglehet. Kérem, ne legyen kíváncsi.

A jó ur behuzta fejét a kabátja gallérjába. Tessék, így bánnak az emberrel ezek a hires rokonok. Érdeemes élni? Szegényen, így, - mint ő? Tekintély nélkül. A tulságosan civilizált fiatalság már a kor jogait sem becsüli többé. A régi bálványokat ledöntötték. Patriarchák nem léteznek, a fehér haj tisztelete kiveszett nyilván mindenütt az utódokból, különben nem utasítanák vissza ily boszantó nyíltsággal a tisztos korok rokonságát. »Kérem, ne legyen kíváncsi«. Gyönyörű! Ezt kellett megélnie.

A nagy köruton Fülöp szivarra gyujtott és megkínálta Boronkaiat is. A jeles férfi elvette a szivart és ezt gondolta magában: a mai erkölcstelen ifjuság azt hiszi, hogy elég, ha a szegény, sors üldözött rokon szemét egy rongyos szivarral igyekszik kiütöni. Milyen erkölcsi bukás! S főleg a Fülöp helyzetében, a kinek van pénze. Teringettét, de hát végre is nem igazságos-e, ha az, a kinek van, segélyére siet annak, a kinek nincs? Most már csak azért is kérni fog tőle vagy ötven forintot, - szenvedjen ő is. Szervedjen mindenki, - a kinek van. Ez okvetlenül jól esik azoknak, a kiknek semmijök sincs.

A nagy, kétemeletes bérház kapuja még nyitva volt. Annál jobb; megtakaríthatja a kapupénzt.

- Feljössz hozzánk, Fülöp?

- Magam sem tudom... talán már lefeküdtek? Szirén korán le szokott feküdni.

- Hát aztán! Majd fölkel, ha megtudja, hogy te vagy itt. Szegény, nyomorult családom az ily ritka, kedves vendéget nagyon meg szokta becsülni. Föltéve azonban, ha szégyelled a rokonságot...

- Ugyan, kérem -

- Boldog isten, mai nap mindenre gondolni kell, - dörmögte Boronkai, s előre bocsátotta vendégét a lépcsőn. Az idő Fülöp, az idő... Minden megváltozott. Persze, ha megtarthattam volna »mária-család«-i birtokocskámat, s ott fogadhatnám a verandán, pipázva, elégedetten, mint régen, tudod te... eleget szaladgáltatok szerencsétlen leánykámmal abban a gyönyörűségees kertben, melynek minden fáját, minden bokrát, minden egyes virágocskáját külön is megsirattam... Milyen idők voltak azok, milyen idők! Mi maradt belőlük? A bánat, öcsém, semmi más... Rongyos hivatalom és a bánat... Nyomorult családom és a bánat.

- Jól van Imre bácsi, - beszéljen másról.

- Könnyü neked. Kapsz egy csésze theát, a rumot magam vásároltam; erre kényes vagyok, tudod, a vér nem válik vízzé. Nagyon hiszem, hogy untatlak, de hát mit csináljak? Az ilyen sorsüldözött, szegény családapa, mint én, örül, ha lamentálhat. Egyéb vigasztalásom úgy sincs.

- A munka.

- Oh, tudom, a munka! Apád is ezzel keserít, a tante is, feleségem is, mindenki. De hát tudod-e, hogy mi az én munkám? Valóságos gyalázat, a mit azok az emberek velem végeztetnek, pedig tudják, hogy egy Boronkai végre is Boronkai. Elém raknak kérlek egy csomó megléniázott papirost, s annak a rubrikáiba nekem kell bevezetnem a petróleumot, gépolajat, tengelykenőcsöt, kösznet, - nekem, Boronkai Imrének, a *ti* rokonotoknak. Minap nyolcz kiló husz deka tengelykenőcs helyett kilencz kiló husz dekát irtam be tévedésből... orrot kaptam... Le akarták vonni a fizetésemből. Abból az én silány fizetésemből, hiszen tudjátok... hetvenöt forintot dobnak nekem havonként, kegyelemből, mint egy semmiházinak... Oh, be keményen is suhog fölöttem a büntető sors ostora; nem lenne csoda, ha egy szép-napon karomba venném szegény gyermekemet, s beugranák vele a Duna hullámai közé...

Fülöp elnevette magát.

- Nem hiszem, Imre bácsi, hogy elbirná Szerát a Dunáig.

- Lehet, lehet... dörmögte a jó ur, - inkább csak izé ez, olyan költői kép... Az ördögbe, te értesz engem, s ez nekem elég. Várj kérlek, csengetek.

Boronkai megnyomta a csengetyügombot, s szomoruan integetett. »Ugy-e, nehéz munka ez a harmadik emelet? Hatvankét lépcső... hja, a szegénység, a szegénység«...

Belülről kiszólt egy éles női hang.

- Megjöttünk, mákvirág?

- Csak semmi bizalmaskodás, - felelte a derék férfi, - vendéget hoztam édesem, Fülöp van itt. Engedett meghívásomnak és feljött egy csésze theára.

III.

Az ajtó gyorsan megnyílt, s Boronkainé nyájasan, viruló arczczal vezette be az ifjút a belső szobába, hol még égett a lámpa. A zöld ripsz butorzat dohány barna színre sáppadt a lámpa fényben, s a kopottas szőnyegek valamikor aranysárga virágai czinóber színekben pompáztak. Fülöp levetette felöltőjét, letette kalapját, s mosolyogva türte Boronkainé örömeinek tüntető kitéréseit. A kissé illetlenül kövér, fekete szemü, gondosan rizsporozott asszonyság nagy zajjal vezette az ifjút a kerevethoz.

- Foglalj helyet szivecském, valóban nagyon szép, hogy végre hozzánk is eljöttél. Tessék ide, - így ni! Dobd félre azt a kötést, még megszúr a tű. Mindjárt hozom a theát. Én magam fogom megfőzni. Hogyan is szereted csak, - igaz, sötét sárgán, - szinte elfelejtettem! Látod, látod, így jár az ember, ha oly ritkán látogatja meg szegény rokonait.

- Édes néni...

- Bezzeg, a mig egykori falusi birtokunkban laktunk, másképp voltunk. Ott volt bőven minden, - s ha ez a boldogtalan ember el nem kártyázta volna...

- Rozál, kérlek... dunyogta a jó ur.

- Csitt! riasztott rá nyersen a hölgy, - a te büneid rémitőek, - biztosan a pokolba jutsz, s nem is volna igazság a másvilágon, ha nem oda jutnál. Jobb, ha hallgatsz és megkeresed a rumot. Várj lelkem, kimegyek, megfőzöm a theát és beküldöm Szerát.

- Ne bántsuk, néni, ha alszik.

- Nem alszom Fülöp! kiáltotta a szomszéd szobából egy élénk hang, - rögtön lövök, csak felöltözöm.

- Jó estét Szirén!

- Jövök, - jó estét! Mama édes, hová tetted a harisnyámat?

Boronkainé mentegetőzve fordult az ifjuhoz.

- Nem tudom leszoktatni a szeleburdiságról, - sohasem tudja, hogy hová szórja a holmiját, pedig rendben tarthatná! mert ugyancsak kevés van. Volt falun elég, míg ez a boldogtalan el nem kártyázott mindent... S a hölgy lesujtotta tekintetével az alázatosan hunyorgató családapát, miközben besietett a másik szobába a leányához. Boronkai hümmögve gyujtotta meg kialudt szivarját s a szék karján dobolt.

- Mindent reám szeretne kenni, - morfondirozott Fülöphöz hajolva, - pedig ő is hibás... Micsoda prédaságot csinált ruhákkal, butorokkal, szőnyegekkel! Volt olyan hónap - becsületemre - hogy csak szövetekért ötszáz forintot raboltak ki a tárczámból... betyárok... igazi lopás... S ennek ő az oka. Néhai falusi házunk négy szobáját két év alatt háromszor rendezte be újra, - nagyon szépen, nem mondom, felséges izlése van, - de hát a költség, a töméntelen költség! Ki győzi azt? Verejtékes munkám gyümölcse...

Fülöp megszakitotta a kitűnő férfiú panaszait.

- Sohasem dolgozott maga kedves Imre bácsi.

- Azt hiszed?

- Nekem mondja?

- Hát hiszen lehet, lehet... végre is inkább csak izé ez, olyan költői kép... De azért becsületemre mondom, hogy nincs az a primadonna, a kinek több fölösleges drága ringy-rongy lett volna a ruhatárában, mint neki, - s még ő panaszodik! Én nem szólhatok, engem azonnal lehurrogatnak; pedig mindig úgy viseltem magam, mint egy igazi férfi. Igaz, - folytatta reszketeg hangon a jó ur, s mély bánatot erőszakolt arczára, most oly nyomorult vagyok, hogy még egy pár uj czipőt sem vehetek szegény, szerencsétlen gyermekemnek... de hát a sorscsapások üldözése... gonosz végzetem, édes Fülöp, mely életem törekeny sajkáját szilaj haraggal veti-hányja a lét hullámain...

- Mennyi kell, Imre bácsi?

S az ifju zsebébe nyult. Elunta ezt a banális, jól ismert színjátékot, mely semmiféle új fordulattal nem kecsgettette.

- Nekem? Nekem semmi. Szegény gyermekemről van szó...

A »szegény gyermekem« ebben a pillanatban csapta be maga után az ajtót, s a szobába ugrott. Szép, nagy, erős leány volt, gömbölyű, meleg vállain ugyancsak megfeszült a szövet. Mosolygó, fényes fekete szemei őszinte örömmel üdvözölték az ifjut.

- Szervusz, Fülöp! kiáltotta hozzá szaladva, s megrázta az ifju kezét. Be rég voltál itt! Hogy vagy? Jól persze, te mindig jól vagy.

- Ugy a hogy, édes Szirén, - aludtál?

- Bizony már félig aludtam is. Apával jöttél? Magadtól ugy sem jöttél volna. Hagyd el kérlek, - megszoktuk. Mióta híres ember lettél, a *Sibilla* ugyancsak gögössé tett.

- Dehogya tett.

- Tapasztalásból beszélek. Mikor voltál utoljára nálunk? Szeptemberben, drága uracskám, majdnem félév előtt.

- Sok dolgom volt.

- Tudom, - intett finom mosolylyal a leány, s ledobta magát Fülöp mellé egy karosszékbe, - észreveszek én mindent, sokkal többet, mint a mennyit te gondolsz.

- Szegény gyermekemnek igen éles szemei vannak, - mondotta a jó ur, - kár, hogy kitünő tehetsége örökös tétlenségre van kárhozthatva. Ki törődik velünk? Lenéznek a rokonok...

- Papa mit beszél megint?

S a leány boszankodva sugta Fülöpnek: »Mindig ilyen képtelenségeken jár az esze«...

- Látom én, a mit látok, - makacskodott Boronkai, - kivesznek a nemes vér hagyományai, - idegenek leszünk egymáshoz. Azaz, hogy csak a hirneves rokon lesz idegen a szegény nyomorult rokonhoz... Jó, jó... Nekem soha sincs igazam. Higyjétek el azonban, hogy ez a szomorú baj tört dőf a szívembe, - sirhatnám, bizony sirhatnám... Azt hiszitek, nem vettem észre, hogy még csak meg se csókolgatók egymást? Gyermek, ez fáj...

- De papa!

- Ezért akar sirni, Imre bácsi?

A jó ur bánatosan utasította vissza a magyarázatot.

- Semmi kifogás! Apró jelekből is lehet következtetni, nem kell több, csak egy nyom, s logikám megtalálja a helyes utat. Méltányolom én, öcsém, hogy híres ember vagy, de hát egy Boronkai végre is Boronkai... azt hiszem... Leányom Boronkai leány, rokonod, s te mégis lenézed őt...

- Papa, elég! kiáltotta türelmetlenül a leány.

Az ifju mosolyogva csitította.

- Ugyan hagyd el, - sugta halkán, s Boronkaihoz fordult: mi jut eszébe, Imre bácsi? Honnan szedi ezeket a furcsa vádakot? Hajolj hát közelebb Szirén, különben abba a gyanuba keveredünk, hogy mi törjük össze a rokoni sziveket. Nyugtassuk meg az érzékeny kedélyeket. Gyere!

A leány futólag elpirult, egy pillanatig zavartan nézett Fülöp szeme közé, azután gyorsan áthajolt hozzá és megcsókolta. Boronkai elégedetten, kiderült arczczal ingatta fejét. Hála a mindenhatónak, vannak még nemes szivek...

- Nemes szív vagy, édes Fülöp... mondotta emelt hangon, s megsimogatta az ifju vállát, - te nem nézel le minket. Fenkölt szellemed magasan száll a földi lét felett, nem úgy, mint a többieké, a kalmár lelkeké... Aljas tömeg... Soha sem fogom megbocsátani nekik, hogy gunyt üznek sorsom gyötrelmeiből.

- Nem értem, miről van szó.

- Papa sem érti, - mondta a leány, s boszankodva nézett atyjára. Mennyi haszontalan frázis.

- Azt mondjátok, hogy nem értitek? kérdezte keserű hangon a szomorú férfiú, s közelebb huzta székét az asztalhoz, - bezzeg megértenéd öcsém, ha családod volna és oly nyomorult lennél, mint én. Mutasd csak a lábadat, szegény gyermekem.

- Tessék, papa?
 - Mutasd a lábadat.
 - Itt van.
 - Ne nekem; Fülöpnek.
 - No, persze! S a leány visszakapta lábát. Néha oly különös ötleteid vannak, atyám, hogy zavarba is hoznád az embert, ha....
 - Csak folytasd! Anyád találta ki ezt is. Oh, engem már nem lep meg az sem, ha még a józan ész, logikus elmémet és férfias szívemet is elperlitek tőlem, - egyebet úgy sem vehettek el, mert nincsen semmim. Pusztai tölgy vagyok... koronátlan... azt lesujtották az élet villámai. Csodálom azonban, hogy ifju szivedet ily hamis fogalmak tévesztik meg, mint a milyenek az álszemérem és a szegénység rejtegetése. Fülöpnek bizvást megmutathatod, hogy cipődnek félre van nyomva a sarka. Ily nemes rokon, mint ő, méltó arra a bizalomra, melylyel megajándékozod. Csak semmi álszégyen, - nyiltság, szegény gyermekem, nyiltság! Fülöp úgy is tudja, hogy szép lábad van... gyermekkorotokban elégszer látta a patak vizében, a hol délutánoként együtt fürödtünk, - efféle apró tartózkodásokon felül kell emelkedni.
- Fülöp a leányhoz hajolt, s megsimogatta kezét.
- Nincs cipőd?
 - Ugyan... felelte halkán, elpirulva a leány. Nem erről van szó. Papa sem úgy érti...
 - De én úgy értem. Mutasd a lábadat.
 - Papa! Ez sok...
 - Kedves Imre bácsi, csak nem akarja, hogy Szerá az asztalra tegye a lábát?
 - Azt nem, de ha mondom, hát úgy van!
 - Kétkelkedik valaki?
 - Szerá tagadja.
 - Eszében sincs!
 - Mintha szégyen volna, - folytatta panaszkodó hangon Boronkai, - hogy nyomorult sorsban vagyunk. Ez csak szerencsétlenség, de nem szégyen. Gyönyörű volna, - ha másképp lenne. Nézd meg, kedves Fülöp, a leányomat. Nem kár, hogy egy ily szép, nagy leány, ily finom neveléssel, mint az övé... két évig járt az intézetbe...
- Szerá felugrott a székről, s ingerülten vonta magával Fülöpöt az ablak mellé. »Jöjj, - mondok valamit.« - »Ugyan ne légy ennyire ideges«... csitította az ifju. »Nem tudom tovább hallgatni«...
- Boronkai szintén felállt.
- Hazudok én? kérdezte bánatosan, emelt fővel.
 - Nem, nem papa, csak hallgass!
 - Két évig fizettem érted a drága tandíjat... Csak én tudom, hogy miképpen; én és az isten!
 - Jó, jó, - csak hallgass az égre, hallgass!
 - S vajjon tehet-e róla a nyomorult, szegény édes apa, a lenézett, kigunyolt családfő, ha leányát kizárják az intézetből? Nem intettek elégszer, hogy viseld tisztességesen magadat, különben...

A leány remegő hangon, reszketve vágta oda:

- Atyám, ez gyalázat...
- Szégyelheted; rád fér. Miattatok ölöm magamat a hivatalban...
- Azt is a tantenak köszönheted.
- Tán nem?
- S ha nem hallgatsz mindjárt, behivom a mamát.

A jó ur megszeppenve huzódott össze.

- Szerénka édesem, - mormogta lehorgasztott fővel, - egy Boronkai meg szokta tartani a szavát: hallgatni fogok, ha megígéred, hogy te sem szólsz anyádnak.
- Jól van.
- Fülöp hallottad! Látod, így bánnak velem...

A leány bocsánatot kért Fülöptől, hogy ilyen borzasztó dolgokat kell hallania, de ez még semmi. Máskor még furcsább jelenetek vannak itt; igazi drámák, a mama rendezi őket. Bizony jól teszi, hogy ily ritkán látogatja meg őket, - nem sok öröme telnék abban, a mit itt lát.

- Azon gondolkozom, hogy menjek, vagy ne menjek. Lehetetlenség itthon kiállani.
- Hová mennél?
- Gyerekek mellé, vagy ilyen helyre. Tudok zongorázni, kézi-munkát, - azt hiszem, kapnék valahol egy helyet.

Fülöp titokban, hogy a kitűnő családfő ne vegye észre, egy száz forintos bankjegyet csusztatott a leány kezébe. »Vigyázz, hogy atyád ne tudjon róla, különben kicsalja ezt is. Végy magadnak czipőt és ruhát.« - S az ifju megsimogatta gyöngéden a leány kipirult arcát. »Tervedről egyelőre mondj le; nem hiszem, hogy jó vége volna...«

- Miért? kérdezte halkán a leány, s Fülöpre emelte hálás bizalommal a szemét. Ugy állt mellette ez a telt, puha idomokkal nőtt nagy leány, mint egy engedelmes gyermek. »Majd megmagyarázom egyszer« - felelte az ifju, s kezébe vette a leány kezét. Forró, kövér kis keze volt a Szirénnek, - jól esett játszani vele. Fülöp azonban egyébire gondolt. Egy pillanatig mosolyogva nézte a leány gömbölyü, fehér nyakát, szép, piros, kissé véres, nyílt ajkát, s mellének asszonyos vonalait, melyek nagyon is élénken meghazudtolták korát, azután közelebb hajolt és halkán kérdezte: »Tudsz titkot tartani, Szirén?«

- A tiedet megőrzöm, felelte suttogva, s előre hajolt kíváncsian. Van valami?
- Van.
- Clermontné...
- Honnan sejtet?
- Csak úgy...
- Tehát ő, - intett Fülöp, s elkomolyodva tette hozzá: ezután nincs reá több ok, hogy gunyoljatok.
- Téged nem mer gunyolni senki, felelte fejét rázva, gyöngéd bizalommal a leány. Te mindnyájunk felett állsz...

- Kérlek, ne hőköljünk egymásnak, édesem. Arra akarlak kérni, hogy látogasd meg holnap Feliczia tanteot és szódd be valahogy a társalgásba az én nevemet is. A tante bizonyosan

nyilatkozni fog... rendes aggodalmairól, mint máskor, ha rólam és Clermontnéról van szó. Erre te ejtsd el úgy véletlenül, hogy a helyzet lényegesen megváltozott, - nem tudod bizonyosan, de sejtéd, hogy feltűnő változáson mentem át.

- Ah! igaz ez?

- Igaz, - felelte nyugodtan Fülöp, - nem fogsz hazudni, s a tante lassanként maga is meg fog győződni róla, hogy félelme alaptalan volt. Valamennyien tudjátok, hogy a gyakorta tulságosan szigorú tante kegyének megnyerése egyáltalában nem állhat érdekemben, sajnálnám azonban, ha hálátlannak tartana, a ki jóságát nem tudtam sem viszonzni, sem megérdemelni. Megteszed, Szirén?

- Neked mindig, mindent.

- Köszönöm, felelte az ifjú és megszorította a leány kezét. Biztosan számítok reá.

- Én is köszönöm, Fülöp, a pénzt, suttogta halkán Szera. Nem is képezed, mennyire boldoggá tettél vele. Istenem, hát csoda ez? Egy hete nem tudtam kimenni a szobából, mert nem volt se czipóm, se keztyüm, se kalapom.

- Miért nem kértél?

- Kitől?

- Adtam volna.

- Tudom, de azt hittem, hogy haragszol... Rég voltál nálunk. A tantika adott, de abból én nem kaptam semmit. Lefoglalta az egészet a mama. Ő bezzeg vett új kalapot is, téli pellerinet is, keztyűt is, mindent, a mire szüksége volt... így járok mindig... én huzom a rövidebbet, pedig a mama ugyancsak föl hagyhatna már ezzel a kiállhatatlan cifrálkodással, a mely az ő korában nevetséges -

- Ő az anyád.

- Ah, hagyd el, - annyira el vagyok keseredve, hogy ily méltatlanul bánnak velem! Egyszer már az is eszembe jutott, midőn itt üldögéltem rossz czipőmben e mellett az ablak mellett, hogy összeszedem magamat, s átszököm hozzád a plébánia utczába, hadd panaszoljam el a bajomat, másnak úgysem tehetem... De aztán még se volt bátorságom. Hátha nem lettél volna otthon, vagy ha otthon is lettél volna és meglát valaki... Sirtam elkeseredésemben, mint egy gyermek. A mama persze gunyolt és szidott. Ez még jobban kétségbeejtett. Bizony Fülöp, ha ma nem jössz el hozzánk, holnap este hat óra körül aligha nem engem találtál volna a szobában. Fölkerestelek volna. Ha megláttak volna, azt az ürügyet találtam ki, hogy a sötétségben véletlenül tévedtem a baloldali folyosóra, a helyett, hogy jobbra, a tante és édes atyád lakosztályát kerestem volna fel. Mégis jobb így. Oh, ne gondold, hogy a mamának is adok. Még említeni se fogom, hogy pénzem van. Beteszem a vánkossom alá, nehogy rájöjjön valahogy és elvegye. Kitelik ám a mamától, - azért nincs soha semmink, mert mindent elkölt, a mihez hozzá férhet.

Boronkai a kályha mellett állva hallgatózott, de nem birt kivenni az egész halk társalgásból semmit. Azt mégis észrevette, hogy Fülöp adott valamit a leányának. Sejtette, hogy pénzt, s magában mérgelődött. »Megelőzött a ravasz liba«... gondolta titokban. Szóljon, ne szóljon? Jobb, ha nem szól. Holnap reggel kerülgetni fogja ezt a kérdést, s így még reménye lehet reá, hogy az adományból ő is kapni fog valamit. Fülöpnek jó szíve van. Ugy bánik Szerafinnal, mintha testvére volna. Teringettét, kapta el fantáziája a derék urat, hatalmas siker volna, ha ez az ostoba liba, ez a Szera, meg tudná hódítani az ifjút. Milyen siker! Várjunk csak, várjunk, ez elég komoly kérdés arra, hogy bővebb megfontolást igényeljen. Meg kell tehát fontolni alaposan, mielőbb, még az éjjel. Fülöp ime szívesen beszélget a gyermekkel, játszik a kezével,

nézi a vállait... az ördögbe is, van mit!.. Oly szép, fehér női vállak, mint a hó... S egy Boronkai végre is Boronkai, - ha Fülöp beleszeret a leányba, a családnak sem lehet kifogása e tiszta szerelmi házasság ellen, a melynél minden anyagi érdek ki van zárva.

S a jeles családapa leskelődve ügyelt az ifjura. Kedves, csinos tehetséges fiatal ember, - büszkesége lehetne egy sokkal előkelőbb családnak is, mint a milyen a Münsztereké. Most még nincs valami jelentékeny jövedelme, - arra támaszkodhat mindössze, a mit tollával szerez, - bizonyos azonban, hogy Feliczia tante reá fogja hagyni a vagyonát, s szó van arról is, hogy belép a minisztériumba. Páratlan szerencse volna bizonyára mindenképpen, s ha csak rajta állna... A merészség nem tartozik ugyan erős oldalai közé, ez a terv azonban méltó a legelszántabb merészségre. S hátha sikerülne, - hátha...

- Miről beszélgettek, édes leánykám, - kérdezte nyájaskodva; a kályha mellett levő figyelő állomást nem hagyva el.

- Hallgatózol papa?

A jó ur némi gunyt érzett ebben a megjegyzésben, de nem fortyant fel.

- Csalódd, leánykám.

- Semmi különös, Imre bácsi, - felelte Fülöp, s elhagyta az ablakot. A leány visszaült a székre, s az ifju téli kesztyűit forgatta erre-arra. Boronkai elégedetten intett. »Jó jel - gondolta magában, - nem mondanak igazat«...

Boronkainé behozta a theát. Ráért időközben arra is, hogy fölvegyen egy rikitó olive-zöld satin derekat, s föltegye egyetlen arany karpereczét, mely az almába harapó paradicsomi kigyót ábrázolta. Mozdulatai lassuk és ünnepélyesek voltak. Kövér arcán, mely valamikor Szerá gömbölyü, csinos arcához lehetett hasonló, szivélyesség is ragyogott, de önérzet is. Az asszonyság érezte fontosságát, - ő volt ebben a szegényes lakásban az első személy.

- Láss hozzá Fülöp, - azt hiszem meg leszel elégedve.

- Bizonyára, kedves néni.

- Egy-kettő, Imre, a rumot! parancsolta a férjnek, ki parancs nélkül is előhozta már a gondosan bedugaszolt rumos üveget, s szintén letelepedett az asztal mellé. - Jaj, édes kincsem, másképp volt egykor, másképp... Mig ez a szerencsétlen el nem prédálta »mária-család«-i birtokunkat, a legfinomabb ananász-rumot ittuk, s a legdrágább angol thea süteményt ettük.

- Westfáli sonkával...

- Ugy van, westfáli sonkával, helyesen emlékszel, szerencsétlen, - te vagy az oka, hogy most még az ily ritka, kedves vendéget is, mint Fülöp, tizenkét krajczáros théával kell tartanunk. Elég édes, kincsem? Itt a cukor. Ha nem elég, még van künn egy fél kiló; hozhatok. Hozzak? Szerá, ugorj, hozd be a cukrot.

- Köszönöm Rozál néni, elég édes.

S Fülöp visszaültette gyöngéd kényszerrel Szerát a helyére. Boronkai titokban szemével csippentett a feleségének, s azonnal lekapta fejét. Az asszonyság elérte az intést, s lopva Fülöpre nézett. Nagyszerű kilátás, - erre eddig még nem is gondolt. S mialatt visszanézte emelt szemöldökkel a jó urat, ott játszadozott tekintetében a következő válasz: megmondtam ugy-e, te élnetetlen ember, hogy nem kell sajnálni a félrenyomott sarku cipőket; az ilyen szép, nagy női test, mint az én haszontalan leányomé, nem libeghet átlátszó fantom gyanánt a levegőben... Ha Fülöp belebolondul, akkor ezt az óriási szerencsét kizárólag csak a félrenyomott cipőcskének kell megköszönnünk; jó lesz tehát, ha máskor nem szólasz bele olyan dologba, a miről fogalmad sincs...

Boronkai sejtette, hogy mit jelent az asszonyság szemvillanásában lappangó üzenet, s megszegyenülten szürcsölgette a forró theát. »Még sem oly ostoba ez az asszony, mint én gondoltam«... hümmögött magában tünődve, - s igyekezett kiszínezni minden eshetőséget, a javát választva természetesen mindig. Elég sok nyomoruságot nyelt már, - hátha most az egyszer még is biztosan számíthat rá, hogy azt a sok utálatos petróleumot, gépolajat és büzös tengelykenőcsöt nem neki kell bekörmölgetnie a rubrikákba.

Tizenegy óra volt, mikor Fülöp elbucsuzott. Boronkai maga sietett ki az előszobába a felső kabát után. Boronkainé az önérzet hangján ugyan, de szívélyes hálálkodással köszönte meg az ifjunak a látogatást, s kicsikarta tőle az ígéretet, hogy nemsokára ismét fel fogja keresni őket.

- Csókold meg Fülöpöt gyermekem, s kérd meg te is, hogy jöjjön el mihamarabb.

- Eljövök, kedves néni, - ígérte mosolyogva az ifju, s mialatt megcsókolta a rokont, fülébe sugta: »Ne feledd a tanteot... számítok rá«... »Ugy lesz, a mit te akarsz«.. felelte sugva a leány, s érezte, hogy elpirul. Fülöp csókja égette ajkát, - nem tudott leküzdeni egy kis izgatottságot, jóllehet érezte azt is, hogy nincs rá különösebb oka.

Fülöp eltávozott. Erős lépései lassanként - elhangzottak a lépcsőkön. Boronkai mélézva dörzsölgette kezét, - Boronkainé asszony megsimogatta leánya haját és így szólt:

- Tedd el a süteményt, gyermekem, maradt úgy látom elég holnapra is. Szép ember, nemde az a Fülöp?

- Az, felelte halkán, inkább magának a leány.

- Sokat nézett rád, - folytatta jóindulattal, biztató hangon az asszonyság és férjéhez fordult: »Tíz esztendő óta ez a mai cselekedeted az egyetlen, a melylyel megelégedésemet kiérdemelted«.

- Mindent nekem köszönhetek.

- Mit mondtál?

- Azt, hogy nekem köszönhetitek, - dörmögte büszkén a férj, s föl merte emelni szemét, - ha Fülöp beleszeret a leányomba.

Szera boszankodva kapta fel kötevényét a székről.

- Jó éjt, - mondotta kurtán és kiment.

Boronkai nem engedte oly könnyen a diadalt.

Most az egyszer sikerült lefegyvereznie nejét, - meg kell tehát mutatnia, hogy ő is elővigyázó, számító és éles megfigyelő. A külszin csal, - lelki tehetségei benn forrnak és onnan formálódnak hasznos gondolatokba.

- Szera igen kedvező hatást tett rá, - ebből még lehet valami, s ha nem csalódom, lesz is.

- Gondom lesz rá, hogy legyen. - felelte az asszonyság, s fölemelte határozott tekintettel a fejét. Csak nem szabad visszariadni semmitől... Egy ily kényes játék nem türi a gyávaságot. Kockáztatni kell...

- Ugy van, kockáztatni kell, - ismételte a derék férfi, s emelt hangon tette hozzá: reám számíthatsz, Rozál, - én mindent merek.

MÁSODIK FEJEZET.

I.

Fülöp nyakára huzta kabátja prémjét, szivarra gyujtott, s elindult a nagy köruton keresztül haza felé. A szél időnként végig söpörte az aszfalton a száraz havat, s megrázta a gázlámpák üveglemezeit. Kellemetlen, hideg februári éjszaka volt, - a kávéházak szivarfüstös levegőjében sokkal több ember tolongott, mint rendes körülmények között, midőn az utcai élet színes mozgalma zavartalanul gyönyörködtetheti a kávéházak késő lefekvéshez szokott patkányait.

Háromnegyed tizenkét órakor csengetett be a plébánia utcai Münszter-házba, ebbe az oszlopos, sötétbarna, kétemeletes palotába, mely Felicia tantejának tulajdona volt, s a melynek első emeletén a baloldali legszélő garçon lakást jelölték ki az ő számára. Fülöp már rég itt hagyta volna a családi házat, ha ehhez az utcai szobából és egy igen barátságos előszobából álló lakáshoz különös előszeretettel nem ragaszkodott volna. Most is, midőn fölért az emeletre, s lábujjhegyen végighaladva atyjának és a tantenak lakosztálya előtt, a maga kedves fészkébe lépett, ugyanazzal az elégedettséggel gyujtotta meg a nehéz, kétkaru gyertya-tartót, mint mindig, ha erre a finom dohány illattal impregnált helyre lépett.

Az előszobából az utcai szobába lépett, s kényelembe helyezte magát. A gyertyák lángja kellemes fényt árasztott a mályva színű, diszkrétén masszív butorokra, melyeket ő maga választott ki, s a saját izlése szerint rendezett el. A tante nem egyszer tartott felettök szemlét, s mindannyiszor hízog mosolylyal jelentette ki, hogy nem talál kritizálni valót, - megtörténik, hogy némelykor a férfiakat is megajándékozta a véletlen szerencse azzal a nemes, helyes érzéssel az elegancia és kényelem iránt, mely a hölgyeknél rendszeren velökszületett tehetség, s csak kevés gyakorlatra van szükség, hogy tökéletessé és biztossá váljon. Fülöp rendkívül szerette a festményeket és a szoborműveket, s jóllehet nem volt a szó tartalmasabb értelmében műértő, a szép iránt való erős érke mindannyiszor megsugta neki, hogy helyes, vagy helytelen nyomon jár-e. Ez előkelő lelki tehetségekkel megáldott fiatal emberben általában majdnem minden téren az a megmagyarázhatatlanul szubtilis ösztön pótolta a tudást, mely csak kivételes lények sajátja, s a »reális« filozófia szerint élő emberek előtt többnyire megfoghatatlan. Gyorsan és könnyen emelkedett föl odáig, hogy tisztában legyen magával, s mérlegelni tudja erejét és hibáit szépitgetés és gyöngéd mentségek keresése nélkül.

A korán önállósághoz szokott férfiak rendszerint több önbizalomra tesznek szert, mint a mennyit belső értékük indokolni képes, s hamar megszokják, hogy még a legkényesebb természetű érzelmeket is kizárólag a saját, merev tengely körül forgó énjük szempontjából ítélik meg. Fülöp csak igen ritkán esett ebbe a menthető tévedésbe, s akkor is oly gyorsan tért vissza a helyes utra, a mily gyorsan csak lehetett. Meg volt róla győződve, hogy a tehetség előkelő kiváltságai őt is megilletik, tudta azonban azt is, hogy néhány oly sajátos vonás uralja lelkét, melyektől föltöbb hasznos volna megszabadulni, ha erre képes lenne. Sokszor vizsgálta magát, s mindannyiszor be kellett vallania, hogy benső harmóniáját a tulfinomult érzékenységnek oly beteges mértéke zavarja meg, mely inkább szerencsétlenség, semmint köszönetre méltó ajándéka a természetnek. Ebből a sajátos, el nem nyomható érzékenységből magyarázta meg különös idegenkedését Clermontné iránt is, ki az első emelet jobb oldali lakosztályát szokta a téli saison alatt elfoglalni, s még sok mást, a mi talán kevésbé érdekelte, de a lelki diagnózisok megállapításánál tekintetbe kellett, hogy jöjjön.

Mosolyognia kellett, ha maga elé idézte a gyanunak és féltő aggodalomnak azt a sok apró jelenségét, melylyel úgy atyja, ez a semmi különösebb jelességgel nem dicsekvő, becsületes, könnyen hajlítható és még könnyebben befolyásolható jellem, valamint Felicia tante, a

Münszter-család feje, minduntalan megzavarják. Az ő aggódó szemökben az is feltűnő körülménnyé élesedett, hogy Clermontné az idén már október elején beköltözött »mária-család«-i kastélyából, - míg a múlt évben csak december tizedikén érkezett meg. Miért jött korábban? Clermontné azonnal megadta a választ, - azért jött korábban, mert jelen akart lenni a *Sibilla* premierején, mely október 23-án volt és jelentékeny sikerrel járt. A tante e természetes magyarázattal látszólag meg volt elégedve, magában azonban elhatározta, hogy a fiatal asszony minden mozdulatára szorgosan ügyelni fog. Clermontné, kinek női ösztöne azonnal megsugta, hogy figyelemmel kísérik, a legcsekélyebb okot sem adta reá, hogy magaviseletéből, modorából, vagy szavaiból valamit következtetni lehessen, s ezzel sikerült állandóan sakkban tartania az agg matrónát, ki gyakorta maga sem volt most már tisztában vele, vajjon nem tévedett-e, midőn kedves Fülöp cousinját, korán elhunyt testvére leányának gyermekét, ez előkelő, szép, szőke asszony hatalmától féltette, s érdekében néha még csipősebb megjegyzésekre is ragadtatta magát.

Fülöp nagyon jól tudta, mennyire féltik, s most, midőn könnyű, csikos házi kabátjában végigdőlt a bronz Faun szobor alatt levő törökös kereveten és szokása szerint átengedte magát impressiói gyorsan változó, szeszélyes játékának, ismét csak arra a különös viszonyra gondolt, mely közte és az özvegy között két év óta annyira egyforma, annyira változatlan, tartózkodó, majdnem ellenséges és mégis annyira izgalmas jellegű, mintha kifejezetten nyomatékos okai volnának a félelemre.

Igyekezett megfigyelni önmagát, s majdnem erőszakkal kényszerítette énjét a vallomásra. Szereti Clermontnét? Ugy érzi: nem. Miért? Ez a kérdés rendesen zavarba hozta, s egyuttal meg is szégyenítette, mert nagyon sajtóságon hangzó válasz következett reá. Önmagának el merte mondani, hogy azért idegenkedik tőle, mert Clermont Félix őrnagy neje volt, tehát egy idegen férfié, a ki tulajdonának nevezhette, - nyíltan ezt, így ebben a szemérmetlen formában azonban soha senkinek se lett volna bátorsága elmondani.

Sokkal jobban ismerte az embereket, semhogy föltette volna róluk, hogy az ő - bizonyára tulfeszített és helytelen, de létező - szenzibilitását magyarázni, vagy legalább mentegetni tudták volna. Az erkölcsi fogalmak ily rajongó tulfinomodása nem igen tarthat számot a kiméletre, - Fülöp tehát komoly szabályul állította magának, hogy morális felfogásának sajátos misztériumába senkit bepillantani nem enged, - legkevésbé magát Clermontnét, a ki erre egyébiránt soha sem igyekezett még csak kísérletet is tenni és nem is fog bizonyára soha. Nőies, gyöngéd lénye, mely valósággal elragadó keveréke volt a szüzies leánynak és az öntudatos, hatalmát érző nagyvilági asszonynak, ily lehetőséget tökéletesen kizár.

Azokban a társaságokban, melyekben ez a fiatal ember rendesen megfordult, korán hozzászólt a fegyelemhez. Ez megóvta az elhamarkodástól, s az ifjuság könnyen megmagyarázható, apró hiúságaitól. A mily komolyan és őszintén megvetette a hivatásos nőcsábítókat, annyira meg tudta becsülni saját előnyeit is, s csak igen ritkán ismerte félre azt a hatást, melyet egyik-másik nőre tett, anélkül, hogy ebből a kellemes bizonyosságból előnyt igyekezett volna magának biztosítani. Hízelt neki is, - nem lett volna férfi, ha ezt a bizalmas vallomást nem tette volna meg magának, hogy családja félti és fölteszi róla, hogy Clermontné szívében szendélyt tudna ébreszteni, - lehetségesnek tartotta azonban azt is, hogy Clermontné visszautasítaná, sőt azon sem ütközött volna meg, ha egyik vagy másik társaságban teljesen észrevétlen marad. A mint nagyon korán rájött, hogy a szimpáthiákat, melyek a világot egy földfeletti hatalom ellenállhatatlan erejével kormányozzák, sem indokolni, sem kierőszakolni embernek nem adatott, épp oly gyorsan megfejtette magának azt a titkot is, mely a két nemnek egymáshoz való halhatatlan viszonyában döntő szerepet játszik. Nem áltatta magát lehetetlen ábrándokkal, ha másokról volt szó, - de abban a pillanatban, midőn saját, benső érzelmeivel kezdett foglalkozni, önkéntelenül is beilleszkedett abba a sajátos erkölcsi

rendszerbe, mely egyedül és kizárólag az övé volt, - annyira övé, hogy a legnagyobb féltékenységgel titkolta mindenki előtt, nem bizva e kényes dologra nézve senkiben, csak önmagában.

Olyankor, midőn akár atyja, akár a tante szokásos czélozgatásait kellett hallania, sokszor ajkán lebegett már a megjegyzés, hogy oly veszélytől óvják, mely tulajdonképen nem létezik, - diszkrétebbnek tartotta azonban ha hallgat és mosolyogva kerüli ki az egyenes választ. Érezte, hogy mentegetőzése ferde helyzetbe sodorhatná. Clermontné egyszerű szivélyességgel bánik vele is, mint másokkal, a kik időnként meglátogatják, s lényének őszinte kedvességéről a legnagyobb tisztelettel nyilatkoznak. Megkülönböztetésről, vagy előnyökről szó sem lehet. A fiatal özvegy, ki szivesen emlegette, hogy életének legboldogabb napjait Feliczia tante anyai gyámsága alatt élte át, oly korrektül, annyira elfogulatlanul viselte magát vele szemben, hogy még a legkisebb mentegetőzéssel is megbántotta volna. Menthetetlen hibának tartott mindent, a mi egy nőt a gyanu legkisebb árnyékának szolgáltat ki. Valóságos rettegéssel kerülte el tehát még a lehetőséget is, hogy valaha ilyen hibába essen, a melyet jóvá tenni senki még nem tudott soha. Három év előtt, midőn családjuk régi barátja, a nyugalomba vonult Clermont Félix őrnagy, ez a kissé nyers, de nyílt, lovagias katona megkérte a vagyontalan, apa és anya nélkül a tante gyámsága alatt felnőtt Münszter Julia kezét, nem tartotta szükségesnek eltitkolni, hogy ez a házasság nincs ingyére, mert hijjával van a kölcsönös vonzalomnak. Ennél messzebb azonban nem ment. Feliczia tante döntő befolyást gyakorolt Julia sorsára; szerencsésnek találta az ajánlatot, mely egy szegény, árva leánykát a Clermont kastély és a hozzátartozó hatalmas birtok urnőjévé tesz, s itélete ellen nem volt fölebbezés.

Látta, hogy Julia egykedvűen fogadja sorsának e döntő fordulatót, nem utasítja vissza az őrnagyot, szivélyessége, hallgatag, nőies kedélye nem mutat különösebb változást, - méltán gondolhatta tehát, hogy ő is a tante álláspontjára helyezkedett, s a kilátásban levő nagy vagyon, a vele járó társadalmi előnyök, s a fény, melyet kifejtenie e házasság árán módjában lesz, kibékítette azzal a hervadással, mely fiatal szivét az őrnagy oldalán minden bizonynyal el fogja érni.

II.

Fülöp meg volt róla győződve, hogy Julia sem kerülheti ki sorsát, - óvakodott azonban, hogy ezt ő adja tudtára. A rokon viszony ily kegyetlen nyilatkozatra nem hatalmaz fel, s Julia sem provokálta az őszinteséget, különben talán még is csak megmondta volna neki, hogy elhatározását helytelennek tartja. Két nappal az esküvő előtt Feliczia tante szalonjában szóba került ugyan a házasság, Julia azonban oly nyugodt, annyira halavány volt, hogy még mélyebb hallgatásra szánta magát. »Ha szerencsét akar kívánni, kedves Fülöp - mondotta alig észrevehető izgatottsággal, s reá emelte nagy, kék szeméit, - siessen, mert később nem leszünk többé négy szem között.« S mosolyogva nyujtotta keskeny, fehér kezét, melyet tisztelettel szoritott meg. - »Ha óhajtja, kész vagyok tiszta szivemből szerencsét kívánni önnek, ámbár már megmondottam, hogy nem érhetek önökkel egyet.« »Azt hiszi, hogy boldogtalan leszek?« - Ha visszaidézi, emlékébe ezt a kérdést, még most is érzi a benne rejlő fájdalmas gunyt, mely akkor annyira megdöbbsentette. Oly gyorsan, annyira váratlanul lepte meg ez a kérdés, hogy majdnem megdöbbsentette magát. Egy pillanatig nagy vágyat érzett, hogy kimondja a valót, s igennel feleljen a kérdésre, mely érzékenységét és borongásra hajló kedélyét mélyen érintette, - de még idejében legyőzte az ajkaira tolaadó választ, s elég nyugodtan felelt. Az, a mit mondott, láthatólag elkedvetlenítette a leányt. Hallgatva nézett maga elé, s szótlán tépelődése, arczának gyorsan változó színe, s az egész lényén elömlő

izgatottság még nagyobb zavarba hozta. Valósággal megkönnyebbülve lélegzett föl, midőn a tante megjelenése e mélyen emlékezetébe vésődő jelenetnek véget vetett.

Az őrnagy váratlan halála, ha ugyan lehetséges, még messzebb sodorta tőle ezt a szőke asszonyt, a kinek semmi befolyást nem tulajdonított a maga életére. Tagadhatatlanul kíváncsi volt rá, hogy miképpen fogadja özvegységét, mely visszaadta szabadságát s egy nagy vagyon független urnőjévé tette, - különösebb érdeklődést azonban annyira nem érzett iránta, hogy az a sajátos idegenkedés, mely szívében kifejlődött, a helyett, hogy elsimult volna, még nőtt. Az öreg Braniczky gróf, ki a megboldogult őrnagy leghivebb barátai közé tartozott, bámulattal beszélt a hölgy gyöngédségéről és csodálatra méltó lelki erejéről, melyet az elhunyt betegsége alatt tanusított. Annyi szeretetteljes figyelemmel és jósággal ápolta, mintha nem hitvese, hanem anyja lett volna, ki gyermekét akarja a halál karjaiból kiragadni. S midőn az őrnagy hosszú, borzasztó kínlás után meghalt, egy pillanatig sem szenvedte a mély gyászba borult hitvest. Ezzel megnyerte az öreg Braniczky nagybecsülését is, a mi sokat jelent, mert ennek a gazdag, elfásult viveurnek sohasem volt valami hizelgő véleménye a nőkről.

Fülöpöt nem lepték meg a gróf hirei. Azt hitte, hogy ismeri Clermontnét, - föltette tehát róla, hogy a mily kifogástalanul viselte magát az őrnagy oldala mellett, épp oly kifogástalanul fogja viselni özvegységét is. S valóban úgy volt. Első találkozásuk szívélyes, de meglehetősen banális volt. Az özvegy egyszerű szavakkal adta tudtára férjének halálát, s kijelentette azt az óhaját is, hogy a téli saison alatt Budapesten szeretne lakni. Feliczia tante följánlotta neki mostani lakosztályát, s a dolog e része be volt fejezve.

- Remélem, egyelőre nem gondolsz egy második férjre? kérdezte mosolyogva a tante.

Clermontné vidáman rázta fejét.

- Nem is tehetném, édes néni, - felelte futólag elpirulva, s gyorsan magyarázni kezdett. Csak azt mondta el különben, a mit a tante már úgy is tudott. Az őrnagy végrendelete elég rideg volt. Ki volt benne mondva, hogy abban az esetben, ha özvegye újra férjhez találna menni, az egész Clermont birtok - egyenes örökösök hiányában - a katolikus káptalan tulajdonába megy át.

- Bizony így eselnél a vagyontól, mondotta nyomatékkal a tante, - már pedig a »mária-családi« Clermont birtok, ha jól tudom, többet jövedelmez huszezer forintnál.

Fülöp már akkor számot igyekezett magának adni arról a majdnem megvető mosolyról, mely egy pillanatig az özvegy ajkain játszadozott, midőn a tante oly nagy nyomatékkal említette a birtok jövedelmét, - de akkor is, most is csak abban tudott megállapodni, hogy Clermontné nemcsak a vagyont veti meg, hanem talán mindent, a mi e vagyon árára emlékezteti. Ő maga volt ez az ár, - természetes tehát, ha keserőséggel gondol mindenre, a mi martiromságát, - mert az volt ez a helytelen házasság, semmi egyéb, - eszébe juttatja.

Más kérdés persze, hogy miért fogadta hát el ezt a martiromságot? Hiába kutatott emlékei között, hasztalan igyekezett részekre szedni a multat, sehol sem talált elfogadható magyarázatot, mely ezt a házasságot Clermontné részéről indokolhatná, hiszen még csak pompára vágyó sem volt ez az asszony! Más lenne, ha fényre és csillogásra vágyott volna, - de ennek nyoma sem volt. Sokkal mélyebben érző nőnek mutatkozott, sem hogy ily üres hajlamokat föl szabadna róla tenni. Mi hát, ha ez sem? Mi kényszerítette, hogy az őrnagy kezét elfogadja? Hogy hitvese legyen egy öreg embernek, ki a maga nyers becsületességében egy pillanatig se lehetett képes nejének szubtilis, gyöngéd lényét megérteni?

Ezek a látszólag nagyon is egyszerű kérdések megzavarták, s két év előtt még nyugtalanították Fülöpöt. Hozzá lévén szokva, hogy minden kérdést részekre bontva világítson meg, zavarba jött, midőn arra a meggyőződésre kellett jutnia, hogy e sűrű homályba burkolt

kérdéssel nem boldogul. Ösztöne, találékonysága, analízáló tehetsége cserbenhagyta; hiába feszítette meg agyát, - nem bírta megtalálni a helyes nyomot. Gondolt arra is, hogy Clermontnét talán egy nagy csalódás vezette az őrnagy karjai közé. Ez a magyarázat elég gyakori és elég romantikus ugyan, ezuttal azonban éppen nem valószínű. Szeretett volna valakit? Reménytelen, fájdalmas szerelemmel? Egy embert, a kiről biztosan tudta, hogy sohasem lehet övé? Fiatal leányok életében sokszor előfordul hasonló szerencsétlenség a nélkül, hogy a szeretett férfiúnak csak fogalma is lenne róla, mennyi bánatnak és mennyi titokban elsírt könnynek az okozója. Erről a föltevésről azonban lemondott, mert semmivel sem tudta támogatni. Ha csakugyan ez lenne magyarázata Julia házasságának, akkor minden nyomozás haszontalanság, - ilyesmi nem szokott kiderülni, ha a nő hallgat. Clermontné pedig tudott hallgatni, erről már meggyőződött. Nyugtalanosága ma azonban már alig bántja többé. A mily izgatottan foglalkozott ezzel a kérdéssel két év előtt, annyira nyugodtan gondol reá most, midőn családja félti és képesnek hiszi reá, hogy magával együtt az özvegyet is szerencsétlenségbe döntse. Ujra meg újra arra a megállapodásra jutott, hogy e fölösleges, mondhatni bántó föltevés ellen nem védelmezheti magát a nélkül, hogy Clermontnét érzékenyen meg ne sértse. Ha védené magát ez annyit jelentene, hogy reá szorult a védelemre; ily, legalább is kétszínű magaviseletét a szép rokon pedig nem érdemel. Ha Feliczia tante, ki minden kínálkozó alkalmat meg szokott ragadni, hogy hatalmát a család valamennyi tagjával éreztesse, valamivel több figyelmet szentelne a családtagok között levő valódi viszonyok tanulmányozására, akkor be kellene látnia azt is, hogy Clermontné részéről semmiféle veszély a családi névre nem háramlik. A tante azonban ily mélyebben kutató figyelemre koránál fogva nem volt képes, s ez okból inkább a folytonos, aggódó bizalmatlanság sánczai mögött maradt, nem sokat törődve vele, hogy vajjon megsért-e valakit, vagy nem. Boronkaiékat, Szeniczeiéket, Clermontnét, őt, sőt még az öreg Petrovica Ferenczet is, férjének egykori erdőmesterét, a váratlanul meggazdagodott kék blouse-os nábobot, egyforma mérték alá állította, nem vonván-e szembeszökően ellentétes elemek közé semmiféle elválasztó vonalat. Konzervatív, megcsontosodott elvei nem tűrtek se kiegyenlítést, se különválasztást. Az agg matróna csak egy szempontot ismert: a családját. A mi ezzel a neki legszentebb fogalommal legkisebb ellenkezésben levőnek tetszett, azzal már ellenség gyanánt bánt el, s itéletében hajthatatlanul szigorú volt.

Nemes és jó szándék vezette mindig, - csak a végrehajtás módját nem tudta megválogatni. Az ő szemében Clermontné épp oly veszélyes volt, mint az öreg Petrovics leánya, Ilka, ez a kedves szende teremtés, a ki valóságos gyermeki ragaszkodással vonzódott Clermontnéhoz, s lelke meleg rajongásával bámulta a fiatalasszonyt. Nem csinált belőle titkot, hogy a leányka sűrű látogatásai, ragaszkodása Clermontnéhoz, a kinek mindig oldala mellett volt, s áhitattal élvezte az özvegy csevegését, oktatásait és ezerféle apró, találó megjegyzését, - nincsenek inyére. Tartózkodás nélkül kész volt beismerni azt is, hogy előítélete a »kékbeli« polgári osztály iránt hamis és igaztalan, - megváltozni azonban nem áll hatalmában. Ő már csak ilyen marad, a mig él. A ki szeretettel van iránta, az figyelemmel lesz e gyöngéjére és nem fogja szándékosan ingerelni azzal, hogy e véleménye szerint »kapaszkodó« és szivesen előre tolakodó polgári osztály védelmét ő vele szemben elvállalja.

Fülöp gondosan elkerült mindent, a mi az agg urnő e gyöngéjét érintette volna, s mosolyogva, megjegyzés nélkül tűrte, ha ily irányban tanácsokat kapott. A tante nem kerülgette a kifejezéseket; kijelentette nem egyszer, hogy bármily kedves és művelt leánynak tartja is az öreg Petrovics gyermekét, családjába még sem fogadná be. »Hiába, a vér az marad, a mivé a forrás megalkotta« - szólt fejét rázva, s Fülöp mosolyogva ráhagyta, hogy úgy van.

A matróna annyi szeretettel vette körül, félelme, gondoskodása annyira mély és nemes önzetlenségből fakadt, hogy valóságos hitványság lett volna még gondolatban is keserüséget okozni neki egy oly gyöngeségért, mely életéből, öröklött büszkeségből, korának és társa-

dalmi állásának viszonyaiból könnyen megmagyarázható volt. A tante iránt való figyelemből Petrovics Ilkával is csak ama szivélyes, semmire se kötelező, udvarias formák között érintkezett, mint Clermontnéval, Boronkaiékkal, vagy akár a sáppadt, kártyás Szeniczei nejével, Katalinnal, ezzel a magas, villogó szemű asszonnyal, aki iránt titokban legyőzhetetlen ellen-szenvet érzett. Künn a jégpályán, hová Clermontné csak igen ritkán kocsizott ki a leányka nélkül, vagy a színházban, hangversenyen, szóval mindenütt, hol a nyulánk, elegáns szőke asszony és kísérő, szende holdja láthatók voltak, szívesen megjelent ő is, ha erre felszólították, de nem érzett szomorúságot akkor sem, ha a meghívás elmaradt.

HARMADIK FEJEZET.

I.

Feliczia tante szalonjában pár nap előtt egy ismert fiatal ember tragédiájáról volt szó, a ki közvetlenül esküvője előtt lőtte magát föbe. A lapok hosszasan foglalkoztak az esettel. A dráma egyetlen részlete sem maradt megbeszélés nélkül. Mi adta az ifju kezébe a fegyvert? Ez volt természetesen a legizgatóbb kérdés, s a lapok kiméletlenül megfeleltek erre is. Leirták a boldogtalan ifjúkori vonzalmát egy nő iránt, a ki évekig tartotta hatalmában, s midőn a fiatal ember végre szakított vele, s igazi, férfias szerelmet érzett egy hozzá illő előkelő család gyermeke iránt, aki viszont szerette, - akkor egyszerre megjelenik az elhagyott szerető, s a mélyen megszegyenült menyasszony elé tárja az egész régi, aljas viszonyt: itt van, így történt, olvasd ezeket a lángoló leveleket, azután fogadd el a kezét és légy, ha úgy tetszik, az övé. Én már beteltem vele, - szívesen neked adom de talán hasznát veszed, ha megtudod, hogy ki az, a kit szeretsz.

Az összeütközést, mely e kegyetlen leleplezésből kifejlődött, egy pisztolylövés fejezte be.

Clermontné elgondolkozva beszélgetett Fülöppel az esetről. Nem voltak egy véleményen. Clermontné meg tudta magyarázni a szerencsétlen ember kétségbeesését, mely bizonyára a miatt tépte össze, hogy a szeretett leány előtt örökre pirulnia kell. - Fülöp hajlandó volt részben ezt az indokolást is méltányolni, a döntő okot azonban az eljegyzés szétbontásában kereste és találta meg. A hölgynek nem tetszett ez a magyarázat, - szívesen védte volna a halottat, a ki iránt a lapok leírása után szánalmat érzett, Fülöp azonban szokása ellenére annyi száraz biztossággal bonczolta alkatelemeire az öngyilkos viszonyait és lelki állapotát, hogy a romantikus színt tökéletesen letörölte róla.

- Szegény B. egy hét mulva elmerült volna, ha életben marad. Kényes természetű adósságai voltak... ez is egy fontos ok, asszonyom és nem csak az, a mit ön említ. Kötelezettségeinek be nem váltása diszkvalifikálta volna, - ezt tehát ki kellett kerülnie. Ki is kerülte, s a dolog ezzel be van fejezve.

Clermontné csodálkozva nézett az ifjura; kellemetlenül érintette az a hideg biztosság, melylyel Fülöp a szívében támadó szánalmat megsemmisítette, - inkább szerette volna, ha előbbi érzelmes hangulatában maradhat. Az élet ridegsége, a tények bizonyossága nagyon lehüt. A lélek megfázik közelükben, s önkénytelen neheztelést érez az iránt, a ki reájuk hivatkozva győzi le a női szív rokonszenvét. - »Ma kapni fog tőlem valamit, kedves barátom; ki fogom keresni és elküldöm.«

Fülöp nevetve tiltakozott.

- Az istenért, asszonyom, hisz én nem akarom magam föbelőni!

Clermontné mosolyogva, bájos makacssággal ismételte az ígéretet, s Boronkai útján be is váltotta. Visszaküldte Fülöp egy régi levelét, melyet négy évvel ezelőtt intézett hozzá Bécsből. Isten tudja mily impressziók alatt állt akkor; maga sem emlékszik reá többé.

Egy gyönyörű tavaszi estén egyedül sétált haza a Burg-színházból, hol Grillparzer *Sapho*-ját nézte; annyira megtelt szíve a Melitta szerelméből kisugárzó szűzi gyönyörrel, hogy megvilágosodott tőle fantáziájában az egész világ. Lakására érkeve sokáig sétált fel és alá, s ellenállhatatlan benső kényszernek engedett, a midőn leült és szép cousinejának levelet írt. Nem volt abban a hosszú, áradozó levélben egyetlen szó sem a szerelemről, - nagyon zavaros, nagyon kuszált, ide-oda csapongó dolgok voltak benne. Azt a benyomást keltette, mint egy tűzhányó hegy - fél órával a kitörés előtt. Másnap reggel elküldötte, s még ugyanaz nap

meqbánta, hogy miért nem tépte inkább össze. Attól tartott, hogy Julia mosolyogni fog rajta: ime, vannak megvesztegető hangulatok, melyeknek még egy oly óvatos és tartózkodó fiatal ember sem tud ellentállni, mint a milyen Fülöp.

Ez a félelem, melyhez egy csöpp hiuság is járult, tartotta vissza attól, hogy levelét valaha szóba hozza. Julia sem beszélt róla, a későbbi Clermontné még kevésbé, - s így lassanként feledésbe merült fiatalos hevületének e meggondolatlan »gyöngeség«-e, a melynek hatásáról soha sem szerezhettek meggyőződést. Most aztán visszakapta; elégetheti, vagy megtarthatja, a mint jónak látja. Pókháló finomságu szál volt ez a levél közte és Clermontné között, - az első, egyetlen, s úgy látszik az utolsó, mely valaha közelebb vitte hozzá. Elszakadt ez is, - el lehet felejteni másodszer, ezuttal mindenkorra.

Fülöp kivette zsebéből a levelet.

Keskeny, hosszukás levélpapírra volt írva, apró, gyorsan folyó betűkkel - négy egész oldal.

...»Nem tudom megmagyarázni magamnak kedves Julia, azt az érzést, mely e pillanatban erőt vesz rajtam, csak annyit tudok, hogy nehezen nélkülözhetném, ha akarnám is. Bocsánat a nyíltságért, melynek kifejezést akarok adni, de fölöttébb különösnek találom, hogy ön állandóan úgy bánik velem, mint egy idegennel, s én semmit sem teszek, hogy rokonszenvére méltónak mutassam magam. Ön, édes cousine, házunkban van, minden nap láthattam s a közöttünk levő távolság szoros rokoni viszonyunk daczára is oly nagy, mintha szándékosan, mi magunk akarnék így. Mit gondol, helyes ez? Azt hiszem, hogy se nem egészen helyes, se nem egészen természetes. Minél figyelme-
sebben vizsgálom a dolgot, annál különösebbnek tetszik, s annál inkább megérlelődik bennem a meggyőződés, hogy kölcsönösen hibásak vagyunk, - én nem kevésbé, mint ön«...

Fülöp végig olvasta az egészet, s elgondolkozva, magába mélyedve tette vissza a borítékba.

Meglepte a helyzet változatlansága; négy év óta csakugyan nem mozdult, nem változott, nem alakult át semmi. Ezt a levelet ma alighanem szórul-szóra így írná meg, mint a hogy négy év előtt megírta, minden szava, minden kifejezése ráillenék a jelenre is, csak úgy, mint a hogy ráillett a multra. Mindössze annyi változott, hogy meg kell nyugtatnia tanteot, s vissza kell utasítania különösen Szeniczeiné csipős megjegyzéseit, melyekkel ez a nyugtalan vérü, megbizhatatlan asszony nem fukarkodik, ha tudja, hogy ezzel Clermontnének kellemetlenséget szerez. Gunyolódásainak egy része átszáll másokra is, éppen nem fölösleges tehát, ha Boronkaiékat mozgósítja ellene s megnyeri különösen Szerát, ki épp oly ellenszenvet érez Szeniczeiné, mint az Clermontné iránt. Az első lépés erre a manőverre meg van téve, mátol kezdve Szerafin szövetségesei közé tartozik, a kire okvetlen számítani lehet.

II.

Fél egykor valaki csendesen megkopogtatta az ajtót.

Fülöp meglepetve ugrott föl a kerevetről, - atyja lépett be hozzá frakkban, fehér nyakkendővel, teljes báli toaletteben. A tanácsos magas, erős ember volt, tiszta, nyílt arcvonásokkal, s azzal a semmitmondó, komoly tekintettel, mely a magasabb rangu államhivatalnokot, a pontos, gépszerű bürokratát többnyire a magánéletben is jellemezni szokta.

- Jó estét, Fülöp.

- Jó estét, atyám! - s az ifju elvette a tanácsos ur felsőjét és klakkját. Azután íróasztalához sietett, kinyitotta a szivardobozt és várt. Münszter fáradt mozdulattal keresett ki egy szivart,

rágyujtott, de nem ült le. Megállt az íróasztal mellett, s halk hangon beszélte el, hogy az államtitkár estélyén volt, a hol borzasztóan unta magát. Meg kellett azonban jelennie, mert nem talált elfogadható ürügyet a távol maradásra. Haza érkezve, észrevette, hogy a sarok ablakok világosak. Ez bírta reá, hogy bejöjjön. Mostani kedélyhangulata különben sem alkalmas az alvásra; örül, ha ébren maradhat, s kissé kipihenheti magát.

Fülöp azonnal észrevette, hogy atyja feltűnően válogatja a kifejezéseket. Se többet, se kevesebbet nem akar elárulni, mint a mennyi elkerülhetlenül szükségesnek látszik. Ez az óvatosság máskor is rendes szokása volt; a legközvetlenebb családtagok sem képeztek kivételt, - ezuttal azonban nem volt képes elnyomni a hangjában észrevehető izgatottságot, mely nyugodt és meggondolt szavaival semmiképpen se egyezett össze.

- Ma este hat óra tájban akartam beszélni veled, fiam, de nem találtalak itthon.

- A jégen voltam.

- Clermontnéval?

- Ők is ott voltak. Ma azonban csak rövid ideig. Azt hiszem valami bevásárolni valójuk akadt, mert már fél hétkor elhagyták a pályát.

Münszter vékony füstöt fútt maga elé, s sétálni kezdett. Fülöp elhatározta, hogy kezére fog játszani abban, a mit, úgy látszik, el akar mondani, de nem találja meg hozzá a helyes formát. Legjobb lesz talán, ha egyenesen a szeg fejére üt.

- A tante ma különösen nyugtalan volt. A kis Mayert fogadta, s holnapra az öreg Petrovicsot is magához kérte. Mondd csak, annyira sürgős a dolog?

- A legsürgősebb.

- Hallottam, hogy a kis Mayer többé semmiféle prolongálást nem akar elfogadni, s értesültem arról is, hogy a banktól is hasonló választ kaptál.

- Ugy van.

- Nyolcz nap óta hallok ezekről a dolgokról, - folytatta az ifju, - a nélkül, hogy valaki a helyzet igazi képeről felvilágosított volna.

Münszter megállt és fiához fordult.

- Igazad van, Fülöp, - mondotta lehangoltan, - titokban tartottuk a bajt, a meddig lehetett, - a mai nappal azonban megjött az ideje, hogy a szükséges felvilágosításokat te is megkapd. Zavaros anyagi viszonyaimból előtted sohasem csináltam titkot, - tudomásod van arról is, hogy boldogult nővérem tartozásait javarészt magamra kellett vállalnom, ha azt nem akartam, hogy emlékéért megszegyenítésnek tegyem ki, - ez a tartozás az én privát adósságaimmal együtt huszonkét ezer forintra rug, s ha holnap délután két óráig - ez az utolsó határidő nem lesz kiegyenlítve, a bank csődöt fog kérni ellenem a törvényszéknél.

- De hisz ez borzasztó!

- Ugy van, borzasztó... Elképzeld, milyen lelki állapottal jelentem meg ezen a mai estélyen.

- Szegény atyám, mennyire sajnállak... De hát nincs mód, hogy a katasztrófát elhárítsd?

Münszter egykedvűen vállat vont és tagadólag intett.

- Mindent megpróbáltam, a mit csak lehetett. Hitelem azonban kimerült, magánvagyonom nincs, fizetésemre vagyok utalva, ez pedig annyi, mintha nem is léteznék.

- Valóban annyi.

- Semmivel se több. Tegnap még reméltem, hogy pénzhez jutok, s ti nem fogtok megtudni semmit, - ez a reményem füstbe ment. Azok a bizonyos jó barátok, - hiszen ismered őket, - éppen csak abban az egyetlen esetben szokták cserben hagyni az embert, a midőn rájuk szorulunk - máskor hiveink halálig mindannyian. Szereztem egy pár új tapasztalatot, - alkalmilag, ha valamelyik darabodban szükséged lesz az emberi vesék titkos hitványságának boncztanára, szívesen szolgállok velök, - folytatta epésen, megvetéssel, s lefricskázta frakkja ujjáról a reászállt szivarhamut. - No de most nem akarok humorizálni, - hallgasd tovább. Ma reggel bementem a tantéhoz és elmondtam neki mindent.

- Neheztelt?

- Arról ne is beszéljünk; elég, ha én tudom. Megigérte, hogy az ügyet rendezni fogja, de feltételt is szabott. Azért vagyok itt, hogy ezt a feltételt értésedre adjam.

Fülöp érezte, mily nehezére esik atyjának a vallomás e második része, melyet nem tudott önmagától kitalálni. Az a bizalmas, férfias viszony, melyben atyjával állt, ki inkább barátjának, semmint fiának szerette tekinteni az ifjút, - ezuttal is arra kötelezte, hogy a mennyiben lehet, megkönnyítse atya feladatát. Nem sokat kerülgette tehát a dolgot, hanem így szólt: »Azt követeli, hogy szorítsd meg kiadásaidat?«

- Azt is, de egyebet is. Kikötötte, hogy érvényesíteni fogom nálad befolyásomat és reábirlak, hogy minél hamarabb házasodj meg.

- Ah!

- Természetesen megígértem. Mit nem ígérünk, ha olyan kétségbeesett helyzet fenyeget, mint most engem! Nem szeretném azonban, ha félreértenél, - folytatta komolyan Münszter és megsimogatta az ifju kezét, - én csakis azt ígértem a tantenak, hogy befolyásomat érvényesíteni fogom, egyebet semmit. S ez nem azt jelenti, hogy a házasságra kényszeríteni akarlak. Ilyesminek még a lehetősége is ki van zárva. Megtagadnám egész nevelési rendszeremet, ha most oly lépésre akarnálak reábirni, mely nem kizárólag saját egyéni elhatározásod eredménye. Egész életemben mindig azon fáradoztam, hogy önállósághoz szoktassalak. Sikerült, - a magad lábain jársz. Tapasztalatok, megfigyelési tehetség és modor dolgában messze felülmulod korodat, s én őszinte örömmel tekintek rád.

Fülöp atyjához lépett és szeretettel megölelte.

- Kedves atyám... Köszönöm...

- Semmi érzélgés Fülöp, - felelte ismét szárazzá váló hangon Münszter és tovább folytatta sétáját a teremben, - mindezt csak azért említem, nehogy félreértés támadjon köztünk. Tisztában vagyunk vele ebben a házban mindnyájan, hogy családunk egyetlen, a szó legszigorubb értelmében nagy reményekre jogosító tagja te vagy. Ne csodáld tehát, ha a tante épp úgy félt, mint én. Higgadt, tisztán ítélő elméd bizonyára nem szorult reá, hogy ezt a dolgot bővebben is magyarázzam. Jól értsd meg tehát, nagyon szeretném, ha megnősülnél, gazdagon, szerencsésen - méltó vagy mindkettőre, - de sohasem vállalkoznék reá, hogy helyesnek erőszakoljak olyan dolgot, a mit te, legbensőbb egyéni szempontokból magadra nézve helytelennek tartasz.

Münszter kezét nyujtotta fiának, s Fülöp sietett, hogy ezt az izmos, barátságos kezet melegen megszorítsa.

- Ez az, a mit tudodra akartam adni, s most jó éjt.

- Jó éjt, atyám.

- Sokan nézték ma a *Sibillá*-dat? Kérdezte Münszter, miközben felső kabátját karjára vette.

- Tele ház.

- Bravó! Nem gondoltam volna, hogy a közönség hőszödet akzeptálni fogja. A dolog nagyon is szokatlan. Egy férfi, a ki szeret egy nőt, de nem akarja elvenni, mert ez a nő özvegy, - s a vége az, hogy a szegény, meggyötört asszony szeretője lesz a hősznek, csakhogy az övé lehessen. Hol van itt a morál? Kedves Fülöpöm ez a te hőszöd borzasztóan erkölcstelen és rossz ember. Az asszony eléggé érthető, szeret, s ez mindent ment, mindent megmagyaráz, mindenért kiengesztel, - de a férfi, a férfi?

- Az is érthető atyám.

- Ugy kell lenni, mert akzeptálják, - de véleményemet azért nem változtatja meg. Ez a te hőszöd legalább is furcsa ember. Nőül nem veszi a hölgyet, mert az már egy másik férfi hitvese volt, - eddig rendben van. Végre is, felfogás dolga. Ellenkezik ugyan a társadalom bevett szokásaival - de nem ellenkezik az egyéni izlés külön szabályaival, melyek egyéneként mások és mások. Hanem ez a te hőszöd nyíltan ki meri mondani azt is, hogy az a nő, a ki egy becsületes, derék férj halála után másodszer is oltár elé lép: inmorális asszony. Ez az, a mit nem fogadhatok el. S mit tesz tovább? Kerüli a szerelmes özvegyet? Dehogy, szereti és kedvesévé teszi. Tessék! Rendén van ez? Ha nőül ment volna hozzá az asszony, inmorális lett volna, - de mert szeretőjévé lett, ezzel morálissá vált. Mondd csak, komolyan hiszed te ezt?

Fülöp mosolyogva rázta fejét.

- Dehogy hiszem; ezt, így a hogy te előadod, senki a világon nem fogadhatja el.

- Hiszen ez van a darabodban!

- Nem egészen atyám, - felelte elkomolyodva az ifju, s megjelent magas, fehér homlokán egy könnyű felhő. Így biztosan visszautasították volna. Nem mondom én sehol egyetlen szóval sem, hogy Sibillám morális asszonynya vált azzal, hogy hőszöm kedvese lett. Ellenkezőleg! Ez csak kérelhetetlen következménye az erkölcsi érzék meglazulásának, mely az első, becsülésre és tiszteletre méltó férj emlékét is be képes szennyezni, csakhogy becsülésre éppen nem méltó vágyait kielégithesse. E thézis bizonyítására szándékosan ruháztam fel hősnőmet egy intelligens, művelt eszes nő minden kiválóságával, - mert ebben a dologban nincs különbség. Azt hiszem legalább, hogy nincs, mert így tapasztaltam, így láttam, erre a meggyőződésre kellett tehát jutnom, akár akartam, akár nem. Brutális meggyőződés ez, - meglehet. Nem arra való, hogy az erkölcsi érzéket ápolja, vagy gyöngéd tévedésekben tartsa, - de létezik, s a közönség a maga nagy egészében ime elég őszinte volt arra, hogy felfogásom jogosultságát elismerje.

Münszter vállat vont.

- Ez még nem sokat jelent, fiam. A közönség mindent akzeptál, a mi idegeire hat.

- Erkölcsi érzékről van szó!

- Ma már ez is az idegek hatalma alá került, - felelte epés hangsúllyal Münszter. - Hidd el, hogy a siker nagy részét ennek köszönheted. Egyszerű, prózai felfogásom szerint ez a te hőszöd egy csöppel sem jobb a hősnőnél, sőt rosszabb, - mert gyalázatba rántja. A házassági viszonyt, melyet a társadalom szentesít, lehetlenné teszi - szerinted - erkölcsi tekintetből, - s előkészíti a nő bukását, a mely ellen nem tiltakozik benne az erkölcsi tekintet. Mit akar ezzel megmenteni? Meggyőződést, elvet? Szóval, nem értem ezt az urat. Az én felfogásom szerint akkor lett volna igazi gentleman, ha messze elkerüli a hölgyet és e lépéssel még a lehetőségét is kizárja annak, hogy a szegény, szerelmes asszony - inmorálissá válhasson. A te gavallérod azonban nem így cselekszik, s ezért rosszabb, mint partnere, a nő, a ki csak szívére hallgat és nem fontolgat, nem okoskodik, nem méri erkölcsi hőmérővel a szenvedélyt hanem átengedi neki magát egészen, s úgy szólván nyitott szemmel, a romlás kegyetlenül biztos öntudatával veti magát abba az örvénybe, melyet a te morális hőszöd számára előkészíteni igen korrekt és

igen erkölcsös dolognak tartott. Hősnőd megnyerte az én rokonszenvedem is, - hőödöt azonban poltron embernek tartom, édes Fülöp. Jó éjt!

- Isten veled, atyám; jó éjt!

Münszter magára hagyta fiát, s lakosztálya felé tartott. Fülöp visszatért szobájába, de még sokáig nem tudott elaludni. Az anyagi bajok, melyekről atyja megemlékezett, nem nyugtalanították tulságosan; hozzá volt szokva hasonló zavarokhoz, melyek állandó vendégei voltak a háznak. Sokkal inkább érdekelte Feliczia tante házastási terve, mely úgy látszik, komolyan foglalkoztatja az agg matrónát. Az ok, mely ösztönzi, nyilván ezuttal is Clermontné. Mindig csak ő! S Fülöp nem kis boszankodással látta, hogy bármily messziről indul is valami családjában, a tervek és czélozgatások végső határpontja állandóan ez a fiatal özvegy, a kinek bizonyára egy pillanatig sem jut eszébe, hogy a tante terveit megsemmisítse. Clermontné épp oly jól tudja, mint a tante, hogy ha Fülöphöz nőül akarna menni, ezt csak a Clermont-birtokról való lemondás árán tehetné, - a szegénység pedig éppen nem kecsgetető kilátás. Ettől a házasságtól egyébiránt senki sem fél, csak a tante. Fülöp legfőlebb mosolyogni tud az egész kombináczió, melynek sem a multban, sem a jelenben semmi elfogadható alapja nincs. Clermontné - az ő neje! Az őrnagy özvegye... nem, nem! Ilyesmiről szó sem lehet.

A *Sibilla* merész thezise sokkal mélyebben gyökerezett e fiatal ember lelkének redői között, semhogy az a közönség, mely a drámát ma este is figyelemmel nézte végig, arról bár megközelítő sejtelemmel is birhatott volna.

NEGYEDIK FEJEZET.

Feliczia tante rendesen kilencz órakor végezte reggeli toilettejét, s tiz órakor ült le Clermontné társaságában a reggelihez, mely teából, vajból, s néhány szelet süteményből állt. Bő redős, fekete öltözéke, bársonyra varrt, fekete gyöngyös fejéke, mely élénk ellentétet képezett hajának fehérségével, szigoru, halvány arca, átható, szürke, figyelmes szemei, s mozdulatainak kimért előkelősége nem keltett barátságtalan benyomást, de biztatót sem. Clermontné lényének üde kedvességével valóságos tündérnek tetszett ebben a komoly környezetben, melynek nyomasztóan puritán jellegű összhangját a nehéz, faragott butorok sötét színe is csak emelte a helyett, hogy enyhítésére valamely irányban gondoskodás történt volna.

A fiatal asszony maga öntötte ki Feliczia tante teáját. Elébe tolta a czukortartót, megkóstolta a vaját, fölszelte a süteményt, s mindezt azzal a gyors, figyelmes gyöngédséggel, melyet a matróna különösen nagyrabecsült.

- Remélem, tudod már, hogy mi történt? - tért rá a társalgás jelentősebb részére, s kedvetlenül intett. - Vilmos a legnagyobb zavarba hozott.

- Hallottam, édes néni, - felelte érzelmes, mély hangján az asszony.

- Soha sem lesz vége...

- Most nemcsak az ő adósságairól van szó, s ez lényeges különbség.

- Előbb kellett volna nyilatkoznia.

- Nem az ő hibája, édes néni. Mig azt hitte, hogy maga is segíthet a dolgon, nem akarta helyzetét nyilvánosságra hozni.

- Még csak az kellene!

- Nem a világ előtt való nyilvánosságot értem. Ő azonban a családot is meg akarta kimélni ez újabb kellemetlenségtől, mely most nem csak az ő költekezései miatt alakult így, s valószínűleg nem egészen az ő hibája, hogy terve nem sikerült.

- Szívesen veszem, ha védelmezed, - felelte rövid hallgatás után a tante, - úgy látszik állandóan reá fog szorulni, hogy valaki védelmezze, ez azonban nem sokat változtat a dolgon. Titkolózásával, ismétlem, igen kellemetlen zavarba hozott. Ma délig rendezni kell az ügyet.

Clermontné habozva tekintett a matrónára.

- S talán... akadály van...

- Azt hiszed, kedves gyermekem, hogy ez oly egyszerű dolog? Huszonkétezer forintról van szó. Meg lehetne szerezni valamelyik pénzintézetből is, ily gyorsan, alig néhány óra alatt, ez azonban teljes lehetetlenség. Kénytelen voltam tehát magamhoz kéretni az öreg Petrovicsot. Ime, ilyen helyzetbe sodorja az embert a gyávaság.

- Talán nem gyávaság.

- Nevezzétek, a hogy akarjátok, - mondotta kedvetlenül a matróna, - a frázisokban szerencsére bő választékkal rendelkezünk, különben gyakorta ugyancsak megszorulnánk... Szépíthetjük az ilyesmit, a hogy akarjuk, a vége mégis csak az, hogy meg kell magamat aláznom ez előtt a Petrovics előtt, ha azt akarom, hogy a szóban forgó összeget azonnal kölcsön adja. Kikocsizol a jégre?

- Ma nem. Talán holnap.

- Kérlek, értesítsétek Fülöpöt, hogy maradjon az én kedvemért délig itthon, s ha Petrovics eltávozott - tizenegy órára kérettem - látogasson meg. Szólanom kell vele.

- Igen, édes néni. Parancsol még valamit?

- Köszönöm, gyermekem, semmit.

Clermontné ajkaihoz emelte az agg hölgy kezét, s a szalonon keresztül saját lakosztályába sietett. Felicia tante teremtől lakását csak egy magas, szárnyas ajtó választotta el, melyet a matróna már két év előtt be akart falaztatni. Clermontné azonban nem engedte. Így sokkal kényelmesebb.

Ebben az izléses fényüzéssel berendezett lakásban még a legélesebb szem se fedezett föl semmit, a mi a megboldogult őrnagyra emlékeztetett volna. A függönyök matt színe, a butorzat halavány sárga selyme, s a szőnyegek élénk guirlandejai kellemes derűtséget kölcsönöztek a lakásnak. Az őrnagy emléke mintha nem is létezett volna. Clermontné sohasem beszélt róla, s ha néha mégis megtörtént, hogy a tante szóba hozta, a fiatal asszony oly álmag tekintettel, meglepetve, majdnem zavartan emelte föl szeméit, mintha egy régi legendáról lett volna szó, melynek még körvonalaira is csak fölöttébb homályosan emlékszik vissza. A család tehát hallgatólag megegyezett abban, hogy a megboldogult emlékét a mennyire lehet, gondosan kikerüli. Ezt a szabályt meg is tartották, s Clermontné hálás volt a figyelemért. Jól esett szívének, hogy életének e két esztendejét el akarják vele feledtetni, hisz oly nagy szüksége volt rá, hogy erre a két évre ne legyen kénytelen visszagondolni, - ne legalább most, itt Budapesten, a hol az őrnagyra nem emlékezteti semmi.

Szobaleánya, a kit falusi birtokán levő cselédsége közül választott ki, néhány levelet hozott; s bejelentette Szeniczeiné látogatását is. Clermontné kelletlenül fogadta ezt a bejelentést. Ellen-szenve Szeniczeiné iránt régi keletű, visszanyult még leánykorába, midőn ez a hölgy nem egyszer okozott neki kiméretlen megjegyzéseivel rossz perczeket. Látogatása elől azonban nem térhetett ki; meghagyta tehát a szobaleánynak, hogy vezesse be.

Szeniczeiné ezuttal is szokásos feltűnő toilettejei egyikében jelent meg. Kaczér, kis csipke kalapja, testhez simuló könnyű öltözéke, mely igazi művészi rafinement-al emelte ki alakjának gömbölyű idomait, s bronz színbe játszó fátylától kezdve le egészen cipője szürke prémjéig minden arra volt szánva, hogy a figyelmet ne csak fölébressze, hanem állandóan lekötve is tartsa. El kellett ismerni, hogy ehez a nehéz tudományhoz kitűnően értett; egyetlen alkalmat se mulasztott el, midőn ebbeli művészetének csillogtatására kedvező tér kínálkozott, s előnyeit ugyancsak fel tudta használni mindenkivel szemben. Clermontné gyöngéd, finomult lénye irtózott a feltűnéstől. Egy okkal több, hogy Szeniczeinét ösztönszerű ellenszenvvel kerülje, a hol csak lehet. Volt valami e nő kihívó tekintetében, s szájának érzéki szépségében, a mi a fiatal özvegyet mindannyiszor visszatartotta, valahányszor, már csak a családi béke kedvéért is nyájasabb akart hozzá lenni. A kísérlet azonban mindannyiszor hajótörést szenvedett, s az érintkezés olyan maradt köztük továbbra is, mint a milyen azelőtt volt: udvarias, de hideg, rövid és kimért. Clermontné ismerte ez asszony minden titkát, s magának tartotta, a mit tudott. Összetörhette volna sértő göggjét bármely pillanatban, de inkább türt, semhogy még inkább magára vonja gyűlöletét, melyből Szeniczeiné éppen nem csinált titkot.

- Bocsánat, - mondotta a kölcsönös üdvözlések után, s helyet foglalt Clermontné mellett a kereveten, - föl kellett keresnem önt, Julia, mert nem akarom, hogy férjem adósa maradjon.

- Nem értem, asszonyom?

Szeniczeiné mosolyogva, a gunynak nagyon is élénken észrevehető kinyomatával tekintett az özvegyre, mialatt tárczájából néhány nagyobb bankjegyet tett az asztalon levő festett, chinai djonkot ábrázoló disztárgy mellé. - »Nem szükséges talán emlékezetébe idéznem, hogy ön két

nap előtt ismét meghallgatta férjem koldulását és ezt az összeget adta neki. Ma értesültem a dologról, s természetesen azonnal elhatároztam, hogy nagylelkűségének ez újabb jelét megköszönve, a kölcsönzött összeget vissza fogom önnek hozni. Ime, itt van, - kérem vegye vissza. Férjem borzasztó ember. Legyen elnéző hibája iránt és jövőre tagadja meg tőle jóságát. Nem kívánom, hogy a jótékonyság erényét férjem ügyefogyottságán gyakorolja«.

- Nem tagadhattam meg tőle, - felelte egyszerűen Clermontné, - meg lehet róla győződve, hogy nem én kínáltam.

- Oh, tudom, ön nagyon jó...

Szeniczeiné felállt és felhuzta keztyűjét. - »Figyelmeztetnem kell azonban önt, hogy férjem imádja a pezsgőt, s mámoros állapotában a legnagyobb ostobaságokat fecsegi össze«.

- Ez talán nem tartozik reám.

- Ellenkezőleg! nagyon is önre tartozik, - felelte Szeniczeiné gyorsan, - gondolja csak meg, kedvesem, mi történik, ha férjem ebben az állapotában ki találja fecsegnit, hogy borzasztó kártya szenvedélyének kielégítéséhez néha öntől kapja a szükséges pénzt. Azt hiszi ön, hogy azok az urak, kikkel férjem kártyázni szokott, a Johannita-rend lovagjai is egyuttal, a mellett hogy a kaszinó tagjai? Remélem, hogy bővebb magyarázatra nincs szüksége, s ön ennyiből is meg fogja találni a helyes választ. Nagyon csalódik, ha abban a tévedésben ringatja magát, hogy a rágalom és gyanúsítás nem férhet önhöz. Ki állítja meg, ha egyszer szárnyra kelt? Rosszul ismerném az embereket, ha nem tételezném fel róluk a legnagyobb aljasságot is, mihelyt arról van szó, hogy egy hölgyet kedvükre kompromittálhassanak. S ki biztosítja önt arról, hogy én nem vagyok féltékeny természetű?

- Tréfál, Katalin?

- Éppen nem! Nincs annyi bátorságom, hogy ámitsam önöket, s el akarjam hitetni, hogy férjembe szerelmes vagyok, - az alakoskodás ekkora tökélyét még nem értem el, - de szükségem van reá és rossz néven venném, ha meg akarnának fosztani tőle.

Clermontné tiltakozó mozdulatot tett. Bántotta ez a cinizmus, melynek forrását jól ismerte, s boszantotta a hölgy szemeiből kisugárzó kötekedési hajlandóság is. - »Az ön megjegyzése, Katalin, annyira fantasztikus, - felelte hidegen, - hogy megbocsát nemde, ha válasz nélkül hagyom. Elhiszem önnek, hogy férjére szüksége van, megígérhetem tehát azt is, hogy a mennyiben a viszonyokat én ismerem, megfosztásról itt szó sem lehet. Tudtommal senki se gondol reá, hogy férjét elhódítsa. Szeniczei ur, nem tagadom, igen sajnálatra méltó ember, a ki kedvezőbb körülmények között bizonyára nem szorult volna reá, hogy egy gazdag ember szolgálatát legyen kénytelen elfogadni.«

- Férjem nem szolga!

- Azt nem is mondtam; az ön férje titkárja Braniczki grófnak, - oly fizetést huz, mint egy államtitkár, de ki tehet róla, ha végzetes szenvedélyének kielégítésére ez az összeg soha se elegendő, jöllehet ön asszonyom nagylelkűen mindig le szokott mondani arról a pénzről, melyet férje a gróftól tiszteletdíj fejében kap.

Szeniczeiné ajka megrándult. Ideges, rövid nevetése azonban csak igen hiányosan palástolta zavarát, melyet nem tudott elrejtteni.

- Ki mondta önnek ezt a mesét? kérdezte kihívó hangon, mosolyogva.

- Ki más, mint az ön férje. Nem tudom és nem is kívánom tudni, vajjon őszintén hiszi-e, hogy ön még mindig abból a negyvenezer forintnyi vagyomból fedezi kiadásait, mely hozománya volt, de ő maga dicsekedett, hogy némelykor még ön segít rajta, nemhogy ő adna valamit önnek.

Szeniczeiné nem bírta elfojtani felindulását. - »Oh, milyen ostoba, milyen ostoba«... lehelte remegő ajakkal, s heves mozdulattal fordult az özvegy felé. - »Remélem asszonyom, hogy ön nem hiszi ezt a nevetséges mesét? Ön, a ki oly kitünően tudja titkolni érzelmeit, azonnal belátta, hogy férjem nincs beszámítható állapotban, midőn ily kézzelfogható esztelenségeket beszél«...

Clermontné a nyugodt lelkiismeret oly parancsoló fölényével nézett a hölgyre, hogy az egy pillanatig megrezzenve, több félelemmel, semmint gyűlölettel emelte reá nyugtalan tekintetét.

- Hagyjuk abba, Katalin, ezt a dolgot, - szólt rövid, nyomasztó hallgatás után, - azt hiszem, hogy mindkettőnkre nézve kellemetlen, ha oly leleplezéseket teszünk, melyek csak egyikünknek válhatnak hátrányára. Ön kiegyenlítette férje tartozását, s ezzel hitvesi kötelességét teljesítve, lelkiismeretét is sikerült megnyugtatnia. Örülni fogok, ha többé nem leszek abban a kényes helyzetben, hogy kellemetlenségeket mondhassak önnek. Akarja hogy így legyen?

- Szívesen, főleg ha ön lemond arról a szerepről, hogy engem leczkértessen.

- Azt nem teszem.

- Bocsánat, kedves Julia, - felelte indulatosan a hölgy, ön leczkértet engem, s oly célzásokat tesz, melyeket vissza kell utasítanom. Miért teszi? S miért éppen ön, a kinek ehez a szerephez nincsen joga. Sajnálom, hogy teljes nyíltságra kényszerít.

- Ön nem mindig ily nyílt, Katalin, - felelte büszke tekintettel Clermontné, - tudomásom van róla, hogy ön minden alkalmat felhasznál, ha arról van szó, hogy engem a tante előtt gyanúsítson.

- Oh! igaza van...

- Csodálom, hogy ennyit is beismer.

- S én csodálom az ön ügyességét, mely oly tökéletes, hogy én csak a legnagyobb irigységgel gondolok reá. Valóban, asszonyom, ön mestere az alakoskodásnak! Iseri e művészi játék valamennyi finom szálát, s annyi biztossággal szövöi őket tervei keresztül vitelére, mint senki más. Beláthatja azonban, hogy öntől, a kinek Fülöp iránt való titkos vonzalma előttem nem maradhatott sokáig homályban, semmiféle leczkértetést nem fogadhatok el. Kérem kell tehát önt, hogy ily irányu hajlamait lehetőleg mérsékelje. Az istenért, hisz ez oly könnyű! S az én kérésem annyira szerény... Méltányolja tehát szerénységemet és ne kívánja, hogy még nyíltabban beszéljek önnel.

Clermontné már szánta ezt a nőt, a kit félelme ily meggondolatlan heveskedésre tudott ragadni, - de nem vonulhatott vissza. Ez vereséget jelentene, s még merészebbé tenné ellenfelét. Szükséges tehát, hogy végre egészen nyíltan szóljon vele, - hátha ezzel minden további elburkolt ellenségeskedésnek egyszerre véget fog vetni. Érezte ugyan, hogy mindent koczkára tesz, s ez önkénytelenül is megremegettette egész valóját, de érezte azt is, hogy ha most visszavonul, Szeniczeiné részéről sohasem számíthat többé kiméletre. Gyorsan határozott. Előbb, vagy utóbb ugy is csak rá került volna a sor.

- Hallgasson meg nyugodtan, Katalin. Megbocsátom önnek iménti heveskedését...

- Nem heveskedés, drága Juliám! szakította félbe gunyos ajkbigyesztéssel a hölgy. S nagyon téved, ha azt hiszi, hogy bocsánatára szükségem van. Ne feledje, hogy ön most ismét a család tekintélyének védelme alatt áll, - elvárhatjuk tehát öntől, hogy ön is tekintettel legyen reánk és ne igyekezzék Fülöpöt tönkretenni. Azt akarja, hogy elvegye önt? De hisz ha ön férjhez megy, akkor elveszti vagyonát! Szegénységbe dönti ezt a fiatal embert! Gondolt erre? Ha pedig ön nem akarja elveszteni azt a vagyont, mely özvegyiségéhez van kötve, - akkor valóban tartózkodnom kell tőle, hogy tervét a maga igazi nevével jelöljem meg...

Clermontné mélyen elpirult. Szíve oly hangosan dohogott, hogy majdnem fájt. Elakadó lélegzete, arcának rémült kifejezése nem kerülte el Szeniczeiné figyelmét, s ez az asszony

gyönyörködni tudott ebben a kinos zavarban, melyet kegyetlen szavaival oly mohón és oly szívesen idézett elő. Teljes mértékben élvezte diadalát. A fiatal özvegy azonban gyorsan magához tért, s a mit e pillanatban érzett, az csak megvetés volt.

- Jegyezze meg magának, Katalin, hogy ön engem nem sérthet meg. Sokszor megpróbálta a múltban is, de én nem figyeltem önre, s nem vehetem önt komolyan ezuttal sem. Kérem, hallgasson meg! Férjem életében ön egy ízben férjével együtt megjelent falusi kastélyunkban s később panaszkodva említette a tantenak, hogy e látogatását sohasem adtam vissza. Emlékezhetik azonban, hogy abban az időben Braniczki gróf is vendége volt férjemnek, a kihez régi, benső barátság kötelékei fűzték. Egy héttel az ön látogatása után a gróf is elutazott. Akkor említettem férjemnek, hogy talán illő volna, ha az ön látogatását visszaadnék, de férjem e kívánságomat kereken megtagadta.

- Ah, szívszent föl elhalaványodva a hölgy, - tehát az ön férje...

- Ugy van asszonyom, férjem, a ki meg akart kimélni attól, hogy neje a gróf szeretőjének kezét legyen kénytelen megszorítani.

- Julia!

- Vigyázzon Katalin, - felelte lesújtó büszkeséggel az asszony, s szeme megvillámlott, - cselédeim meghallhatják az ön kiáltását. Ön kényszerített reá, hogy nyíltan beszéljek, - megtörtént, s remélem, utoljára. Braniczky elmondott férjemnek mindent. A gróf nem oly üres, s korántsem oly felületes, asszonyom, mint ön hiszi. Meg tudja ítélni az ön értékét, s a szerint bánik önnel. Mindez azonban nem tartozik reám. Oly szégyent érzek, hogy ennyit is kénytelen voltam elmondani, a mit sohasem fogok megbocsátani önnek... És most azt teszi, a mit akar. Tudom, hogy szenvedélyei épp oly szertelenek és kicsapongók, mint boszuvágya és dühe, - de eliheti, hogy nem tartok egyiktől sem. Védelve fogom magamat. Nem kívánom az ön megsemmisítését, - soha azt, a mit most hallott, ismételni nem fogom senki előtt... erre nem volnék képes... de ha ön mégis kényszeríteni találna reá, úgy fog történni minden, a mint ön akarja.

Szeniczeiné reszketve suttogetta.

- Fecsegett... fecsegett rólam...

- S ön nincs abban a helyzetben, hogy ezt a fecsegést megtorolja. Braniczki még nem akar szakítani önnel, s ön nem menekülhet, mert hatalmában van. Akkor teheti önt tönkre, amikor neki tetszik. Kénytelen lesz tehát megalázkodni ezután is, - s főleg örökre le kell mondania arról, hogy a család tekintélyének és jó hírnevének öre gyanánt szerepeljen az én jelenlétemben. Isten önnel, Katalin. Fölösleges talán ismételnem, hogy hallgatásomra feltétlenül számot tarthat. Nem neheztelek önre... helyzete oly kétségbeejtő, annyira rettenetes, hogy inkább szánom... Különösen hangzik az én ajkamról és éppen most, midőn ön oly méltatlan gyanuval támadott meg, de mégis részvételt kell tekintenem önre... talán nem csupán ön az oka... Nem tudom és nem is kívánom tudni.

- Oh, ha mindent elmondhatnék... felelte elfojtott hangon, egyszerre megváltozva, majdnem alázattal az asszony.

Clermontné nem érzett reá magában erőt, hogy a megindulás e ritka kitörését meghallgatni képes legyen. Idegei már is annyira feszültek voltak, izgatott vére oly erővel tolult halántékaira, hogy alig tudott uralkodni magán.

- Isten önnel, - mondotta halk hangon, engesztelődve, s szánalommal nézte a hölgy vergődő lelki küzdelmét, mely ott égett szép arcza minden vonásában. - Sajnálom a történeteket és még egyszer ígérem, hogy mindent el fogok felejteni.

ÖTÖDIK FEJEZET.

I.

Az öreg Petrovics Ferencz valamivel tizenegy óra után érkezett a Münszter-házba, s azonnal bejelentette magát. Magas, csontos, szűkszavú öreg ember volt, - egyszerű szürke köntösében, asztrakán sipkájában, rövidre nyírt, erős bajuszával inkább szegény erdészhez, semmint vagyonos földbirtokoshoz hasonlított, ki csak a múlt évben vásárolta meg a kétszáz holdas »mária-család«-i Trandafir-féle birtokot a nélkül, hogy valami nagyon megerőltette volna magát. Ispánjai, tisztartói nem igen szerették, - érdes, kemény modora volt, - de becsülték, mert soha semmiféle méltatlanságot nem tapasztaltak. Petrovics a legkisebb hibát sem tűrte el, de igaztalan se volt, s a hü szolgálatokat mindig értékük szerint tudta megbecsülni és jutalmazni.

Feliczia tante a kis szalónban fogadta s kerülgetés nélkül azonnal a dologra tért.

- Magamhoz kellett önt kéretnem Petrovics ur; ebben a csunya, szeles időben nem hagyhatom el a szobát, különben kikocsiztam volna az ön szép villájába, melyről már oly sokszor beszéltek velem.

- Szívesen jöttem, nagyságos asszonyom, - mondotta kissé nyers, de őszinte, bizalomra gerjesztő hangján az öreg, s nagy tisztességtudással foglalt helyet a fölajánlott széken. - Nagyságod tudja, hogy bármikor szólit, mindig jó szívvvel jövök.

- Köszönöm, Petrovics ur; számítottam reá, hogy kérésemet figyelembe fogja venni.

- Parancsoljon velem.

Feliczia tante néhány szóval előadta az ügyet. Petrovics gondolkozva tekintett maga elé, s kemény bronz színű arczán megjelent a kielégített hiuság dolyfös fénye. Egy pillanatig tartott mindössze az egész, - a tante rendkívül gyors és biztos figyelmét azonban még sem kerülte ki. Ismerte az öreg gondolkozását arról az »uri rend«-ről, melynek egész életén keresztül szolgálatában állott, s állana bizonyára most is, ha öccsének, a »paraszt« mészárosnak - a hogy emelt fővel nevezni szokta, - több százezer forintra becsülhető vagyonát négy esztendő előtt nem öröklí. Méltán tartott tehát tőle, hogy ezuttal sem fog magába fojtani oly megjegyzést, mely minden további tárgyalásnak egyszerre utját vágja. Petrovics azonban hallgatva ingatta fejét, s nem volt megjegyzése. Feliczia tante megnyugodott.

- Az tehát, Petrovics ur a kérdés, hogy kölcsön adhatja-e nekem azonnal a kivánt összeget, vagy nem?

- Huszonkét ezer forintot, nagyságos asszonyom?

- Igen. Mondjuk egy évre.

- Bármely órában, nagyságos asszonyom, - felelte egy árnyalattal emeltebb hangon az öreg. Ha meg méltóztatik engedni, hogy behajtassak a városba... Talán így lesz a legegyszerűbb. Kocsim úgy is lenn vár a kapu előtt; felhajtatok a minisztériumba, onnan a tanácsos urral együtt fölkeressük a bankot, a hol pénzemet tartani szoktam, s egy óra mulva mindennel rendben leszünk.

- Nagyon szép öntől, hogy kivánságomnak ily lekötelező előzékenységgel igyekszik eleget tenni. Köszönöm, Petrovics ur.

- Nincs mit, nagyságos asszonyom; kölcsönbe megy. Én is meg akarom kérni valamire.

- Hallgatom.

- Majd később, instálom... valamelyik nap, ha megengedi, el fogok jönni és elmondom a bajomat. Addig tán megtalálom a formáját is. Most még nem tudnám úgy előadni, a hogy az ilyesmit végezni kell. Hiába, - nem igen vagyok ura a szónak... de talán kitalálom addig...

- Szívesen látom bármikor. Viszontlátásra Petrovics ur, várni fogok önre. A kölcsönrel tehát rendben vagyunk.

- Rendben instálom. A nagyságos ur egy óra múlva átveheti a pénzt.

A tante ezután arra használta a még rendelkezésre álló negyedórát, hogy a »mária-családi« határban levő terjedelmes erdőiről kérdezősködött Petrovicsról, a ki a matróna kérdéseire rövid, de pontos és minden tekintetben megbízható választ adott. A társalgásnak a kölcsön rendezésén kívül még az az eredménye is volt, hogy a tante ezuttal jóval több figyelemre méltatta Petrovicsot, s míg kérdezősködött, magában azt is elhatározta, hogy a Petrovics-ház büszkeségével a kis Petrovics Ilkával, alkalomszerűleg közelebből is meg fog ismerkedni. Ösztönszerűen, a női lélek bámulatos érzékenységével, mely egy-két gyöngye áruló vonásból is következtetni képes, kitalálta e látszólag semmit mondó, inkább üzleti jellegű társalgás közben azt is, hogy Petrovics leányáról óhajt vele beszélni. Mit és miért, azt egyelőre nem tudta elképzelni, - kíváncsisága azonban fel volt ébresztve, s ezzel együtt elhatározása is gyorsan megérlelődött.

*

A délelőtt folyamán Fülöp egy jó barátját szándékozott meglátogatni; értesülvén azonban Feliczia tante kívánságáról, nem hagyta el a házat, hanem átküldte inasát Clermontnéhoz és megkérdezte, hogy elfogadhatja-e.

Igenlő választ nyervén, megjelent az özvegy szalónjában, épp abban a pillanatban lépve be, midőn Szeniczeiné a fölépcsőn lefelé haladt. Fülöp mindössze egy tekintetet vethetett reá, s ez sem volt elég arra, hogy arcának feltűnő halványságát a fátyol alatt jól megláthassa, - a fő dologra nézve azonban körülbelől tisztában volt. Majdnem bizonyosan tudta, hogy Clermontné és ez előtte mindig titokzatos, érthetetlen és éppen nem rokonszenves asszony között kitört a válság. Rég készülöben volt már, - számított reá, hogy egyszer okvetlen be fog következni, s előérzete nem csalta meg.

Clermontné nyájas előzékenységgel, de egy árnyalattal tartózkodóbban fogadta, mint máskor. Fülöp nem kereste tovább gyanuja támogatására a magyarázatot, - most már nem kételkedett benne, hogy a krízis csakugyan beállt, s a lefolyt szellemi párbajban alighanem Clermontné maradt a győztes. Föltette tehát magában, hogy ezt a tárgyat nem fogja érinteni. Erre a discretióra azonban nem volt szükség, - az özvegy maga tért reá.

- Találkozott Katalinnal? - kérdezte pár percnyi közönyös társalgás után, - éppen az imént ment el. Mondja csak, megjött Petrovics ur?

- Benn van a tanténál, - felelte az ifju, azt következtetve e gyors kitérésből, hogy Clermontné nem óhajt tovább az iménti látogatással foglalkozni. A fiatal asszony, ki egyszerű, matt satin öltözékében, hátul simára felfésült szőke hajával, izgatott arczával, melyet még inkább fokozott szemének szokatlanul élénk csillogása, épp oly érdekes, mint szép volt, észrevette Fülöp udvarias tartózkodását, s egy pillanatig hallgatva, majdnem gyermekes habozással játszott a kerevet csipkepárnájával, mely a teremben érezhető finom perzsiái illat forrását rejtegette.

- Katalin önről is megemlékezett, - mondotta erőt véve az egész testében zibongó izgatottságon. Ebből azt következtetem, hogy egymáshoz való viszonyuk megváltozott. A mennyire vissza tudok emlékezni, önök régebben hadi lábon állottak egymással...

Fülöp mosolyogva jegyezte meg:

- Jól emlékszik, asszonyom; változott viszonyról nem lehet szó. Ön, kedves Julia, jobban tudhatja, mint bárki más, hogy Katalinnal már akkor sem értettem egyet, midőn a francia leczkét javítottam, - s ebből nem is csináltam titkot. Egymáshoz való viszonyunk most csak amolyan fegyveres béke. Ő nem figyel reám, én nem érdeklődöm a dolgai iránt és ezt be is vallom.

- De hisz így most már alig ismeri...

- Valóban alig. Épp oly kevésbé őt, mint férjét.

- Különös...

- Miért? - kérdezte Fülöp azzal a kedves, majdnem nőies bájjal, mely sajátja volt, s mely az ő ajkán, míg egész izmos alakjáról a férfiaság erélye és büszke öntudata sugárzott le, különösen kellemes hatást gyakorolt arra, a kivel rokonszenvét éreztetni akarta.

- Azért, barátom, - felelte az asszony, mert feltűnőnek találom, hogy létezik ime az ön közelében két ember, akikkel szokása ellenére nem kíván foglalkozni. Szeniczei még csak hagyján, - de Katalin, a ki fiatal is, szép is - ne szóljon! igazat mondok... Katalin mindig nagyon csinos volt. Csak nem azért neheztel talán reá, mert leánykorában állandóan mimosának nevezte önt? Lássa, még erre is emlékezem. »Figyelem, jön Mimosa ur! Ne érintsétek, mert azonnal elhervad!« - Hányszor szaladt be Katalin ezzel a bolondos kiáltással, s mi mindannyiszor igazat adtunk neki.

- Oh, önök mindig kegyetlenül bántak velem, - felelte mosolyogva az ifju, - kigunyolták gyöngéimet, nevettek védekezésem fölött, s oly élvezettel gyomlálgatták első virágocskáimat, hogy majdnem kétségbeestem. De azért most is csak azt mondhatom, hogy *Semiramis* című első drámai bimbócskámért korántsem érdemeltem annyi csipős jóindulatot, mint a mennyit önöktől szenvednem kellett.

Clermontné oly szívesen engedte át magát a mult e derült emlékeinek, melyek izgatottságát jótékonyan enyhítették, hogy a *Semiramis* említésére vidáman elnevette magát. Hálásan nézett az ifjura: mily szerencse, hogy eljöttél, valóban nagy szükségem volt reá, hogy kimeneküljek a Szeniczeinével lefolyt borzasztó jelenet hatása alól. - »Igaza van, Fülöp, annyi boszantást csakugyan nem érdemelt, be kellene azonban ismernie, hogy az a szegény, szenvedő Semiramis, azokkal az ő végtelenül hosszú tirádáival egy kicsit... hogy is mondjam csak«...

- Unalmas volt.

- Tehát bevallja! Végre...

- Istenem, hát igen, de ez még nem volt elég főbenjáró bűn arra, hogy önök oly szívtelenül bánjanak velem. Emlékezzék csak vissza, asszonyom, mit tettek önök, midőn a tante szalonjába a következő sorokat felolvastam. Ne csodálja, hogy e néhány sort még most is kívülről tudom. Oh, az ily sebek nehezen gyógyulnak. A férfi hiúság bármikor fölveszi a banalitásig gyakran emlegetett női hiúsággal a versenyt, azzal a különbséggel, hogy minket könnyebb kiengesztelni és valamivel nehezebb megbántani. Ime a felejthetetlen sorok:

Ha meghalok, ne zengjen senki gyászdalt
Nagy némaság, mély csend vegyen körül.
Oltsátok ki a lángokat, s az alkony
Homályában vigyétek testemet
Thermos hideg kőboltja mélyire...

Ifju ha jön, megnézni siromat,
Leány ha jön, s virágot hoz vele,
Mondjátok nekik, hogy maradjanak
Oly messze tőlem, mint a föld a naptól
Mert gyász és átok nyugszik ott alatt:
Az én szívem... óh jaj! az én szerelmes,
Boldogtalan szívem... Mérget lehel
Reá, s elveszti azt, ki oly botor
S gyászolni mer engem, elátkozottat...

- Mily jól emlékszik reá, - nevetett vidáman az asszony, de ez a nevetés már nem volt oly őszinte, mint az imént.

- Eleget szenvedtem e néhány ártatlan sorért. Ugyancsak kinevettek értük. Ön is, Julia, ön is! Clermontné bevallotta, hogy ő is vétkezett. A jókedv ragad. Feliczia tante maga is mosolygott, midőn Katalin a társaság zajos derűtsége között William Johnsonnak, az ismert archaeologusnak, könyvéből bebizonyította, hogy ez a három sor

...s az alkony
Homályában vigyétek testemet
Thermos hideg kőboltja mélyire...

négy menthetetlen tévedéssel jeleskedik. Az első az, hogy a ragyogó szépségű királyné idejében soha senkit se temettek alkonyatkor, mert a lenyugvó nap - hitük szerint - a nyugalmat is magával vitte, a második az, hogy Semiramis drága selyembe burkolt holttestét nem emberek, hanem szent elefántok vitték; a harmadik tévedés az, hogy a temetkezési helyet nem Thermosnak, hanem Sostrisnak hívták, s végül a negyedik, hogy Semiramist nem kőboltba, hanem a hagyomány szerint ama csodás bűbáju függő kertek egyikébe temették, melyekről több fantasztikus mese, semmint igazság maradt örökké tartó emlékül a történelmi múltra. Négy gyönyörű hiba három sorban; ez csak elég?

- Tökéletesen elég, - szólt Fülöp és hozzá tette: Nem ezekért a sikerült tréfákért idegenedtem el Katalintól, hanem a modora miatt.

- Megbántotta önt?

- Arra nem emlékszem, - soha se állottam hozzá oly közel, hogy ezt tehetné volna, - ön talán inkább érezhette...

- Néha.

- Elég gyakran, - folytatta élénken az ifju. Sohasem titkoltam, hogy Katalin biztossága, hangjának éle, s mozdulatainak szokatlan merészsége, nincs inyemre. Tartózkodásomért fedezte föl számomra a »mimosa« elnevezést is, s reá vonatkozólag csakugyan igaza volt. Férjhez menetele óta azonban oly ritkán érintkezünk, hogy ugyszólván nem is lehetett alkalmam közelebbi megfigyelésekre.

- Pedig ő figyel önre.

- Reám is, mint másra. S egyformán mindenkire.

- Nem egészen, Fülöp. Ön tudja, hogy mily előkelő helyet biztosít önnek családjában tehetsége és az eddigi szép siker, melyet kivívnia sikerült, - természetesnek kell tehát találnia azt is, ha Katalin csak úgy, mint a tante, vagy atyja, vagy én magam is, bizonyos aggodalommal kísérik az ön carriére-jét, melynek sikerei, vagy tévedései mindnyájunkat közvetlen közletről érintenek.

Fülöp gyöngéd tiltakozással rázta fejét.

- Ne akarja velem, asszonyom, elhíttetni - mondotta alig észrevehető kedvetlenséggel, hogy az a »közvetlen közelség« egyéb is volna, mint egy szép álmokép, melylyel szívesen biztatja magát az ember, de - nem hisz benne.

- Önnek hinnie kellene.

- Nekem csak úgy, mint másnak, ki tehet azonban róla, ha ez a kegyes szándék egyikünknek sem szokott sikerülni. Közelség, - mondja ön. Hol van most közelség? Az anya és gyermek közelségén kívül más komoly és szent forrásból fakadó közelséget, fájdalom, nem ismerek. Lehet, hogy más talán szerencsésebb volt, mint én... nem állítom az ellenkezőt... de a mi engem illet, eddig legalább, még nem volt, alkalmam meggyőződni róla, hogy családjunkban »közvetlen közelség«-ről, a szó mély és őszinte értelmében valaki joggal beszélhetne.

- Tulságos hidegen ítél, Fülöp, - felelte összerezve a férfi hangjának borus hatása alatt Clermontné, s oly ellenállhatatlan részvétellel nézte e zárkozott, minden érzelmre egyaránt fogékony, nemes ifju nyugtalanságát, hogy félni kezdett tőle. Hogyan, - villant át szép szőke fején a kérdés, - hát nincs egyáltalában mód, hogy ez a gyöngéden érző fiatal ember kimene-külhessen az impressziók ama veszélyes zavarából, melyek szívét és agyát egyenlő erővel ostromolják? Lehetséges-e, hogy már ily ifjan megrendüljön hite az őszinteségben és a szeretetben, melylyel családjá elhalmozza? - »Ne feledje, Fülöp, - folytatta elkomolyodva, - hogy atyja szereti önt, s a tante is csak azért okoz önnek folytonos tanácsaival kellemetlenséget, mert őszintén szereti és félti. Mindketten azt akarják, hogy boldog legyen. Higgye el nekem, hogy van közelség, - s gyakorta azok szeretnek bennünket legjobban, a kik látszólag kiméletlenek hozzánk. Sokkal inkább becsülöm önt, sem hogy ne szóljak egészen nyíltan. Látssa, a tante-al én is úgy vagyok, mint ön. Néha egészen elkeserít, s ilyenkor magamban vádolódom, hogy megjegyzéseivel méltatlanul okoz nekem fájdalmat. Ha azonban később nyugodtabban is meggondolom a dolgot, kénytelen vagyok megvallani, hogy ő csak jót akar, - semmi mást, csak jót, mindig, mindenkinek.«

- Erről magam is meg vagyok győződve.

- És még sem hisz a szeretet őszinteségében! Szabad ez? Nem érzi ön, hogy a tante örökös aggodalmainak, melyek akárhol jár és bármit tesz, mindig nyomon kísérik önt, - komoly alapja van? Hány példát ismer ön is, melyekből oly könnyű levonni a tanulságot! Hányszor megtörtént már, hogy egy fényesnek ígérkező pálya egyszer csak megszakadt. Mig fenn ragyogott a siker magasságában, senki se kíséerte futását aggodalommal, csak akkor eszmélt föl mindenki, midőn lezuhant és teljesen megsemmisült. Ettől a balsorstól akarják önt megmen-teni. Ezért vannak terhére oly tanácsokkal, melyekre önnek semmi szüksége sincs. Őszintén, igazán, valódi szeretettel hiszik, hogy gondoskodásuk nem fölösleges, - miért tagadja tehát ön, hogy van közelség? Ez kegyetlenség, édes Fülöp; megérdemelné, hogy eláruljam.

- Ne tegye, asszonyom, - felelte az ifju, s ismét mosolyogva tekintett föl. Szívesen hallgattam önt, mert mindent el szeretnék hinni, a mit ellenem felhoz, s lehet, hogy egyszer... később... sikerülni is fog. Ne csodálja azonban, ha különösnek találom az ön hitét, most - alig tiz perczczel Katalin látogatása után, a ki épp úgy a családhoz tartozik, mint ön, vagy én, - s nyilván nem sokra becsüli ezt az ön meleg theoriáját a családi közelségről.

II.

Clermontné kérdőleg nézett Fülöpre. Érezte, hogy az ifju sejti a Szeniczeinével való jelenet izgalmas lefolyását, s ezt leplezni akarta mindenáron. Kérdezősködéstől nem tarthat, Fülöp egyetlen szóval se szokta átlépni azt a szigoruan kimért határt, melyet udvariassága elébe szab, - erőteljes, kutató tehetségének azonban a legfinomabb szál, a legjelentéktelenebbnek

tetsző nyom, egy vigyázatlan mozdulat, egy áruló hangsúly is elég gyakorta arra, hogy a valóságot minden további kérdezés nélkül azonnal, valóságos megdöbbenő biztossággal találja ki. Nem akarta, hogy az a boldogtalan teremtés magára vonja Fülöp figyelmét. Tudta, hogy akkor el volna veszve, - Fülöp rögtön kitalálná az egész szégyenteljes, titkot. Hadd maradjon csak mélyen a homályban, a míg lehet... egyszer úgy is csak eléri sorsa... Ne érje azonban ő általa. Nem, nem! ezt nem akarja. Ezt nem akarja...

- Katalin sohasem rokonszenvezett velem, - szólt egyszerű, közönyös hangon; az ilyesmit nem lehet magyarázni, kedves barátom. Annyi bizonyos, hogy nem hizelgünk egymásnak.

Fülöp nagyon is egykedvűnek találta a fiatal asszony hangját arra, semhogy azonnal ne gyanakodott volna. Clermontné ijedten vette észre, hogy az ifju nem ad hitelt a szavainak. Nyilván abban a hiszemben van, hogy Szeniczeiné komolyabb gyöngédtelenségre ragadtatta magát. Mit tegyen? Mivel háritsa el a veszélyt, mely a szerencsétlent fenyegeti?

- Imént azt mondta ön, - hogy Katalin figyel reám?

- Igen... figyel önre...

- S ennek a lekötelező figyelemnek bizonyára kifejezést is adott, különben ön sem tudhatna róla?

- Beszélte önről, - felelte nehezen leplezhető nyugtalansággal Clermontné. »Istenem, mit tegyek...« töprengett maga elé. Azt, hogy Katalin beszélt, be kell ismernie, különben honnan vehetett volna tudomást ő az egésztől. Fülöp kérdése megfogta. Ebből a kelepceből most már nem menekülhet.

- Ne igyekezzék Katalint védelmezni, - folytatta nyugodtan az ifju, - tudom, hogy régóta szócsöve a tantenak.

Clermontné megörült ennek a fordultnak. Fülöp nem gyanusítja Szeniczeinét. Ez a megjegyzése legalább arra vall, s jó is, hogy így van. - Nem védelmezem, Fülöp, - sietett a válaszzal, - arra talán inkább lehetne okom, hogy panaszkodjam reá, semmint arra, hogy védelmezsem.

- Az ő befolyásának tulajdonítsam, hogy önhöz intézett régi levelemet visszaküldte?

- Nem, nem! Katalin erről a levélről nem tudott semmit.

- Szabad tehát megkérdezni, hogy kit akart visszaadásával megnyugtatni?

Clermontné benső, derült melegséggel emelte nagy kék szeméit Fülöpre, a mi az ifjat nem kis zavarba hozta. Egy pillanatig hallgatva, kutató, komoly tekintettel mélyedt a fiatal asszony üde szépségének csodálatába, azután futólag elpirulva fordította félre a fejét. Clermontné megérezte a hatást, mit a lényéből sugárzó leányos báj most legelőször az ifjura gyakorolt, s ez a tudat megdobogtatta szívét. Alig tudott uralkodni zavarán. Kivánta, boldoggá tette ez a fölfedezés, s most mégis megijedt tőle. Mit várhat? Istenem, mit? Nem volna-e jobb, ha nem tárná ki szívét oly ábrándoknak, melyek olyan messze vannak, oly kimondhatatlanul messze a valóságtól, hogy alig dereng feljük a reménynek bár akkorácska fénye mint egy homályos, szegényes, ki-kialvó meteor-folt a csillagokkal megrakott égen... Eddig meg tudta védeni magát attól a varázstól, mely Fülöp közelében mindig hatalmába akarta ejteni, - hogy kerül mégis a kivánt és rettegett lejtőre most, s miért éppen most, midőn a legnagyobb biztosságban hitte magát? Elszorult szívvel, gyorsan életre kelő, fájó sejtelemmel gondolt e perczen a jövőre, mely annyira bizonytalan és annyira titokzatos.

Fülöp kérdésére megrezzenve igyekezett visszatérő nyugtalanságát elleplezni.

- Nem akar felelni Julia? Találja kíváncsiságomat gyermekesnek, nekem azonban szükségem van az ön válaszára.

- Nem találja meg magától is?

- Lehetetlen, már megpróbáltam...

- És nem sikerült?

- Nem.

- Pedig oly egyszerű, - felelte a hölgy és erőt véve felindulásán mosolyogni igyekezett, - azt hittem, hogy ön bármily gyöngé, de mégis csak összekötő szálnak tekinti ezt a levelet kettőnk között, s talán szívesebben venné, ha nem léteznék. Visszaküldöttem tehát, hogy semmisítse meg, ha akarja. Nos, barátom? Ez csak elég természetes? S most mondja meg, mi az, a miért erre a válasza szüksége volt?

Fülöp némi habozással felelt.

- Szükségem volt reá, mert a tante ismét tanácsokat óhajt nekem adni és... azt hiszem... Milyen különös, hogy néha oly nehezen tudom a helyes kifejezéseket megtalálni...

- Nyíltan, édes Fülöp, egészen nyíltan, - biztatta a fiatal asszony, melodikus, szelid, remegő hangon, mely lényének egész növekvő izgatottságát elárulta, - mondja ki tartózkodás nélkül, hogy Feliczia tante ma ismét szívére akarja kötni az óvatosságot, melynek elmulasztása önre igen nagy veszélyt hozhat. Fogadja köszönetemet a gyöngédségért, mely vissza tiltotta ajkáról az egyenes választ, de ime én meg tudok felelni magamnak úgy is, ha nem keresem valami nagyon a helyes kifejezéseket - mint most.

- Nem tudom, mit kellene tennem... Fölhatalmazott reá, hogy nyíltan szóljak...

- Természetesen, Fülöp.

- Köszönöm, igaz van, egyszer ugyanis csak meg kell mondanom önnek, hogy ez a folytonos figyelmeztetés, a melynek ki vagyunk téve, engem módfelett bosszant. Nem mutatom, de így van. Elégedetlen vagyok magammal; tudom, hogy ön is nehezen türi a dolgot, s tisztában vagyok azzal is, hogy e kellemetlen, bántó felügyelet, ez a sértő bizalmatlanság miattam éri önt, Julia. Kérem, ne szakítson félbe! Van bennem valami régi gunynevemből, a mimosából, - többnyire megérzek mindent, a mi közéről érdekel, s a mire ösztönöm azt sugja, hogy hiba, melyet okvetlen jóvá kell tennem. Valóságos szégyennel gondolok tehát reá, hogy miattam önnek is szenvednie kell. Méltányos ez? Azt hiszem, itt az ideje, hogy ennek a sértő helyzetnek véget vessek.

- De Fülöp... Mit akar tenni?

- Elhagyom a házat.

- Ön? Mit beszél... Ez lehetetlen!

- Nem új terv. Magam sem tudom, miért halogattam eddig.

- Elhagyni a házat, miattam?

- A tante miatt.

- Mit fog mondani? Nem, nem; ez lehetetlen... Gondolja meg Fülöp, ezt ön nem teheti.

- Azzal a szándékkal jöttem most, asszonyom, önhöz, hogy ezt tudtára adjam. Jól megdöntöttem mindent: kötelességem, hogy önt ettől a családi felügyeletről megszabadítsam. Ne igyekezzék engem lebeszélni, - folytatta derültebb hangon, könnyedén az ifju, - ismétlem, hogy tervem éppen nem új. Már rég elhagytam volna a házat, ha nem ragaszkodnám annyi naiv gyerekességgel a lakásomhoz. Meg vagyok szokva butoraimhoz, szönyegeimhez, íróasztalomhoz, a levegőhöz, nagy fekete diványomhoz, s a szemben levő házfödélhez, melyen

minden reggel végig sétál egy gyönyörű szürke macska... Ott irtam meg szegény *Sibilla* leányomat is -

Clermontné keskeny metszésű, rózsás ajkain remegés futott végig erre a névre. »Ah, lehelte zavartan, az ön Sibillája«...

- Már annyira vagyok, - folytatta gyorsan a férfi, - hogy lakást is kiszemeltem magamnak a Duna mellett. Hatalmas kilátásom lesz a hajókra, a vízre, a lánczhidra és a budai hegyekre. Szóval ez befejezett dolog, a min nem vagyok hajlandó változtatni.

- Tréfál, barátom...

- Komolyan beszélek, Julia, - meg fogom róla győzni.

- S azt hiszi, hogy ezzel használ nekem?

- Megkímélem önt a gyámkodástól.

- S ön hiszi ezt? kérdezte még egyszer, csodálkozva az asszony. Komolyan hiszi, hogy ezzel vége? Milyen csalódás! Hisz ez még rosszabb!

- Nem értem önt...

- Ugy van, barátom, ez sokkal rosszabb. Gondolkozzék csak egy kicsit, gondolkozzék...

Fülöp elérte a célzást.

- Azt akarja mondani nemde, hogy távozásom igazolná a figyelem szükségességét.

- Igen, igen! S éppen ezért kérem kell önt, hogy változtassa meg szándékát és maradjon itt. April elején úgy is haza megyek, - várjon addig és ne igyekezzék meggyőzni Feliczia tanteot arról, hogy - előlem menekülnie kell. Nem vonom vissza a kifejezést, - azt hinnék... a ki gyanúsít, az mindent elhisz, s különösen szívesen mindazt, a mi felfogását megerősíteni látszik, - hogy ön kénytelen előlem menekülni, különben miért tenné éppen most és éppen akkor, midőn én még itt vagyok? Nincs reá jogom, hogy céljai és tervei felől kikérdezzem, ön mindig azt tette, a mit leghelyesebbnek tartott, - de kérem, ne távozzék el addig, míg én ebben a házban vagyok. Nehány hét mindössze az egész... elmulik hamar... Várja meg elutasításomat, azután hajtsa végre tervét, ha el van reá határozva, hogy külön költözik a családtól. Csak addig ne tegye Fülöp... kérem... míg én el nem utazom. Beleegyeznek? Nemde igen? Megigéri?

S Clermontné felállt. Keze idegesen babrált az asztalon levő apró disztárgyak között. Egész alakján meglátszott, mennyire fél a tagadó választól, mely a család gyanujának feltétlenül ki fogja szolgáltatni. Fülöp szintén elhagyta helyét, s gyorsan határozott. A fordulat komolysága nem volt inyére. Bármint védekezett is e sajátságos érzés ellen, mely a fiatal asszony közelében lassanként, majdnem lopva erőt akart rajta venni, létezését nem tagadhatta el, s ez a tapasztalat majdnem idegessé tette.

- Megigérem, Julia, ha ön kívánja, - szólt udvarias meghajlással és kalapja után nyult.

- Itt marad tehát áprilisig?

- Igen.

- Látta, milyen zavarba hoz, - felelte megkönnyebbülve, vidámabban a hölgy, - ha köszönetet mondanék önnek, ez nagyon közeli rokonságban volna a sértéssel. - S engesztelve tette hozzá: »Ne nehezteljen; tudom, hogy ön az én hizelgésemet nem igényli.«

- Csálódik asszonyom, - a hizelgés édes.

- Ah! s ön számot tart reá.

- Miért ne én is?

- Ön, kedves Fülöp, - mondotta a hölgy, s az ifjura emelte bársonyos tekintetét, melyben egy kis szelid vád is lappangott a hosszú pillák finom árnyéka alatt, - abban a pillanatban, midőn *Sibillá*-jának terve és tendenciája szívében megfogamzott, valószínűleg örökre lemondott arról, hogy mi is hizelegve emlékezzünk meg tehetségéről. Megvallom, nem szívesen beszélek darabjáról s ezt ön tudja. Az imént is azonnal megbánta, hogy véletlenül kiejtette a nevét... Köszönöm, észrevettem és magamban már meg is köszöntem önnek a figyelmet... Egy dologra azonban mégis csak kíváncsi vagyok, barátom. Sokszor meg akartam már kérdezni, de mindig elmulasztottam, még pedig magam se tudom miért, szándékosan... talán a bátorság hiánya miatt... Tudni szeretném, hogy kizárólag a fantázia műve-e az ön darabja, vagy nem?

Fülöp önkénytelenül elkomolyodott. Sejtette, hogy ezt a kérdést egyszer minden bizonynyal meg fogja koczkáztatni a fiatal özvegy, - el is készült reá, hogy tréfával, ha lehet, semmit mondó banalitással fogja elütni, - s most ime éppen az ellenkezője történt. Lehetetlen, villant át lelkén az aggodalom, hogy ily gyorsan elveszítse megszokott energiáját, s ne legyen ura arcának, ne tudja fegyelmezni hangját... De hát mi történik? kérdezte magától megdöbbenve, mialatt az adandó válasz kifejezését válogatta. Megpróbált kimenekülni a hinárból:

- Miért kérdezi, Julia?

- Kíváncsiságból, - felelte izgatott mosolylyal az asszony. Menekülni akar, - mondogatta magának szomoruan, s elszorult szívvel csüggött az ifju ajkán. Mit fog mondani?

- S ha megtudja, hogy az egész darab kizárólag a fantázia műve, - remélem, hinni fog nekem?

- Igen, Fülöp. S kezét nyújtotta az ifjunak, - hiszem, mert ön mondja.

Annyi melegség és élénk öröm remegett ebben a dallamos, mély hangban, hogy Fülöp ijedt zavarral kezdte megfoghatatlan gyávasággal vádolni magát. Miért nem mondta meg a valót? Nem volt bátorsága, hogy nyiltan, tartózkodás, kimélet nélkül vallja be az igazságot: igen, az élet vezetett, saját erkölcsi felfogásomat követtem és hiszek mindabban, a mit a mű szereplőivel elmondatok... Benső ösztöne sugalmazására hallgatott inkább, mely azt tanácsolta neki, hogy ne mondja meg a valót, mert azzal igen nagy fájdalmat fog okozni. Ráér később is egyszer... majd később... ha erre egyáltalában szüksége lesz. Ha nem lesz, annál jobb. S többé nem is érintette ezt a kérdést. Közönyös dolgokról beszélt, melyek az eddig lefolyt társalgással semmi összefüggésben nem állottak.

Néhány percz mulva elbucsuzott és átment a tantéhoz.

Clermontné az ablakhoz lépett, s tünődve, szórakozottan tekintett le az utcára, melyen e pillanatban éppen a kétemeletes reáliskola épülete előtt az öreg Petrovics hintója robogott végig.

HATODIK FEJEZET.

I.

A tágas folyosóra lépve, melyet üvegablakok védtek a szél és hó ellen, s melyen Feliczia tante pálmáinak, fikuszainak és ritka szép, kék virágú hortenziáinak egy része is el volt helyezve, Fülöp a lépcsőkön felsiető Szerafint pillantotta meg. A leány fehér prémes téli sipkát, s ugyanolyan köpenykét hordott. Gömbölyü, rózsás arczát pirosra festette a hideg. Gyorsan sietett föl a lépcsőkön, s mosolyogva, sebesen lélegző ajakkal üdvözölte az ifjut.

- Itt vagyok, Fülöp! A tantehoz megyek.

- Isten hozott. Megteszed, a mire kértelek?

- Azért jöttem.

- Helyes! Magam is a tantehoz igyekszem, ha azonban már itt vagy, szívesen neked engedem az elsőséget. Vettél cipőt? Ah, de hisz egész téli tündérré változtál!

- Jó izlésem van? Mindent magam választottam. Mama nem is sejtí.

- Mit fogsz neki mondani?

- Az igazat, - felelte halk nevetéssel a leány, - csakhogy azt is hozzá teszem, hogy abból a pénzből, a mit adtál, nem maradt egy fillérem sem. Ez persze nem igaz; még a felét se költöttem el, pedig kesztyűt is vettem, s egy üveg illatszert is. Neked is hoztam egy doboz cifra szivart. Itt van!

Fülöp mosolyogva vette át a köpenyke alól előkerülő szivardobozt.

- Köszönöm, édes Szirén, - szép, hogy reám is gondoltál. Most menj be a tantehoz, azután mondd el, hogy mit beszéltek.

- Hol találalak?

- Itthon.

- Bemehetek hozzád? Hátha meglátnak?

Fülöp nyugodtan nézett a cousinera.

- S ha meglátnak, Szirén?

- Az igaz! felelte gyorsan, elpirulva a leány. Mennyi ostobaságot fecsegek... bocsáss meg, de néha valóban nagyon ostoba vagyok. Várj hát reám; bemegyek hozzád és mindent elmondok, a mit a tante beszélni fog. Viszontlátásra, Fülöp!

- Isten veled!

Fülöp megfordult és bement a szobájába. Egy ideig magába mélyedve sétált fel és alá, azután leült íróasztala mellé, s szórakozottan lapozgatott egy félig kész kéziratban, melyet már be kellett volna fejeznie, ha meg találta volna hozzá a szükséges hangulatot. Azokhoz a gyöngéd, idilli érzelmekhez azonban, melyekkel ez a befejezésre váró legújabb novellisztikus dolgozata foglalkozott, több nyugalomra lett volna szüksége, mint a mennyivel már napok óta rendelkezett. S most aztán már éppen nem lehet róla szó, hogy folytatni és befejezni tudja. Akaratlanul is azzal az érthetetlen meghátrálással foglalkozott, mely eddig még soha sem vett erőt a szívében. Eltagadta a fiatal özvegy előtt a valót; nem tudott kibékülni ezzel a dologgal, jóllehet érezte, hogy helyesen cselekedett. Csak nem mondhatta meg neki nyiltan, hogy azt a nőt, ki első, tisztességes férjének halála után egy második férjnek is hitvesévé válik - kényszerűségből, vagy

szerelemből, az egyre megy, - immorálisnak tartja? Lehetetlen effélet nyíltan is megmondani... De hát miért? kérdezte elégedetlenül. Ha meg merete mondani ezernyi embernek a színpadról a *Sibillá*-ban, - ha föl tudta állítani a thezist és megfelelt rá, ha teremtett oly szituációk között egy férfit és egy nőt, hogy a választ még azok is lehetségesnek és elfogadhatónak tartották, kik a szokás, a törvény, a közmorál közönséges utjához lévén szokva, nem képesek a lelki érzelmek oly átlátszó finomságáig emelkedni, hogy a theziszre adott tagadó választ azonnal megérthessék, - miért nem volt elég bátorsága ugyanezt megmondani az özvegynek is?

A felelet látszólag nagyon egyszerű. Kiméletről, melyet a köztük fennálló rokoni viszony magyaráz meg. Kimélnie kell egy nőt, a ki őt soha nem bántotta, s a ki, ha férjhez találna menni, ugyanoly kritika alá kerül, mint a dráma hősnője, még pedig nem csak egyedül, hanem a második férjjel együtt.

Fülöp jónak és helyesnek találta ezt az indokolást, s mégsem volt vele megelégedve. Clermontné látta a darabot, ott tehát megkapta a választ nélküle is. S ime most, midőn élőszóval ő maga kellett volna, hogy ugyanazt ismétlje, a mit a színpadról már ugyanis elmondott, - meghátrál és hallgat. Sőt nem csak, hanem még azzal is mentegetőzik, hogy az egész mű egyszerűen az írói fantázia teremtménye, melynek a valósághoz, az élethez, s a körülöttünk mozgó emberekhez semmi köze. Ez más szóval azt jelenti, hogy munkájának hőse oly képzeletbeli lény, a milyenhez foghatót az élet józan realizmusa nem produkálhat, mert ezzel megfosztaná a létezését egy igen fontos kellékétől: a többi emberekhez való hasonlóságtól is. Fantasztikus figura tehát az egész ember, ki semmiféle raceba be nem illeszthető és semmiféle erkölcsi rendszert nem képvisel. Egyetlen ritka, képzelhető, de alig létező emberi példány, - érdekes a maga sajátos érzékenységének megnyilatkozásában, s szánalomra méltó ama végzetes lelki küzdelem miatt, melyet morális felfogása ví szerelme ellen, s melyért atyja az egész alakot poltron embernek tartja.

Szükség van talán a kimélethez? Clermontné nyilván nem is gondol reá, hogy egy második férj hitvesévé váljon, s így a kimélet oka önként megsemmisül. És még sem volt elég bátorsága az igazság nyílt kimondására, pedig ime meglehetett volna. S Fülöp kellelten meglepetéssel állapodott meg ennél a pontnál. Ha tovább szövi gondolatainak ezt a fonálát, akaratlan eljut odáig is, hogy így kell önmagához szólania: - »Ha bevallod, hogy úgy érezel, mint a *Sibilla* hőse, vagy legalább is hasonlóan ahoz, akkor ez a fiatal asszony oly embert, mint te, - vagy mondjuk téged - soha szívének vonzalmával nem ajándékozhat meg. Bármely férfi lehet, csak a tied nem. Ez lesz eredménye a nyíltságodnak, a melyet kizárólag magadnak köszönhetsz.« - De hát szükséges-e, hogy eddig a pontig jusson? Azt nem képes eltitkolni, hogy Clermontné lényé hatással van reá, ebből azonban még nem következik, hogy oly befolyása lehessen valaha életére ennek a nőnek, mely erkölcsi érzékét egy csapással felforgassa és közönséges frázissá süllyeszte alá. Nem, nem! Ez oly képtelenség, melylyel nem érdemes foglalkozni. S Fülöp büszkén, ereje teljes tudatában emelte föl a fejét. Szép, sötét arcán ércbe volt öntve minden finom vonás; tekintete hideg nyugalommal röppent végig a terem mályvaszinű bútorain. Biztosnak, szilárdnak, következetesnek érezte felfogását, izmosnak testét és érintetlenül szűziesnek a szívét. Ily előkelő szellemi és testi előnyök birtokában nem fog leszédülni arról az utról, melyen megindult, még akkor sem, ha tehetségének rohanó diadalkocsija el is talál véletlenül gázolni egy asszonyt... a ki szerette...

- Esztelenség... mormogta boszankodva, s felugrott az íróasztal mellől. Dohszagu, nevetségesen régi fölfedezés, hogy az ember majdnem mindig azzal foglalkozik, a mire vágyik, - ritkábban azzal, a mit nem kíván. Csak nem vágyik talán reá, hogy Clermontné az ő diadalkocsija elé kerüljön? S miért éppen ő? Miért nem más? Mindig ez a nyulánk, szőke asszony... Egy idő óta majdnem összes nő ismerősei helyét az ő kedves, félénk arcza foglalja el a nélkül, hogy ezt a szokatlan fordulatot valami különösebb okkal is magyarázni tudná.

II.

Feliczia tante átküldte hozzá a szobaleányt és megüzente, hogy mivel nagyon el van foglalva, ezuttal ne látogassa meg. Fülöp tudomásul vette az üzenetet.

- Ott van még a kisasszony? kérdezte a szobaleánytól.

- Igen kérem.

Szerafint mindenesetre meg kell várnia; addig nem mehet el hazulról. Visszaült tehát ismét az íróasztal mellé és kibontotta az ajándékba hozott szivardobozt. Szivarozni fog, míg Szerá bejön és a manevre eredményét hirül hozza. Jó leány, - azonnal ráállt. Kár hogy abban a családi körben, melyben úgy nőtt fel mint egy vadvirág, senki se törődik vele. Boronkai nem alkalmas arra, hogy egy fiatal leány valamit tanulhasson tőle, - Boronkainé még kevésbé. A következmény aztán megmutatta, hogy ez a ferde, jobban mondva semmiféle nevelés mire vezet. Szerát kizárták az intézetből, s még máig sem tudja senki, hogy miért. Az igazgatónő javithatatlan magaviseletről tett említést a tante-nak. Lehet, hogy többet is mondott volna, ha a matróna szigorúságát, s Boronkaiék szorult helyzetét nem ismeri. Így azonban valószínűleg azért hallgatta el a valódi okot, mert nem akarta, hogy a tante megvonja tőlük a segílyt.

Fülöp az órára nézett; dél volt. Atyja valószínűleg most rendezti Petrovics közvetítésével tartozását a banknál. A derék nábob igen nagy zavarból rántotta ki atyját, ezuttal már másodizben, s nyilván nem utóljára.

Az ajtófüggönyök e pillanatban meglebbentek; Szerafin lépett be. Fülöp elébe ment, s segélyére sietett, hogy köpenykéjét levethesse.

- Nem maradhatok sokáig, Fülöp, - szólt a leány, s kedvtelve, sugárzó tekintettel nézett körül.

- Milyen csinos itt minden! Nem csodálom, ha ily pompás környezetben szép gondolatai támadnak az embernek. Bezzeg nem támadnának nálunk...

- Ülj le, Szirén.

- A tantenak friss terveik vannak, - mondá a leány és helyet foglalt a kereveten. Első dolga volt, hogy hintázza magát rajta. Fülöpnek mosolyognia kellett a gyerekesség e gondtalan illetlenkedése fölött. Meg volt róla győződve, hogy Szerának fogalma sincs a nőies komolyságról, melyet husz évtől ugyancsak meg lehetett volna már kívánni. Eleven, kutató tekintetét gyönyörködve jártatta körül a teremben, s meg-megsimogatta a kerevet bársonyos czirádáit; asszonyos tagjain megfeszült a világos angol pepita szövet, s miközben kesztyűs balkezével minduntalan csipője duzzadt, gömbölyü hajlását simogatta, kétszer is elismételte, hogy igen, a tantenak friss terveik vannak, s sikerült megtudnia azt is, hogy ezek az érdekes újdonságok javarészt Fülöpre vonatkoznak. - »Kitaláltam a tantika apró megjegyzéseiből, hogy új ajánlat fog meglepni. Azt fogja kívánni, hogy ismerd meg Olaszországot és Párist. Párist különösen figyelmedbe fogja ajánlani.« - S a leány fölbiggyesztette az ajaka szélét. »Mondanék valamit, Fülöp, - előbb azonban ígérd meg, hogy nem fogsz megneheztelni.«

- Várj csak, Szerá, - megmondtd a tantenak...

- Mindent, mindent! Oh, kedves tantika, szavaltam oly hangosan, hogy bizony megérthette ha akarta, Fülöp egy idő óta oly nagy változáson ment át, hogy alig ismerni rá; idegenkedése Julia iránt még erősebb, mint azelőtt volt, s ha az előjelek nem csalnak, minden arra mutat, hogy szer...

- Csak nem mondtad neki...

- De igen, - felelte gyorsan a leány, s elnevette magát, hogy pirulását és zavarát elrejttesse, - azt mondtam, hogy bizonyosan szerelmes vagy valakibe, különben nem lennél oly feltűnően hideg hozzám, Clermontnéhoz, Katalinhoz és mindenkire. Rosszul tettem? Istenem, talán bolondság volt...

- S a tante mit felelt?

- Nem hitte el.

- Tudhattad volna.

- Én ügyetlenkedtem el a dolgot.

- Mivel?

- A színházat emlegettem. A tantika erre azt felelte, hogy sokkal többet vagy itthon, sem hogy az »ellenség«... így mondta; az ellenség... messze volna. Ez alighanem azt jelenti, hogy az »ellenség« - Julia. Szóval csak szidj meg, Fülöp mert nem végeztem semmit. Juliát nem lehet kiirtani a tantika fejéből addig, míg be nem bizonyítod, hogy gyanuja teljesen alaptalan. Az a gonosz Katalin gondoskodik róla, hogy befeketítsen... Ah! ha én egyszer visszaadhatnám neki a kölcsönt...

A leány szeme megvillámlott. »Hanem majd eljön az ideje ennek is.. mondtotta fenyegetve, elfojtott hangon... soha se fogom neki elfelejteni, a mit ellenem vétett«...

- Katalin?

- Ó, a jó lélek...

- Megsértett?

- Sokkal rosszabb, - felelte elvörösödve, hevesen a leány, s térdére könyökölve hajolt maga elé. Egész arcza égett. Keze ideges remegéssel babrált öltözéke csipkéin. Majd fölemelkedett, s elhagyva helyét az ablakhoz futott. - »Most azonban nem erről van szó, édes Fülöp, hanem arról, hogy a tantika legelőször is Nápolyból vár tőled levelet, azután Rómából, Velenczéből, s végre Párisból. Azt szeretné, hogy két hónapig utazgass, legalább áprilisig, - jobban mondva addig, míg Julia ismét falura megy. Oh, nem vagyunk oly együgyűek, hogy ezt azonnal ki ne találjuk! Fülöp! Mondok valamit...«

- Hallgatlak.

- Nem fogsz megneheztelni?

- Nem.

- Akármit mondhatok?

- Akármit.

- Köszönöm, élni fogok a felhatalmazással, - folytatta halkabban Szera, s egy pillanatig fűrészelve vizsgálta a férfi elborult vonásait. Boszankodik, gondolta magában... és igaza van. Nem járja, hogy úgy bánnak vele, mint egy éretlen ifjoncczal, a kinek minden mozdulatára vigyázni kell... »Bocsáss meg, Fülöp, - szólt hangosan, - hogy ezt a dolgot elő hozom, talán nem is illik, hogy én mondok ilyesmit neked... de már sokszor meg akartam kérdezni tőled, hogy miért félsz annyira a tantikától?«

Fülöp elég furcsának találta ezt a kérdést.

- Ki mondta neked, hogy félek?

- Látom.

- Miből látod?

- Ezerféle apró semmiségből, habozásodból, tartózkodásodból... tudom is én! Mindenből! S ez oly érthetetlen. Nem vagyok se találékony, se okos, se figyelmes, - inkább szeles és buta... köszönöm, hiába nevensz... Tudom én jól, mennyire buta és nevetlen vagyok, - elégszer hallom a mamától, megtanulhattam. De a mi annyira szembeszökő, mint ez, azt már csak én is észreveszem! Azt szeretném tehát megkérdezni tőled, hogy ha sért ez a folytonos gyanúsítás és felügyelet, - miért tőröd? Ha én oly független volnék, mint te lehetnél, egy perczig se szekiroztatnám magamat senki által. Boszantani akartok? Adieu, ajánlom magam, - nem kérek belőle. S itt hagynám a házat még ma.

Fülöp lemondott arról, hogy Szerá segítségével igyekezzék a tanteot megnyugtatóni. Hallgatta a leányt, s mosolygott heveskedésein, gyors taglejtésén és modorának vadócz, de nem ellen-szenves szeleskedésén. Mindez sehogy se illett természetének egészséges, nagy arányaihoz, melyekért a nevelőintézetben Brunhildának gúnyolták az intézeti »teljes ellátás« áldásai között lesoványodott bennlakó növendékek. Szerá észrevette, hogy Fülöp mosolyogva szemléli. Elhallgatott tehát és durczásan megvonogatta vállát. - »Ha neked mindegy édes Fülöp, akkor így is jól van, - mondotta rövid szünet után, - biztosítalak azonban, hogy másképp használnám szabadságomat, ha volna, mint te...«

- Itt hagynád a házat?

- Még ma! Természetesen csak akkor - szólt tartózkodva, leskelődő tekintettel, - ha nem volna semmi... éppen semmi... a mi visszatartson.

Fülöp észrevette a célzást. Megállt Szerá előtt és kezébe vette a kezét. - »Mit gondolsz, Szirén, - kérdezte enyelgő hangon, - hogy hívják az olyan embert, a ki másképp cselekszik, mint a hogy beszél? Nemde csalónak, vagy komédiásnak? Vagy mind a kettőnek. Nézzetek meg hát engem figyelmesebben, mint eddig és be fogjátok látni, hogy nincs szerencsém beletartozni abba a jeles társaságba, melyben csalók, ámitók és komédiások foglalják el a diszhelyeket. Láttad a *Sibillá*-mat.«

- Láttam, te adtál jegyet, különben nem láttam volna. S a lány őszinte elragadtatással kiáltott fel: Nagyon szép volt, Fülöp! a bucsuzás ott a sárga szalonban, a viszontlátás Sibil és György között... magam is neki keseredtem, pedig az én természetem ugyancsak nem hajlik a sirásra... Ki nem állhatom a pityergést. Mégis elnyafogtam magamat és azt hiszem, hogy másodszor is így lesz.

- Jól megértetted, mi van benne?

Szeráfin észrevehetőleg megrezzent.

- Azt hiszem, igen... felelte elfogódva. Majd gyorsan hozzátette: »Nem is tudom, miért nem akaródzik ezt nyiltan is... Mintha volna valami benne. Pedig semmi, éppen semmi! Látod, mondtam, hogy mennyire ostoba vagyok...«

Fülöpnek tetszett ez a zavar. Az önkénytelenül is megnyilatkozó női szeméremnek oly biztos jelét látta benne, a mi sok dologra nézve egyszerre megnyugtatta. Szerá csak modortalan, s ez utóvégre is nem olyan nagy baj, hogy idővel ne lehetne rajta változtatni.

- Ha tehát megértetted, a mi ott mondván van, akkor azt is meg fogod érteni - szólt mosolyogva, - hogy az, a ki véleményét egyszer már világosan kimondotta, ezt a véleményt senki kedvéért sem fogja megváltoztatni addig, míg felfogásának helytelenségéről a tapasztalat meg nem győzi. Erre pedig egyhamar semmi kilátásom.

- Ki tudja, Fülöp, ki tudja...

Az ifju egyszerre elbocsátotta Szerá kezét. - »Azt hiszed«... mormogta kellemetlenül érintve, s elhagyva az ablakot, íróasztalához lépett. A leány hozzá sietett, s aggódva kérdezte:

- Megharagudtál reám?.. Bocsáss meg kérlek, nem akartalak megbántani.

- Dehogyan bántottál, Szirén.

- De igen, igen! Megint ostobaságot mondtam...

- Légy nyugodt; nem mondtál semmit. Szeniczeinét juttattad eszembe, s ezt nem nagyon szeretem. Ő is lehetségesnek tartja, hogy más legyen a beszéd és más a tett. Így mondta a tantenek; tőle tudom. Az ő gyanúsításai nélkül aligha fejlődött volna odáig a dolog, hogy most már magam se tudom kitalálni a helyes utat, melyet követnem kellene. Ha maradok, ezzel megerősítem a gyanút, hogy Clermontné közelében akarok maradni, ha elutazom, akkor meg Julia teheti fel rólam, hogy menekülnöm kell a közeléből, mert erre szükségem van.

Fülöp karjába fűzte Szerá karját és sétálni kezdett vele a teremben. A leány lopva a tükörbe pillantott. Mily jól összeillenek... Mindenki megfordulna az utcán, hogy jobban megnézhessen »egy ily feltűnően szép párt« - Fülöpöt és őt, Brunhildát. Ah! hogy irigyelnék az intézetben. Mennyivel más férfi Fülöp, mint az a nyomorult »Papagály urfi« - a kiért eléggé megszenvedett, s a ki miatt még az intézetből is távoznia kellett... Mennyi gyötrelmes irigységgel bámulná őt a sok halavány arcú »kosztos« az intézetben, ha Fülöp karján lépne eléjük és így szólhatna: »Brunhilda eljött, hogy bucsut vegyen tőletek sáppadt macskák, isten veletek, irigy macskáim, - többé soha sem lesz szerencsénk egymáshoz, szegény, lesóványodott cziczák, - többé soha«.

Fülöp ezalatt azon gondolkozott, hogy mit mondhatna még olyat, a mi hasznára válna. Tudta, hogy Szerá semmit sem őriz meg magában abból, a mit tőle hall, s a mire nézve a hallgatást külön is nem köti ki. Szeniczeiné nevének említésével ingerelni akarta a leányt, s ezt el is érte. Érezte, hogy Szerá gömbölyü, meleg karja megrándul a karjában, s a leány indulatosan fordítja el fejét a tükörtől.

- Katalintól óvakodnod kell, - mondotta haraggal, - jóllehet nem méltó reá, hogy figyelembe vegyék.

- Még mindig neheztelsz reá?

- Neheztelek? Gyűlölöm!

S a leány undorodva intett. »Nagyon, nagyon, nagyon«... suttogta oly szenvedélyességgel, mely Fülöpöt a legnagyobb mértékben meglepte. Sokkal felületesebb teremtésnek tartotta unokahugát, semhogy ily mély gyűlöletre, a szenvedély ily heves kitörésére képesnek tartotta volna. Megütközve, csodálkozó arczkifejezéssel tekintett a leány felindult gyűlöletben égő szemei közé, s majdnem zavarba jőve várta e különös jelenség magyarázatát. Szerá nem is késett a magyarázattal.

- Miatta tiltottak ki az intézetből, - mormogta elvörösödve, s gyöngéden kivonta karját a Fülöpéből. Ő figyelmeztette az igazgatónőt, hogy vigyázzon jobban reám, mert magaviseletemet tőle fogják számon kérni.

- Hibáztál?

- Igen, - felelte nyíltan, eltökélve a leány, - neked megvallhatom Fülöp, - te voltál eddig az egyetlen, - folytatta csendesebben, lesütött szemmel, - ki mindig gyöngéd voltál hozzám és soha sem szégyenítettél meg, ha valami helytelenséget tettem... Neked megmondom, hogy igen, hibáztam, mert eltűrtem, hogy egy fiatal ember leveleket irogasson hozzám és elkísérjen az intézettől egészen hazáig... mindennap... Az igazgatónő tilalmát kétszer megszegtem. Harmadszorra oly nevet talált dühében a szemembe mondani, a mi arczomba kergette a vért...

Nagyon csuf szót kiáltottam neki vissza. Nem tudtam, mit mondok, - csak azt éreztem, hogy valami szörnyűséget kell arczába vágnom, különben összeroskadtam volna. Így is a leányok vezettek ki, - nem volt annyi erőm, hogy ki tudtam volna menni az ajtón.

- S a vége az lett, hogy kizártak?

- Igen. Többé nem volt szabad visszamennem. Kizárt egy dáma, a kinek viszonyáról egy Feiler nevű tüzér főhadnagygal az egész intézetben mindenki tud, egy másik dámáért, ezért a Katalinért, a ki szeretője az öreg Braniczkinak és mégis azt meri kívánni, hogy tartsam tiszteletben őt... egy ilyent...

Fülöp mozdulatlan arccal hallgatta ezeket a szenvedélyes szavakat. Oly heves forróság járta át egész testét, hogy csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudott uralkodni magán. Arról, a mint Szeniczeinéről e pillanatban hallott, fogalma se volt. Megdöbbenette, arczul ütötte a gyalázat e kétségtelen bizonyossága... óh, ez a leány igazat mond, ebben nem lehet kétség, - de titkolnia kellett, nehogy Szerá észre találja venni, hogy minderről nem tudott semmit. A felindulásán uralkodni tudó ember vas fegyelmességével kényszerítette magát a nyugalomra és a hallgatásra. Egyetlen szóval sem szakította félbe a leányt. Megvárta, míg mindent elmond, a mit az ingerültség ajkára kerget.

- Kitől tudod a Katalin dolgait?

Szerá föllélegzett, s megkönnyebbülve, majdnem elégedetten végzé.

Kiönthette szívének egész keserűségét ez ellen az asszony ellen, a ki megalázta.

- Apától tudom, - felelte sebes lélegzettel.

- Mióta?

- Már két éve is elmúlt. Véletlenül tudtam meg. Egy este azt hitték, hogy már alszom. Apa suttogva beszélte mamának a dolgot, - akaratlanul is meghallottam mindent. Egy alkalommal aztán másképp is meg kellett győződnöm, hogy úgy van minden, a mint apa beszélte. Ismered a Braniczki-házat? Itt van a muzeum mellett, - két emeletes, barnára festett palota. Az egyik utcza sarok termet a földszinten mindig csinálják és soha sincs készen. Egy délután, - lehetett úgy fél négy óra, a varrónőtől jöttem hazafelé, midőn egy bérkocsi robogott el mellettem, s abban Katalint pillantottam meg. Rögtön átvillant fejemen az egész, a mit apától hallottam. Meglassítottam lépteimet. Katalin kiszállt, s épen be akart sietni a kapun, midőn az öreg Braniczki megjelent. - »Ön az gyermekem? kérdezte halk hangon, - bocsásson meg, de már nem vártam önre.« - »Lehetetlen volt hamarabb jönnöm,« felelte Katalin, s valamit még mondott, de azt nem bírtam megérteni. A gróf mosolygott, elküldte a bérkocsit, s visszatért Katalinnal a palotába. Már nem tudom, mit éreztem, de mintha forró vízzel öntött volna le valaki, oly gyorsan menekültem attól az utálatos palotától, a melybe Katalint belépni láttam. Egész éjjel nem tudtam behunyni a szememet. Folyton azon töprengtem, hogy eljövök hozzád és elmondok mindent, a mit láttam. Erről a tervről azonban rögtön letettem, mert az jutott eszembe, hogy te úgy is tudod a dolgot, s mert mégis hallgatsz, az annak a jele, hogy okosabbnak tartod, ha nem avatkozol bele. Majd arra gondoltam, hogy talán Szeniczeit kellene értesíteni. Ő a férj, - reá tartozik az egész, végezzék együtt. Ettől meg az tartott vissza, hogy hátha kinevet és úgy tesz, mintha nem hinne belőle semmit. Oh, Szeniczei különös ember, - erről is könnyen meg lehet győződni, csak hogy nem érdemes. Mondd Fülöp, ugy-e igazam van? Egy ilyen nőnek, mint Katalin, nincs hozzá joga, hogy tiszteletet követeljen tőlem és azt a majmot, a kit eszelős, ostoba fejemmel két hónapig valóságos Apollónak tartottam, szememre vesse? Én elkergettem Papagály urfit, - mindig úgy ki volt cziczomázva, mint egy sokszínű papagály... mert beláttam, hogy bolondságot csináltam, Katalin azonban nem mondhatja el magáról, ha szakit is azzal a simára borotvált urral, hogy jóvátette hibáját,

mert azt ugyan aligha fogja valaha jóvátenni. Apa is ezt mondta és igaza van. Jobb, ha nem is vesz róla tudomást az ember. Szivemből gyűlölöm... igaz, nem tagadom, megérdemli, - gonoszul viselte magát velem szemben, - de eddig nem beszéltem róla se neked, se másnak, mert nem méltó reá. Majd eljön az ideje annak is, hogy leszámolok vele!... A mit egyedül csodálok, az a tantika tájékozatlansága és a Clermontné türelme. Persze, egyikök sem tudja, hogy ki hát ez a gögös dáma, a ki engem mert fenyegetni azzal, hogy vigyázzak magamra. Én vigyázzak magamra... Effélét mondani nekem. Hiszen igaz, helytelenül viseltem magam, tudom, eleget kinoztam magamat érte... de ártatlan vagyok Fülöp, esküszöm, hogy igazat mondok, akármit sziszeg is reám az a nyomorult... asszony... ártatlan vagyok Fülöp, ártatlan vagyok...

S a leány elhomályosodott szemeiből kiszivárgott egy könyecsepp. Melle rendetlenül emelkedett, keze reszketve szoritotta az ifju kezét, ki hallgatva, halaványan nézett reá és érezte, hogy nem képes egymáson keresztül gázoló gondolatait rendbe szedni. Oly készületlenül találta ez a leleplezés, mintha közvetlenül előtte sujtott volna le a villám, - egészen bele-szédült. Meglepetést mutatnia azonban nem volt szabad. Hihetetlen vakságnak adná jelét, ha Szerá észre találná venni, hogy ezt a gyalázatosságot eddig nem ismerte.

- Hiszem, hogy igazat beszélsz Szirén. Hagyjuk ezt. Azt mondod, hogy az a találkozó, melynek tanuja voltál, két év előtt történt.

- Igen, két év előtt.

- Szerá óta nem változott semmi.

- Semmi.

- Bizonyosan tudod?

- Tudom. Julia is tudja.

- Clermontné? kérdezte Fülöp, s majdnem felkiáltott.

- Ő. Mi bajod egyszerre? Egészen halavány vagy...

- Semmiség, - felelte az ifju, s most ő vonta ki gyöngéd erőszakkal Szerá kezéből a kezét. Semmiség... ismételte gépiesen, miközben meggyújtotta a kialudt szivart, s ismét visszatért a leányhoz, - kissé meglep a dolog, - folytatta összeszedve magát, - sejtettem ugyan, hogy Clermontné is tud erről a titokról, tökéletesen bizonyos azonban nem voltam benne. Igaz, hogy nem is beszélünk róla soha. Te azzal gyanusítod Szeniczeit, hogy ismeri hitvese titkát... valami ilyesmit mondtál...

- Nem állítom Fülöp, - felelte vállait vonogatva a leány, - apa azt hiszi, hogy így van, - reá bizonyítani azonban aligha sikerülne. Lehet, hogy tudja. Semmiben se különböznek egymástól. Szeniczei épp oly önző, rozszlelkű, felületes ember, mint Katalin. Főélvezete az ivás és a kártya. A legerősebb brandyt, a legdrágább borokat vásárolja. Két, vagy három hét előtt egyszer hozzánk is hozott két üveg zöldszinű francia liqueurt, - az egyik üveg kiürült, s ő nem tudott megmozdulni. Apa ágyában aludt másnap délig. Egy csöppet én is kóstoltam belőle, de majdnem kiégette a nyelvemet. Ilyen italokkal él. Szerá hozzá még a kártya, melyet talán még a pálinkáknál is jobban szeret... Honnan venné a szükséges pénzt? Nem tehetek róla, de épp annyira iszonyodom tőle is, mint Katalintól, pedig ő nem vétett nekem soha...

Szerá fejére tüzte sipkáját és kabátja után nyult. Fülöp fölsegítette a kabátot és így szólt:

- Beszélte ezokról valakinek, Szirén?

- Senkinek! Ugyan kivel beszélek én...

- Jól tetted. Arra akarlak kérni, hogy ne beszélj ezután sem. Haza még most?

- Igen.
- Várj, elkísérlek.
- Milyen jó vagy!

Fülöp fölvette kabátját, s Szerával együtt utra készült. Friss levegőre volt szüksége, hogy kissé magához térjen. Izgatottságához a megszégyenülés lealázó érzete is járult. Ime, gondolta lehangoltan, abban a büszke képzelődésben élt, hogy a körülötte hullámzó dolgok fölött tiszta, megtéveszthetetlenül nyugodt elmével uralkodik. Ismeri az okokat, s az indulatok első csirázását is figyelemmel képes kísérni, a befolyásolhatás veszélye nélkül. Milyen örülség! Mekkora tévedése az önérzetnek! Ez az a hidegvérrel analizáló, erőteljes tehetség, melyre képesek tartják, s melynek összes eddigi sikereit köszönheti? De hisz ebben a tehetségben még ez a gyerekes, minden mélyebb érzésre képtelennek látszó leány is fölülmulja, kire oly magasságból szokott letekinteni eddig, hogy jóformán észre se vette. Szerá mindent kitalált, mindent tudott, ő nem talált ki semmit, pedig alig múlt hét, hogy Szeniczeinével ne érintkezett volna. Egy tapasztalatot mindenesetre megjegyezhet magának: a bizalmatlanságot. Az élet lépten-nyomon megszégyeníti az embert. Nyomról-nyomra kell megszerezni, a mit mások már elhasználtak. Készen nem kapható semmi. Az élet nem ajándékoz, csak eltűri, hogy titkait megtanuljuk. S Fülöp majdnem ingerülten nevezte rövidlátónak magát, a kinek nincs joga arra, hogy tehetségében bizalommal keressen támaszt.

- Jöjj Szirén, menjünk, - indítványozta nyomott hangon.
- Készen vagyok! mondá a leány, s boldogan huzta fel keztyűjét. Elérzékenyülésnek, haragnak többé nyoma sem volt. Arcza visszanyerte derült frissességét, szemei ragyogva tapadtak Fülöpre, ki minden erejét összeszedte, hogy lehangoltságával ne rontsa el huga örömét is.

III.

A tervezett sétának ezalatt egy kis akadályta támadt. Fülöp inasa belépett, hogy egy idősebb asszony és egy fiatal kisasszony, mindketten gyászban, beszélni óhajtanának vele. Nem merte elutasítani őket; előkelő hölgyek lehetnek, különösen a fekete fátyolos nagyságos asszony. Bebocsássa-e tehát őket, vagy ne?

- Éppen most kellett jönniök, - duzzogott Szerafin, s kérdőleg nézett Fülöpre. Bizonyosan valami jótékony egyelet nevében jönnek. Ez oly járvány most, mint a himlő. Előbb, vagy utóbb okvetlen át kell rajta esni. Jobb hát, ha minél gyorsabban végez velök. - »Azt hiszem Fülöp, hogy nem lehet elutasítani őket, főleg ha tudják, hogy itthon vagy.«
- Tudják kérem, - jegyezte meg az inas. Megkérdezték a kapustól; nem tagadhattam el.
- Mindegy. Bocsásd be őket, - parancsolta Fülöp, s az inas távozása után Szerához fordult. Rajta leszek, hogy gyorsan megszabaduljunk tőlük. Úlj le addig, kérlek, ide az ablak mellé. Ha jól magad elé huzod a függönyt, észre se fognak venni.

Szerá engedelmeskedett. Bevonult a függöny mögé, s még cipője hegyét is visszahuzta, hogy rejtve maradhasson.

A vendégek beléptek. A kisasszony elég csinos leányka volt. Mamája előkelő, sáppadt, arisztokratikus megjelenésű urhölgy, arcán a szenvedések... nyilván lelki szenvedések... félreismerhetetlen nyomaival.

- Özvegy Steinné vagyok, uram, - kezdte azon a biztos, udvarias hangon a hölgy, mely intelligens származását azonnal elárulta, s bocsánatkérő, szerény hangon folytatta: Ez meg itt leányom, Heléne, félig még gyermek...

- Nagyon örülök, asszonyom, - felelte könnyü meghajlással az ifju. Foglaljanak kérem helyet és rendelkezzenek velem.

- Oh, uram... Vigasztalhatlan vagyok, hogy pár perczig terhére kell lennem. Ön, a mint látom, épp távozni akart.

- Nem tesz semmit. Kérem.. S Fülöp helyet mutatott vendégeinek a kereveten, honnan az ablakmélyedésbe rejtőzött Szerát legkevésbé lehetett alkalmuk észrevenni.

- Nagyon kedves, - lehelte bánatos mosollyal a hölgy, s elfogadta a kínált helyet. Ül le édes kicsikém, Münszter ur csakugyan igen kitűnő férfiúnak látszik, a ki méltó arra a hizelgő kitüntetésre, melylyel a társaságokban mindenütt elhalmozzák.

Fülöp mozdulatlan arczczal nyelte el ezt az édességet. Várta, hogy az urhölgy kivonja prémes pellerinje alól az ismeretes gyűjtőívet, s szeretetre méltó mosolylyal tartson érzékeny hangú beszédet a szerencsétlen árvák, a tanköteles iskolás fiucskák, vagy a gyermekkórház apró betegek érdekében, kiktől a balvégzet stb. A jótékony ének mindig ugyanaz, motivuma azonban nem mindig a jótékonyosság. Fülöpnek néhányszor már oly előkelő hölgyekhez is volt szerencséje, kik a jótékonytságot passe-partout-nak használták, mely bárhol való megjelenésre jogositja őket a nélkül, hogy a dolog feltűnő lenne.

- Bocsásson meg uram, hogy így, egészen ismeretlenül látogatjuk meg, de ön még nem tudja, mit tesz az, ha egy szerencsétlen anya kezében elszakad minden mentő fonál, s életének törekeny sajkáját kormány nélkül dobálják ide-oda a tenger hullámai...

Az ifju e letarolt mesterséges frázis után többé nem várta a gyűjtőívet. Nem jótékony kéregetők, nyilván a második raçe-ba tartoznak, mely »saját alapja javára« gyűjt, s megjelenésének szinpadias hatásával igyekszik mentől magasabbra fokozni az adományt. Mig a hölgy folytatta és kiegészítette a megkezdett frázist, Fülöp diszkréten vizsgálta vendégeit. A mama negyvenöt éves lehetett, középtermetű, telt, eleven szemű asszonyság, a női nyár puha érettségében, csak halavány, művészettel gondozott arcza tiltakozott alakjának figyelemreméltó előnyei ellen, melyekre látszólag gondolni sem akart többé. A leány karcsu, csinos teremtés volt; bámész szemeit kíváncsian jártatta körül a terem berendezésén, s mosolyogva fordította el fejét egy Thuman-féle képről, mely a könyvszekrény fölött függött, s Hellasz tavaszának meztelen nimfáit ábrázolta. Fülöp figyelmét nem kerülte el ez a gyors mosoly. Vendégeinek helyes megítéléséhez ez a gyöngye nyom egyszerre kezébe adta a kulcsot, jóllehet nem volt kizárva az sem, hogy nem egészen úgy áll a dolog, mint a hogy ítéletében megformálta. A mama ezalatt folyton beszélt.

- Higyje el uram, hogy a ki születésétől kezdve rászorult a nélkülözések sovány kenyérére, annak könnyü a sorsa; hozzászokott a megpróbáltatásokhoz, nem érzi kétségbeejtő gyászát, ha élete sajkáját zátonyra sujtja a vihar, s egyhangu napjainak fekete éjszakájában sehol se mutatkozik oly csillagocska, mely idővel türhetőbb jövővel biztatná kétségbeesésében és megvigasztalná bánatos keblét nehezen elviselhető fájdalomában. De én, uram, ki a mig férjem, Ferdinand Stein élt, kedvező viszonyok között örültem a lét virányinak... Istenem! hisz egész Elszász emlékszik még nagyszivü, nemes férjemre, kinek a poroszok ellen vívott bachfeldi véres ütközetben kellett hön szeretett hazája szabadságáért nyomoroltul elvesznie... Egy szétvert, vad sietséggel hátráló tüzérbatterie lovai gázolták el megsebesülten fekvő drágámat és én őt soha többé nem láthattam... Egyedül maradtam a gyermekemmel. Elszász-Lotharingia leigázása után a poroszok mindenünket elkobozták. Menekülnöm kellett. Előbb Bécsben bujdokoltam szegény báránycámmal, onnan később lejöttem Budapestre, s már két éve, hogy

itt rejtőzünk a csömöri-ut egy földszintes házában, végképp visszavonulva a világtól és a kalmár-lelkü emberektől, akik soha sem voltak képesek fájdalmamat és gyászom nagyságát megérteni. Végre most megkönyörült szenvedéseimen az ég. Pár nap előtt... Kérem, az istenért, mennyire sajnálnám... nem vagyok terhére önnek?

- Folytassa, asszonyom - felelte sűrgetve az ifju. Tudta, hogy akármit válaszol, a bőbeszédü gyászos hölgy úgy sem mozdul addig, míg jövetelének igazi célját el nem mondja.

- Köszönöm, uram - folytatta hálásan a hölgy - önben úgy látszik, nem fog csalódni anyai szivem, mely annyira tele van tövisekkel... Óh, ha ismerné életemet! Csodálkoznék, uram, csodálkoznék, hogy a sorscsapások alatt már régen nem roskadtam össze. Hiába! Csak egy anya tud dacolni az étellel és a rossz emberekkel, kik oly szivesen ásnak örvényeket egy támasz nélkül álló nő lábai elé... Nem is emlitem önnek azt a sok inzultust, melynek ki voltunk téve. Köztiszteletben álló férfiakról tudnék beszélni, ha nem riasztana vissza a szégyen... Mi Dio! mennyi arczátlanság... Beszélhetnék önnek egy tábornokról... egy tábornokról uram, egy nevetlen tökfilkőről, egy gazemberről... egy, egy... Ah, nem! Még nevet se tudok neki találni, a mely eléggé jellemezze. Vagy egy ismert magas állású tisztviselőről, a ki képviselő volt az önök parlamentjében, egy előkelőségről, uram, egy kopasz izéről... disznóról... ki oly alávaló módon akart bizalmammal visszaélni, hogy valósággal megdermesztett ennyi szemtelenség. Legyen nyugodt; hallgatni fogok. Hallgatnom kell. Figyeljen, kérem még egy pillanatig. - Pár nap előtt hivatalos értesítést kaptam a bécsi német konzultól, hogy Vilmos császár meghallgatta folyamodványaimat és elrendelte hogy férjem elkobzott mühlhauseni birtokait adják vissza a hős özvegyének, azaz nekem. Elképzeld, uram, hogy a konzul levele... hová is tettem... Heléne szivem, hová tettük a konzul levelét?

- A konzul levelét otthon felejtettük, - felelte egykedvűen a leány.

- Mily feledékenység! Oh, de hisz ez éppen nem csodálatos, sőt természetes. Annyira megörültem, oly hirtelen jött ez a váratlan szerencse... úgy-e édes Heléne, mennyire el voltunk a császár kegyelme által ragadtatva?

- Igen uram. A császár kegyelme által el voltunk ragadtatva, - ismételte gépies, leczkefölmondó hangon Heléne kisasszony, s tovább nézegette az asztalon heverő névjegyeket.

Fülöp a bánatos anyához fordult: - »Mivel szolgálhatok, asszonyom?«

- Jaj, hiszen ha azt oly könnyű volna elmondani, - szólt panaszkodva a hölgy, s végig simította kesztyűs kezével homlokát, melyen ezernyi hajszál vékonyságu ráncz hálózott végig a puder és crème d'or alatt, - nem haboznám egy percig sem, - de midőn oly nehéz, annyira lehetetlen bizonyos dolgokat egész nyíltsággal előadni, jöllehet, ha meggondolja az ember... Bocsásson meg, de valóban nem tudom, hogy miképpen kellene hozzá fogom. Oly sokszor csalódtam már... Nem alamizsnát akarok öntől kérni. Le olvasom arczáról, hogy erre gondol és nem neheztelek érte. Nagy városokban mindenféle kalandornak ki van szolgáltatva az ember, s ön most lát bennünket először. Ne beszéljünk erről. Nem anyagi segílyt kívánok öntől, hanem erkölcsi támogatást... úgy van, erkölcsi támogatást... Oly egyszerű az egész, s mégis mennyire nehéz megtalálni a helyes kifejezést, főleg ha a kérelem természete első tekintetre kissé szokatlannak is látszik. Ön bizonyára azt kérdezi most magától, hogy miért nem fordultam e támogatásért máshoz? Miért éppen önhöz és nem X. urhoz, vagy máshoz, a kik ismerik multamat és részvétet tudnak érezni az anya szomorú jelene iránt. Igaza van, uram, ha e kérdéseket fölveti, tökéletesen igaza van, magam is úgy tennék, hisz ez annyira természetes! Mi azonban oly sokat hallottunk nemes szivéről, hogy Heléne azonnal megvásárolta azt az illusztrált heti lapot is, mely az ön arczképét hozta. Itt a Muzeum köruton pillantotta meg egy szivartőzsde kirakatában, s a kedves gyermek mindjárt meg is vette, hogy együtt tanulmányozhassuk az ön arczának szellemes vonásait.

Ez kissé erős volt. A gyászruhás anya észrevette a kellemetlen hatást, s gyorsan helyre igyekezett hozni az izetlenséget:

- Az ujság végzi e szavakkal cikkét, melyet önről irt, - megjegyeztem magamnak, s ön bizonyára nem neheztel, hogy idézem is. Annyi malicziát kénytelen elszenvedni az ember, hogy végre szivből örül, ha valahol a kitűnő érdemnek méltányos elismerését is olvashatja. - Őszinte leszek. Ime vallomásom: két év előtt annyira meg voltam egy izben szorulva, hogy már-már az öngyilkosság eszméjével is foglalkozni kezdtem. - Mi lett volna azonban ebből az ártatlan gyermekből anya nélkül? Nem nem, gondoltam megadással, nem fogom elkövetni a végzetes tettet. Élni fogok, élnem kell, mert küzdelmemnek a sorssal még nincsen vége. Élni, - de miből? Szörnyű helyzetben voltam. Ekkor szántam reá magamat, hogy bármily áron, de pénzt fogok szerezni. Határozatom szilárd volt, - nem tudta megrendíteni lelkiismeretem tiltakozása... gyöngye kiáltás lelkem kietlen sivatagában, hogy is hallgattam volna reá? Keserűen mosolyogtam, uram... úgy, úgy... keserűen motyogtam, midőn ezerszer is elisméltetem magamban, hogy hibát követek el, talán csalást. De mindegy, meg kellett történnie, tehát megtörtént. Levelet irtam boldogult hős férjem bátyjának Mühlhausenbe és temetési költséget kértem tőle. Azt irtam neki, hogy leányom meghalt. Megtettem! Ilyen az anyai sziv... Talán nem fogok ezért az ámtásért elkárhozni. Isten meg fogja bocsátani a szerető anyának, ki gyermekéért lelkének nyugalma vetette áldozatul. Képzeld el most már helyzetemet. Nekem a konzul utasítása szerint okvetlenül Elzászba kell utaznom, ezt az én édesemet, Heléne leányomat azonban nem vihetem magammal, különben azonnal rájönnek, hogy megcsaltam őket. Nemde igaz? Lásd, hogy így van... folytatta elérzékenyedve a hölgy és szeméihez emelte himzett battiszt zsebkezdőjét. Ez az, a mi önhöz vezérelt, egyedül ez. Merész és kétségbeesett lépés... ne kívánja, hogy számot adjak arról a nehéz lelki küzdelemről melyet átszenvedtem, erre képtelen volnék... hisz így is azt képelem, hogy tövis korona van homlokomon, mely összevérez. De mire nem képes egy anya, ha gyermekéről van szó! Kérem, hallgasson meg. Ön nemes szivü, lovagias ember, hirneves szerzője a *Sibilla* címü darabnak, melyről mindenki beszél, s mely már annyi dicsőséget és hódolatot szerzett önnek. Könyörüljön rajtam és legyen segélyemre; nyújtson erkölcsi támogatást, semmit egyebet, csak támogatást és én imáimba foglalom nevét. Senkim sincs Budapesten, a kihez bizalommal fordulhatnék, önt választottam ki tehát, gondolomra, mint a kártyás, a ki habozás nélkül kockáztatja egész vagyonát egyetlen kártyán. Engedje meg uram, hogy mig én Elzászból visszajövök, leányom menhelyet találjon önnél... Szegény báránym, nagyon csendes, jó gyermek.

Fülöp némi sajnálkozással pillantott a »báránymára«, ki egykedvűen üldögélt helyén, s nem látszott figyelni az egész társalgásra.

- Sajnálom asszonyom, kívánságát azonban meg kell tagadnom.

- Ne értsen félre...

- Bocsánat, mindent jól megértettem, - felelte hidegen az ifju.

A gyászruhás anya felállt és előkelő mozdulattal intette magához a báránymkáját. - »Menjünk, Heléne!« parancsolta kellemetlen, boszus, csalódott hangon.

- Igen, anyám, - mondá száraz mosollyal a leány és szintén elhagyta helyét.

- Sajnálom, uram, hogy kívánságomat félreérti. Tekintsen reánk. Nem vagyunk szélhámosok.. az ördögbe...

Fülöp hallgatva kísérte ki vendégeit az előszobáig. A szerető édes anya ott karjába füzte állítólagos leánya karját és sértődve emelt fövel, lenéző ajkbigyesztéssel üdvözölve az ifjut, eltávozott, Fülöp megvárta, mig inasa kinyitja előtte az ajtót, s csak aztán tért vissza.

Szera elhagyta rejtekhelyét, s izgatottan gombolta be kabátkáját, - »Miféle asszony volt ez? - kérdezte indulatosan, s ajkait harapdálva toldotta hozzá: miért nem utasítottad el azonnal? Ha még egy perczig marad, nem tudtam volna kiállani...«

- Ne törődj vele, Szirén, menjünk.

A leány Fülöpre emelte szemeit, és így szólt: »Szerettem volna kidobni ezt a kifestett asszonyságot, báránkjával együtt...«

- Mennyire ingerült vagy, Szirén. Mi bajod egyszerre?

- Tudom is én... felelte gyors lélegzettel, elkeseredve a leány és előre futott.

HETEDIK FEJEZET.

I.

A következő hetekben Feliczia tante csak egyszer említette, hogy szeretné, ha Fülöp meglátogatná a külföldet, - midőn azonban észrevette, hogy az ifju következetesen kitérőleg válaszol, s titkos, soha nem nyugvó aggodalmait semmi sem indokolja, felhagyott a meddő kísérletezéssel, s Münsztert sem biztatta, hogy kísérje figyelemmel fiát. A tanácsos ur figyelme ugyan nem igen lehetett számítani, - s ezt a matróna nagyon jól tudta. Münszter ebben a dologban makacs és meggyőzhetetlen volt. Mindennek alávetette magát, a mit a tante helyesnek és kívánatosnak tartott, szívesen lemondott a takarékoság kedvéért megszokott költséges szórakozásairól is, arra azonban nem volt rábirható, hogy fiára bármily jelentéktelennek látszó befolyás gyakorlására vállalkozzék. E kérdés fölött a tante szalonjában gyakorta majdnem ideges diskusszió támadt köztük. A matróna kijelentette, hogy kedvenczét boldognak akarja látni, s e célzt csak úgy látja biztosítva, ha minden ballépést még idejekorán megakadályoz. A tanácsos ur helyeselte a programnak ezt a pontját, de - tagadta, hogy Fülöp oly ballépést követhessen el, mely jövőjére romboló befolyást gyakorolhatna. Apró, a korrál járó tévedésektől nem ment senki, - fia azonban hozzá van szokva, hogy valamennyi elhatározását saját maga mérlegelje, s ő maga válassza meg azt az utat, melyen haladni akar. Független, tiszta kritikája vissza fog utasítani minden kívülről jövő beavatkozást. Így nevelte, s büszke reá, hogy rendszerének sikereit még életében élvezheti. Abban a korban, melyben az ifjak tulnyomó része még oly ingadozva tanulgat jární az élet ezerféle utvesztőin, - Fülöp tervszerű következetességgel halad előre; nem kapkod, nem próbálgat, nem hamarkodja el a dolgokat, s sikerült elérnie a népszerűtlenséget is. Münszternek ez volt a legerősebb fegyvere a matrónával folytatott küzdelmekben. A mint sarokba szorult, s nem tudott a tante érvelésére eléggé találó választ kieszelni, azonnal fiának népszerűtlenségére hivatkozott.

Hosszu hivatali pályáján megtanulta, hogy a középszerű tehetségek népes osztályába tartozó »jó fiuk«, ezek a derék, kicsi erényekkel, kicsi hibákkal tetézett gentlemanek számíthatnak kollégáik részéről a legőszintébb barátságra. Az atyáskodásra való hajlam megéri előbb, vagy utóbb mindenkiben, - s e hajlam gyakorlásának leghasználhatóbb médiumai a közepes, vagy az egészen tehetségtelen emberek szoktak lenni, kik az ily hizelgő köntösbe bujtatott kicsinylés észrevevéseire sem képesek, nem hogy visszautasítása eszökbe jusson. Könnyen érthető tehát, hogy ez egyszerű fiuk örvendenek a legzavartalanabb jóindulatnak, főleg, ha vagyoni viszonyaik sem szolgáltatnak okot az irigységre. Minden összehasonlításnál ők huzzák a rövidebbet, s ez fölöttébb kellemesen érinti azt, a ki érzi, hogy többet ér, mint ők. Egészen más a helyzet a tehetséges emberrel szemben. Ez sohasem lehet »jó fiu«. Barátai többnyire hiányzanak, - s a meglevők is csak akkor valóban azok, ha biztosan tudják, hogy pályafutásuk soha sem fogja egymást keresztezni. Fülöpnek volt néhány bizalmasabb barátja is, - egy mérnök, egy katonatiszt, - az írói világban senki, s ezt ő maga is kénytelen volt beismerni. Volt idő, midőn ez a fölfedezés nagyon lehangolta, de bármennyire akarta is, nem tudta megtanulni az emberekhez való közeledésnek lekötelező módját, mely ritkán szokta hatását téveszteni. Modora továbbra is udvarias, tartózkodó, majdnem hidegen kimért maradt, s lassanként teljesen elszokott tőle, hogy az írói és művész világ tagjait kollégáinak tartsa. Ritkán, s akkor is csak futólag érintkezett velök. Klubjaikat alig kereste föl, szórakozásaikban nem vett részt, s ha egyik vagy másik társaságban kivételesen meg is jelent, hamar belefáradt a bókók osztogatásába és meghallgatásába, mely a hizelgések és udvarias hazugságok e szívesen irigykedő, szellemes, soha nem nyugvó mesterei és növendékei között kifogástalan simaságra csiszolt társalgási anyag szokott lenni.

Feliczia tante kivánságára a múlt év őszén néhányszor meghívta, ugynevezett »barátait« - a matróna szalonjába, a kiválasztottak azonban néhány meddő kísérlet után elmaradtak. Az urak nem jól érezték magukat a tante közelében, s valószínűleg a társaságot is unalmasnak találták. A hölgyeket, kik fényes öltözékekben, gyémántjaikkal, diszkrét társalgási könnyedségükkel inkább gyöngéd üvegházi virágokhoz, semmint »reális női teremtményekhez« hasonlítottak, - a férfiakat, kik majdnem kizárólag a minisztériumok magas bureauiból kerültek ki - nem találták sem elég közlékenyeknek, sem elég szeretetreméltóknak arra, hogy társaságuk a »szellem« egyedül jogositott bizományosait állandóan vonzani tudta volna.

A tante végre is belátta, hogy jóakarata kudarcot vallott, s az érintkezést Fülöp és irótársai között többé nem igyekezett elősegíteni. Ez a kudarc azonban csak a fiatal titánok önérzetes gárdájára vonatkozott. Az irodalmi központ veteránjai, köztük néhány nevezetesség, írói és kritikai tekintély, szívesen vették, ha Fülöp felkereste őket. Egy páran őt is meglátogatták, s Feliczia tante ilyenkor egész szívélyességét kifejtette, hogy e hirneves férfiakat kedvence részére megnyerhesse. Így történt aztán, hogy a mily fázékonyssággal beszélt a Münszterpalota elegáns szalonjáról a fiatalság, épp annyira megszerették az öregek, kiknek a titán frazeologia a »vaskalap« hizelgő jelzőjével szokott rendszerint kedveskedni. A különböző írói kotteriákban szívesen kimondták Fülöpre, hogy bizonyos stréber hajlamoknak adja jelét az öregekhez való barátságosabb viszonya által, - jóllehet valamennyien meg voltak róla győződve, hogy ez a vád nem egyéb egy kis szokásos megrágalmazásnál.

A fiatal ember *Sibillá*-jának nagy és tartós hatása után egyszerre magasra szökött az eladdig csak gyéren megnyilatkozó ellenszenv. A stréberség vádját megdöntötte a siker; azzal tehát elhallgattak. Beállt azonban a népszerűtlenség korszaka, s ugylátszik mindaddig állandó marad, míg a középszerűségek e tekintélyes gárdája, a »szellem« e patentírozott, sok kinnal előre vergődő, érzékeny, könnyen megsérthető, az irigység fájdalmas szurásai alatt vérző kiskereskedői végre is be fogják látni, hogy nem birnak az új jövevényvel, jobb hát, ha fölényét megalázó kapituláció nélkül önként elismerik. Így legalább ők is megirhatják majd művészi álörvendezéssel, mennyire el vannak ragadtatva, hogy az irodalom egén ismét új »csillag« tünt fel. Ah, mennyi silány hazugság, s mily gyötrő szenvedése a középszerűségnek, ha magasztalnia kell elnyomóját, különben ki talál derülni, hogy irigylis sikereit, s elsorvad attól a vágytól, hogy a föléje került új »csillag«-ot a pocsolyába zuhanni lássa. Szervedése komoly és több részvétre, semmint kigunyolásra méltó. A társaság ebben a dologban feltűnően kegyetlen. Vigjátéknak tekinti a középszerű tehetség erőlködését a siker után, s erőfeszítését könnyörtelenül kigunyolja a helyett, hogy inkább részvéte érezne fájdalmas tragédiája iránt, melynek csiráját talán már születése pillanatában magával hozta. Mennyi tervének bukását kénytelen átszenvedni, míg némi eredményt sikerül elérnie. A guny vesszőjét suhogtató közönség soha sem fogja megérteni azt a lesujtó érzést, mely az ily Golgotha-járó embert akkor ragadja hatalmába, midőn ő maga kénytelen beismerni, hogy az alkotás annyi tervéből, melyet lázas fantáziája hatalmas arányu, oszlopos palotának színezett ki, tehetsége csak szerény kunyhót tudott építeni, hasonlót érték, forma és gyöngesség dolgában ezernyi máséhoz. Pailleron *Grigneux*-je a »Komédiások«-ban, halhatatlan. Tragédiájának mélysége semmivel sem áll hátrább a nagy britt *Antonius*-ának tragédiája mögött. A művészet csillogó eszményének szerelme teszi boldogtalanná a szegény Grignieux-t is, mint annyi mást, kiknél a képzelő tehetség nem szárny, hanem mérge, - megrontó ellenséges mámora egész életüknek. Az alkotó erő hiánya pótolhatatlan gyöngesége az agyrendszernek, - se fizikai bajra természetesen sohasem reflektál az, ki a szerencsétlen Grignieux társait tehetetlenségükért kineveti és örömmel állítja eléjük az igazi, erős tehetséget, kinél a fantázia magasba röpitő, diadalmas szárnya az alkotó képességnek. Helyzetének megkönnyítésére Fülöp azt a védelmi eszközt találta ki magának, hogy nem tartotta magát »hivatásos« írónak, s beírta azzal is, ha a különböző írói kotteriák a szerencsés jövevény iránt udvarias tartózkodással viseltetnek. Mosolyogva,

a kollégákra való neheztelés legkisebb jele nélkül ő maga említette, ha ez a dolog nagy ritkán szóba került, hogy mivel tulságos gyorsan nyerte meg a közönség legnagyobb kitüntetését: az állandó, hízelt tapsot, nem tartja csodálatosnak, ha e gyorsaságért illetlenséggel vádolják és megvonják tőle a barátságos rokonszenvet. Ez a hűvös fogadtatás mindazonáltal még így is jóval többet ér, mintha lépten-nyomon az émelygős tirádák csinált virágaiba kellene botlania, melyeket az adományozó rendszerint vissza is szokott várni.

Mióta Katalin magánéletének titkát Szerá elbeszéléséből megismerte, nem tudott az agg matrónára bizonyos sajnálkozó megindulás nélkül tekinteni. Ime, a jó tante, mennyi féltékenységgel őrzi családját, melyért bármily nagy áldozatra is képes volna, s míg abban a megnyugtató tudatban ringatja magát, hogy kötelességét és korának természetes jogait a legjobb eredménnyel gyakorolja, oly erkölcsi folt szennyezi be a család egyik tagjának életét, a melynek nagyságáról az öreg asszonynak fogalma sincs.

Szeniczeiné dolgával az utóbbi hetekben igen sokat foglalkozott, - dönteniben azonban se az egyik, se a másik irányban nem volt képes. Ha hallgat, ez annyit jelentene, mintha szövetségese, büntársa, sőt védelmezője akarna lenni, - ha viszont beleavatkozik, - nem a tante által, a matrónát teljesen lesujtaná ez a rémitő ujság, - akkor könnyen kiteszi magát annak is, hogy ujjat kell huznia nemcsak Braniczkival, hanem Szeniczeivel is, a kivel már évek óta nem fogott kezét. Tenni azonban mégis csak kell valamit, - így nem maradhat. Maga elé idézte Katalin megjegyzéseit, szemjatekát, sajtóságot magaviseletét ő vele szemben, nyílt ellenségeskedését Clermontné iránt. Sok homályos pont egyszerre megvilágosodott abban az erős fényben, melyet a titok megismerése nyújtott. Most már meg tudta magának magyarázni, hogy miért gyűlöli ez a veszélyes asszony Clermontné, s miért használta föl a legkisebb alkalmat is arra, hogy a tante bizalmatlanságát ne csak fölébressze, hanem állandóan ébren is tartsa. S mily nagylelkűségnek adta jelét a fiatal özvegy, midőn eltűrte Katalin tüszurásait és nem használta föl ellene azt a fegyvert, melyet kezében tartott. Egyetlen szóval, bármely pillanatban megtudta volna semmisíteni ellenfelét, - de inkább tűrt, semhogy azt az öldöklő szót ajkára vegye. Fülöp tisztelettel és őszinte melegséggel gondolt a szép rokonra. A nemes önuralom ily ritka bizonyítékát kevesen nyújtják, - kétszeresen becses tehát e vonás egy nőben, a kinek minden inpresszió iránt fogékony, gyöngéd, könnyen izgatható lényé még a legkegyetlenebb igazságtalanságot is azonnal indokolhatóvá teszi, ha érzelmeiről, s ez érzelmei megsértéséről van szó.

Egy pénteki napon, márczius vége felé, Fülöp kimentette magát Feliczia tantenál; rendes pénteki napján kivételesen nem jelenhet meg, mert kissé rosszul érzi magát. A valóság az volt, hogy nem akart találkozni egy képviselőből miniszteri tanácsossá kinevezett úri ember feleségével, a ki kollégájának tekintette magát, irván csodálatos lelkesedéssel mindenféle hetilap számára a legmodernebb igazságok keresésének hangján. Fülöp tiszteletben tartotta a verizmus híveit is, csak úgy mint a romantikusokat, vagy más irodalmi iskola követőit, de a méltóságos asszony hangjának leplezetlen durvaságát, melyet ő nyilván stilbeli erőnek tartott, nem tudta megemészteni. Nehányszor udvariasan helyeselt mindent, a mit az asszonyi természetében is igen tekintélyes »kolléga« mondott, - gyakrabban azonban nem lett volna képes megmaradni a hallgatás biztos sánczai mögött. A méltóságos, negyven évét jócskán túlhaladó író társ erélyes, kemény vonásai egészen megelevenedtek, midőn hevesen fejtegetni kezdte, hogy a romantikus iskola fölött meghuzták az enyészet halálharangját, s bármily előkelő tehetség legyen is Dumas pére Franciaországban, egy Jókai a magyar belletristikában, az időt futásában még e kiváló férfiak sem képesek megakasztani. Mennyivel mélyebb és igazabb hatása van Dumas fiának, vagy Zolának, a kik valószínűleg régen megbánták már, hogy a *Kameliás hölgy*-ért és az *Álom*-ért az apaságot nekik kell vállalniok. Az új, egészséges áramlat útját a »Mouret abbé vétké«-nek *Paradicsom* című fejezete szabja meg. A ki e gyönyörű minta igazságát és szépségét nem tudja méltányolni, az nem érti korát, melyben él, s nem

lehet kilátása reá, hogy hatása a közönségre állandó marad. Lám, a *Sibilla* verizmusa is sokkal mélyebben hatott, mint a mű romantikus színezetű részletei! Ez tehát az üdvözülés egyedül helyes útja; aki álszeméremből bedugja fülét és nem akarja a dolgok valódi nevét meghallani, az egyszerűen poseur, ki magánéletében bizonyára egyike a leginmorálisabb embereknek, akár nő, akár férfi, - mert ebben a dologban a két nem között semmiféle indokolható különbség nem létezik.

Fülöp megalégtelte a méltóságos kolléga hasonló természetű fejtegetéseit. Voltak kérdések, melyeket egy nő ajkáról nem tudott ellenszenv nélkül meghallgatni, s azok közé tartozott ez is. Oly nyersnek, annyira megpirítónak tetszett, hogy egy hölgy szálljon az élet meztelen igazságainak védelmére, mely elkerülhetlenül maga után vonja azt is, hogy ő maga is lényének teljes meztelenségében mutatkozzék, hogy nem tudta volna ösztönszerű ellenszenvét eléggé palástolni, s ezért inkább kitért e minden irányban szabadelvű asszony utjából, a kinek hangos beszédmodora, kifejezései és egész a szélsőségekig kalandozó liberális elvei egy egész leánynevelő intézet megmontására is bőséges anyagot szolgáltatott volna. A tante kelletlen kényszerből látta ő méltóságát szalonjának vendégei között, mellőzni azonban nem lehetett.

Fülöp végig sétált a köruton, - estefelé betért egy kávéházba, elolvasta az estilapokat, azután meglátogatta az Operát. Leoncavallo *bajazzo*i voltak műsorra tűzve. Ez volt két év óta a »Cavalleria rusticana« mellett legkedvesebb operája. Ha csak halaszthatatlan teendői nem akadtak, mindig meghallgatta a fiatal olasz mester e forró zenedrámáját, melynek széles hullámozó, szenvedélyes melódiai a legélénkebb hatást gyakorolták reá.

A hatalmas nézőtér nem volt egészen telve. A baloldali zártszék sorok között négy-öt üres sor is akadt, - elhelyezkedhetett székeben kényelmesen. Midőn futólag végig nézett a közönségen, a jobboldal harmadik zártszéksorában Szeniczeit és nejét, Katalint pillantotta meg. Szeniczei fehér nyakkendővel, frakkban ült helyén. Sápadt, keskeny arcának rendes merevsége nem változott. Vékony ajkai, simára borotvált álla, szemének bágyadt, lélek nélküli kifejezése ugyanaz volt itt is, mint mindenütt, - kivéve a klubban a kártyaasztalt. Egész alakja, mozdulatainak fáradt kimértsége azonnal elárulta, mennyire unja, hogy az időt itt kell elvesztegetnie. Katalin épp oly unatkozva nézett a zenekar felé, mint férje. Kagyló fésűvel leszorított hajában gyémánttü csillogott, szabályosan hajló, szép, fehér nyakára hizelegve simult öltözkéinek finom csipkéje. Sok oldalról nézték, - rózsás, telt arcza, kerek vállai, alakjának egész asszonyos szépsége azonnal fölköltötték a figyelmet. Igen jól tudta, hogy megjelenése milyen hatást szokott környezetére gyakorolni, de nem látszott tudomást venni róla. Látcsövét egyszer sem emelte föl. Nehányszor férjéhez fordult, s pár szót sugott neki. Szeniczei egykedvűen felelgetett, koronként vállait vonogatta s órájára nézett. Fülöp ebből azt következtette, hogy valószínűleg se az előadás végét nem várja be, se Katalint nem fogja haza kísélni. Leginkább pedig az volna inyére, ha most nyomban jó estét kívánhatna nejének, s itt hagyhatná az Operát.

Katalin egyszer sem tekintett a baloldalra. A mint a függöny felment, s a *Bajazzók* nagy khórusa felhangzott, tekintetét a színpadra fordította, s elmélyedve, odaadó figyelemmel engedte át magát a zene gyönyörének, mely az ifju lelkét is azonnal hatalmába kerítette. Ilyenkor érezte mindig egész nagyságában azt az előnyt, melyet a zene élvez a szavak fölött. Mily más ez a hatás, mennyivel erősebb, színesebb, mélyebb! Mennyivel inkább közvetlen ez a hangulat, mint a könyv betűiben rejlő. A zeneszerző, a hangok édességének és tüzének varázsával majdnem minden hallgatójának szívével egyformán játszhat, fölizgathatja, elringathatja, a hogy akarja, - igézete alól senki nem szabadulhat. S mily nehéz helyzete van ezzel szemben az írónak, a kinek majdnem minden olvasójával külön kell megküzdenie, míg erejének ura kénye alá tudja hódítani. Fülöp mindig érzett egy kis lehangoltságot, valahányszor az Operából haza ment.

Az első felvonás nyolcz órakor végződött. Fülöp ülve maradt s Szeniczeiek felé nézett. Láta, hogy Szeniczei elhagyja helyét, néhány szót vált nejével, azután mosolyogva, kiderült arczczal fog vele kezét, s a kijárat felé tartva, csakhamar eltűnik a láthatárról.

Katalin megfordította fejét. Egy pillanatig az első emeleti udvari páholyra tekintett, azután egyenesen Fülöpre nézett, s mosolyogva üdvözölte. Fülöp viszonzta az üdvözlést, s átment a jobboldalra. Katalin kezét nyujtotta. - »Jó estét, Fülöp - mondotta élénken, - foglald el férjem helyét, - nem fog visszajönni.«

Az ifju leült s gyorsan határozott. A véletlen, mely most összehozta őket, alkalmat nyujthat esetleg arra is, hogy megpróbálja kiragadni ezt az asszonyt abból a borzasztó helyzetből, melynek még gondolata is arczába kergeti a vért. Valamit okvetlen tennie kell. Igen, igen... kell... Érti, hogy ez a férfi rokon kötelessége még akkor is, ha a vállalkozás koczkázatottnak látszik és semmi eredménynyel nem kecsegtet. De miképp fogjon hozzá? Katalin oly nyilt, annyira tiszta, ártatlan szemmel tekint reá. Mily könnyen megteveszthetné, ha biztosan nem tudná a valót.

- Még mindig imádója vagy a bohócoknak? kérdezte az asszony ügyet se vetve a feléje irányult látcső-ostromra.

- Még mindig, - felelte halkán a férfi. Mondd csak, hová ment a férjed?

- A klubba.

- S ez így megy minden nap?

- Minden nap.

- Kártyázik?

- Ha még csak az volna, - hiszen tudod... Az az, hogy te nem tudod. El is felejtettem, hogy nem szoktál engem meglátogatni, s Ádámmal meg éppen nem érintkezel. Nos hát igen, - kártyázik és nagyon szereti a brandyt. Láttad az arczát; ítélhetsz belőle magad is. Hová fog ez vezetni! Gondolni sem szeretek reá. Midőn bejöttél, azonnal észrevettelek, de szándékosan nem néztem reád, nehogy kénytelen légy engem üdvözölni; el kellett volna fogadnod Ádám üdvözlését is, s ez rád nézve bizonyára kellemetlen lett volna. Nem rokonszenvezel vele. Igazad van. Meg tudom érteni, hogy oly férfi mint te, nem szivesen érintkezik egy oly emberrel, mint ő.

S Katalin annyi megvetéssel vonta meg ajaka szélét, mely még Fülöpöt is megdöbbsentette. Mekkora mélysége az utálatnak... Ime, az asszonyi élet egyik szerencsétlensége a férj iránt érzett és igazolt megvetés. Az a pillanat, mely a nő szívében megsemmisíti a becsülést, előkészítője egyuttal annak a lejtőnek is, melyen oly könnyü elcsuszni, s melyet igen sok esetben jóformán teljes lehetetlenség kikerülni. - »Minden este fel szokott járni a klubba?« - kérdé nyugalmat parancsolva idegeinek.

Katalin igenlőleg intett.

- Minden este. Néha hazajön egy, két óra körül, többnyire azonban csak reggel nyolcz óra tájban. S ha látnád, milyen állapotban! Sápadt mint a halott, s oly bárgyu... annyira elbutult... A sok brandy és pezsgő teljesen tönkreteszi.

- Miért nem beszélsz a lelkére?

- Ugyan!.. Azt hiszed, nem próbáltam meg? Megigért mindent, de nem tartott meg semmit.

- Régebben nem volt ilyen.

- Mig hivatala volt, nem. Ismerted, tisztességes ember volt, - különben nem lettem volna a neje. Ki gondolta volna akkor, hogy ez lesz belőle! Mind ennek különben a gróf az oka. Ha Ádám nem mondott volna le hivataláról és nem fogadja el a gróf ajánlatát, még most is jóra való ember lenne. Persze, a nagyobb fizetés, a kényelmes élet! Ezek csábították. Bár ne tette volna. Most azonban már mindegy; - tegyen, a mit akar. Többé nem törődöm vele. Igaz, hogy ő se törődik velem, s ezt jobban is szeretem, mintha komédiás volna, s engem is émelegős tettetésre kényszerítene.

- Miért nem váltok el?

- Minek? Nem sokat alkalmatlankodunk egymásnak. Oh, kedvesem, ne hidd, hogy érzelegni szoktunk, - felelte rideg, gunyos hangon az asszony, mely annyira ellenkezett vonásainak meleg tonusával, s arcának öntudatos, üde szépségével. - Gondoltam én a válásra is... nem tőled hallom először ezt a kérdést.. de ugyan kérlek, hová mennék?

- A család nem hagyna el.

- A család, édes Fülöp! A család a tante. Az ő kezében van a gazdagság, - mi többiek mindnyájan szegények vagyunk. Az egyetlen kivétel Julia, - reá azonban én nem számíthatok. Nem imádjuk egymást, - ismered a kettőnk között levő viszonyt, talán még jobban, mint én magam. Ne beszéljünk erről Fülöp. Reá vagyok szorulva erre az emberre, - nem tudok változtatni sorsomon, míg a sors maga nem változtat rajta. Erre azonban egyelőre oly kevés a kilátás, hogy még a reménységet is nevetnem kell.

A színpadon ezalatt megkezdték a második felvonást. Katalin elhallgatott, s közelebb simult az ifjuhoz. - »Te vagy családukbán az egyetlen, a kihez őszintén ragaszkodom« - sugta halkán. Fülöp tudta, hogy ez nem frázis. Katalin már gyermekkorában is ragaszkodott hozzá, s a maga módja szerint mindenütt védelmére kelt. Egy okkal több, hogy a maga elé tüzött feladatot még sulyosabbnak tartsa.

A felvonás végén felhangzó intenzív taps magához térítette. Ez a felvonás egészen elveszett, - nem figyelt a zenére. A melódiák mintha nagy messzeségből érkeztek volna hozzá, - alig vett észre belőlük egy-egy erősebb, sugárzóbb részt. - »Meggvárod a balletet is?« kérdezte szórakozottan.

- Nem, felelte Katalin, s kihuzta kesztyűjéből a ruhatári számot. Én is csak az opera kedvéért jöttem el, a *Korrigán*-t nem szeretem. Nagyon monoton balletnek tartom. Megnézed?

- Nem.

- Akkor gyerünk, - indítványozta az asszony és előre ment. Az urak utat nyitottak neki, s kedvtelve, kissé nagyon is pikáns tetszéssel nézték, míg soraik között végig haladt. Fülöp mozdulatlan, hideg arczczal haladt utána, s nem vette észre, hogy a *Nemzeti Híradó* egyik előkelő munkatársa udvariasan köszöntötte. - »No hiszen várj csak« - mormogta sértődve a gentleman, s beharapta az ajkát. A *Kritikai Szemle* referense észrevette a jelenetet, s elmosolyogta magát. »Neked is megadta az uj »csillag« - gondolta kárörvendve. Ti énekeltek hódoló himnuszokat, midőn feltűnt, méltányos tehát, hogy most egyétek is meg, a mit főztetek.«

Fülöp kivette a ruhatárból Katalin köpenyét és fölsegítette reá.

- Haza viszlek a bérkocsimon. - Jöjj, - menjünk együtt, - ajánlta az asszony, az ifju karjába füzte karját.

- Köszönöm. Nem megyek haza.

- Igaz! Hiszen ma péntek van, s te nem szereted a tante jourjainak látogatóit. Hová fogsz menni?

- Még magam se tudom.

- Jársz kávéházba?

- Este ritkán.

- És nappal is ritkán. Milyen korrekt ember vagy te Fülöp. Mindig ilyen voltál, - mennyire boldog vagyok, hogy úgy lesz minden, a hogy előre megjósoltam! Emlékszel? Büszke vagyok ám reá, hogy én voltam tehetségednek első, lelkes bámulója, s ugyancsak összetűztem volna azzal, a ki jóslatom hitelességét kétségbe találta volna vonni. Oh, nem is merték. S ime, jól jósoltam. Már is a híres emberek közé tartozol. Beszélnek rólad, figyelnek rád, - mindenki sokat, igen sokat vár tőled, Fülöp, s én biztosan tudom, hogy a hozzád fűzött nagy várakozásnak meg is fogsz felelni tudni. Bár a magam jövőjét is ily helyesen tudtam volna megjósolni... De nézd csak, ha se kávéházba, se haza nem akarsz menni, - eljöhetnél hozzám. Ugy is oly rég voltál nálam, hogy már emlékezni se igen lehet reá.

Fülöp a véletlen akaratára gondolt, mely kezére akarja játszani a jó alkalmat. Feltűnés nélkül, egészen simán közelítheti meg célját, - Katalin nem teheti fel róla, hogy ő kereste a találkozást, mert azt ime ő maga akarja így. Elhatározta tehát, hogy az ajánlatot elfogadja.

- Szívesen elmegyek, - felelte egyszerűen, s besegítette az asszonyt az előrobogó bérkocsiba. Azután maga is beült. Katalin örvendve simogatta meg arcát. - »Nagyon kedves vagy, hogy végre hozzám is eljössz. Eddig már körülbelül a lakásomat is elfelejtetted. Nem volna csoda! Ugyan várj csak... oly rég volt...«

- Egy éve sincs, - mondá az ifju.

- Eltaláltad! A mult év februárjában egy izben a jégpályáról kísértél haza, s ennek már több, mint egy éve. Hogy fut az idő! Azt hiszem, tegnap volt.

A bérkocsi a kerepesi-ut egyik kétemeletes palotája előtt állott meg. A kocsis leugrott a bakról és kinyitotta az ajtót.

- Itt vagyunk, édes Filippóm!

- Jó lesz, ha beburkolózol, Katalin, hideg van. - Fülöp lesegítette az asszonyt, elküldte a kocsit és karját nyújtotta. Együtt haladtak föl a lépcsőkön az első emeletre. Szeniczeiné itt előre sietett, bevezette az ifjut egy fehéren kárpitozott, tágas terembe, melynek puha eleganciája, szőnyegeinek színe, a butorok elrendezése, sőt még a csillár kovácsolt vas figurinói is Katalin leánykori izlésének érzéki jellegét tükrözték vissza. Fülöp ismerte a lakást és nem érezte magát benne otthonosan. Ma még kevésbé, mint máskor.

II.

A szobaleány a baloldali kisebb, piros teremben is meggyújtotta a lámpát. A kényelmes, vörös peluche butorok égni látszottak a lámpafényben, s ez a fantasztikus világosság, melyet még a disztárgyak groteszk bősége, s a függönyök keleties rendetlensége is fokozott, inkább vonzotta Fülöpöt, mint a nagy terem csillogó fehérsége.

Katalin ledobált magáról köpenyeget, csipkekendőt, blouset, mindent, a mi fesztelen mozgásában akadályozta, s az ifjuhoz sietett.

- Hol maradjunk, itt az égben, vagy az alvilágban? A piros szobát nevezem alvilágnak. Válassz! Én inkább szeretem az alvilágot, mert az kellemesebb. Remélem, éhes vagy? - kérde enyelegve, mialatt bevezette Fülöpöt az »alvilág«-ba.

- Nem nagyon.

- Mily kár! Kitűnő pástétomot adhatok; vajat, sonkát, hideg halat, theát, bort, - mit parancsolsz?

- Egy csésze theát.

- Amint akarod.

Becsengette a szobaleányt és meghagyta neki, hogy vacsoráját ide hozzák és ne az ebédlőbe. Azután felugrott, oda sietett az etagére-hez s egy csinos, selyem fedelű dobozzal tért vissza, melynek felső aczéllapjára »Levelek« szó volt vésve. - Ezt a dobozt - magyarázta mosolyogva az ifjunak, - házasságunk első évében férjem ajándékozta nekem, nyilván azzal a naiv célzattal, hogy leveleimet tartsam benne. Mintha volna oly nő a világon, a ki leveleit ennyire nyílt és ismeretes helyen rejtegesse! Egy alkalommal észrevettem, mily óvatosan kerülgeti az etagére-t, melyen ez a semmiség állani szokott. Ahá! kíváncsi a tartalmára, ne zavarjuk. Abban a téves hiszemben, hogy nem veszem észre, hirtelen kinyitotta a fedelet, s oly csalódott, annyira savanyu arczkifejezéssel bocsátotta megint vissza, hogy hangosan elnevettem magamat. Levelek helyett szivarokat és cigarettákat talált benne. Itt vannak! Kitüntetésnek veszem, ha az alvilág ritka vendége nem utasítja vissza cigarettáimat. Tessék, gyujts rá Fülöp, - tudom, hogy ezzel kegyeidbe hizelelgetem magam, s most különösen nagy szükségem van rá, hogy jóindulatodat valami uton-módon megnyerhessem.

Fülöp megköszönte az engedélyt, meggyújtott egy papiros cigarettát s futólag a hölgy arczára tekintett. Katalin ives szemöldöke egy pillanatra összébbhúzódott, s homlokán megjelent egy könnyü, gyorsan elvesző felhő. Fülöp kelletlenül babrált a cigarettán, - körülbelül tisztán látta, hogy a hölgy megérezte jövetelének célját, s ez némileg bosszantotta. Erre vall a jóindulat emlegetése is, a melyre máskülönben nem volna semmi szükség. Álljon azonban bármiképp a dolog, akár sejti Katalin a célt, melyért meghívását elfogadta, akár nem, - most már itt van és többé nem vonul vissza.

A cseléd leánya ezalatt behozta egy széles, zománczos tálcán urnője estelijét.

Katalin közelebb tolta székét az asztalhoz, kiküldte a cselédet, s nagy élvezettel hozzálátott.

- Oly éhes vagyok, mint egy farkas. - szólt tréfásan mentegetődzve, - magadra vess, ha minden elfogy, míg neked is eszedbe jut, hogy enni is kellene. Rumot, vagy cognacot használsz a theához? Van cognac is. Férjem a könyvtár-szekrényben rejtegeti az üvegeket, akár egy Pompónius. Elhozzam?

- Köszönöm, nem. Inkább szeretem a rumot.

- Én is. Láss hozzá, Fülöp és szivarozz, szivarozz! Nem szükséges, hogy figyelj reám. Nehány hónap óta magam is hive igyekszem lenni a keleti szokásoknak, s megtörténik, hogy két cigarettát is elfüstölök. Tegnap nagyon furcsa volt; jó, hogy nem tudja senki. Képzeld csak, tegnap meggyújtottam egy ilyen vastag imperialest is, de annyira elkábultam tőle, hogy még ma reggel is összerázkódtam, ha ez a kétséges élvezet eszembe jutott. Elmondhatom azonban, hogy egyszer én is hódoltam a férfias szokásoknak. Ugyan hát legalább kóstold meg ezt a halat! Azt hiszem, izleni fog. Rendkívül ügyes szakácsnóm van.

- Köszönöm, - nem vagyok éhes.

- Én mindig éhes vagyok! különös ugy-e, hogy a nők többnyire éhesebbek szoktak lenni, mint a férfiak? Ez is egy nevezetes különbség köztünk, de ti erre soha sem figyeltek. Pedig nem ártana. A mi kitűnő étvágyunk sok titkosnak látszó okot megvilágítana, ha nyomozásaitokban nem volnátok annyira felületesek. Bocsánat, kedves Fülöp, hogy ezt ily őszintén mondom a szemedbe, de így van. Te is mindig vagy a nagy stílus vonásokat, vagy a legfinomabb, tehát a

legritkább érzelmi okokat bonczolgotod, a helyett, hogy a közönséges, az egyszerű, a leg-egyszerűbb okokat keresnéd előbb és csak azután a többit. Ott van például az a te jeles hősöd a *Sibillá*-ban. Mondhatom, hogy sajátságos egy legény. Érdekes, nem állítom az ellenkezőt, de nagyon, nagyon sajátságos.

Fülöp kérdőleg tekintett a hölgyre; valjon mit akarhat? Nem valószínű, hogy ez a kitérés véletlen.

- Atyám poltron embernek tartja, - jegyezte meg óvatosan. Katalin mosolyogva intett nemet a kezében tartott villával, melyre egy szeletke sült volt szurva.

- Az kissé erős - mondá tiltakozva, - ennyit nem érdemel. Nem poltron, csak önámító, s ennél a jelzőnél meg is maradok, mert igazságos. Ez a te sajátságos hősöd, a te akaratodból, a te atyai parancsodra azért nem akarja nőül venni Sibilt, a hősnőt, mert meg akarja óvni az immoralitástól. Ah, kedves Fülöp, mennyire finom, mily érzékeny, mennyire légies indokolás ez! Ugyan csak meg kell feszítenem minden figyelmemet, hogy megérthessem, s ha megértetem, - vissza kell utasítanom, mert nem igaz. Így legalább nem. Miért nem őszinte ez az ur akkor is, ha beszél, hiszen elég őszinte volt, a midőn cselekedett? Miért nem mondja ki nyíltan, hogy azért nem veszi nőül a hősnőt, mert az már egy másik férfiúé volt - semmiért másért, csak ezért és ezzel vége. Így meg lehetne érteni a dolgot. De ez a te érzékeny szivü legényed nem így indokol, - hanem ráhárítja a kérdést a nőre, s azzal áll elő, hogy meg akarja óvni hölgyét az immoralitástól, nem tartván egészen tisztességesnek azt a nőt, a ki egy második férjnek is épp oly jó, épp oly szerelmes hitvese tudna lenni, mint a milyen az elsőnek volt. Az istenért, de hát ha így gondolkozik, ha ily különös meggyőződésnek hódol, miért nem kerüli a nőt? A te hősöd azt szavalja, hogy meg akarja óvni hölgyét a második férj személyében lappangó erkölcsi gyöngeségtől, s a vége az, hogy a nő nem hitvese lesz, hanem a szeretője. Valljuk be édes Fülöp, hogy ez a »megmentés« legalább is szokatlan.

- Meg van a bünhődés is.

- Oh igen! Hősöd főbelövi magát, - folytatta élénken az asszony. - Azt hiszitek, hogy ezzel mindent kiegyenlített. Mily borzasztó tévedés! Ilyenre csak ti férfiak vagytok képesek, mert azzal ámitjátok magatokat, hogy ez inponál. Csak elérzékenyít, édesem, csak elérzékenyít, talán ki is engesztel, de nem inponál és nem egyenlít ki semmit.

- Hősöm gyöngébb volt, mint a természet, - megbüntette magát érte. Egyebet nem tehetett.

- De hát ha így van, - kérdezte ideges nevetéssel az asszony, - ha gyöngébb volt, mint a természet, s azt hiszem, hogy nem csak ő, hanem mindenki gyöngébb, - miért szálltok sikra a természet ellen? Miféle öröm rejlik abban, hogy minket - közönséget - oly dolgokkal kinezatok melyeknek kimenetele kétségtelen? - Hagyjuk ezt, kedves Fülöp; föltettem magamban, hogy nézeteimet elhallgatom, s ime, nem sikerült. Hiába! A természet, a természet... Fecsegők vagyunk, - ki tehet róla...

Katalin kényelmesen hátradőlt a kereveten, s mosolyogva tekintett az ifjura. - »M megbántad, hogy elkisértél?« kérdezte előre hajolva.

- Feleljek?

- Várj még! Ha nincs ellenedre, felelek helyetted én. Ugy van, asszonyom, - gondolod magadban elégedetlenül, - sajnálom hogy ide jöttem, mert nemcsak a maga fecsegéseit kell meghallgatnom, hanem azt sem tudom elkezdni, a miért tulajdonképpen most itt ülök és minden öt perczen újra meg kell gyujtanom kialvó szivaromat.

Fülöp elfogadta a kihívást. Az asszony nem akar kitérni a magyarázatok elől, - inkább ő maga nyújtja kezébe a fegyvert: itt van, támadj meg. Így legalább hamarabb tulesik rajta, s ez is nyereség.

- Igazad van Katalin, - mondá kiméletes de határozott hangon, - beszélnem kell veled, s nem tudom, hogy elég magyarázat-e arra, a mit mondani fogok, az a rokoni viszony, mely hozzád kapcsol.

- Nem elég.

- Akkor sajnálom...

- És meghátrálsz?

- Igen.

- Rosszul teszed, - felelte idegesen az asszony és fölnevetett, - erősebb jogra támaszkodhatol, mint a rokoni viszony. Rokonság! Clermontné is rokonom, Boronkai Szera is, ez a kis kigyó... Ah, hiszen nem haragszom rá, csak bosszant egy kicsit... Hallgass reám Fülöp, - folytatta minden átmenet nélkül elkomolyodva az asszony, s elhagyva helyét, közelebb huzódott az ifjuhoz; - mig egészen fiatalok, félig gyermekek voltunk, addig nem volt nap, hogy ne érintkeztünk volna. Az egész család tudta, mennyire vonzódok hozzád, - nem csináltam és nem csinállok belőle titkot. Ha vagyonos leány lettem volna, a tantika minden habozás nélkül megengedte volna nekem, hogy egészen megnyerjelek. Megtehettem volna... nem vagyok önhitt, ha így beszélek... ugy-e nem? Most már szabad így beszélnem, hisz akkoriban is beláttam már, hogy nem lehetnék veled sokáig boldog. Idősebb vagyok, mint te; négy évvel most, huszszal tíz év múlva. Ez az arány, s ezt én be tudtam látni. A tantika nem gondolt reá, - én igen. Ez az igazság. Mióta férjhez mentem, régi szivélyes viszonyunk, egymáshoz való bizalmas barátságunk egyszerre megakadt. Te ideálokért lelkesedtél, alig éltél közöttünk a földön, - én elvesztettem összes ideáljaimat, s belesülyedtem a prózába, házas életem egyhangu, szintelen zsombákjai közé, hol csak igen ritkán villan föl lidérczfény gyanánt egy-egy pillanatra egyik vagy másik kedves leányi álmom... Az, a ki most itt melletted ül, egészen más teremtés, mint a régi volt. Leánykorom és asszonynya válásom ideje között megmérhetetlen messzeségek vannak. Én már csak előre haladhatok, vissza soha nem volnék képes többé régi éneket megtalálni, miért gyötörném tehát magamat ily szomorú kísérlettel? Lásd, lásd, édes Fülöp... Ki gondolta volna akkor, midőn együtt üldögtünk boldogult szüleim házában, az első szoba ódon, oroszán fejes kerevetén, s te annyi türelemmel javítottad irkámban a francia feladatot, hogy el fog jönni az idő, midőn nem fogunk többé tudomást venni egymásról, s ha véletlenül együtt leszünk is, mint most, nem fogod egykori lényemet megtalálni, mert egyetlen ismeretes, régi vonásomat sem tarthattam meg!

Fülöp némán hallgatta a hölgyet, s érezte, hogy igazat mond. Megindulás nélkül, egyszerű, mesélő hangon igyekszik megmagyarázni azt a mélységet, melybe belebukott. S igaza van abban is, hogy nem ismer rá. Arcza, alakja, hangja a régi, - a hang árnyalatai azonban idegenek, s szemének daczos villanása egyáltalában nem vall bűnbánatra.

- Tudod, miért jöttem, - szólt nyugodtan, - és nincs mondani valód?

- Mi lehetne?

- Nem is véded magadat?

- Ugyan kinek a kedvéért? kérdezte hirtelen a nő. Számítottam reá, hogy egyszer föl fogja vetni valamelyitek ezt a kérdést. Megvallom, eleinte féltem tőle. Nem tőletek: a férjem miatt. Mint minden nyomorult ember, ő is csak a látszatra kényes. Nem törődik velem, mig a látszat

nincs megsértve, de meg tudna engem ölni, ha mások is megtudnák, a mit ő sejt, de elhallgat, mert senki se tud róla semmi bizonyost, még ő maga sem.

Fülöp elfojtotta hirtelen támadó fölháborodását a cinizmus ily nyílt megnyilatkozása fölött. - »Férjed tehát nem tudja...« mondotta félrenézve.

- Talán...

- S ha megtudja, mit fogsz csinálni?

- Itt hagyom.

- Mért nem most, - miért csak akkor?

- Most még nincs reá szükség.

- S azt hiszed, hogy Braniczki...

- Ej, mit gondolok én Braniczkival! felelte indulatosan az asszony. Azt hiszed, hogy köt valami ehez az emberhez? Semmi, semmi! Tudom, hogy mit gondol rólam, s ő is tudja, hogy megvetem, csak úgy őt, mint férjemet. Egyformák! Megérdemlik egymást, s megérdemelnek engem is. Gyönyörű triász ez a mienk, - egy olyan férj, mint Ádám, egy olyan jó barát mint a gróf s egy olyan asszony mint én. Szerencsét kívánhatunk egymásnak, lámpással sem lehetne egymáshoz illőbb társaságot összekeresni, mint mi hárman. Halálra kaczagom magamat rajta, ha néha eszembe jut! Oh, kérlek... nem voltam válogató. Braniczki hódolata nem hizeleg-hetett hiúságomnak. Tartózkodásával se nyert meg, melyet ismeretségünk elején tanusított; nem lehetett panaszom reá, kifogástalanul viselte magát. A mivel megnyert, az csak a pénz.

- Katalin! kiáltotta utálattal a férfi.

Az asszony emelt fővel, lázas ajakkal, hideg mosolylyal tekintett reá. Csupa lehetetlen ellentét, s mégis oly biztos harmóniájával az öntudatnak, mely egyszerre lehütötte Fülöp ingerültségét.

- Csendesen barátom, csendesen, - mondá rövid hallgatás után az asszony, - ezt meg is kell érteni, mielőtt elitélnél. Ne értsük félre egymást, - nem akarom védeni a dolgot, csak magyarázni, hogy megértsd. Nőül mentem Adámhoz, mert akkor még tisztességes ember volt, a nélkül hogy szerettem volna. Tetszett, de nem szerettem. Száz házasság közül ilyen mostanában legalább nyolczvan. Férjem családja egykor a leggazdagabb bihari családok közé tartozott, hozzá volt szokva a fényhez, a költekezéshez, szóval minden kényelemhez, a mi a vagyonnal jár. Adósságainak kifizetése után alig maradt hozományomból annyi, hogy egy évig pazarolhassunk, én talán még esztelenebbül, mint ő. Az emberek az mondták, hogy én teszem őt tönkre. Hallottam és nem boszantott. Elhallgattam. Higyjék, a mit akarnak. Egy szép reggelen aztán arra ébredtünk, hogy nincs semmink; férjem évi fizetését addig egy hónap alatt elköltöttük, arra tehát nem támaszkodhattunk. Elkövetkezett az adósságcsinálás ideje, azután beállt a szükség, a megaláztatás, a folytonos árverezésre való kilátás... Milyen idő volt ez!... még most is borzadálylyal gondolok reá. Számot vettem tehát magammal, mit veszthetek? Kiért vagyok jó, kiért nem szabad rosznak lennem? S rájöttem, hogy nem veszthetek semmit, mert nincs kité tartanom, a sok rettegést, s a hitelezők zaklatását pedig már megelégettem.

- Miért nem fordultál a tantéhoz?

- Egyszer megtettem.

- Mit felelt?

- Segített rajtam, de ez kevés volt; másodszor már nem volt bátorságom, a kényelemről pedig nem tudok lemondani. Szeretem a pompát, az ékszereket, a szép öltözetet, mindent, a mi szórakoztat. Ne igyekezz engem se lebeszélni, se megmenteni. Egy boldogtalannal több, vagy kevesebb, - ki tart efféle semmiséget számon?

Fülöp közbevágott.

- És mégis szakítanod kell azzal az emberrel, - mondotta hevesen, - Katalin, az égre! ennyire sülyedni, mint te...

- Sajnálász?

- Nem, mert nem akarsz megjavulni.

- Senki sem kívánja tőlem. Férjemet ne említsd! Ő a legutolsó.

- Mi kívánjuk.

- Kicsoda? kérdezte szemrehányó, epés hangon a hölgy. A család? A tante, Clermontné, atyád, vagy te? Melyik?

- Én, - felelte az ifju.

- Könnyen beszélsz, - intett fejének gyöngye bólintásával az asszony, s Fülöpre emelte tekintetét. Bizonyára azt gondoltad magadban, hogy meg fogsz menteni egy elveszett lelket a menyországnak. Talán egy kis részvét is befolyásolt, - ne mondj ellent, ha másképp van is, - jól esik, ha hihetek benne. Szép szándék, - reád vall, csak azzal nem vagy tisztában, hogy miképpen képezed ezt a megmentést? Azt tanácsolod, hogy szakítsak Braniczkival. Jó tanács, de mit változtat a dolgon? Semmit. Kérlek, ne szakíts félbe! Tudom, hogy oly szörnyüéseket beszélek, melyek tökéletesen elhidegítenek tőlem, de mindent meg kell neked mondanom, mindent... mindent úgy, a mint van... mert azzal a nemes szándékkal jöttél hozzám, hogy megments. Tudnod kell tehát mindent szépités és leplezgetés nélkül. Istenem, hiszen el is tagadhattam volna, s te sohasem jöhettél volna reá, hogy megcsaltalak. Szerafin meglátott, midőn beléptem Braniczki palotájába, ez azonban csak gyanura elég, bizonyításra nem. Te is megjelensz Clermontnénál, azért én még se gyanusítom őt azzal, hogy veled viszonya van. Nagyon furcsa lenne, ha találkoznék oly ostoba ember, ki azért, mert innen esetleg kimenni lát, bizonyosra állítsa, hogy kedvesem vagy. Ha szakítanék is Braniczkival, nem nyernék semmit.

Félév múlva ott állanék megint, a hol két év előtt; férjemre nem számíthatok, mert elveszett ember, a ki soha ebben az életben többé nem állhat talpra. Így nem vagyok utjában senkinek, nem ártok, csak magamnak, - a ti neveteket nem viselem, s ha jónak látjátok, szakítsatok meg velem minden érintkezést.

Felindulás nélkül, egykedvűen ejtette ki e szavakat, mintha nem magáról, hanem egy közönyös harmadik személyről lett volna szó. Fülöpöt ez még inkább megerősítette abban a hitében, hogy a hölgy nem őszinte, s mindaz, a mit mond, azzal a számítással van kigondolva, hogy zavarba hozza, dilemmába csalja, s ezzel mindenkorra visszariassa egy második kísérlettől. - »Iménti megjegyzésed, - felelte lassu hangon, s kezébe vette az asszony kezét, - egészen helyes volt, Katalin, valóban nehéz rád ismerni. De én még sem mondom le a reményről«...

- Ugyan ne bánts! vágott szavába az asszony, s lehunyta mosolyogva, bágyadtan a szemét. Miért akarsz engem mindenáron megmenteni? Hagyjatok elveszni így... Mit nyernétek velem? Azt hiszitek talán, hogy még becsülni tudnám valaha magamat? Nem, nem! Ily mélyre még nem sülyedtem...

- Szakítanod kell azzal az emberrel -

- Megteszem, ha akarod.

- Igérd meg, - unszolta Fülöp, - és én hinni fogom.

- Igérem, - felelte a hölgy, s gyorsan kinyitotta a szemét. Egy pillanatig merőn az ifjura függesztette tekintetét, azután így szólt: - Ezzel azonban még nincsen vége. Elkergetem azt az embert, ha jön, de el fogok válni férjemtől is. Egy föltétel alatt, ha ugyan helyén van itt, hogy a bünös szabjon feltételeket egy ily szigorú birónak mint te vagy.

- Mindent megteszek, a mit kívánni fogsz.

- Milyen jó vagy! Nos, várj, megmondom - folytatta szelid gunnyal az asszony, s meggyújtott egy gyufát.. előbb azonban gyujtsd meg a szivarodat, megint nem ég. Hallgass ide, édes Fülöp, - megteszem a mit kívánsz, elhagyom férjemet is, de csak úgy, ha befejezed a lélekmentés művét és beleegyezel, hogy a társaság pletykája ellen nálad keressék oltalmat. Jó lesz így?

- Nem értelek, Katalin, - tréfa ez?

Az asszony fölnevetett.

- Az! Nagyon! Lásd, milyen egyszerű? Tréfa... valóban semmi más, csak egy kis tréfa. Te is orvos vagy, Fülöp, de te sem veszed be az orvosságot, a mit rendelsz. Meg akarsz menteni, de csak úgy, ha ez semmi áldozattal nem jár. Mihelyt arról van szó, hogy *igazán* megments és szembe is szállj érettem az emberekkel, az előítélettel, a vétékkel, mely az enyém, s a tisztasággal a mely a tied, - meghátrálsz és megütközve, majdnem elhalaványodva mondod: tréfa ez Katalin, nem értelek...

Elhagyta helyét, s lesimitotta mellén öltözékének puha ránczait, melyek kék és ibolya színben csillogtak a lámpafényben. Magas, telt alakja, melytől nem lehetett elvitatni a nőies kellemet, még tökéletesebbnek tetszett a könnyű házi pongyolában, mely tagjainak szépségéből nem rejtett el semmit. - »Bizony így édes Fülöp, - folytatta most már enyelegve, s a karosszékre támaszkodva hintázni kezdte magát, - te sem vállalkozol a mentő rév szerepére, mást sem fogsz találni, a ki e nehéz föladatot elvállalja. Ne törődj tehát velem, ez lesz a legegyszerűbb. Tanácsot néha-néha én is tudok magamnak adni. De mit ér az? Ki hallgat azokra a bizonyos jó tanácsokra? S végre is nem tudtok semmit. A mit az a kis kigyó fecsegett, az lehet igaz is, hazugság is. Gyanusítani könnyű.«

- Ott voltál, - láttak... mormogta az ifju.

- Te is megjelensz Clermontnél.

- Az más!

- Miért volna más? Annyi joggal, mint a mennyivel ti gyanakodtok reám, - föltéve, ha nem vallottam volna be neked a magam jó szántából a valóságot, én is gyanakodhatnék reád. Igaz, megtettem, - a tantenak is beszéltem róla, de ezt csak azért tettem, mert nem akarom, hogy nőül vedd Juliát, s ezzel ugyanoly nyomorba kerülj, mint én. Ej, hát legyen úgy! Irigykedtem is reá, - ez az igazság. Nem tagadom, gondoljatok rólam, a mit tetszik. Gyűlölöm ezt az »angyal arcú« teremést, mert boldogabb, mint én. Szeret téged és te is szereted őt.

- Mit beszélsz....

- S ha úgy volna is? Ne nézz ily felháborodva reám. Nincs ebben semmi különös, - oly érthető és természetes az egész, hogy még csak nem is érdekes. Egykor mimosának hívtunk, s te magad mondod a Sibilládban, hogy már az ó-kor énekesei is méltán nevezték a szerelmet »érlelő nap«-nak. Ah, édes Fülöp, nincs oly érzékeny mimosa ezen a földön, mely ki ne nyissa kelyhét, ha e nap érlelő csókját szirmai megérezik! Majd meglátod... Meg fogod

tagadni te is, hogy igazad van. A szerelmet csak a dicsőség után való beteges vágy fojthatja el, egyéb semmi. Ezt is te mondod s mi szegény teremtések egyelőre ebben is kételkedünk.

Hagyjuk ezt Fülöp. Köszönöm, hogy gondoltál reám, - arról az utról azonban, melyen én haladok, csak úgy van visszatérés -

- Ha a nő becsületes! felelte élesen az ifju és szintén elhagyta helyét. Az asszony száraz mosolylyal hallgatta ezt a kifakadást, s közelebb lépett távozni készülő vendégéhez. Gyöngéden vállára tette a kezét, s így szólt:

- Megérdemelnék egy kis kiméletet, - őszintén meggyóntam mindent, s ez még a gyilkos iránt is enyhébbé szokta változtatni bírása hangulatát. Sokkal gyorsabban haladok a megsemmisülés felé, semhogy jó tanácsokkal meg tudnátok zuhanásomban állítani... De én várni fogok rád, Fülöp. Hátha meg tudsz még menteni engem... Ki tudja.... neked minden sikerül, még az is, a mi lehetetlenségnek látszik. Ha tehát egyszer komolyan elhatározod, hogy végre akarod hajtani lelkem megmentésének művét, jöjj el ismét hozzám, és én a te oldalodon, a te oltalmad alatt, szerelmed gyönyörében megtisztulva azzá leszek, a mivé alkotni fogsz. Tekints reám... Nos? Hát várjunk... várjunk...

NYOLCZADIK FEJEZET.

Feliczia tante szalónjának rendes vendégei tizenegy órákor még együtt voltak. A nagy csillár alatt, mely az ünnepélyes benyomást keltő nagy termet nem tudta annyira megvilágítani, hogy antik, művészi értékű faragványai egész szépségökben érvényesülhettek volna, Münszter vitatkozott egy nyugalmazott legfőbb ítélőszéki tekintéllyel, kit a miniszterrel való heves összekoczczanása kényszerített magas tiszttségének elhagyására. Az öreg ur frackjának gomblyukában ott fénylett az elmaradhatatlan rendjel, melyet minden egyes alkalommal föl szokott tűzni, ha megsejtette, hogy egykori iskolatársával, egy európai hírű egyetemi orvos professzorral is találkozni fog.

Az urak egy része a dohányzóba vonult. Egy bizalmasabb grupp, mely a tante köré csoportosult, minden ékesszólását harcra vitte, hogy a társaság élczelődésének türelmes cél-tábláját, az öreg Wolff ezredest maradásra bírja. Az öreg ur azonban már szabadkozott. Gömbölyű, jól táplált alakja, eleven mozdulatai, harsogó kaczaja, melyet a negyedik teremben is meg lehetett hallani, s megjegyzéseinek néha tulságosan is őszinte pointejei nélkülözhetetlenek voltak ebben a társaságban, mely feszesség dolgában bármely osztrák szalónnal bizvást versenyre kelhetett volna. Feliczia tante szalónjában a szivélyes magyar temperamentumnak alig volt némi nyoma. A társaság, melynek férfi tagjai tulnyomó számban az államhivatalok szikkadt levegőjében vesztették el nemcsak tagjaiknak, hanem szellemüknek ruganyosságát is, egy pillanatig sem volt képes megfeledezni azokról a megkülönböztető vonásokról, melyek a jogászt az orvostól, ezt a katonától és a köztisztviselőtől elválasztották. Valamennyien saját tengelyük körül forogtak, az egymáshoz való simulás legcsekélyebb kísérlete nélkül. Wolff ezredes, a maga éppen nem katonára valló fesztelenségével és a verizmus apostoli hivatása mellett harczoló méltóságos tanácsosné, Fülöp kellemetlen »kollégá«-ja, valóságos oázisok voltak az udvarias tartózkodás e jócskán egyhangu birodalmában, mely szembeszökő tiltakozást fejezett ki a beskatulyázási rendszer hiveinek törekvése ellen.

Clermontné egy fiatal, halavány arczu, szemüveges titkárral beszélgetett, s a tante udvarából kiválva a jobb oldali sarokablaknál foglalt helyet. Egyszerű, habos battiszt öltözéke szorosán simult nyakához, s néhány könnyű ránczczal folyt alá nyulánk termetén. A füleiben csillogó finom opálokon kívül semmi más ékszer nem viselt.

A társaság hozzá volt szokva, hogy a fiatal özvegy, kihez mindnyájan szeretettel és azzal az ösztönszerű tisztelettel közeledtek, mely annyira erőssé és büszkévé szokta tenni a nőt, észrevétlenül vonuljon vissza a maga lakosztályába. A gömbölyű Wolff ezredes tehát majdnem boszusan sugta a méltóságos tanácsosnének, hogy a halavány arczu, szemüveges gentleman bizonyára utjában van a ház »szöke tündérének.« Ő nagyon szivesen magára vállalná a bomba szerepét, de szerencsétlenségre, nem ismeri közelebből azt a rövidlátó urat.

- Ne gonyolódják, ezredes, a miniszterium kitűnő reményeivel, - felelte nevetve a tanácsosné s annyi nyiltsággal fintorította el orrát, hogy az öreg ur is elnevette magát, s karját ajánlotta a hölgynek. Tíz perczig még marad. Ne mondassák, hogy a győzedelmes hadsereg menekül leghamarabb.

- Ki az a fiatal ember?

- Zentelki Kázmérnak hívják; titkár a férjem alatt. Kitűnő tehetség, ah!.. azok a kitűnő miniszteriális tehetségek... folytatta csipős gunynyal, fitymálva a hölgy. Nézze meg, kérem jól. Milyen száraz, vékony, halavány »jelenség.« Sohasem mosolyog. Senkinek nem udvarol. Pontos, mint egy chronometer. Nyolczkor nyit, nyolczkor csuk. Meghajlik fölebbvalói,

kiegyenesedik alantasai előtt. Igazi mintája a nagyreményű tisztviselői fajnak. Zentelki Kázmér? Mmh... ja so... Zentelki tehetséges, komoly, megbízható ember, sokra viszi. Ezt hallja mindenkitől, s végre ő maga is elhiszi szegény üres fejecske, hogy valóban tehetséges. Annyira meguntam már ezeket a majmokat, hogy rögtön elálmosodom, ha egyik vagy másik véletlenül utamba kerül.

Az ezredes harsogó kaczaja a dohányzóban üldögélő kalabriász kompániát is felvillanyozta. - »Nagyszerű ember« - vélte egy athléta termetű honvéd őrnagy, miközben újra osztott. - »Kivel nyájaskodik?« - »A tanácsosné vezényeli karján, - pompásan illenek egymáshoz. Az egész társaság figyelmét magukra vonták.« - »Hálásak lehetnek érte,« mormogta maga elé elfojtott ásitással egy feltűnően intelligens arcú, fehér szegfüvel felfegyverzett fiatal ember, s tovább gibiczelt az őrnagynak. Pontban tizenkét órakor ezt fogja fülébe sugni: »Ferencz, abschlag«. Erre a szóra az őrnagy kijátsza kártyáit, elbucsuzik, s negyedóra mulva már az »Abbazia« kávéház valamelyik asztala mellett szivarozgatnak együtt a rendes piccolo kapucziner mellett.

Clermontné türelmesen hallgatta a titkár ur megjegyzéseit, melyekből ezuttal is kitűnt, hogy a *Sibilla* írója a miniszteri bureaúk ifjúsága előtt sem örvend tulságos népszerűségnek. Zentelki óvatosan ugyan, de elég érthetően fejezte ki magát. Szerinte mindaz, a mi Fülöp munkájában figyelmet érdemel, egyetlen szóval is kifejezhető, s ez a friseség. A színházi közönség a maga nagy tömegében sok rokon vonást árul el a gyermekkel, mely a fris kenyeret, a fris játékot, a fris játszótársat ritkán utasítja vissza. Ez volt az eset Fülöp drámájának premiéréjén is. - »Mi érettebb férfiak, jegyezte meg nyomatékkal a titkár, - kiket az élet minden nap arra int, hogy komoly szemmel tekintsünk a komoly dolgokra, hozzá szoktunk a figyelemhez. Higyje el nekem, asszonyom, én behatóan megfigyeltem a hatást, melyet a mű a közönségre gyakorolt és elmondhatom, hogy semmi se kötötte le az érdeklődést, csak a friseség, a hang üdesége, s a kíváncsiság természetes ingere, mely a szerző személye iránt okvetlen meg szokott nyilatkozni, ha oly szép és előkelő fiatal ember, mint a mi barátunk.«

- A siker állandó maradt, s ez megczáfolja önt, - mondá fejét rázva az özvegy.

- A mű levegőjének és hangjának frisesége nem változott, asszonyom. E kiváló előnyök kedvéért a néző kivételesen megbocsátja a tendenciát, melyet mi, közönség, sohasem fogadhatunk el, mert természetellenesnek tartjuk. - Zentelki összevonta szemöldökét, s szokásos sötét tekintetével nézett egy pillanatig maga elé. - Megnézzük, nem tagadom másodszor is a darabot, folytatta némi gunynyal, de nem kizárólag magáért a darabért, melynek thézisének komoly ember legfőleg csak mosolyoghat, hanem megnézzük azért, mert egy kitűnő előadás mindig gyönyörűség. Jászai Mari asszony talentumának fénye mindnyájunknak őszinte élvezetet szerez, s szívesen megnézzük szerepeikben a többi művésznőket is. Ez a magyarázata, hogy a mű előadásaira a parterre többnyire meg szokott telni.

Wolff ezredes karján a tanácsosné lépett most a titkár ur elé, s barátságos biztató mosollyal üdvözölve Clermontné, a titkár karjába füzte karját.

- Jó éjt ezredes! intett az öreg urnak, megengedjük, hogy haza vezényelje magát.

- Kezeit csókolom! Meglesz.

- Jöjjön Zentelki, jöjjön! S a tanácsosné ő méltósága magával vonszolta a hódoló mosollyal szolgálatkésznek mutatkozó tehetséges tisztviselőt. Alig engedett neki annyi időt, hogy az őrnagy előtt mélyen meghajtsa magát. Két percz mulva már a terem tulsó sarkában álló gyönyörű pálmák alatt ültek egy kereveten.

- Remek ötlet; hallatlanul ügyes asszony! vélte katonás tulzással az öreg ezredes, s szívélyesen kezét szoritott Clermontnéval.

- Elhagy minket, ezredes ur?

- Szivem még marasztal, gyermekem, hetvenkét évem azonban már megtagadja a szolgálatot. Isten önnel, megyek és elbucsuzom.

Az ősz katona Feliczia tante udvarához sietett, melynek pár percz óta Münszter daliás, férfias alakja volt a központja. A miniszter parlamenti vereségéről beszélt, s ezzel az egész társaságban feltűnést keltett. A jól fegyelmezett hivatalnoki szivek megrezzentek, csak a méltóságos irónő szólt át éles hangon a titkár ur mellől: - »Igaza van, Münszter, a miniszter annyi számárságot hordott össze, a mennyit még egy tanfelügyelőtől egy kataszteri igazgatótól, sőt még egy királyi tanácsos polgármestertől is rossz néven vennék. Eleget biztattam férjemet, hogy vágja le ő is - elég sok hizelgő vezérczikket irt, mig stréberkedett - valamelyik tisztességese, szókimondó ujságban, ezt a gyáva embert azonban most már korbáccsal sem lehet igazmondásra birni.«

A társaság diszkrét mosolylyal fogadta a szabadelvű hölgy hasonló erélyes kitöréseit, de nem reagált senki. Ugy vették, mintha semmi sem történt volna.

Clermontné ezalatt átment az ebédlőn, kilépett észrevétlenül a folyosóra, s besietett a maga lakosztályába. Szalonjának halványsárga elegáns bútorai és apró disztárgyai között, melyekhez egy-egy kedves emlék fűzte a multból, végre levethette azt az álarcot, melyet egész este hordania kellett. Egyedül akart maradni, s ezért még komornáját sem csengette be. Maga gyujtotta meg a massiv bronz gyertyatartóban levő gyertyákat, s a legnagyobb erőfeszítéssel igyekezett rendbe szedni gondolatait, melyek már a tante szalonjában izgatott nyugtalansággal töltötték el. Magának se merte bevallani, hogy mi az, a mi ily szokatlanul nyugtalanítja. Szerafin látogatását Fülöpnél egy pillanatra sem volt képes elfelejteni, igaz, hogy azóta már több hét is elmúlt és mégis... mindig arra a látogatásra gondolt... »Mi történik velem?« kérdezte magától majdnem ijedten, s ismét megjelent arczán az a szemérmes vérszin, mely oly kedvessé tudta varázsolni vonásainak nőies finomságát. Eleinte küzdött a szívében megfogamzó gyanu ellen, s lehetetlennek tartotta, hogy oly ember, mint Fülöp, bármily természetű inkorrektiséget követhessen el. Maga elé idézte szavait, meggyőződését, magatartását, számot vetett minden aprósággal, mely gyanuját esetleg megerősíthette volna, de nem talált semmit, a mit támpontul használhatna. S ma mégis egész este az a kínzó sejtelem bántotta, hogy Fülöp valószínűleg azért van egy idő óta sokkal gyakrabban távol a háztól, mint azelőtt, mert Boronkaiékhoz jár. Lehet, hogy ma este is ott volt. Vagy ott, vagy Katalinnál. Föltette magának sokszor a kérdést, hogy miért bántja ez, hisz semmi sem köti az ifjúhoz, ellenkezőleg, a három év óta tartó idegenkedés nem engedett föl, érintkezésük ma is csak szívélyes és udvarias. S megadta magának a választ is: igaz, nem köti hozzá semmi. Fülöp szabad és független, oda megy, a hová akar, s úgy cselekszik, a mint legjobbnak látja. Ha talán megtetszett neki Szera, miért izgatja ez őt, a ki az ifjú szívéből örökre ki van zárva? Gondolnia sem szabad reá, hogy valaha bizalmasabb viszonyba léphessen vele, - s nyilván Fülöp se gondol erre a lehetőségre, mert ezzel azt az egész hitvallást, melyet a *Sibillá*-ban ékesszólásának minden erélyével, drámairó tehetségének egész tüzes áradásával fölépített, egy csapással döntené romba. Nevetségessé válna önmaga előtt, s ez sokkal elviselhetlenebb, mintha a társaság kárörvendő gunyjával kellene szembe szállnia. Ezt le tudná győzni, önmagát alig. Az önbecsülésen ejtett csorba megsérti egyuttal az önbizalmat és súlyos teher gyanánt nehezedik az ambiczió szárnyalására is. Föltehető e, hogy ily veszélynek, mely pályafutásának irányát egyszerre eldöntené, Fülöp valaha kitehesse magát? Bizonyára nem.

Szera alakja rohamosan nyomult előtérbe. Volt egy időszak, november és december hónapokban, midőn titokban gyakrabban foglalkozott azzal a föltevessel, hogy Fülöp talán komolyabban érdeklődik kis barátnője, Petrovics Ilka iránt, a kit tréfásan az ő holdjának nevezett el. Az utóbbi két hónap eseményei e titkos föltevést azonban tökéletesen megczá-

fojták. A dolog annyira valószínűtlen volt, hogy maga Feliczia tante sem gondolt reá, jöllehet februárban, midőn az öreg Petrovics kölcsönét igénybe vette, közelebbről is megismerkedett a leánykával.

Clermontnének tudomása volt Petrovics második látogatásáról is, mely február vége felé történt. A tante elejtett szavaiból megsejtette, hogy Petrovics másodizben kizárólag leánya miatt kereste fel a tanteot, attól tartva, hogy Fülöp szivélyessége és tréfás enyelgése a jégpályán, melegebb indulatból fakad, s ez gyermekére esetleg végzetes következményekkel fog jární. A tante egy izben fölemlítette az öreg ember aggodalmát Fülöpnek is, s a dolog ezzel be volt fejezve. Az ifju azóta mindössze egyszer találkozott a leánykával, s akkor oly kimért udvariassággal váltott vele néhány közönyös szót, hogy a szegény gyermek meglepetve, zavartan, egy szép kis bűnös félénkségével tekintett rá. »Mivel bánthattam meg?« kérdezte Fülöp távozása után, s elfogultan sütötte le szemeit. »Semmivel kedvesem, - felelte a fiatal asszony, s gyöngéden megsimogatta a leányka bánatos arcját, - azt hiszem, rossz kedve van, s ilyenkor nagyon hasonlít egy jégdarabhoz.« - Szerafin egészen más. Tartózkodás nélkül, nyílt bizalmassággal beszélget az ifjuval, - gondtalan felületes, sok tekintetben könnyelmű lényében van bizonyos szeretetre méltó báj, mely ritkán szokta hatását téveszteni. Ügyetlen mozdulatai, szelessége, csinos, telt arcza, s az a cinikus őszinteség, mely szemeiből épp úgy kiragyo, mint szavaiból, nagyon alkalmasak arra, hogy a férfiak kedves pajtásra ismerjenek benne, a kivel szemben a tartózkodás és a kimélet természetes korlátai könnyebben tágíthatók. Nem valószínű ugyan, hogy Fülöp ily szempontokat valaha figyelembe vegyen, a lélek szeszélyei és rejtélyes változásai azonban annyira kiismerhetetlenek, hogy a férfi és a nő között képzelhető bármely viszonyban, - ha kölcsönös vonzalomról van szó, - meglepetésnek nem lehet helye.

Fülöpből, - gondolta magában töprengve Clermontné, - csak annyit láthat, a mennyit mutatni akar, s ez épen nem megnyugtató. Vonzódik-e Szerához, s ha igen, mióta? Eddig semmit sem árult el. Hónapokig nem kereste föl Boronkaiék viola-utcza lakását, s a leány sem jelent meg a Münszter házban. Titkolóznak? Ez csak úgy volna lehetséges, ha okuk is lenne reá...

- Istenem, de hát mit tartozik ez rám?... suttogta maga elé, s fáradt mosollyal kelt föl a kerevetről, hogy nyugalomra térjen. Kezébe vette a gyertyát, s megindult hálószozája felé. Bele kellene nyugodnia abba, hogy semmi sem tartozik reá, a mit az ifju tesz, de nem tud erőt venni magán. Érezte, hogy erre képtelen, jöllehet tudta, hogy az a kedves álom, melynek oly szívesen engedte át magát, nem valósulhat. Mindig ezen a hideg, intő hangon beszélt magához, - s őrizte, óvta szívét, nehogy más is megsejtse titkát és elárulja. Elérte célját. Az utóbbi két hétben már a tante kutató szemeiben sem vette észre a gyanut, mely addig feléje volt irányozva. Nem sejti senki, hogy hiába ismeri azt a mélységet, mely a férfitől elválasztja, a remény hizelgő édessége oly biztató, hogy át tudná vele hidalni a legnagyobb mélységeket.

Hálószozájába érve bezárta az ajtót, leült a kályha mellé, melyben még égett a tűz, s melázva, szomoru tekintettel nézte a lángokat. Eszébe jutott Katalin. Még mindig félt ettől az asszonytól, - a tiszta lelkek ösztönszerű rettegésével gondolt reá, hogy ez a nő, ha egyébért nem, csak azért, hogy neki fájdalmat okozhasson, hatalmába keríti az ifju szívet és megsemmisíti ő vele őt is...

Miért is gondolt ezekre, miért? »Oh jaj, miért«... rebegette hangosan, s kezeibe rejtette arcját. Könnyei ellepték szemét mialatt egy forró kényszer unszolásának engedve kimondta, a mi ellenállhatatlan erővel tolt ajkaira: »Szeretem, szeretem«... rebegette kétségbeesetten, s egész testében összerázkódva kulcsolta össze kezeit.

...Oly örvény nyílt meg e pillanatban lábai előtt, a melytől szédülve rettent vissza.

VÉGE AZ ELSŐ KÖTETNEK.

MÁSODIK KÖTET.

KILENCZEDIK FEJEZET.

I.

- Nem szabad többé rá gondolnom.. mondogatta magának másnap reggel. Ezzel a banális mondattal aludt el és ezzel ébredt. Tudta, hogy e tilalom semmiben sem különbözik attól a vékony szalmaszáltól, melybe a fuldokló kapaszkodik, de képtelen volt reá, hogy mostani lelki állapotában helyes tanácsot tudjon magának adni.

Mig ott ült halavány, szenvedő arczczal toilette tükre előtt, s elcsüggedve rendezte szép, szőke haját, mely meleg és fényes volt, mint a selyem, folyton arra gondolt, hogy nem lehet a Fülöp neje... Annak a kinzó féltékenységnek tehát, mely oly hirtelen lepte meg szívét, sohasem lenne vége. Jobb, ha belenyugszik abba, a minnek a megváltoztatása nem áll hatalmában, ugyis hiába való itt minden reménykedés. Ha az ifju következetes akar maradni önmagához, akkor kettőjük között házasságról szó sem lehet. S Clermontné kétszer-háromszor is elismételte magában ezeket a szavakat. Megmagyarázhatlan babonás félelemmel ragaszkodott ehez a fogalomhoz: házasság, - mintha ebben az egy szóban kereste volna azt a varázsló erőt, melylyel képzelő tehetségének rendetlen csapongását le fogja tudni győzni. Oly dolgok villantak keresztül agyán, a mikre ezelőtt sohasem gondolt. Sejtelmes, merész, lehetetlen képek rajzolódtak lelki szemei elé; bátorságot érzett ahoz is, hogy Fülöp meggyőződését egy betegesen érzékeny temperamentum tulhajtásának tartsa. S itt oly gyorsan, mint a hogy a villámfény suhan keresztül a felhők sötétségén, jutott eszébe, hogy hátha még meg lehetne menteni az ifjut tévedésének következményeitől? Mert téved, téved... és segélyre szorul. Érzékenysége veszélyes utra fogja terelni, melyről csak fájdalmas szenvedések után kényszerül majd arra a helyes, mindenki által elfogadott, józan és természetes utra visszatérni, melyen évszázadok óta jár az emberi társadalom a nélkül, hogy a házasság lényegének helyes, vagy helytelen természetére nézve valakinek aggodalmai támadtak volna. S azonnal megtalálta az indokot is. - »Akár én leszek az, a kinek erre a feladatra vállalkoznia *kell*, akár más valaki a családból, - egyikünknek föl kell áldoznia magát«... Oly jól esett fülének ez a hang, melyet nyugtalan szive talált ki ébredő szerelme mentegetésére, hogy egészen átengedte magát a remény friss fakadásának, - hisz ez az »önfeláldozás«, a melyre célzott, az édes önámításra annyira alkalmasnak tetszett.

A női lélek csodálatos találékonysága Clermontnét se hagyta cserben. Irtózott attól a gondolattól, hogy le kell mondania mindarról, a mivel oly szívesen foglalkozott, de világosan látta kötelességét is, mely titkának eltemetését parancsolta. Büszkesége, önérzete, szemérme követelte, hogy tartózkodó maradjon és senkinek szive bensejébe bepillantást ne engedjen. Nos, hát így lesz. Érintetlenül fogja megőrizni azt az erkölcsi alapot, mely létezését a társaságban és a családban eddig is biztosította, - de uj célzott tűz maga elé, - egyezőt a család céljaival, csak a végrehajtás módjaiban lesz egészen más. Ő is csak azt fogja akarni, a mit a család: Fülöp jövőjének biztosítását, mely közös érdeke, közös boldogsága mindnyájoknak. Az eddigi figyelem azonban, melylyel az ifjút elhalmozták, nem elégséges. *Sibillá*-ja, bizonyítja leginkább, hogy a társadalmi szokások akzeptálásának módját, a társaság gondolkozását, megnyilatkozási formáját, s az embereknek egymással való érintkezését Fülöp nem ismeri eléggé, különben sem az általános felfogások helyességével, sem a társadalmi morál egyszerű törvényeivel nem szállott volna szembe. Ily tévedésbe bizonyára csak a tájékozatlanság sodorhat egy oly előkelő tehetséget, mint az övé. Föl kell tehát valamely alkalmas gyöngéd módon világosítani, hogy thézisével egyedül áll, s az emberek közös meggyőződésének megváltoztatása nagyon hálátlan földadat. Miért tenné ki magát gúnynak és megtámadtatásnak, ha arra semmi szükség? A ki különbözni akar a tömegtől, annak össze kell mérnie erejét a

tömeggel, - s vajjon hányan maradtak győztesek ebben az ádáz harcban? A társadalomban élő ember úgy van megformálva, hogy a kivételeket nehezen tűrje. Először csak azt fogják gondolni róla, hogy érdekes ember, mert ime elég friss ötletei vannak, s sikerrel tudja izgatni a közönség hamar ernyedő idegeit. Ennyit már elért, s itt meg kell állapodnia. Ezt tanácsolja a józan ész és a tapasztalat. Ha tovább folytatja eszméinek guerilla harcát a megcsontosodott közfelfogás ellen, az emberek azonnal kimondják reá az utánczás vádját, s ezzel az eddig szívesen megnyilatkozó jóindulat is meg fog semmisülni.

A család egyik tagjának tehát magára kell vállalnia, hogy azt a sikert, melyet eddig elért, Fülöp ezután is megtarthassa. Az új eszmék termelésére hivatott tehetségnek nem föladata, hogy eszméit meg is érlelje; elég, ha a közönség közé dobja őket. Ha egyik vagy másik életképes, azt megérleli maga a közönség, - ha nem életképes, elpusztul önmagától. Erőszakolni, magyarázni, újra meg újra feltámasztani ugyanazt az eszmét mely egy szérumra tömeg közé pattant, nem ajánlatos. A közönséget csak addig lehet befolyásolni, míg nem veszi észre. Abban a pillanatban, midőn a térítési szándéknak nyomára jön, vége a barátságnak, s a nap krónikája egy modern apostol visszautasításával ismét gazdagabb lesz. - »Ha van némi hatásom reá - suttogta halkán a fiatal asszony, - úgy kötelességet teljesítek, ha tévedéséről felvilágosítom.«

S ennél tovább nem akart menni. A kötelesség... a kötelesség... Megmaradt a kötelességnél, hisz ez oly nemes, annyira félelmetlen magyarázata annak az érzelemnek, mely egész lényét átfogva tartja.

*

A kérdés csak az, hogy miképpen fogjon hozzá. Hiuságára, ambíciójára, vagy a népszerűség után való törekvéseire számítson-e? Melyik megtámadhatóbb e három tulajdon közül, s vajjon lehet-e Fülöpre ilyenekkel hatni?

Visszaemlékezett a múlt évi utcái tüntetésekre, melyeknek ő is tanúja volt. A tömeg éppen itt vonult el a Münszter-ház ablakai alatt. Egy népszerű államférfiút ünnepeltek. Ezernyi sokaság hömpölygött az utcában, - szép és izgalmas jelenet volt látványnak is. Fülöp nyugodt arccal jártatta végig tekintetét a lelkesült sokaságon, s az ablakokat megszállva tartó női vendégek legnagyobb meglepetésére, mosolyogva jelentette ki, hogy az a férfiú, a ki népszerűségről álmodozik, s elérését élete egyik céljául tűzi maga elé, - sohasem alkalmas arra, hogy kormányozzon. Jó poéta lehet, jó államférfiú csak akkor, ha a népszerűséget is közönséges eszköznek tekinti és semmi másnak.

Feliczia tante szalonjában az nap még sokat vitatkoztak erről a kérdéstről, - az ifjú azonban nem tudták meggyőzni. Mosolyogva, szeretetreméltó makacssággal védte magát, s megígérte a hölgyeknek azt is, hogy felfogását egy hozzájuk intézendő nyílt levélben fogja megvédelmezni. A tréfát mindnyájan nevetve fogadták, s Fülöp néhány nap múlva csakugyan be is váltotta ígéretét.

Clermontné íróasztalához sietett. A »Nyílt levél« egy példánya neki is megvolt.

Milyen szerencse, hogy megtartotta. Tréfának készült, de hátha találni fog benne valamit, a minek most, egy év múlva, új »kötelessége« előtt hasznát lehetne venni? Megtalálta a levelet és gyorsan, nyugtalanul olvasni kezdte:

...Valóban hölgyeim, írta finoman leplezett gunnyal az ifjú, - midőn önök minap az ablakok előtt annyi őszinteséggel mondogatták, hogy mennyire boldog lehet az ünnepe, állván a körülötte viharzó szenvedélyek kellős közepében, egymaga torony a hullámok között, méltó nagysága e ritka pillanatában a bámulatra, - tisztelettel csodáltam az önök arcán meleg pirját az elragadtatásnak, s majdnem érezni véltem gyors lüktetését a minden csöppjében kihegye-

zett asszonyi vérnek. Legyen szabad azonban megjegyezni, hogy a tömeg azután lassanként szerte oszlott, az utcák órától-óra csendesebbek lettek, s mire éjfél felé én tartottam hazafelé a klubból, már csak az éjjeli fuvalom játszott az aszfalra szórt papirosdarabkákkal, s az égbolton uszó felhők könnyű árnyéka lopózott végig a járdán.

Nem röstellem bevallani, hogy midőn a nép a maga lelkesedésének oly tiszteletreméltó, annyira gyermekes kitörésével ünnepelte a minisztérium fejét, megszólalt bennem is az ő ember legtermészetesebb gyöngesége, s meglegyintette szívemet az irigység. Kit nem ragad el ez a közös faji vonás? A ki nem téved az égiek közé, hanem az iskola padjain szívja magába a földi kultúra bizonyos mennyiségét és egészséges, fogékony szervezettel vándorolhat a legelemibb érzelmi élet különböző változatai között, az végre is csak erőszakkal tépheti ki magát abból a határból, melyet a sokaság jellemző természetrajza mindnyájunkra egyenlő erővel gyakorol. Az általános háborgás perczeiben annyira egyformák, annyira közönségesek vagyunk, s oly csekély bennünk az ellentállás, hogy később nem kis mértékben megszégyenülve vetjük föl magunknak a kérdést: hát ugyan mire való volt ez a sok láz? De vajjon mit ér a felkavart tenger hatalmas hullámverése között sulya a vasnak, - tudakolná elszomrodva a bölcs Gamliel és ingatná szégyenkező megvetéssel az ő fehér szakállát, mondván: bizony semmit sem ér, uram, sulya a vasnak, ha egyedül vagyon a vizek viharában, melyek játszanak véle kényök szerint, miképpen gyöngye pehellyel az orkán. S egyszer csak szárnyára kapott, hölgyeim, a fantáziám... Nem fegyelmeztem sebes suhanását a végtelenségben; agyam munkájának az a része, mely a képzelő tehetség korlátozására rendeltetik, különös, misztikus tunyaságban szendergett el.

Bámulatossággal pusztult ki egész lényemből az emberi tanulékonyosság által megszerzett fogalmak legnagyobb része. Térről, időről, dolgokról egyszerre oly bizonytalan, annyira lehetszerű fogalmam lett, mintha soha ezekkel a legegyszerűbb ismeretekkel nem foglalkoztam volna. A történelmi múlt különböző korszakai, a geológiai primitív törvények, a kultúra mai előkelő állása, s az emberiség évezredek fejlődésének nagy műve annyira elfinomodva, oly pókhálószerű átlátszóságban révedezett bágyadt tekintetem előtt, hogy még a legkirívóbb csúcokat sem voltam képes többé felismerni, nemhogy az ezerféle határvonalak összesimulását, s egy-egy új, izmos történelmi, vagy földtani korszak kiválását megkülönböztethettem volna.

Homályos árnyék gyanánt lengett szemeim előtt egy kép. Ugy tetszett, mintha majd valamikor, talán egy perc, vagy évezredek után, - ki tudja... elfátyolozott elmém nem mérhette föl az időben levő különbséget... egészen más formája lesz ennek a sebesen rohanó gömbnek, melyet *Föld*-nek nevezett egykor az emberiség.

Ezek a csodálatosan sáppadt violaszínű ködfoltok, melyek most usznak a lélegzésre alig alkalmas, ritka levegőben, nem voltak egykor sehol. Folyamok és patakok bő vize öntözte a föld legkülönbözőbb vidékeit, erdők, fák, bokrok, gazdagon tenyésző, ezernyi válfajra osztott növény és állatvilág népesítette be az országokra osztott földet, s véres háborúk borzalmairól regéltek különös meséket a nyomtatott könyvek. S hol vannak most a háborúk, vérbe és könybe fuladó iszonyaikkal, hol vannak az emberek, a kik e rémségeket előidéztek, hol vannak fényes palotasoraikkal a városok, békés parasztjaikkal a falvak, virágos rétjeikkel a völgyek, juhnyájaikkal az illatos legelőkkel kínáló hegyek? Hol összes vívmányaival a tudomány, a műveltség, a szellem, a genie? Egyetlen eleven hang sem rezegetti meg a földet burkoló violaszínű köd molekuláit, melyek oly végtelenül fantasztikus alakokat rajzolnak a félálom zsibbadt merevségében szunyadó lelkem elé.

Eltűnt belőlem minden testi élet. Ugy érzem, eltűnt és én igazat mondtam...

- Hahó! Egy ember! kiáltám, s megerőltettem hallásomat, hogy megfigyelhessem hangomra a feleletet.

Valaki vissza kiáltotta: »Egy ember!« - E szózat azonban tulajdon szavam viszhangja volt, - méltatlan reá, hogy érdeklődésemet továbbra is ébren tartsa. Ragadjon tehát magával misztikus szárnyán e csodálatos játéka a szabadon eresztett agyvelőnek és sodorjon magával a világ-egyetem legtitokzatosabb rejtelsei felé. S ime, képzelődés ez is, mint egész alakja a haldokló *Föld*-nek. Nincs megsemmisülés. Valamikor volt, megtörtént, folytatását hiába várja - emberek hijján - a természet, mely egyedül van. Elringat a levegő átlátszó homályában tulajdon fantáziám; millió kérdés pattan elém a színes ködfoltokból, de hiába keresnék ő rájuk felelet. Nem ad választ a megkeményedett, kiszikkadt föld, - időnek, térnek pusztulása kiölte az emberi organizmusból a fogalmak fölépítésének képességét, s megbénította az értelem egykori műhelyét is. Nem izgatja az idegrendszert semmi. A sivataggá változott föld fakó képe roppant sullyal nehezedik a testre. A gondolkodás kevély tehetsége tehetetlenül senyved az agysejtekben, s pillanatról-pillanatra észrevehetőbben sorvad. El fog jönni bizonyára az a percz is, midőn egyenlő lesz dermedtségében a lábaim alatt levő élettelen porréteggel. A vér lüktetése már is alig észrevehető. Mintha elvéte, hosszú időközökben mozdulna csak a sziv, s hajtaná szét az artériákba kívánczó piros patakocskát, e felséges foglalóját a régi emberi nagyság összes erőinek. Gyöngye sóhaj gyanánt vivódik egy emlék a zsibbadó érzékekkel: ez volt valamikor a szerelem, mely fenntartotta egykor ide alatt az örökkévalóság egy darabját. Ez volt a régi hegedősök elragadtatott frázisai szerint egykor az emberiség hidja az ég és a pokol között. Ez alkotta hasonlónak a legutolsó páriát is a teremtő istenséggel, ösztönözte a jóra, megkerítette a bűnre, eltöltötte nagy eszmékkel, hőssé, hőrosszá emelte, s lesujtotta az aljasság legutálatosabb posványába. Jóságnak, bűnnek, ideáloknak és vétkezésnek egyaránt szolgáló halhatatlan erő: szerelem, - vajjon nem emberi tévedés és gonosz önámítás ez is, mint annyi más, a miről azt tanultam, hogy volt valamikor régen, ki tudja mikor, - s de volt-e...

Bocsánat, hölgyeim, önök bizonyára nem szívesen követnek engem a jövő ez óriási messzeségébe, melyet jobb kifejezés hiányában ma sorsnak hívunk és nem törődünk vele tulságosan, különben a tele hold hatása alatt álló beteges szervezetek osztályába soroztatunk, s ez nem kellemes. Jól esik azonban némelykor, ha összes, magunkból vehető vigasztalásaink cserben hagynak és nem kínálkozik biztos rév gyanánt semmi, - elvándorolni a földről a fantázia birodalmába, s átugorván nagy könnyűséggel néhány ezer évet, oly pontról tekinteni le a földre, a milyenről tetszik. Különös alakulásokon formálódik át ez örült ugrás után az ember, - nyugodt szívvvel, lehült idegekkel, fogvaczogva latolgatja mi furcsa földi dolgainkat és úgy megvigasztalódik, hogy szinte maga is megsokalja. Óh, hisz végre is csupa fantazmagória az egész! Egy képtelen milieu, melyre nem birunk ráismerni, s melyben oly eltikkadva kapkodunk lélegzet után, mint a szárazra került halak. Elég egyébiránt, ha egy torony tetejéről tekint le alatt maradott fajrokonaira az ember: csupa aprócska hangyát lát oda lenn a porban; próbáljuk meg azonban csak ötszáz méternyi magasságból letekinteni a méltóságos földre, s eltűnnek egyszerre a hangyák is a figyelő tekintet elől. Nem látni semmit, csak homályos vonalakat, - ezek az utcák, s egy csomó elmosódó, parányi, fehér szegélyü koczkát, - ezek a palotasorok, a város. Meg lehet nevezni, ha tudjuk, hogy az, - máskülönben oly könnyű volna összetéveszteni akár a kirgiz sivataggal is, melyet vékony homokerek osztanak részletekre.

Népszerűség!

...Vajjon meg szabad-e botránkozni a csillagászon, ha pecsétetes köntösben, lyukas papucsban fogadja teleskópja előkelő látogatóit, s oly határozott megvetést nevel magában uralkodó érzelmmé az összes emberi bűnök és erények iránt, mely teljesen kiszakítja őt az erények és bűnök millió változataiból megformált társadalomból? Ah, hölgyeim, midőn önök a minap annyi hévvel örültek egy politikai kitünőség ünnepeltetésének, irigyelte bizony diadalát én velem együtt egy egész sereg triumphálni szerető ember, mert természetes, - ezen csak egy szentnek volna megütközni joga, hogy magunknak kívánjuk mindazt, a mi kellemesen legyezi a hiuságot és az ambíciót. Bizonyos azonban az is, hogy attól a pillanattól kezdve, midőn a

társadalmi viszonyok között praktikusán működő elmét a szabadjára eresztett képzelő tehetőség dönti le trónusáról, a felizgatott idegek uralma egyszerre megsemmisül, s kicsinynek, üresnek, ostobának tetszik minden emberi nagyság, - szájalmas erőlködésnek az elme legragyogóbb találmánya, s oly bohócjátéknak a népszerűség ingerlő ünneplése, mely a kozmikus fogalmak óriási térfogataiba elmerülő bölcs csillagász megvetésére teljes mértékben meg van érve. Mily szörnyű felfordulás döntené halomba a földgömb összes instituczióit, ha valamennyi ember maga alatt látná azt a fajt és társadalmat, a melyben él és a melyben születésénél fogva tartoznia kell. Az agyvelők tartalmának különféleségénél fogva e katasztrófa természetesen örökre ki van zárva. Nekem azonban, hölgyeim, akkor, midőn élesebben talál megostromolni egy-egy intenzív hatás, többnyire ez az orvosságom, mely biztosan kigyógyít a népszerűség vágyából is, az irigykedésből is. Megnyugodva, kissé lehangoltan, de teljesen kiábrándulva helyezkedem vissza fantáziám tartományaiból az aszfaltra, s képzeletben még akkor is kezemben tartom azt a kevéske port, mely a multat és jövőt - jövőnket foglalja magában, s szomorú intéssel figyelmeztet reá, hogy forogj még néhány évig hajszálnyi tengelyed körül ember, azután omolj össze és tápláld szénsavval a növényzetet...

Clermontné halk sohajjal hajtotta össze a papirlapokat. Fülöp rövid elmefuttatása épp ellenkezőjét tartalmazza annak, a mire számítani vélt. »Ez nem jó, ez nem elég«... suttogta elcsüggedve, miközben fiókjába rejtette a levelet, s becsengette a szobaleányt. A népszerűség úgy látszik sohasem fogja hivei közé hódítani ezt a fiatal embert, ki ily szárazon meg tudja mérni, hogy ez az édes földi mámor a valóságban mit ér. De hát mivel kellene visszahódítani külön utjáról a rendes utra? Hisz így csak távolodhatnak egymástól, s ha most nem történik elhatározó lépés a közeledésre, nem valószínű, hogy egykor találkozni fognak.

II.

Egészen más okokból, de ugyanigy gondolkozott Boronkai is. Mióta lehetségesnek tartotta, hogy Fülöp és Szerá között még »okosabb« viszony is kifejlődhet, szakadatlanul ezzel a kellemes lehetőséggel foglalkozott. Képzeletben már előre mindent elrendezett. Ha Feliczia tante helyben hagyja a házasságot, annál jobb, - nem lesz azonban abban sem valami különösebb veszedelem, ha nem hagyja helyben. Akkor megtörténik nála nélkül is, de mindenesetre megtörténik, ha a fiatalok szeretik egymást. - »A csendes víz mossa a legmélyebb partot«... dörmögte magában elégedetten a jó ur. Az ily csendes, nehezen hevülő férfiak, mint Fülöp, sokkal rombolóbb természetűek a szenvedély hatása alatt, mint a szangvinikus, könnyen és gyorsan lobbanó temperamentumok általában.

S számítani is biztosabban lehet rájuk. Nehezen vesztik el önuralmukat, ha azonban egyszer elvesztették, akkor szívósak, kitartók és hüek, mint bármely pánczélos lovag a mesés középkorban. A többi aztán csupa játék lesz, s csak Szerán fog mulni, hogy az történjék, a mit ő akar. Fel fognak virradni a régi boldog napok, s az új életmód puha kényelméből bizonyára ő is ki fogja majd venni a maga jogos részét. Egy Boronkai végre is Boronkai... nem tespedhet halála napjáig nyomorult hivatalában a gépolaj, kencze, lack, petróleum és tengelykenőcs rossz szagu rubrikái között?

Csak kissé lassan, csigalépésben formálódik meg ez a szerencse, - hetek óta nem történt semmi különös. Fülöp háromszor látogatta meg mindössze a viola-utcza lakást, Szerá sokszor elment ugyan hazuról, de sohasem adott semmiről számot. Még azt sem tudhatta meg, hogy hol jár ez a szófogatlan leány, - pedig neki, a családapának talán mégis csak meg kellene mondani, hogy történt-e valami, s ha igen, - meddig kell még várni a döntő percze? ő vele persze nem sokat gondolnak. Ötödik keréknek tekintik a házban, Szerá is csak úgy, mint a

felesége. Illik ez? Milyen feleség, milyen gyermek!... »Egyik hálátlanabb kigyó, mint a másik«... dunyogta boszankodva, s meglökte az utjába kerülő kopott ripszpárnás széket.

Boronkainé Szerá kalapját illesztgette éppen a leány fején. Napfényes márcziusi délután volt. A rügyek fakadó félben, eleven, friss tavaszi élet indult pezsgésnek, - a föld megrázkódott téli alvása után, s mohón beitta fényét az érezhetően melegebbé váló napnak. Az átelleni kertben, hová a viola-utcai lakás ablakaiból le lehetett látni, szorgalmasan kötözgettek az oltványokat, s néhány sváb kertész legény itt-ott már a rózsákat is kiszabadította a szalma és szárazlevél sirból.

- Ne lökdösd azt a széket! szólt rá Boronkainé, s lesujtó tekintettel nézte végig a derék urat. - Jó volna egyébiránt, ha eltisztulnál a hivatalba; öt percz mulva fél négy. Megérem, hogy még onnan is elcsapnak... nem volna csoda.... éppen nem volna csoda. Jegyezd meg magadnak, hogy ha ez a gyalázat meg talál történni rajtad, rögtön megindítom ellened a válópert.

Boronkai elfintorította orrát, s az ablakhoz huzódott.

- Tán nem? kérdezte hangtalan, kicsinylő nevetéssel, miközben egymásután serczengette el, szivarját akarva meggyújtani, a gyufákat, s ledobálta valamennyit a padlóra az asztal mellé. - Szép oktatásban részesited a leányomat... mondhatom, gyönyörű! Nem csoda, ha egészen elvadul ebben a szájalomra méltó körben.

Szerá kedvetlen arcczal kérte anyját, hogy ne feleljen. Azután felállt és a tükör elé lépett, melyből rózsásan kandikált reá egy csinos arcocska és két nagy meleg fekete szem. Szürke tavaszi öltözéke, hamuszinbe játszó, elegáns kabátkája, s a pókháló finomságu világos fátyol, mely kalapja karimájához is hozzá simult, igen kedvező benyomást keltett. Boronkainé büszkén tekintett reá. Csinos leány, határozottan csinos leány. Kissé nagyon egészséges, - nem ártana, ha el is lehetne titkolni valamit gömbölyü vállaiból, de csinos, fess leány mindenestre így is. A félrenyomott sarku cipőcskék szerencsét fognak hozni. Fülöp, ugy látszik nem rajong a »francia minták«-ért, különben már régen észrevette volna Clermontnét, vagy más nőt, a ki hajlékonyabb termettel dicsekedhet, mint az ő leánya. - Boronkai nyilván szintén ilyesmit gondolhatott, mert figyelmeztette Szerát, hogy tartsa egyenesebben a fejét. Hadd nézze meg jól, a ki akarja. Egy Boronkai mindig Boronkai marad, - méltó reá, hogy a közönséges emberek irigykedéssel nézzék, ha nő, tisztelettel, ha férfi.

- Ugyan ne izetlenkedj már megint! - utasította rendre az asszonyság, - nem vagyunk olyan hangulatban, hogy ostoba fecsegéseidet meghallgassuk.

- Tanulhatnátok tőlem, - felelte önérzettel a jó ur, s emelt fővel nézett nejeére, ki néhány hét óta feltűnő engedékenységet tanusított. Néha két nap is elmúlt, míg a harmadikon a régi családi vihar végre ismét kitörhetett. Boronkai észre vette ezt a változást, s gondja volt reá, hogy a maga javára magyarázza. Mindenekelőtt tágabbra igyekezett feszegetni azokat a férji jogokat, melyeket a hitves zsarnoki önkénye csunyán megnyirbált. Azután még tovább ment: magára disputálta, hogy kitűnő tehetségekkel megáldott hitvese tőle várja Szerá házassága dolgában a döntő lépést, s ez nagy mérvű büszkeséggel és önbizalommal töltötte el. Bátorsága annyira megnőtt, hogy már az elhasznált gyufákat is le merte dobni a földre a helyett, hogy félénk aggodalommal a kályha hamutartójához sétált volna velük.

Szerá kezébe vette napernyőjét és elbúcsúzott.

- Isten veled, mama, szólt röviden.

- Isten veled, szivem! felelte nyájasan Boronkainé és megcsókolta a leányt. Olyan szép vagy, mint egy herczeg kisasszony!

Boronkai még édeskésebb hizelgéssel mondta: »Vigyen el engem az ördög, ha valaha elegánsabb fiatal tündérkét láttam, mint te. Tudod-e gyermekem, hogy nagyon hasonlítasz Urbini Anna Máriaéhoz, a kinek arczképét Rómában, a Vatikán-képtárban láttam? Milyen arcz, milyen szemek, milyen termet! Szakasztott olyan ő rajta minden, mint rajtad. Büszke vagyok reád!« - S a derék férfit ságva tette hozzá: »Adhatnál aranyos virágom öt forintot... holnap megadom«...

- Nincs, papa... felelte vállat vonva a leány.

- Fülöp mindig ad neked pénzt... firtatta Boronkai, s felkapta komoly arczkifejezéssel a szemöldökét. - Nem vonlak felelősségre, pedig megtehetném... atyai jogaim szentek... De engedékeny apácskád vagyok, s esküszöm Szerá, hogy holnap megadom, becsületedre...

A leány türelmetlenül rázta fejét.

- Nincs, papa. Nem adhatok.

- Ugy? Jól van, - dörmögte a jó ur és ismét visszament az ablakhoz. Hálátlan liba... gondolta keserűen, semmit sem lehet kicsikarni tőle...

Boronkainé a lakás ajtajában vetette föl ugyanezt a kérdést, de szintén eredménytelenül.

- Nincs pénzem, mama, - felelte neki is a leány.

- Miért nem kérsz? Kérni kell, kincsem és lesz... tanácsolta titkolózva az asszonyság. Fülöp csupa érzékenység; bizonyosan adna, ha kérnél...

- Soha! - mondá elpirulva a leány s lesietett a lépcsőkön.

Boronkainé mosolyogva nézett utána. Hogy elvörösödött, milyen izgatott lett egyszerre.... Semmi kétség, itt történik valami, - a remény tehát egészen jogos. Itt fogják hagyni a viola-utcza lakást, ripsz butoraival, kopott szőnyegeivel, szűk konyhájával és minden nyomorúságával együtt. Közeledik a hajnal... tavaszodik... A bimbó fakadás ideje eljött, s úgy látszik sokkal kedvezőbb kilátásokkal kecsegtet, semmint remélni lehetett volna.

Szerá alig várta, hogy lenn lehessen az utcán. Anyjának engedékeny nyájassága, s atyjának örökös ostroma pénz után, még kiállhatatlanabbá tette előtte az otthont. Mióta észrevette, hogy mit várnak tőle, nem tudott jó szemmel nézni még atyjára sem kit azelőtt alig vett számba, s inkább sajnált, semmint boszankodott reá. Egy idő óta egyébiránt maga sem tudott számot adni magának arról a sajátságos változásról, melyen egész lénye keresztül ment. Levertsége ritkán engedett föl; szomorúságot érzett, s gyakran oly türehtetlen idegesség vett erőt rajta, hogy sirni szeretett volna, mint egy gyermek. Egy éjjel, midőn álmatlanul rejtette arczát párnája csipkéi közé, s nem tudta izgatottságát legyőzni, hangosan is kimondotta, a mi gyorsabb keringésbe hozta véré, s egyszerre kitüzesítette arczát: »Ez volna a szerelem«... suttogta sebes lélegzettel, s oly szívesen ismételte másodszer is, annyira boldognak érezte magát, hogy vallomást tehet, a melyről Fülöp sohasem fog tudni. Nem, nem! Soha... Inkább meghal, semhogy ezt a titkot valaha elárulja. Hisz még azt se tudná megmondani, hogy mikor lopózott szívébe ez az érzelm, mely annyi gyönyörrel árasztja el egész lényét, hogy csak fájdalommal gondolhat reá: mit hozhat neki a jövő?

Eleinte föltette magában, hogy legjobb lesz, ha nem keresi többé a Fülöppel való találkozást. Nem várhat semmit a jövőtől, - jobb tehát ha menekülni igyekszik a varázslat alól, mig késő nem lesz. S oly jónak, tisztának, annyira nemesnek tetszett ez az elhatározás, hogy ragaszkodott hozzá, s valóságos félelemmel került el mindent, a mi gyöngévé tehetné volna. Napokig nem mozdult ki a szobából. Anyjának unszolásai csak megerősítették, - örült, hogy biztatják, legalább ellentmondhat.

Egy délután azonban megjelent Fülöp és ezzel egyszerre vége volt minden elhatározásnak. Sétálni hivta; elment és többé nem törődött az ellentállással. Megnevezhetlen dacz lopózott szívébe. Oly ellenállhatatlan igézet vont a ifju felé, a melynek kiirtása nem állt hatalmában, - átengedte tehát magát neki attól a pillanattól kezdve, midőn Fülöp látogatása tartózkodásának véget vetett és nem gondolt többé semmivel. - Mi vagyok én? gondolta fejét rázva, remegő ajakkal, - nem érdemes, hogy figyeljek magamra... nem vagyok semmi.

Ez a gondolat foglalkoztatta az egész uton, míg a plébánia utca felé tartott. Szomorúságot is érzett, de volt ebben az önvallomásban sok megnyugvás, s egy nagy csomó kellemes önámítás is. Maga elé idézte azt a nagy különbséget, mely közte és az ifju között volt, s valóságos mohósággal hitette el magával, hogy a távolság kettőjük között áthidalhatatlan. Fülöp oly magasan áll fölötte, mint a nap, - azt pedig szabad szeretni mindenkinek.

S többé nem érzett különösebb lelkiismeretfurdalást, hogy ime ezuttal is jóformán minden czél nélkül siet a Münszter palota felé, a melyben Feliczia tante lakosztályát ma is csak oly óvatossággal fogja elkerülni, mint máskor.

III.

Fülöp elkísérte atyját a minisztériumba, a honnan szintén gyalog szándékozott visszatérni.

Münszter feltünően vidám kedvvel beszélgetett fiával, a kaszinót azonban, hová rendesen eljárt, egy szóval sem említette. Mialatt végig haladtak a városház-téren, hol a délutáni órák alatt is élénk ibolya-kinálat folyt, s onnan a plébánia templom mellett a Dunapartra értek, a legkülönbözőbb dolgokról emlékezett meg. Fülöp szívesen hallgatta atyját; - Münszter a legkitünőbb társalgók közé tartozott. Hivatali pályájának kimért munkaköre benne is megtom-pította ugyan azt a tehetséget, hogy előadását a szellem könnyed röppentyüivel fűszerezze... az államhivatalnok óvatossága és meggondolt korrektsége lépten-nyomon visszatartotta egy-egy bohóbb megjegyzéstől, mely már-már ajkára pattant... de előadásában annyi csipősség, s a komoly külszin daczára is, annyi tréfás, egészséges megfigyelés volt, melylyel társaságát mindig élvezetessé tudta tenni. A hozzá hasonló férfiaknak mindig megvan az az előnyük, hogy tapasztalataikat az élet közvetlen benyomásaiból szerezhetik, - s routinejuk többnyire megvédi őket attól a nagy veszedelemtől, hogy bár egy pillanatra is közönségesnek látszas-sanak. Münszter semmiben sem különbözött a középszerű tehetségek tekintélyes tömegétől. Uj ötletei, önálló eszméi ritkán voltak, - azokat az eszméket azonban, melyekkel foglalkozni akart, józan életfilozófiája rostáján tisztította meg a konkolytól, s majdnem mindig ki tudta belőlük választani a magot, mely a figyelemre méltónak látszott.

Fülöpnek feltűnt, hogy atyja nem említi a kaszinó legujabb eseményeit, melyekről más alkalommal szívesen elbeszélgetett, - kérdezésről azonban szó sem volt. Valószínű, hogy atyjának megvannak a maga okai a hallgatásra, s ha nyomozni akarná, talán az összefüggést is meg tudná találni tartózkodása és jókedve között. Nem lehetetlen, hogy kártyázott és nyert. Nagyobb összeget, - különben nem volna ennyire vidám. Ismerte atyjának abbéli gyöngéjét, hogy a kártyázókat mindig elítélte ugyan, titokban olykor azonban maga is helyet foglalt a kaszinó baccarat-kompaniájában, s erős küzdelemben bocsátkozott a rendithetetlen nyugalom földi képviselőjével: Braniczki gróffal, kit démoni szerencséje miatt baccarat- királynak neveztek fanyar hizelgéssel az áldozatok. Lehet, hogy tegnap ő maradt győztes, s nincs ki-zárva az sem, hogy éppen Braniczki nimbuszát nyirbálta meg. Bármiképp álljon is a dolog, abban hogy atyja semmit sem tud a Braniczki-Katalin viszonyról, kétsége nem lehetett.

- Hallottam, - jegyezte meg mosolyogva Münszter, hogy Wolff ezredes ma a tante után téged is meglátogatott, s harcias készsége maradványaival küzdött *Sibillád* thezise ellen. Mivel védted magad?

- Az ezredes kemény ember, - mondá az ifju, s szórakozottan tekintett végig a Duna rakpartjain, melyeken a gyorsan közeledő tavasz már megnyitotta a nagy forgalmat. - Őszintén szólva, - folytatta egyszerűen, - nem is törekedtem valami tulságosan, hogy zászlóm alá nyerjem. A ki nem fogadja el az idegen véleményt, az győzhetetlen a maga sáncaiban; senkinek sem lehet kedve egy oly vár ostromához, melyet a kővé keményedett megszokás vastag bástyája véd. Én különösen nem vállalkozhatom ily lehetetlen föladataira, mert legfőlebb csak azt ismételhétném, a mit már megmondtam, ez pedig nem tartozik a legkellemesebb dolgok közé. - Ne menjünk át csavargózósön a Dunán? Hamarabb oda érünk.

- Sietsz?

- Éppen nem.

- Magam is ráérek, - felelte Münszter, s ezuttal sem fogadta el a megkezdett tárgy elejtésére czélzó kísérletet. Fülöp ujabban meglehetősen nehezen volt rábirható, hogy munkája thezisével foglalkozzék. Elunta a sok külön véleményt, melyekkel párbajra kellett volna szállania, s a folytonos ismétlés sem tartozott kedves foglalkozásai közé, - Münszter azonban ritkán mulasztotta el az alkalmat, hogy fiát a nézete szerint egyedül helyes társadalmi felfogás útjára visszatéríthesse. - »Ha méltányos akarsz lenni, - mondotta most is, be kell vallanod, kedves Fülöp, hogy ezt a te különös érzékenységedet az élet nem veheti figyelembe; legelembb erkölcsi paragrafusaink dőlnének össze, ha a társadalom is elfogadná a te álláspontodat, s tagjainak egy jelentékeny részét: az özvegyeket, másodszori házasság esetén egyszerűen kigolyózná a tisztességes társaságból, melyben az első férj oldalán joguk volt megjelenni. A másodszori házasságot megengedi a törvény, helyben hagyja a vallás, szentesíti a szokás és elősegíti minden állam, mely a faj szaporodásának biztosítását komoly feladatai közé sorozza, - s oda sorozza valamennyi. Ez ellen tehát kissé nehéz volna állást foglalni - a szinpadon kívül, mely első sorban mulató hely és csak azután és csakis annak, a ki akceptálja: szószék, a melyről kiki tehetsége szerint igyekszik meghódítani ékesszólásával az embereket.«

- Soha sem kivántam sekitől, hogy hozzám hasonlítson, - felelte egykedvűen az ifju.

- De te kitartasz a thézis mellett?

- Igen.

- S fölveted másodszor is?

- Azt nem. Ugyanegy dologról kétszer nem beszélek. Egyéni meggyőződés dolga, hogy ki mit hisz.

- S ha téved?

- Magának árt.

Münszter nem volt megalégedve ezzel a rövid válasszal. Egy ideig hallgatva sétált fia mellett, azután ismét feszegetni kezdte a dolgot. - »Magának árt, az igaz, - de esetleg másokat is befolyásolhat, s azokért ő felelős«...

- Kevés embert lehet befolyásolni, atyám, a hol érzelmekről van szó. A szerelmes épp oly könnyen elköveti a legbölcsebb, mint a legostobább dolgot, s az, a ki befolyásolásukra vállalkozik, nem sorozható a legbölcsebbek közé. Sokszor mondtam már, hogy igazatok van, ha egyéni felfogásom czáfolatául az életre hivatkoztak. Nem állítottam az ellenkezőt, - igazat adtam nektek, s magam is úgy tartom jónak, ha *másokról* van szó, a mint a társadalmi élet e kérdést megoldotta. De bocsánat, ha én készségeesen elismerem, hogy igazatok van, -

engedjétek meg nekem ti is, hogy ha rólam van szó, kizárólag az én egyéni felfogásomról, helyesnek tarthassam én is azt, a minék az ellenkezőjéről senki az én lelkemet nem fogja meggyőzni tudni. A meglevő szokások megbontása óriási zavarokat vonna maga után, - ezt én épp oly jól tudom, mint ti, s ez okból szó sem lehet róla, hogy az emberek valaha az én álláspontomra helyezkedjenek, - sőt még többet engedek: határozottan veszélyesnek tartanám, ha egyéni érzelmeim a társadalomban általánossá válnának. Ennyi remélem, csak elég? Több hódolatot a fennálló szokások helyessége iránt nem lehet kívánni tőlem. - Az államra való hivatkozás mindössze az, a melylyel nem értek egyet. Ne érts félre atyám, ha nyíltan ki- mondom, ebben az »özvegy«-i kérdésben a ti hivatalos álláspontotok a gyakorlatban nem sokat ér.

- Milyen irányban? kérdezte Münszter kíváncsian.

- Erkölcsi irányban és főleg ebben.

- Ah!

- Nem én vagyok az első, a ki ezt őszintén szemetekbe mondja, s bizonyára nem is az utolsó. Ha nincs ellenedre ez a szónoki gyakorlat, a mibe belementünk...

- Ellenkezőleg, ellenkezőleg! szakította félbe a tanácsos, s titokban örült, hogy ki tudta zavarni előbbi közönyéből fiát, - így még némi eredménye is lehet ennek a kellemes márcziusi sétának, ha ma nem, holnap. Fülöpnél nem vész el semmi, a legcsekélyebb impressziókat is megőrzi és addig bonczolgatja őket, míg lényegükről tiszta és helyes képet nem nyer. - Meglep ugyan egy kissé, - folytatta Münszter, hogy a fennálló állami intézkedéseket ily kemény kritikával támadod meg, de hátha elég gyakorlati ismerettel rendelkezem arra, hogy törvényes intézményeink helyességéről meggyőzzek. Halljuk tehát a vádat! Mi az, a mit véleményed szerint rosszul csinálunk?

Fülöp észrevette, hogy atyja inkább polemizáló hajlamának enged, midőn futólagos megjegyzésére azonnal készen áll a válasszal, de nem igyekezett kitérni a kérdés elől. Körvonalozta legelőször is az állami nyugdíjrendszert, a melynek rossz következményei annyira szembe- szökők, hogy bizonyítani sem kell őket valami nagy apparátussal, - itt vannak mindenkinek a szeme előtt, csak meg kell látni.

- Még mindig nincs mit megvédelmeznem Fülöp, - szólt derült mosolylyal Münszter. Ezek oly általánosságok, a melyek... hogy is fejezzem csak ki magamat... inkább egy ugynevezett »nagy kaliberű« szónoklatba, vagy ujságcikkbe valók. Gyakorlati példákat kérek.

- Szolgálhatok azokkal is, - felelte hidegvérrel az ifjú. Tegyük fel, hogy egy szegény özvegy, a ki az államtól évenként hat száz forint nyugdíjat húz, férjhez szeretne menni, s akad jóra való kérője is, a ki egy-két ezer forint hozománnyal szívesen nőül venné. Férjhez mehet ez az özvegy?

- Bármely pillanatban!

- Nyugdíját természetesen elveszti.

- El.

- Nos, hát ez az, a mit ti helyesnek vélték. Az özvegy megkapja nyugdíját, de csak a mig özvegy, - ha férjhez megy - elveszti. Ugyan mit gondoltok, hány özvegynek van akkora bátorsága, hogy férjhez menjen egy szegény kérőhöz, még ha szereti is és hány szegény ifjunak van kedve elvenni egy özvegyet, a ki házassága által minden nyugdíjigényét azonnal elveszíti? Ne feledjük, hogy ebben az esetben szegény emberekről van szó, de mert a tulajdonos többséget ők képviselik, föl lehet hozni bizvást általános természetű példának is. Azzal az egy-két ezer forintnyi hozománnyal az új férj talán egy kis üzlet, vagy iparág

alapját vethetné meg, s ezzel meg volna vetve egy új, talán boldog családi élet alapja is, - honnan vegye azonban ez aránylag csekély összeget az özvegy, ha második házasságával még jogszerint megillető nyugdíját is elveszíti?

- Az állam csak a támaszra szoruló özvegyeket segíyezheti. A ki férjhez megy közülök, az jól válassza meg, hogy ér-e vajjon az új támasz annyit, mint az, a melyről le kell mondania.

Fülöp vállat vont, - erre nem tudott elég banális választ találni. Münszter ellenben meg volt győződve róla, hogy kifogástalanul állította föl a tételt. Vagy nyugdíj, vagy férj, - egyik a kettő közül. Az államnak végre is nem lehet föladata, hogy az özvegyeket második férjük oldalán is oltalmába vegye. Az új férj, ki önként magára vállalja a házasság jogaival együtt annak terheit is, ezzel egyszersmint az állam kötelességét is elvállalta. Természetes egyszerűséggel következik tehát ebből az is, hogy abban a pillanatban, midőn valamely özvegy egy második férj hitvesévé válik, közte és az állam között minden kötelék önként megsemmisül.

- S az állam, felelte ismét visszavonulva iménti egykedvűsége mögé az ifju, - maga állja utját e merev rendszabály alkalmazásával, hogy nyugdíj élvező özvegyei ismét részt vehessenek a családalapításban, a minnek előmozdítása szerinted is az állam egyik fő feladata volna. Miért nem engeditek meg, hogy az özvegy így szólhasson hozzátok: férjhez akarok menni, de ez csak úgy volna lehetséges, ha legalább kétezer forint hozományom lenne. Adjátok meg nekem ezt a 2000 forintot és én lemondok egész nyugdíjamról. Mit gondoltok, nem nyerne-e ezzel az állam?

- Ez tehát olyan barátságos kiegyezés féle volna?

- Mondjuk, hogy az. S a nyereség egyszerre kettős. Az állam megadja a lehetőséget egy új család alapításához és megtakarítja a nyugdíj kétharmadát, mert ha egy özvegy csak tíz évig huzza az évi hatszáz forintot, ez már hatezer forint. Van még egy harmadik szempont is, a legsúlyosabb. Ha az ilyen özvegy beleszeret egy szegény férfiuba, a ki pénz híján nem veheti el és sem arra nincs elég lelki ereje, hogy szenvedélyét le tudja győzni, sem arra, hogy nyugdíjigényét elveszítse, - ugyan kérlek, mi következik ebből? S ily esetet ezer meg ezer számba össze lehet gyűjteni, - előfordul mindenütt, minden nap. Ki az oka? Ki hajtja erkölcs-telenségbe a csekély ellentállásra képes nőt azzal, hogy elzárja előlük a morális szerelem lehetőségét?

- Mi.

- Ti, az állam, - felelte hidegen Fülöp. Tréfát is lehet ezzel a kérdéssel üzni, - folytatta atyja mosolygó arczára czélozva az ifjú, - de talán nem egészen alkalmas rá, hogy észrevétlenül lehessen mellette elhaladni. Vannak dolgok, a melyek hangosan kiáltanak; ez is közülök való. Miért nem halljátok meg? Bocsánat, sejtem, hogy ismét az ujságokat akarod előhozni. Nem bánom, hivatkozzunk az ujságokra, de mondjuk ki mindjárt azt is, hogy azoknak a derék fiuknak, kik emellett a kiáltó kérdés mellett már évek óta ütök a nagy dob, ezuttal tökéletesen igazuk van. Meg nem foghatom, hogy miért nem akarjátok ti is komolyan venni ezt a komoly kérdést? Csak nem az ujságok tartanak vissza? Manap egyébiránt minden lehetséges, még az is, hogy nektek odafenn a minisztériumokban semmi sem tetszik, a mit nem ti kezdeményeztek, hanem a sajtó.

Münszter folyton jókedvű maradt. Mosolyogva, derült tekintettel hallgatta fiát, s inkább szelid ingerkedés gyanánt jegyezte meg: »Mióta vagy ily feltűnő barátságban az ujságokkal? Eddig más volt köztetek a viszony. Ha jól vagyok informálva, nem örvendesz valami tulságos népszerűségnek.«

- Az információ helyes, most azonban talán nem rólam, hanem egy súlyos társadalmi nyomorúságról van szó, a melynek megszüntetését tőletek kellene várnunk.

- Lehetetlen kedves Fülöp, lehetetlen...
- Mindaddig, míg nem fogtok hozzá.
- Mindaddig, míg a nyugdíjtörvényt a parlament meg nem változtatja.
- Vessétek föl az indítványt...
- Mi? A minisztérium?
- A miniszter.
- De ha nem gondol velem?
- Tanácsoljátok neki ti.

- Furcsa volna... mondotta egy kis gúnynyal Münszter; ilyet csak az vethet a szemünkre, a ki a mi kitünő, beskatulyázott hivatali rendszerünket nem ismeri. Mi, édes barátom, tanácsosai vagyunk ugyan a miniszternek, de soha sem szoktunk neki tanácsot adni. Ha akad valamelyes jó gondolatunk, azt magunknak tartjuk, ha a miniszternek van nagyritkán egy-egy jóra való gondolata, azt szintén magának tartja. Nem tudunk egymás gondolatairól semmit, s megvan az a kellemes megnyugvásunk is, hogy az ország sem tud róluk semmit.

Fülöp meglepetve tekintett atyjára. Ez a hang annyira idegen és szokatlan volt a fülének, hogy önkénytelenül is magyarázatot keresett reá. Az udvarias, pontos, szűkszavú államhivatalnok eddig sohasem gúnyolódott ily éles szavakkal a maga állásáról, s a miniszterről is csak vagy igen ritkán, vagy egyáltalában nem lehetett tőle megjegyzést hallani. Az ifjú nem tudta elképzelni, mi változtatta meg ily feltünő gyorsan atyját. Le akar mondani hivataláról? Eddig semmit sem említett ilyesféle tervről. - Münszter észrevette fia megütközését.

- Különösnek találsz, a miket mondtam? kérdezte csendesebb hangon, elkomolyodva.
- Azt nem, de...

- Nem voltál erre a kitérésre elkészülve... Pedig még ki szeretnék téni egy másik dologra is, főltéve természetesen csak úgy, ha nincs ellenedre, hogy ezt az »özvegy«-kérdést, hivatalos nyelvünkön szólva, »alkalmazott részében« is megbeszéljük. Ezzel, a mit most tudomásodra fogok hozni, megkértem ugyan egy egész hónappal, de őszintén szólva... folytatta vontatott hangon, gondosan megválogatva a szavakat, - nem voltam egészen tisztában vele, hogy miképpen kellene hozzá fognom. Most sem tudom, de most már nem halaszthatom tovább. Kedves Fülöp, - sohase hizelegtem magamnak azzal, hogy a női lélek megismerésének tehetségével én is rendelkezem. Ez nehéz és veszélyes studium, - nem értek hozzá. Nem is próbáltam megtanulni. Boldogult anyád igazi szent volt, - tiszta, átlátszó, mint a legnemesebb gyémánt - sohasem voltam oldala mellett rászorulva, hogy lelkének sokféle megnyilatkozásával számot kellett volna vetnem. Szóval, nem tudok olvasni az emberi szivben és nem is arrogálok, hogy meg bírnám tanulni, ha akarnám, - mert nem volnék képes reá. Várj, kérlek, mindjárt rájövök arra is, a mihez ezt a hosszadalmas bevezetést előre bocsátottam. Clermontnéról van szó...

Fülöp egykedvű tekintettel nézett le a Dunára. A lánczhidon haladtak végig a budai oldal felé.

- Hallgatlak, atyám, - felelte nyugodt hangon. Münszter homlokán megjelent egy könnyű felhő.
- Ezért kértelek, - szólt észrevehető óvatossággal, - hogy így séta közben, ebben a kellemes napfényben, s a zajban, mely szórakoztat, s lágyabbá teszi a szavakat is, valamivel könnyebben fog menni... Láthatod azonban, hogy ez előre kiszámított staffage mellett is mennyire nehezen tudom a helyes kifejezéseket megtalálni, pedig oly egyszerűnek látszott az egész. Nem a tante szócsöve vagyok.

Fülöp nem tudta visszafojtani a nevetést. Ez az utolsó gyors, majdnem mentegetőző megjegyzés annyira jellemző volt arra az egész viszonyra, melyben a család tagjai a tante személyéhez állottak, hogy akaratlanul is sok komikumot talált benne. Ime atyja, a közel ötven éves, előkelő állami tisztviselő, szükségesnek tartja előre bocsátani, hogy *ezuttal* nem szócsöve a matrónának. - »S ha az is volnál, atyám, - felelte gyöngéd tekintetét vetve atyjára, - azt hiszed, hogy akkor kevesebb figyelemmel lennék arra, a mit nekem mondani akarsz?«

- Nem, kedves Fülöp, - más kapcsok fűznek hozzád, semhogy ilyesmi valaha eszembe jutna. Előre kellett azonban bocsátanom ezt a megjegyzést, mert amit közölni akarok veled, az kizárólag az én megfigyelésem és senki másé. - Nehány hét óta gyakrabban érintkezel Boronkaiékkal?

- Voltam néhányszor náluk.

- S Szera nálad?

- Igen.

- Láttam egy párszor. Gyakrabban találkoztál Katalinnal is.

- Vele utoljára, - felelte ridegen az ifju.

Münszter nem látszott figyelni erre a kemény hangra. Megérezte ennyiből is, hogy fia és Szeniczeiné között komolyabb összeütközés történhetett, a melylyel *ezuttal* hiába akarna foglalkozni. Fülöp valószínűleg kitérne a válasz elől, s ezzel megzavarná a másik dolgot is. Megmaradt tehát a maga ösvényén és leghelyesebbnek találta, ha kerülgetés nélkül, egyszerre kimondja azt, a mit egy hónap óta habozott megmondani. Bevallotta magának, hogy nem diplomata tehetség; nem tud nyomra vezetni úgy, hogy saját személyét távol tartsa, s e finom rafinement hiányában bizonyára már eddig is unalmas volt.

- Figyelek Juliára, - kezdte élénken, - s azt tapasztaltam, hogy a tante aggodalma jogos.

- Azt hiszed?

- Bizonyosan tudom. Szeret valakit...

- Szeret... Clermontné...

- Igen. Téged.

- Engem? Kérdezte mosolyogva az ifju, s nyugodtan, meglepetés nélkül intett tagadó mozdulattal nem-et. Bocsánat atyám, nincs oly titok a világon, a melylyel ne lehetne zavarba hozni az embert, ez a titok azonban, a melynek közlését szükségesnek láttad, erre a szerepre nem alkalmas.

Münszter nem engedte kisiklani kezei közül a kérdést. El volt határozva, hogy megfigyelését Fülöp tudtára fogja adni, s a kedvező alkalom itt volt. Ragaszkodott tehát hozzá, s egyenesen a dologra tért.

- Nem czéлом, hogy zavarba hozalak, - annál kevésbbé, hogy meglepetést okoznak neked. Tisztában vagyok veled, hogy sem az egyik, sem a másik nem sikerülne. Lehet, hogy csak azt ismétlem, a mit te már magadtól is kitaláltál...

- Nem, atyám, nem...

- Ugy értem, hogy Clermontné vonzalma előtted nem lehet titok.

- Tévedsz, atyám.

- Meglehet, de talán nem egészen, - felelte most már némi idegességgel Münszter, s fia karjába fűzte karját. Megállt a lánczhid budai oldalán, s úgy beszélt tovább. - Lásd kedves

Fülöp, nekem nincs oly gyakorlott szemem, hogy egy asszony érzelmi világának megváltozását a legapróbb tünetekből is észre tudnám venni. Ehez a lelki analízis biztosságára és nagy tökélyére van szükség, - a melylyel én soha sem rendelkeztem. Nekem élesebben kihegyezett tünetekre van szükségem, hogy a magam egyszerű diagnózisát megállapíthassam. Oly jeleket tudok csupán meglátni, melyek az oly elmét is izgatják, mint a mienk, kik sem fantáziával, sem a lelki csápok érzékeny fegyverével nem vagyunk megáldva. Clermontné szolgáltatott ily jeleket, lényének megváltozását tehát nekem is észre kellett vennem. Ne ints, kérlek, másodszor is nem-et, mert nincs igazad. Őszintén hiszem, hogy nincs. S nyíltan kimondom ime azt is, hogy engem ez a fordulat nem lepett meg. Vártam reá. Sejtettem, hittem, hogy be fog következni, s ez tartott vissza mindenkor attól, hogy a tante - szócsöve legyek. Megmaradok ennél a kifejezésnél: szócső. Azzá kellett volna lennem; te tudod azonban legjobban, hogy nem voltam az. Oly kényes dologba, mely kizárólag a te egyéni benső életedet érinti, sohasem óhajtottam befolyjni, s ezt a szabályt mindig meg is tartottam. Függetlenül gondolkozó, minden tekintetben és minden irányban önálló férfiúnak akartalak nevelni, s hogy azzá váltál, arra mindenkor büszke leszek. Most azonban itt van ez a nehéz helyzet... nem tagadom, hogy nekem is aggodalmaim vannak, s ez talán érthető is? Szerencsésé, boldoggá akarunk tenni mindannyian, az egész család. Te vagy a mi erőnk. Reád akarunk támaszkodni idővel valamennyien, mert senki sincs a család tagjai között, ki a hozzá fűzött reményeket oly biztosan be tudná váltani, mint te. Mi lesz azonban ezekből a mi titokban is, nyíltan is szeretettel melengetett reményeinkből, ha nőül veszed Juliát, s ezzel ugyanabba a szegénységbe sülyedsz, a melytől évek óta félünk, s a mely úgy látszik még is csak be fog következni.

- De atyám, kérlek...

S Fülöp nevetve védte magát. Nem tudta megtalálni a helyes választ, nyugalmát is csak nagy erőfeszítéssel volt képes annyira megőrizni, hogy Münszter ne vegye észre rajta a változást, - de meg akarta nyugtatni atyját mindenáron. A szeretetnek és a férfias ragaszkodásnak az a nemes tüze, mely atyja szavaiból feléje áradt, elérzékenyítette és mélyen meghatotta. Valóságos mohósággal kereste tehát a szavakat, hogy elsimíthassa homlokáról azt a gondteljes redőt, mely őt vádolta. - Házasság közte és Clermontné között? Az ő ismeretes princípiumával és a Clermontné nőies tartózkodásával? Nem, nem... Ez a föltevés legalább is el van hamarkodva. S kölcsönös vonzalomról sem lehet talán beszélni, midőn régi, majdnem idegesen ellenszenves viszonyuk -

Münszter vállat vont és kezet nyújtott az ifjunak.

- Ma még igen, de holnap... Mindegy! Isten veled! Sohasem szorultál a mi tanácsainkra, s ez egyelőre szintén biztosíték. Meg leszek elégedve, ha minden úgy fog történni, a mint ma te gondolod, de nem fog meglepni azt sem, ha épp ellenkezőjét fogom tapasztalni annak, a mit most állítottál.

Münszter megszorította fia kezét és elvált tőle. Fülöp vidám arczczal emelte meg kalapját, s gyalog indult vissza a lánczhidon.

TIZEDIK FEJEZET.

Mennyire igazuk van azoknak, kik azt állítják, hogy az érzelmek fejlesztésében gyakorta a környezeté a döntő szerep. Az emberi szív igen sok esetben zárna magába és temetné el a keletkező érzelem első, gyöngye csiráját, ha magára volna hagyva. S itt alig van némi különbség érzelem és érzelem között. A szenvedélyes harag épp úgy kilobban, ha semmiféle külső befolyás nem ingerli, mint a szerelem, melyet magára hagynak, s a környezet hatásán kívül kerül. Fülöp soha sem vesztette el helyes érzékét a figyelme elé kerülő momentumok gyors megítélésében; igazat kellett tehát adnia ezuttal is annak a végzetes szerepnek, melyet Echegaray *Galeotto*-jában a környezet játszik végig a szegény Ernesto és az ártatlan Theodóra megejtésére, kik vétkezés nélkül, jó formán akaratauk ellenére kerülnek bele a bukásba, a környezet rágalmainak esvén áldozatul. A rágalom szó ebben az esetben ugyan tulságosan erős, a helyzet azonban majdnem hasonló. A tante és a környezet gondoskodott róla, hogy Clermontnéról egy napig se legyen alkalma megfélekezni. Még Katalin, ez a szerencsétlen teremtés is, a kinek cinizmus arczába kergette a vért, reá céllozgatott, s feljogositva érezte magát arra, hogy intse - őt - a veszélytől... Nem is beszélve a tanteről, atyjáról és a többiekről.

Mig végigment lassú, sétáló léptekkel a rakparton, újra meg újra össze gyűjtötte a helyzet valamennyi szálát, hogy tiszta képet nyerhessen róla. Mitől féltik? Attól senki sem félti, hogy szenvedélyt ébreszt a fiatal asszonyban, a melynek esetleg ő is könnyű zsákmánya lehet, - hanem a házasságtól, mely anyagi bajokat zuditana fejére és megfosztaná a függetlenségtől. A család szemében tehát csak a vagyon a döntő ok, - kizárólag ez és semmi más. Az ő lelkének hitével, érzelmeivel szenzibilitásával nem vetnek számot, - ezek a szempontok mintha nem is léteznének. S Fülöp megszegyenitve vetette föl magának a kérdést, hogy vajjon mit gondolnak róla: annyira kiskorúnak tartják e, hogy megóvására szövetséget is hajlandók kötni, vagy oly napraforgó jellemnek, ki ma a legnagyobb könnyüvérséggel dobja félre azt, a mit tegnap még tiszteletben tartott? Ha azt ismételtették volna neki, hogy Clermontné is özvegy, tehát bele tartozik abba a thézisbe, melyet a *Sibillá*-ban fölállított, ezt az indokolást bizonyára elfogadta volna, - a család azonban kizárólag a pénzbeli hátrányokat emlegette, Clermontné vagyontalanságára hivatkozott, s ez megszegyenitette az ifjut. Hisz ebbe mintha hallgatólag azt is bele értenék, hogy nem tartják elég erősnek arra, hogy egy szegény hitvesért diadalmasan meg tudná vivni az életnek harczát. - Mialatt atyja hosszadalmas előadását meghallgatta, néhányszor már-már ajkán lebegett a válasz, hogy ha Clermontné hajadon volna és nőül akarná venni, a vagyontalanság egy pillanatig se tartaná vissza. Van annyi ereje, hogy egy darab kenyeret mindig meg tudna szerezni kettőjük számára, a család segélye nélkül is, a melyet nem venne igénybe soha, - s van annyi büszkesége is, hogy hideg vérrel viselné el a legnagyobb nyomort azért a nőért, kit lelke őszinte szenvedélyével nevezne hitvesének. - Visszásnak ítélte helyzetét a családban, s ezuttal ismét első tervének kivitelével kezdett foglalkozni. Ha elhagyja a Münszter-házat, s még legapróbb szükségleteit is maga igyekszik megszerezni, akkor valószínű, hogy meg fognak nagyon neheztelni, de lassankint beenyugosznak abba is, hogy teljesen függetlennek tekintsék, a ki senkinek azért, a mi jót, vagy rosszat tesz, felelősséggel nem tartozik. Be fogják látni, hogy aggodalmuk feltétlenül alaptalan volt: Clermontnét látni sem fogja többé, nem azért, mert a szegénységtől fél, hanem azért, mert soha sem fogja önmagát arczul verni egy oly lépéssel, mely kijelentett meggyőződésével homlokegyenest ellenkezik.

S Fülöp addig forgatta ezt a tervet, mig elhatározássá érlelte: el fogja hagyni a házat és külön költözik.

A tantenak bejelenti még ma, - hadd tudják meg minél hamarabb; Clermontnénak...

- Neki is meg fogom mondani, - mormogta elgondolkozva, roskedvűen. Nem jól érezte magát, valami hiányzott lelke rendes harmóniájából. Egy szín, egy vonás, mely eltűnt és nem tudta megtalálni. Ugy tetszett, hogy elhatározása meg fogja sérteni a hölgyet. Mintha nyíltan, tüntetve akarná értésére adni, hogy elmegy, mert semmi sem tartja vissza, még a gyöngédség sem. S van ennél még egy kényesebb oldal is. Figyelembe kellene vennie Clermontné föltevését is. Hátha majd azt fogja gondolni, hogy azért hagyja el a családot, mert érzi, hogy menekülnie kell? Ha magát fogja okozni a szakításért, s esetleg megelőzi? Mit tegyen akkor? Nyíltságról szó sem lehet. Ez oly durva megbántás volna, a melyre gondolni sem akar. Meg kell tehát tartania abban a tévedésben, hogy miatta hagyja el a Münszter-házat. Ha azt fogja hinni, hogy a menekülésnek szükségét érzi, mert veszélyesnek tarja a közelséget, ez hizelegni fog szívének, s kiengeszteli, megnyugtatja jobban, mint bármi más. Ha azonban van némi igazság abban a megfigyelésben, melyet atyja az imént tudára adott, akkor....

Mit teszek akkor? kérdezte magától nyugtalanul.

Ösztöne nem támogatta a föltevést. Clermontné eddig legkisebb jellel sem árult el iránta melegebb érdeklődést a réginél, melynek a vonzalomhoz ugyancsak kevés köze volt. S ezt az új nyomot hiába is kutatta tovább, - bármely irányból próbálta megközelíteni, homályos, megbizhatatlan föltevésnél egyebet sehol sem talált.

Félóra múlva, abban a szűk utczában, mely a plébánia templom mellett a városház-térre vezet, Szerával találkozott, s ez a véletlen ma különösen megörvendeztette. Megszabadulhat kellemtelen töprengésétől, mely semmi eredménnyel nem biztatta. Kissé bele is fáradt elméjének e meddő megerőltetésébe, - jó, ha fölhagy az egésszel és nem keres bizonyítékokat oly dologra, mely valószínűleg csak atyja fantáziájában elevenedett meg. - Szerafin szintén azonnal észrevette az ifjút; mosolyogva jött feléje, s kezét nyújtotta: »Azt hiszed ugy-e, hogy véletlenül találkoztunk? - kérdezte nyílt tekintettel, számítottam reá, hogy találkozni fogunk«.

- S ha nem találkoztunk volna?

- Oh, dehogyan nem! Mindig ugyanazokon az utczákon térsz vissza, a melyeken elindulsz. Már megtanultam és nem tévesztem el. Voltam nálatok is. A kapus azonban fölvilágosított, hogy atyáddal együtt távoztatok el. Lejöttem tehát a villamos kocsin az Akadémiáig, onnan a Dunasoron elmentem egész a vigadóig, ott bekanyarodtam a Mária-Valeria utczába, fölkerültem a váczi utczába, s most ime itt vagyok. Oly gyönyörű idő van! Valóságos élvezettel sétáltam, s meg is néztem ám minden új kirakatot. Engem is nézegettek és erre büszke vagyok.

Szera nevetve intett. »Azért akartam veled találkozni, folytatta félrenézve, s meglátsította lépteit, hogy előkészítselek egy boszantó dologra.... Meg kellett előznöm a papát«...

Fülöp szívesen legeltette szemeit huga elegans alakján, - alig lehetett ráismerni izléses, csinos öltözékében a régi szeleburdi leányra. Hamvas, telt arcza, mozdulatainak kissé hintázó, asszonyos vontatottsága, s a minden pillanatban változó, gyors szemjáték egész sajátos báj kölcsonzótt lényének, mely érzéki hajlamainál fogva meglehetősen alászállította ezt a tisztán esztétikai gyönyört, melyet egy szép nő látása az első pillanatban nyújtani szokott. Szépsége semmiféle más szépséghez nem hasonlított. Egyéni, különösen jellegzetes volt a harmónia is, melyben egész alakja összeolvadt. A szobrász és festő szeme bizonyára oly hibákat fedezett volna föl rajta, melyek a szépségről alkotott antik szabályokkal merőben ellenkeznek. Az a sajátos báj azonban, mely egész lényén előmlött, mozdulatainak kis leányos ügyetlensége, s ezzel szemben alakjának kifejlett, kerek, szép arányai, melyeket öltözékének angolosan őszinte szabása még inkább kitüntetett, le tudta kötni még Fülöpöt is, pedig ő már hozzá szokhatott volna.

Szera nem nézett az ifjura. Egy pillanatig hallgatva lépegetett oldala mellett, látszólagos kíváncsisággal nézegette a kirakatokban felhalmozott pompát, - azután megint visszatért a félben hagyott tárgyhoz. - »Egy kicsit féltem is már, - mondotta halkan, - hogy papa meg talál előzni, s te majd azt fogod gondolni rólam, hogy beleegyezésemmel történt«...

- Miről beszélsz, Szirén?

- Atyámról, a ki valószínűleg meg fog látogatni.

- Máskor is megtette.

- Most egyébről van szó. Ostobaságot akar csinálni...

- Nem értelek.

- Mindjárt... Megmagyarázom Fülöp, azért jöttem, - de itt az utcán... Még meg találná hallani valaki.

- Öt percz mulva otthon leszünk. Feljössz?

- Igen.

- S olyan nagy titok az, a mibe be akarsz avatni?

- Inkább csunya... felelte a leány.

E közben bekanyarodtak a plébánia utcába, s néhány percz mulva a Münszter-házban voltak. Fölhaladtak az emeletre. Szera közvetlenül a folyosón elhelyezett széleslevelű páfrányok és pálmák mellett lépett be a Fülöp lakásába vezető ajtón, oly gyorsan, a mennyre csak feltűnés nélkül lehetett. Az ifju azonnal észrevette ezt az óvatosságot, de már hozzá volt szokva s szó nélkül hagyta ezuttal is. Néhányszor tudtára adta, hogy hozzá sem nem szokás, sem nem szükséges belopózni, - Szera gyerekes titkolózása azonban ugy látszik javithatatlan, s hozzá tartozik lénye kiegészítő vonásaihoz.

Benn a teremben Fülöp átvette huga kalapját, lesegítette róla a testhez álló séta-kabátkát, s bezárta az ablakokat. Szerafin leült a kerevetre s keztyüjének kigombolásához fogott. - »Ez az egyetlen hely, - szólt futólagos mosolylyal, - a hol jól érzem magam. Tudod-e, hogy mindig erre a gyönyörű diványra gondolok, ha a mi ripsz butoraink elkeserítenek? Itt minden oly kedves és szép... annyira barátságos, szinte jobban esik a lélegzés is«...

Fülöp nevetve fogadta ezt a naiv dicséretet. Szera őszintén beszélt. Egész arcza sugárzott az elégedettségtől, mely ebben a diszkrétén fényes környezetben, e kitűnő izléssel berendezett mályvaszinü butorok látására eltöltötte.

- Halljuk most a nagy titkot, Szirén.

- Mondtam már, hogy nem nagy, csak csunya, - felelte a leány.

- Atyádról van szó.

- És rólam.

- Megboszantottad valamivel?

- Dehogy! Mostanában nem tehetek olyat a miért megszidnának. Mama kényeztet, kedvemben jár, - a papa nem különben. Nagyon furcsa ez. Emlékszel, midőn egyszer egy különös asszonyság járt itt a leánykájával, a kit nálad akart hagyni?

- Emlékszem.

- Akkor éreztem magam úgy, mint most. Nem tudom megmondani hogyan... de nem jól... Azt a kifestett arczu, gyászoló papagály asszonyt akkor oly szívesen kidobtam volna...

- Nem győznéd, sokan vannak.

- Remélem, nem jött azóta még egy?

- Azóta nem, de még jöhet. Térjünk a dologra, Szirén, miért vagy rossz hangulatban?

- A papa miatt. Képzeld, meg akar látogatni, hogy megtudja, mint vélekedel rólam... szólt halkán, s mélyen elpirulva sütötte le a szemét. Fülöp közelebb huzta székét, s mosolyogva bátorította. Nem kell komolyan venni, a mit Boronkai beszél.

- De ő komolyan veszi... mondotta ajkait harapdálva, remegő, ideges hangon a leány. - Nem tudom, miről suttognak a mamával, de sejtem, hogy rólad és rólam van szó... Fülöp, édes Fülöp... s Szera könyörögve emelte szemeit az ifjura, - hidd el, hogy én ártatlan vagyok ebben a dologban, ők suttognak róla, ők remélnék olyasmit, a mi lehetetlen... Azért bánnak most velem olyan kényeztetve, mert azt hiszik, hogy majd visszakérhetik tőlem, ha oly helyzetben leszek, hogy őket is kiemelhetem a szegénységből. Bár inkább a régi szidásokat hallanám! S nem tehetek ellene semmit. Ha néha kifakadok, a mama rögtön készen van a válasszal: »Sohse tetesd magad, gyermekem, úgy is tudom, hogy van eltitkolni valótok, hanem majd csak megtudjuk egyszer mi is.« Mit lehet erre felelni.

Fülöp elhagyta helyét, s szórakozottan járkált a teremben. Szera félénken leste minden mozdulatát, s hol türehetetlen forróságot érzett, hol egyszerre elhalaványodott, mintha minden vére szívébe futott volna össze.

- Kedves Szirén, - szólt végre az ifju, s íróasztalához támaszkodva rendezgetett a papirosok között. Szüksége volt erre a mozdulatra, - félt, hogy észre lehet venni arcán a bizonytalan habozást, mely e pillanatban erősebb volt akarátánál. - Atyád bizonyára azt hiszi, hogy szeretjük egymást.

- Igen... lehelte alig hallhatóan a leány.

- S az igazi is.

- Igaz, de ez nem...

- Nem szerelem; ezt akarod mondani te is.

- Nem... szerelem... ismételte Szera lángba borult arczczal. Majd lehajolt, elsimitotta öltözékén a ránczokat, s az ablakhoz lépve az utcára nézett. Fülöp meglepetve figyelte ezeket a zavart mozdulatokat. Szera arczkifejezése oly ijedt, annyira szenvedélyes és félreismerhetlenül elfogult volt, hogy egy pillanatig sem hagyhatta többé kétségben érzelmei felől. S e fölfedezés a legnagyobb zavarba ejtette. Annyit eddig is tudott, hogy a leány ragaszkodik hozzá, *erre* az eshetőségre azonban nem volt elkészülve. Föltámadt szívében az önvád; vigyázni kellett volna. Szera fiatal, kicsit könnyelmű, de hü és ragaszkodó teremtés... vele szemben legalább mindig az volt... nem lett volna tehát szabad annyi nyíltsággal bánni vele, hogy vonzalma erősebb szenvedélylyé nőhesse ki magát. Erre vezet a bizalmaskodó nyíltság, - a szívélyes rokoni érintkezés, az ölelkezések, a csókok... Az »örök tűz« szikráját nem lehet a rokoni viszonyal kioltani.

Mindez villámgyorsan cikázott keresztül Fülöp fején. Oly kellemetlenül érezte magát, mintha öntudatos bűnös lett volna, a ki a véték perczében tér meg és válik becsületessé megint. Itt áll ime tanács és védelem nélkül. Mekkora gyöngédségre van szüksége, hogy huga e szemérmes, eltitkolhatlan vallomását meg ne sértse...

- Hallgass meg, Szirén, - mondotta oly levertséggel, hogy a leány ijedten fordult hátra.

- Mi bajod, Fülöp...

- Nem rólam van szó, - felelte a férfi.

- Mennyire halavány vagy... Nem kellett volna beszélnem, de lásd, nem akartam, hogy a papától tudd meg, a mit ő bizonyosan a maga modorában mondott volna el... sokkal többet képzelve hozzá, mint a mennyit én csak kigondolni is tudnék. Én boldog vagyok, ha néha veled lehetek, megelégszem, ha jó szemmel tekintesz reám... ha ott ülhetek a diványon és hallgathatlak. Mit kívánhatnék mást én, a kivel nem szokás gondolni? Hisz ki van reám mondva, hogy éretlen teremtés vagyok, képes minden helytelenségre, a mi egy nőhöz nem illik, - s ezt én jól tudom; talán igazuk is van... Nem, nem Fülöp! Ne hidd, hogy reménykedtem. Sohasem jutott eszembe ilyesmi, igazán soha...

- Erről is beszélni fogunk még, Szirén. A mi atyádat illeti, nyugodt lehetsz; azt, a mitől félsz, sohasem fogja felhozni nekem, mert nem fogja merni.

- Mindent mer!

- Ezt nem fogja merni, - ismételte még egyszer az ifju, - van reá mód, hogy azonnal elhallgattassam. Ne beszéljünk róla többet. - Nagy változás előtt állok, édes hugom, - kíváncsi vagyok, mit szólsz hozzá. Erről úgy nagyjában azt is tudni fogom, hogy milyen hatással lesz a tantera és a többiekre. Ki fogok repülni a fészekből, még pedig minél hamarabb.

- El akarsz utazni? - kérdezte összerézzenve a leány.

- Nem, Szirén, - mondá gyöngéden, megnyugtatta Fülöp, - nem utazom.

- A tantika azt akarja...

- Már lemondott róla, - hetek óta nem említi, s ebből azt következtetem, hogy fölhagyott az egészszszel. Különben sem engedelmkedtem volna mert nem hagyhatom el a várost. Ezt a házat azonban el fogom hagyni. Külön költözöm a családtól.

- Miért?

Fülöp a legnagyobb figyelemmel vigyázott minden szóra, a mit ez egyszerű, természetes, de fürkésző és nem kis mértékben gyanakodó kérdésre válaszul adott. Egyetlen igével sem szabadott többet mondania, mint a mennyi elkerülhetetlenül szükségesnek látszott, mert ha többet sejtet a valónál, Clermontné keveri gyanuba, ha kevesebbet - Szerá vonzalmát bántja meg, s ezt épp oly kevésbé akarhatta, mint az előbbi. - »Nem szeretem, hogy semmit sem titkolhatsz el, s a legkisebb jelt is, melyet néha elárulok, fegyverül használják ellenem. Külön fogok tehát költözni, hogy akkor, a mikor akarom, egyedül maradhassak a magam lakásában«.

- Ez az egyetlen ok, Fülöp?

- Nem csak ez, de ez az első.

- És Clermontné... ő a második?... kérdezte csendesen a leány.

- Clermontné még nem tudja, hogy el fogom őket hagyni, s ő egy hét mulva különben is falusi birtokára utazik, - elhatározásomra különösebb befolyással tehát nem lehetett. S most két dologra kérlek, édes Szirén, - folytatta vidámabb hangon a férfi s valóságos benső örömmel ragadta meg ezt a mentő hangot, melylyel kellemetlenül kényes szituációjának veszélyes élet elvehette, - egyik az, hogy atyád tervei ne bántsanak, a másik, hogy a tante előtt többé ne védelmezz.

- Nem teszem, ha nem akarod, - ígérte a leány.

- Nem akarom. Azt azonban mindig akarni fogom, - folytatta hangjának kedves melegségével, - hogy a kis Szirén maradjon ezután is az én szép hugom és jó barátnóm.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

I.

Szera távozása után Fülöp nyugtalansággal vallotta be magának, hogy a leány ragaszkodása, ez a félnék, bátortalan, de egész lényét betöltő mély vonzalom hatással van reá. Sokkal biztosabban tudta megítélni az emberi szívet, semhogy meg ne érezte volna, hogy ez a nagy gyermek szenvedélyes gyönyörrel engedte át magát az első szerelem boldogságának és nem gondol semmivel mással, csak ezzel. Olyan lett, mint az álmjáró, a kit betegségének ellenállhatatlan ereje kényszerít arra, hogy megszakítsa legnyugodtabb álmát és arra menjen, a merre az égbolt szelid istennője, a hold vonzani fogja. Ah, kiben nem lappang a hiuság egy elrejtett szikrája... ha több nem is, de egy? Fülöp nem ámitotta magát. Kellemesen izgatta, hogy Szera hatalmában van. A férfi ösztöne sok tekintetben épp oly csalhatatlan, mint a nőé. A természet titkos ereje gondoskodott róla, hogy a közeledés biztosságát előre megérezzük. Fülöp tudta, hogy Szera, ha ő nem akarja, többé nem menekülhet abból a hálóból, a melynek minden egyes szálát a szerelem fénye aranyozza meg annyi felséges varázslattal, hogy e kötelékeknek még halálos szorítása is csak édes eszméletlenségnek tetszik.

De mit csináljon vele? Ez a kérdés volt az, mely elsőnek szólalt meg bensejében, s nyugtalansággal töltötte el. A kellemes izgalom épp oly gyorsan fog eltűnni, mint a mily hirtelen szívébe lopta magát, - s mi lesz aztán? Mi marad belőle később? Szerafin között és közte oly szembeszökő különbségek vannak nem csak hajlamokban, izlésben, modorban, de intelligenciában is, a melyeknek áthidalása lehetetlenségnek látszik, ha a testi élet természetes nyilvánulásain kívül a szellemi élet összesimulása is figyelembe jön. S Fülöp mégis vonzódott a leányhoz. Nyíltan, egy kis bűnbánattal ismerte be, hogy Szerában éppen azok a vonások ingerlik, a melyek benne teljesen hiányzanak. Mozdulatainak szelessége, lusta, hintázó járása, tagjainak telt de hajlékony arányai, melyek összevéve az érzéki szépség sajátos bájával hatottak, épp annyira fölébressztették benne azt az átható, komoly figyelmet, melylyel a férfi a nőt vizsgálni szokta, mint őszintén nyers megjegyzései, könnyelmű, semmivel sem törődő, közönséges modora, a mely lépten nyomon kitért belőle anélkül, hogy helytelenségét ő maga észre tudta volna venni. Fülöp itt megállt. Mire gondol? Hová téved? Valóban nagyon itt az ideje, hogy ezekkel az inpressziókkal többé ne foglalkozzék. S volt benne annyi fegyelem, hogy a mit maga elé tűzött, azt nyomban végre is hajtotta.

Megfeledezett Szerafinról.

Később, öt és hat óra között átküldte inasát Feliczia tantehoz azzal a kérdéssel, hogy elfogadhatja-e? Az inas igenlő választ hozott.

Gyorsan határozott: tudtára adja a matrónának még ma, haladék nélkül azonnal, hogy a Münszter-házat el fogja hagyni. Föltette magában, hogy e tervét végrehajtja, tehát végrehajtja. Már februárban megtehetné volna. Akkor Clermontné kívánságára maradt el a dolog, most azonban ő sem akadály többé, - a fiatal asszony nyolcz-tíz nap múlva ugy is elutazik. Eljött azonban az ideje, hogy a család befolyása alól emancipálja magát. A terv fölöttébb tetszetős volt. Teljes függetlenség! Oly szépen, annyira kellemesen hangzik, - milyen lehet még a valóságban. Ugyanaz a szomjas vágy lepte meg őt is a tökéletes függetlenség után, mint minden embert, a ki kényelemben, intelligens környezetben nő fel, de a környezet szeretetteljes gondoskodása végre is annyira terhére válik, hogy meg akar tőle szabadulni minden áron. Atyjának óvása és célzásai, melyeket Clermontnéra tett, - mosolya, melylyel a fiatal asszony iránt érzett ellenszenvét problematikus és megbizhatatlan dolognak tartotta, - megérelték benne az elhatározást. S midőn elméje végig repült ezeken az okokon, melyekkel tervét

önmaga előtt támogatta, készségesen beismerte, hogy kissé erősen fejezte ki magát, midőn Clermontné iránt megnyilatkozó idegenkedését ellenszenvnek nevezte el. Nem ellenszenv, - az özvegy sohasem adott rá okot, hogy ezzel a szóval valaha megbánthassa, - csak idegenkedés, inkább részvét, vagy bosszankodás... maga sem tudta hirtelen hogy melyik hát a három indulat közül. Mióta Katalin egész lavináját zuditotta rá a legfesztelenebb vallomásnak, azóta különös változásokat észlelt magán. Eleinte nem törődött az egészszel, megvetette, eltiltotta még saját felvillanó gondolatait is, - később azonban analizálni kezdte ezeket az új hajtásokat, s oly tapasztalatokra jutott, melyeken maga is elámult. Emlékezetébe idézte Katalin elburkolt megjegyzéseit, látta élénk, nagy szemében a bámulatot, melylyel ártatlan nyíltságát őszintén megcsodálta, de kiolvasni vélte belőlük azt is, hogy még nagyon fiatal, nagyon tapasztalatlan embernek tartja. Sértette ez a gyanítás s azóta sem tudott megszabadulni tőle. Lehet egyéb-iránt, hogy csak képzelődés az egész, a melynek semmi alapja sincs. Katalin valószínűleg a legutolsó, a ki őt aszkétának tartja. Nem is az. És semmi kilátás sincsen reá, hogy azzá legyen. S mégis folyton szemei előtt lebegett az a futólagos inkább szánakozó és csodáló, semmint kicsinylő mosoly, mely akkor játszadozott az asszony ajkán, midőn arra biztatta, hogy jöjjön vissza és mentse meg lelkét a pokoltól, de ő maga jöjjön és ne tanácsokkal, hanem a kezével, a becsületével, a szerelmével... Felháborodásának első forró kitörésében akkor azt parancsolta magának, hogy Katalinnal többé nem fog foglalkozni, hanem feltárja életét a tantenak és azután nem bánja, bármi fog történni vele. Megtette? Nem. Hallgatott. Előbb úgy magyarázta magának azt a megfoghatatlan fordulatot, mely tapasztalatainak elbeszélésétől visszatartotta, hogy a szájalom szavára hallgat: miért tegye még jobban tönkre a szerencsétlent, hisz sem megtisztítani, sem megváltani nincs hatalmában, - később azonban már keveselte ezt a magyarázatot. Kérdést intézett magához: kizárólag csak a szájalom némitotta el? Semmi más, csak a szájalom? S ime, most, hosszabb idő után egyszerre megtalálta reá a csattanós választ: nemcsak a szájalom és nemcsak a lovagiasság, a mely itt ugyan nagyon visszás fogalommal süllyed, hanem a saját lényében lappangó gyöngesség is, mely éppen nem zárja ki a hajlamot a vétkezésre...

Egy okkal több, hogy kiszabadítsa magát a közvetlen családi környezetből, melynek idővel épp oly végzetes szerepe lehetne közte és Clermontné közt, mintha ők maguk idézték volna fejükre a veszélyt.

Átment Feliczia tantehoz.

A matróna nem volt egyedül; nála volt Clermontné is. Fülöp már belépése pillanatában észrevette, hogy a tante egy bizonyára már régebben megindult társalgást szakított ugyszólván a mondat közepén félbe, s oly idegesen fordult hátra, mintha a cselédet akarta volna kiutasítani. Midőn Fülöpöt megismerte, összenézett Clermontnéval; ez sem kerülte el az ifjú figyelmét. Valami történt, gondolta magában, s a fiatal asszonyra nézett, ki mosolyogva fogadta ugyan üdvözlését, de észrevehető zavarral küzdött. Nagy kék szemében benső izgatottság égett, melyet hiába igyekezett elleplezni Feliczia tante komoly főhajtással üdvözölte az ifjut. A matróna nem csinált belőle titkot, hogy kellemetlen gondolatokkal van elfoglalva. Szigorú tekintete kutató figyelemmel nyugodott kedvence izmos, karcsú alakján, melynek férfias szépségét e pillanatban éppen nem volt hajlandó észrevenni. »Roszul választottam meg az időt«... mondotta magának az ifjú. Visszavonuljon? Nem. A mibe belefogott, azt most már végrehajtja.

- Foglalj helyet, Fülöp, - intett lassú mozdulattal az agg hölgy, s megvárta, míg az ifju közelebb húzza székét a kerevethöz. - Beszélni óhajtottál velem?

- Igen, kedves tante.

- Én is kérdezni fogok azután valamit tőled.

- Előbb is felelni fogok. Az én előterjesztésem nem olyan sürgős.

A tante ismét Clermontnéra emelte tekintetét, s ez most már feltűnt az ifjúnak. Azt következtette belőle, hogy a kérdés, melyet a matróna hozzá akar intézni, okvetlen összefüggésben van az özvegygyel, a kinek elpalástolhatatlan zavara ebben a föltevésben még inkább megerősítette. S hiába akart találkozni a fiatal asszony tekintetével, - Clermontné következetesen kikerülte, s az asztal apró disztárgyaival babrált.

Feliczia tante szokatlanul száraz hangon intézte rövid kérdéseit Fülöphöz.

- Szerafin volt nálad?

- Igen, - felelte csodálkozva az ifju. Mit jelentsen ez? Meg nem foghatta hová céloz a tante.

- Együtt jöttetek?

- Igen. A városháztéren találkoztunk.

- Véletlenül, Fülöp?

- Nem véletlenül...

Clermontné összerenzenve sütötte le tekintetét. Fülöp ebből az ösztönszerű mozdulatból egy pillanat alatt kiérezte most már, hogy a hozzá intézett kérdések veszedelmesen hasonlítanak a vallatáshoz. Ah, felelősségre akarják vonni.. Ebbe a gondolatba egészen belepirult. Megjelent szemei előtt Katalin ajkán az a csodálkozó mosoly, mely boszantotta, s a melyhez annak az asszonynak úgy látszik jogai voltak. Hisz itt úgy bánnak vele, mint egy fiatal hajtással, a melynek a kertész ollójára minden pillanatban szüksége van, különben félre csavarja növéseben buja ereje a természetnek. - »Részemről véletlen volt a találkozás, - folytatta nyugodtan, - Szerá azonban beszélni kívánt velem.«

- Többször találkoztok?

- Elég gyakran.

- Azelőtt nem érintkeztél Boronkaiékkal.

- Nem oly sűrűn, mint most.

- Kedves Fülöp, - mondá némi szünet után a tante, - engedd meg, hogy ezuttal is egészen nyíltan beszéljek hozzád. Midőn beléptél, rólad beszélünk Juliával, s én éppen azt az aggodalmamat fejeztem ki, hogy gyakori érintkezésed Szerafinnal oly félreértésekre adhat alkalmat, melyeket a legnehezebb dolog eloszlatni. Az én jelenlétem fölment ugyan minden félreértéstől, de ha gyakrabban látnak Szerával, kinek - a mint sejtem - pénzt is szoktál adni, nincs kizárva, hogy Boronkaiék esetleg vérmes reményeket fognak irántad táplálni s ez, úgy hiszem nem állhat szándékodban.

- Bizony, édes tante, - felelte mosolyogva Fülöp, s többé nem kereste Clermontné tekintetét, - magam sem tudom, miért rokonszenvezem ezzel a szegény Szirénnel, a kinek nincsenek barátai. Rokonszenvem azonban talán még nem elég súlyos ok arra, hogy gyanusítsanak minket?

- Nem gyanusítás...

- Olyanféle, kedves tante, olyanféle! felelte élénken, enyelegve az ifju. Ez a hang tetszett a legalkalmasabbnak, - ezt használta. Így sokkal könnyebb lesz.

- Szerának vannak barátai, Fülöp, - jegyezte meg gyorsan Clermontné.

Fülöp udvarias meghajlással ismerte be, hogy tévedett. »Bocsásson meg Julia, - megfelelkeztem róla, hogy önt nagyon szereti ez a gyermek.«

- Én is szeretem őt.

- Ön és a tantika, - más senki.

A matróna némán intett; igaz, mindig szívesen látja a leányt, mostani magaviseletével azonban nincs meglegedve. Fülöp elérte, hogy ez az elégedetlenség inkább az ő személyére vonatkozik, de nem védelmezte magát, s ezzel a matróna elégedetlenségét csak felszította. Markáns, határozott vonásain megjelent egy borus árnyék és nem is tűnt el onnan, hiába beszélt enyelgő hangon az ifju. Az agg hölgy gyanakvó természetének, s kedvence iránt érzett önző szeretetének megnyugtatóására ez nem volt elég.

- Csak figyelmeztetni akartalak Fülöp, - szólt kedvetlenül. Ilyesmiben nagyon óvatosaknak kell lennünk.

- Hibáztam valamiben?

- Azt nem mondtam, gyermekem.

- Köszönöm, kedves tante. Megjegyzem magamnak a figyelmeztetést.

- Ezt el is várom tőled.

- Szabad most már nekem is előadnom, hogy mi az, a mi e szokatlan időben ide hozott?

- Csak mondd.

- Kalandos tervem támadt, édes tante, - el fogom hagyni a házat.

- Helyes, menj utazni gyermekem, - felelte élénken a matróna, - a te korodban ez oly elkerülhetlen szükség, a melyre minden körülmények között figyelni kell.

Clermontné gyorsan Fülöpre emelte tekintetét, az ifjú vidám, nyílt arcán azonban bronzból volt öntve minden vonás, - semmit sem árult el abból, a mit az asszony megtudni szeretett volna.

- Később elmegyek utazni is, - válaszolta Fülöp a matrónának és felállt, hogy búcsút vegyen, - egyelőre azonban még Budapesten kell maradnom. Dolgaim vannak. A színház is foglalkoztat, egy új sujtet, mely teljes visszavonulást, nyugalmat, csendet kíván, szintén kidolgozásra vár. Elhatároztam tehát, hogy egyelőre néhány hónapra száműzöm magam a társaságtól és valahol az Erzsébetváros végén, a városliget körül, magam bérelek magamnak egy garçonlakást.

- El akarsz hagyni minket? kérdezte fölemelkedve a matróna. - Julia, mi ez? Hallottad?

- Igen, édes néni... mondotta dallamos hangjának ama mély érzelmességével Clermontné, mely Fülöp érzékeny kedélyét mindig meg tudta hatni. Most, atyjának szavai után, még élénkebben. Istenemre, villant meg agyában a gyanu, hátha nem tévedett... hátha csakugyan nem tévedett... S valóságos brutális heveskedéssel mormogta magában: »Hátha belém bolondult ez az asszony«...

- El akar minket hagyni! ismételte türelmetlenül, majd haraggal az agg hölgy, s Fülöpre szegezte átható tekintetét: jól meggondoltad, hogy mit mondtál nekem? El akarod hagyni a családot, házamat, minket; külön akarsz költözni... miért?

Fülöp nyugodt maradt. »Nem akarom, édes néni, hogy miattam valaki kellemetlenül érezze magát. Már régen el kellett volna mennem és hibáztam, hogy nem tettem meg. A fő ok egyébiránt az, hogy feltétlen nyugalomra van szükségem...«

Feliczia tante előbb Clermontné halavány arczára vetett egy futó pillantást, azután sokkal szelidebben fordult az ifjú felé.

- Nem tudlak visszatartani, ha menni akarsz, - mondá csilapodva, - felelj azonban még egy kérdésemre, - úgy-e nem vagy egészen őszinte hozzám?

- Nem, édes néni, - mondotta az ifjú és ajkaihoz emelte a matróna kezét. De nem vallok ám többet...

Feliczia tante csendesesen ingatta fejét. Azt hitte, hogy mindent kitalált. - »Nem is kérdezek többet gyermekem... szolt megnyugtatta, - hisz végre is talán igazad van, ha elhagysz minket... Te érzed legjobban, hogy van-e rá szükség, vagy nincs. Ha van, úgy csak menj, menj... én nem foglak visszatartani«.

Fülöp némán meghajtotta magát Clermontné előtt és elhagyta a szalónt.

II.

Tisztában volt vele, hogy a történetek után magyarázattal tartozik Clermontnének, tehát otthon maradt. A tante szerencsére kezébe adta a legalkalmasabb mentséget, - használni fogja. Találékonyága, emberismerete, ösztöne mind nem érne semmit, ha a szép rokon arczáról hibásan olvasta volna le gondolatait. Clermontné nem lenne asszony, ha nem igyekeznék megtalálni a háttérben - a másik asszonyt. S itt aztán tökéletesen egyre megy, hogy kíváncsiságból-e, vagy féltékenységből. Világosan kiérezte szemeiből a gyanut, hogy nem miatta, hanem más nő miatt akarja elhagyni a közös családi lakást, a melyben nem érzi magát eléggé biztosítva a meglepetések ellen. Ezt a gyanut így, leplezetlenül, kirívó meztelenségének egész nyíltságában Clermontné soha sem fogja ajkára venni. Megbántaná, ha erre képesnek tartaná, - a gondolat azonban szabad és független fegyvere mindenkinek. Majdnem egészen bizonyos, hogy Clermontné e pillanatban így gondolkodik: »El akar minket hagyni, mert ebben a házban már mindenki észre vette azt a viszonyt, mely közte és Szerá között szövődött«...

S bizonyára el is ítélte már. Ezt pedig nem vállalhatja. Föl kell tehát világosítania, hogy téved. Közte és Szeráfin között nem vált kisebbé a távolság. Némi közeledés igenis történt, ehez azonban az ő szívének ma még csak igen kevés köze van, - annyi legfőleg, mint a mennyit egy csinos leány közelében minden férfi érez, ha nem oly megrögzött hazug, hogy még önmagát is meg bírja csalni. »Lássuk csak«... biztatta magát. Leült íróasztala mellé és elméjének egész bonczoló tehetségét összeszedte, hogy a legbiztosabban nyomra vezető utat megtalálja, s meggyőződést szerezhessen Clermontné érzelmeiről is. Ha atyja nem csalódott, akkor az asszony maga fog ürügyet találni arra, hogy távozásának okairól kikérdezze és Szerá ellen támadt gyanujának helyességét bebizonyítva lássa, - ha azonban semmiféle különösebb érdeklődést nem érez, akkor vagy egyáltalában nem fog kérdezni semmit, vagy ha kérdez is, az csupa közönséges szólásforma, rokoni aggodalom és gyöngéd banalitás lesz, mely a viszonzásra váró udvariasságon kívül egyéb nem kötelez. Melyiket kívánja inkább, melyiket nem... ez oly rejtélyes kérdés volt, hogy meg sem próbálta reá megtalálni a választ.

Az a folytonos óvás, sőt a családi levegő maga is, mely valóságos jellemző milieu gyanánt lengte körül, nem maradhatott lényére hatás nélkül. Oly buzgalommal, annyi féltékeny gondoskodással óvták hosszú idő óta a szép rokontól, hogy észrevétlenül is egészen összeolvadt azzal a gondolattal, hogy neki kerülnie kell ezt az asszonyt, mert veszélyessé válhatna reá. Nagyon egyszerű dolog tehát, hogy most, midőn érzi, hogy magyarázattal tartozik neki, inkább hajlandó azt mondani, hogy menekülésének nem a függetlenség után való vágy, hanem ő az oka. Az ő közeléből akarta kiragadni magát, mert nem becsüli tul erejét; sok apostol keresztül bukott már azon a kővön, melyre építeni akart, nincs kedve szaporítani a

számukat egygyel. Ez az indokolás bizonyára ki fogja engesztelni. Miért ne ringatná el szívét ezzel a kedves csalódással, a melynek semmiféle következményei nem lehetnek, ha megteheti? S megteheti abban a biztos tudatban, hogy a meglepetések útját távozásával egyszerre ketté vágja.

Clermontné valamivel hat óra után küldte át szobaleányát azzal az üzenettel, hogy látogassa meg, ha lehet még színház előtt.

- Melyik színházba megy asszonyod?

- Az Operába, - felelte a szobaleány.

- Mondd, hogy azonnal megyek.

Fülöp gyorsan átöltözködött, fölvette felsőjét, s átment Clermontné lakosztályába. Tisztában volt azzal, a mit mondani fog, azt azonban nem állította, hogy tökéletesen nyugodtnak érzi magát. A helyzet kényességét be kellett ismernie. Hasonló szituációban még egy minden körülmények között hidegvérű viveur is érzi, hogy egész lélekjelenlétére szüksége van, ha nem akarja elveszíteni lábai alól a biztos talajt. Elég egy elhamarkodott szó, egy helytelen hangsúly, egy tekintet, - s a félreértések egész fantasztikus szövevénye állja el a visszavonulás útját, melyre e pillanatban Fülöp is lépni akart.

Clermontné a tükör alatt levő törpe kerevetről sietett eléje. Nem igyekezett leplezni felindulását, - arcának finom szenvedő vonásain a benső küzdés nyomait bármely gyakorlatlan szem is azonnal észrevehette volna. Fülöp meghökkenet. A játék úgy látszik sokkal komolyabb, semmint hitte. Meg kell változtatni a modort; az enyelgő hang bántani fogja a hölgyet...

- Megjelentem asszonyom, - mondotta egyszerűen, - hogy alkalmam legyen önt megczáfolni.

- Engem, Fülöp!

- Önt kedves Julia, - ismételte a férfi.

- De hiszen még nem tudja, hogy miért kérettem magamhoz...

- Már kitaláltam.

- S oly biztos benne...

- Istenem, hiszen lehet, hogy tévedek, de van bennem annyi önhietség is, hogy nem hiszek a magam tévedésében addig, míg ön meg nem győz róla.

Clermontné futólag elpirult. Majd gyorsan megfordult, megigazitotta keskeny, leányos vállain öltözkéének csipkéit, s megkérte az ifjút, hogy áldozzon fel idejéből tiz percet, míg indítványát elő fogja adni. Igenis, indítványát. Feliczia tante szalonjában gondolta ki, s azzal biztatja magát, hogy kegyes fogadtatásra talál. - »Nem akarom Fülöp, hogy valaha szemrehányásokat tehessek magamnak azért, mert rövidlátó voltam, - mondá szelid hangon, - hisz ön már ugyis sokat türt... Ah, nem! Kérem, ne mondjon ellent, miattam türt, s én csak hálával gondolhatok reá«...

Fülöp azonnal megragadta ezt a legjobb alkalmat. Megállt a kis szalonsztal mellett, kezébe vette az apró japáni djonk névjegyartót, s azzal játszott, miközben így szólt:

- Lássá asszonyom, mennyire tévedhet még az oly kitünő figyelem is, mint az öné. Ime, ön rövidlátással vádolja magát, holott erről itt igazán szó sem lehet. Azért említettem az imént, hogy meg kell czáfolnom önt, mert tudtam, megéreztem, hogy téved, s oly okokkal igyekszik távozásomat megmagyarázni, a melyek ellen tiltakoznom kell. Vegye észre, kedves Julia, hogy egész parlamenti szónoklatot rejtegetek tartalékban az ön megczáfolására, s biztosan tudom, hogy győzni fogok. Ha vereségtől tartanék, nagyon meggondoltam volna, hogy a

tantikával való találkozás után, a melynek ön is tanuja volt, tanácsos lesz-e vajjon ön előtt megjelennem. De nem félek a vereségtől. Győzni fogok, asszonyom, győzni fogok!

Clermontné zavartan emelte szemeit az ifjura. Fülöp tudta, hogy a fiatal asszonynak sohasem lenne elég bátorsága arra, hogy körülírás nélkül fejezze ki magát, - megtette tehát ő.

- Ön azért vádolja magát rövidlátással, mert azt hiszi, hogy későn vette észre azt a viszonyt, mely köztem és Szerafin között van. Nemde eltaláltam? Legyen őszinte és ismerje be, hogy helyes nyomon járok. Mennyire téved, kedves barátnőm! S nekem még örülnöm kell, hogy a czáfolatot magam hozhattam el önnek egy oly gyanusítás lerombolására, a mely veszedelmesen alkalmas arra, hogy engem megalázzon...

- Azt senki sem akarja, Fülöp! - szólt élénken az asszony, s halk hangon tette hozzá: én legkevésbé... én legkevésbé...

- Miért gyanusít hát?

- A látszat..

- Mindig a látszat! Nem vagyok képes kitalálni, hogy miért nem említik Katalint is? Őt is meglátogattam. Miért éppen Szerát? És ön Julia, ön...

Clermontné e pillanatban feltűnően egyszerre, minden átmenet nélkül megváltozva nyugtatta tekintetét az ifju vonásain. Hangjának melegségében sok komolyság rejlett, midőn természetes szemérmét végre annyira le tudta győzni, hogy megszólalhatott. - »Katalint, édes Fülöp, azért nem említi senki, mert mindnyájan ismerjük az ön *Sibillá*-ját és nem kételkedünk abban sem, hogy ebben a szép műben ön őszinte volt«..

Fülöp meglepetve ránczolta össze a szemöldökét. Erre a fordulatra nem számított. Mintha jéghideg vizet öntött volna végig tagjain egy ellenséges kéz, oly gyorsan hült ki szemeiből az a meleg fény, melylyel a fiatal asszony nyulánk alakját titokban most is megcsodálta. Nem adott mindjárt választ. Visszatette az asztalra a névjegy tartót, lassu, inkább kicsinylő, sem mint neheztelő mozdulattal vállat vont és közelebb tolt a székét a kerevéthez. - »Igaza van Julia, - törte meg végre a kellemetlenül elhuzódó csendet, - őszinte voltam, de az én *Sibillám* hősnőjében egyetlen vonás sincs, mely Katalinhoz tehetné hasonlónak. Önök nem ismerik Katalint«...

- Óh, én...

Elhallgatott, s ijedten rezzent össze. Arczát elöntötte a vér... Fülöp elfordult.

Annyi zavar ragadta hatalmába őt is, hogy nem tudott segíteni magán; annál kevésbé lehetett tehát képes reá, hogy Clermontné segélyére siessen, s egy mentő fordulattal kiségitse abból a türhetetlen zavarból, a melybe bele sodorta magát. - »Mit fog gondolni rólam«... suttogta magában kinos előérzettel az asszony, s nem merte fölemelni lesütött tekintetét. Fülöp sokkal hamarabb tért magához - »Milyen gyerekség... gondolta megszégyenülten... úgy viseljük magunkat, mint egy tizenöt éves kis leány és egy tizenhét éves gimnazista«... Bevallotta azonban magának azt is, hogy Clermontné szép arczát a zavar és félelem e rózsás forrósága oly végtelenül kedvessé varázsolja, hogy ösztönszerűen is megdobbant szívében a vágy: ilyen lesz az a nő, a kit valaha szeretni fogok...

- Ne beszéljünk többé Szerafinról, - mondotta komolyan, s gyöngéd kimélettel hagyta abba a társalgást. Clermontné elérte a szándékot, de az ifjú legnagyobb meglepetésére nem fogadta el a visszavonulás e könnyű útját.

- Hallgassa meg indítványomat, Fülöp, - mondá fejét rázva, - ne hagyja el a házat, - maradjon itt, mert ez csak hasznára lehet. Igen, hát én ismerem Katalint... magam se tudom miért titkoltam eddig ön előtt... S tudom azt is hogy ha Katalin észreveszi azt a bizalmas barátságot,

melyben ön Szerát ujabban részesíti, össze fogja szedni minden erejét, hogy Szerát elidegenitse öntől. Hisz ön is tudja, mennyire gyűlöli a leányt.. Oh, sok van ebben a gyűlöletben az irigységből és sok a szégyenből is. Meg lehet magyarázni, ha okokat keresünk reá. Én nem tehetem... Én csak indítványozni akarom, hogy maradjon itt, maradjon itt...

Fülöp lehajtott fővel hallgatta a fiatal asszonyt. Álarczot szeretett volna találni, hogy felindulását elrejthesse. Clermontné hangjában annyi gyötrelem remegett e néhány halk szó elmondása közben, a melyet nem lehetett félreérteni többé. Féltékenysége legyőzte tartózkodását. Nem tudott óvatos lenni, - elárulta hangja, gyors lélegzet vétele, s az a homályos, fátyolozott, nedves fény, mely a lázbeteg tekintetét szokta a válság nehéz perczeiben oly igazóan széppé tenni.

- Nem maradhatok itt, asszonyom, - felelte elfogultan.

- Azt akarja, hogy meghazudtolja magát?

- Akkor hazudtolnám meg magam, - felelte gyorsan az ifju s érezte, mint ömlik arczába a vér... ha itt maradnék, az ön közelében...

- Fülöp... rebegette alig hallhatóan az asszony... mit beszél...

- Az igazságot. A tante szeme élesebb, kedves Julia, mint az öné. Ön Szerafinnal gyanusított engem, a tante azonban mindjárt az első pillanatban elérte, hogy itt senki más nem lehet szóban, csak ön. S most kérem, ne nehezteljen reám ezért a nyíltságért... itt az ideje, hogy végre megmutassuk egymásnak a kártyáinkat... Midőn ön hetekkel ezelőtt visszaküldte levelemet, azt gondoltam magamban, hogy szándékosan el akarja tépni még azt a pókháló vékonyságu szálacsokát is, mely önhöz idővel közelebb hozhatott volna. De csalódtam, - ön csak határtalan gyöngédségének akarta újabb jelét adni. Meg akart győzni oly dologról, melyet már akkor tudtam, midőn ön még a mi fehér Juliánk volt, az a tartózkodó, hallgatag, magába mélyedt leány, ki az én szegény *Semiramis* komédiámat oly kegyetlen nevetéssel jutalmazta, hogy azóta sem tudok megfélemedezni erről a lesújtó jutalomról. Ön érezte... igen, igen... éreznie kellett, hisz elég ügyetlen, elég önhitt voltam és nem csináltam belőle titkot... hogy ellenszenvet érezek iránta, nem azért mert férjhez ment, hanem azért, mert ebben a házban mindenki öntől féltett. Emlékszik még a multra? Ön volt egész családukbán az egyetlen, a kinek sohasem mondtam, hogy *te*. Jelentéktelen semmiségnek látszik, pedig nem az: benne van egész viszonyunk kora ifjúságunktól kezdve egészen a mai napig. Azt a szerepet játszottuk, mint két ellenkező irányból közeledő üstökös, a kiknek összeütközése a családi csillagrendszer félelmes megzavarását idézte volna elő. Önt is féltették, engem is... a szegénységtől... Ez volt az egyetlen szempont: a vagyon. Hiszen jóakaratból történt, hálátlan volnék, ha ezt köszönettel el nem ismerném, de ez a folytonos felügyelet, ez a kicsinyes, minden csöpp jelecskében zivatart sejtő gondoskodás végre is kimeríti az ember türelmét és arra bírja, hogy vessen véget az egésznek egyszerre, egy csapással. Elhatároztam tehát, hogy még az ön elutazását sem fogom bevárni, hanem ha lehet, már holnap, vagy holnapután külön lakásba költözöm, mert ennek meg kell lenni. Most még inkább, mint eddig. Nem tagadom, hogy igen, így van... szükségesnek tartom a meghátrálást, mert jobb ha én minél messzebb vagyok öntől és ön minél messzebb van tőlem. Soha sem voltam ily őszinte, mint ebben a pillanatban, midőn kételkednem kell abban a lelki erőben, a melyre, megvallom, titokban mindig a legbüszkébb voltam. Ne igyekezzék tehát visszatartani engem. Nem tehetek teljesebb, nyiltabb, leplezetlenebb vallomást, mint ha kijelentem, hogy a visszavonulásra igenis szükségem van.

Clermontné lehunyta szemekkel, fél álomban, elkábulva hallgatta Fülöpöt; oly mély gyönyör remegtette meg egész valóját, mintha a sötétségből egyszerre vakító fény ragyogott volna eléje és elszédítette, meghódította volna. Mohó sietséggel ragaszkodott a mentő horoghoz:

eszébe jutott a kötelesség, a melynek végrehajtására önmagát szemelte ki. Vissza fogja vezetni az ifjút az élet helyes útjára, nehogy a maga betegesen érzékeny külön ösvényén oly ingoványok közé tévedhessen, a honnan többé nincs a morális élethez visszatérés.

Kezét nyujtotta az ifjunak. Fülöp ajkaihoz emelte az asszony kezét, s Clermontné nem vonta vissza.

Egy pillanatra elmerült bódult tekintetével a férfi szemeibe, azután gyorsan felállt s az ablakhoz lépett. Fülöp nem tudott róla számot adni, hogy mi történik vele. Nem merte azzal a tekintettel nézni a hölgyet, a melylyel Szerát nézte. Mintha bűn volna itt, a mi ott oly egyszerű és könnyen megmagyarázható izgalma volt az érzékeknek. A hatás gyors és félelmes volt, mint minden erőszakos kitörése egy oly szenvedélynek, melyet az akarat és a fegyelem lekötve tartott. Fülöp megijedt önmagától, s ajkait harapdálva suttozta: »Valóban úgy viselem magam, mint egy gimnazista«... Nem volt igaza. Semmi különös sem történt vele, csak a természet fenytette meg, a miért fölül akarta magát emelni az örök lázon. Az történt vele is, a mi mindazokkal a férfiakkal megtörténik, kik első ifjúságuktól kezdve a kifejlett férfi korig egy nemével a nőies szeméremnek húzódnak vissza mindentől, a minek az átlátszó ideálokhoz semmi köze. A kik nem szivesen időznek oly férfi társaságban, a hol tulságosan szabadelvű modorban tárgyalják a mindennapi élet botrányait, s mindannyiszor bosszankodva, egy kis szégyennel kapják magukat rajta, hogy egy-egy nyers kifejezés hallatára akaratlanul is elpirulnak. Lényének egész a tulásig finomult szenzibilitása és szemérme egyszerre minden előjel nélkül semmisült meg attól a könyörgő tekintettől, melyet a fiatal asszony az ablakhoz való lépése közben reá vetett. A szerelem e hatalmas rázkódásán a nők hamarabb diadal-maskodnak, mint a férfi. Föltámadásának erőteljes pillanatában, mely a legnagyobb gyönyör, de a legnagyobb félelem pillanata is, nem csak a szeretett bálványképet dédelgetik a hizelgés csodálatos művészetével, hanem már a szerelem megtartása is foglalkoztatja őket. A férfi erre képtelen, s azért sokkal tovább marad a kipattant szenvedély első mámoros, zavarba ejtő hatása alatt, mely a Fülöphöz hasonló férfiakat annyira meghökkenti, de egyuttal oly kedvesen ügyetlenekké is teszi.

Clermontné előtt Szerá alakja jelent meg; oly élesen, tisztán, közlőrl látta, hogy egy önkénytelen mozdulattal eltakarta a szemét. Egy pillanat alatt átszenvedte a féltés gyötrelmeit, melyekre kitalálta az ember, hogy ez a pokol. Fülöp erőszakkal igyekezett megszabadulni a varázslattól, s e küzdelme közben ösztönszerűen megérezte, hogy most már mindenáron menekülnie kell, különben az a gyöngye ellentállás is teljesen megsemmisül, a melynek még birtokában tudta magát.

- Az operába megy? kérdezte nyomott hangon.

- Igen, - felelte az asszony.

Fülöp előkészületeket tett a bucsuzásra. Nagyon nehezen ment. Habozva állt helyén, s egészen belepirult abba a gondolatba, hogy ismét ellentmond önmagának, mert hát igen, maradni szeretne még... Itt, e fiatal asszony közelében, a kinek felindult, szép arcza, csillogó, nedves nagy szemei, s gyorsan emelkedő, finoman hajló melle soha nem érzett indulatokkal támadták meg a szivét, hogy szinte fájdalmat érzett. Ebben a teremben, melynek elegáns, sárga butorai, a levegőben érezhető édes persiai illat, s az egész berendezés sajátos diszkrét vonásai mintegy hozzá tartoztak Clermontné gyöngéd lényéhez, most először életében feledkezett meg arról az udvariasságról, mely közte és az özvegy között az érintkezés határait meg szokta szabni.

Szó nélkül indult az ajtó felé.

A fiatal asszony félreértette ezt a különös magaviseletet.

- Bucus nélkül távozik, Fülöp? kérdezte levert, remegő hangon.

- Az égre, igaz van!.. kiáltotta magához térve a férfi és visszasietett. Lássá már azt sem tudom, hogy mit csinálok. Különös, ugy-e? Magam bámulok rajta legőszintébben. Bucus nélkül rohanok kifelé, mint egy zavarba hozott gyermek, a ki elveszti fejét. Bocsássa meg vétkezésemet, de hogy is mondjam csak.. e perczen nagyon hasonlítok azokhoz a tipikus nevezetességre vergődött bünösökhöz, a kik a tett elkövetésének pillanatában soha sincsenek beszámítható állapotban, s ez az egyetlen mentségük, a mely - ha igaz volna - fölmentené őket. Az enyém igaz, s ön, kedves barátnőm, bizonyára föl is fog menteni.

- Szivesen Fülöp, - felelte halkán, visszahuzódva az asszony. Mennyire rosszul estek szívének ezek az üres szavak. - »Nem ért engem... nem ért engem«... sóhajtotta szomoruan. Nehány perc elött még rémülten gondolt reá, hogy Fülöp kitalálta titkát és neki nem lesz elég ereje, hogy eltagadja, pedig el *kell* tagadnia és most, - óh hihetetlen ellentmondásai a női szívnek! - valóságos fájdalommal tépelődött azzal a gondolattal, hogy Fülöp nem értette, a mit meg kellene értenie, hiszen oly rosszul tudja eltitkolni.

- Elkisérem az Operába, - mondotta az ifju.

Clermontné fejét rázta. »Petrovics Ilkát viszem magammal« - felelte kitérőleg. Az első közeledési szándék, melyet Fülöp ajánlkozásából kiérezett, visszariasztotta. Nem szabad, nem szabad... suttogta magának és már mosolyogni igyekezett. Egész lelke megrezsent a gyönyörtől, hogy Fülöp közeledni akar hozzá, vele szeretne menni... szeretne, igen, igen érezte, tudta, hogy szeretne és hogy ez nem udvariasság többé, hanem az az ösztönszerű, ellenállhatatlan vágy, kényszer, szolgaság... mit tudja ő! - mely egyszerre ébred a szerelemmel és egyszerre tűnik el ő vele megint.

- Nem akarja, hogy elkísérjem?

- Máskor, Fülöp... ma nem... Szegény kis holdam fél öntől, mióta oly ridegen bánt vele, hogy majdnem sirva fakadt. Hanem a páholyban, ha akarja...

- Fölkeresem, ha megengedi.

- Jöjjön. Megmarad elhatározása mellett? Csakugyan elhagy minket?

- El, - felelte szárazon az ifju. Kimondhatatlanul rosszul érezte magát. Türelmetlenség, harag, ingerült idegesség lepte meg egyszerre. Keze önkénytelenül ökölbe szorult. Alig tudott uralkodni magán, s ez a benső forrongás kiült elsötétedett arczára is. Clermontné nyugtalankodva lépett hozzá.

- Rosszul van, Fülöp? - kérdezte gyorsan.

- Magam sem értem... mormogta maga elé az ifju. Sohasem éreztem magamat így. Kérdezni szeretnék valamit, ha ön megigéri, hogy felelni fog. Tudni akarom, hogy nem vagyok-e a fantáziám játékszere és mi igaz abból, a mit... a miről beszéltek nekem. Rosszul fejeztem ki magamat: a mit én gondolok, de a miben még nem szabad hinnem. Ha csalódtam, akkor ne feleljen és én ígérem, hogy soha többé nem fogom megkérdezni.

Clermontné már hallotta a kérdést. A bizonyosság, a melytől rettegett, de a melyre annyira vágyott, oly erővel rohanta meg szívet, hogy szédülni kezdett. Elhalványodva támaszkodott a székek karjához. Olyan volt mint egy halott. Fehér, mozdulatlan. - »Mire feleljek?« kérdezte előre hajolva, elhomályosodó tekintettel.

- Mondja Julia, - szeret ön engem?

- Fülöp! Az égre...

- Feleljen, feleljen nekem! unszolta parancsolva, könyörögve az ifju és megragadta az asszony kezét.

Clermontné összerázkódott és felnyitotta szemeit, mint a ki halálos álomból ébred. Azután kivonta kezét a férfi kezéből, leült a kerevetre és szóttanul, könyes szemekkel bámult maga elé. Oly szép volt fájdalma e szelid kétségbeesésében, hogy Fülöp szentségtörésnek tartotta volna megtörni a nyomasztó csendet. Nem volt szüksége több válaszra. Tudhatott mindent. S ime egy másik nagy ellentmondása az emberi szívnek: meghatotta az asszony fájdalma, oda szeretett volna omlani lábai elé, hogy ne sirjon és mégis azzal a büszke, boldog győzelmes tekintettel nézett reá, a melyben benne égett a gyönyör, hogy ez a szegény teremtés miatta szenved.

Az előszoba villamos csengője megszólalt. Clermontné egyszerre magához tért és ijedten szökött fel a kerevetről. - »Ez az én kis holdam« - mondotta gyorsan és szemeihez emelte a csipke kendőcskét. »Isten önnel Fülöp, menjen... menjen...«

Fülöp szóttanul meghajtotta magát és elhagyta a termet. Clermontné utolsó pillantása zavarba hozta. Ebben nyoma sem volt többé a szerelmes asszony fájdalmának, - az előkelő, fegyelmezett nagyvilági nő szívélyessége és öntudatos udvariassága nyilatkozott meg benne és semmi egyéb. - »Játszani akart velem?« kérdezte magától indulatosan, de a következő pillanatban már visszautasította ezt a méltatlan gondolatot. Nem szabad megsértenie a nőt. Clermontné őszinte volt; szereti. Elárulta magát. De hát ő? Mit érez, mit hisz, mit akar tenni? Dráma fejlődik-e ebből a megadott expozícióból, vagy komédia, a melyen nevetni kell? A helyzet nagy vonásokban ugyanaz, a mi a *Sibillá*-ban.

- Az ördögbe is, - mormogta homlokát dörzsölve, s fáradt tekintettel, lehangoltan nézte mint tűnik el a szemben levő palota csillogó palafedeléről a márcziusi napfény, - úgy látszik, elhamarkodtam a dolgot...

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

I.

Lemondott arról a tervről, hogy a fiatal asszonyt az operában meglátogassa. Már is oly gyöngeséget árult el, a melyet fokozni nem szabad. Az eszélyesség is azt követeli, hogy ne engedje át magát oly érzelmeknek, melyeknek kifejlődésével nincs tisztában, arra kell tehát törekednie, hogy meg tudjon állni féluton, mert ez az erő kötelessége, melyet ebben az esetben ő képvisel.

Fél hét órakor felkészült és elhagyta a Münszter-házat. A lépcsőház felé tartva, midőn a tágas folyosón végig ment, Clermontné karcsu alakját pillantotta meg abban a kis toilette-szobában, melynek ablaka a folyosóra nyílt. Megemelte kalapját. Az asszony mosolyogva, nyájasan hajtotta meg szép, szőke fejét, s eltűnt az ebédlőbe vezető ajtó függönyei mögött. - Fülöp elborult homlokkal haladt le a lépcsőkön és lépett az utcára, hol valóságos néparadat élvezte az enyhe tavaszi levegőt.

A fiatal asszony nyájas mosolygó arcza módfelett boszantotta. Hogyan, kérdezte magától, miközben a villamos kocsik egyik megálló helye felé tartott, hogy a városligetbe vitesse magát, - míg ő minden erejét összeszedi, hogy felfakadó szenvedélyét legyőzhesse és oly levertnek, annyira gyöngének érzi magát, mintha bünt követett volna el, melyet szégyelni kell, Clermontné mosolyog? Könnyedén, vidáman, majdnem kaczerán int a fejével... neki... Alig harmincz percz mulva azután, hogy mint egy bűnbánó Magdolna zokogott a kétségbeesés fájdalomával szalonja kerevetén? - Ez a gondolat elkészerítette. Oly lelkiállapotban volt, midőn még a rendes körülmények között legnyugodtabb elme sem fogad el mentségeket. Fülöp sem vetett számot a körülményekkel. Meg se próbálta, hogy mentegesse az asszonyt. Nem jutott eszébe, hogy a kis Petrovics Ilka bizonyára szintén ott volt már akkor, midőn Clermontné a toilett szobán keresztül az ebédlőbe tartott. Csak nem árulhatta el magát a leány előtt? Nem figyelt semmire, csak a saját hangulatára, a melyhez mindent hozzá mért, a mi figyelme körébe esett. A lelki disszonanciával küzdő emberek önzésével valósággal megkövetelte, hogy Clermontné se rejtegesse igazi hangulatát, hanem engedje át magát neki egészen mint ő.

Ennél a pontnál hirtelen megállt. Nagyon messze ment. Beletévedt a képtelenségekbe, melyeket előbbi énje feltétlenül a fantázmagóriák országába utasított volna.

Mig a villamos kocsi gyors ütemben robogott vele a városliget felé, lassanként rendbe szedte magát. Vizsgálni kezdte a történeteket. Látni akarta tisztán, egyszerű valóságában a tényt, az érzelmek megtévesztő szépítgetése nélkül úgy, a mint van, s akarata ezuttal is segélyére sietett: le tudta győzni elméjében a rendetlenséget, szívében az indulat lázongását, mely már-már kiforgatta lényének egyik legerőteljesebb vonásából: a nyugalomból. Maga elé idézte Clermontné magaviseletét a legrégebb időktől kezdve egészen addig a pillanatig, midőn elrejtett titkának birtokába jutott. Elárulta-e valaha egyetlen jellel is, hogy vonzalmat érez iránta? Nem, felelte magának, - sem leány korában sem később. Őt gúnyolták magába vonult, tartózkodó modora miatt mimosának, - ez a czim azonban Clermontnét még inkább megillette volna, mint őt. Érintkezésük szívélyes, egyformán udvarias volt a nélkül, hogy egymást valaha élénkebb figyelemmel ajándékozták volna meg. Midőn Feliczia tante-al július első napjaiban évenként a gleichenbergi fürdőbe utazott, s szeptemberben ismét viszontlátták egymást, egyikök sem érzett különösebb örömet, valamint a nyolcz heti távollét hosszúságát sem vették észre.

A multban tehát hasztalan keresett oly áruló nyomot, melyből a fiatal asszony rokonszenvére következtetett volna. Majd visszaemlékezett arra az időre, midőn az őrnagy sűrűbben látogatta

meg házukat, s végül megkérte kezét a tantetól. Semmi feltünőbb változást sem tapasztalt rajta. Oly egykedvű, zárkózott és érzékeny volt, mint mindig. - »Nőül megy az őrnagyhoz?« kérdezte tőle. Igenlő választ kapott. »Vonzódik hozzá?« - »Becsülöm, s az több, mintha szeretném« - felelte nyíltan, egyszerűen, a felindulás legkisebb jele nélkül. Ennyi történt, - egy vonallal sem több. Este megnézték »Romeo és Julia« előadását. Velük volt a vőlegény is, Clermont Félix őrnagy. Aprólékos figyelemmel, egy művelt világfi és egy lovagias katona előzékenységével forgolódott menyasszonya körül. Maga volt a megtestesült udvariasság. Fülöp visszahuzódott a páholy háttérébe, s onnan figyelt reájuk. Júlia nyájas volt az őrnagyhoz, - a színpadon élő Júlia szerelmének felséges apotheozisa azonban mintha nem talált volna szívéhez utat. A színpadi Júlia gyönyöre, lángja, szerelme és megsemmisülése nem tudta se megadni, se elragadni, - arcza fehér és változatlan maradt, mint egy szép szoboré, a melynek már nem jutott Premotheus lopott tűzéből szikra. Egy pillanatig bosszankodott is reá, s így szólt magához: egy ilyen Júlia, valóban csak egy ilyen Romeot érdemel mint az őrnagy. Később azonban kiigazította magát: igaztalan volt, hisz végtelen szerencse az, hogy ilyen! Mi lenne belőle az őrnagy oldalán, ha az igazi Júliához hasonlítana? Mily szörnyű útja volna az a szenvedésnek, ha meg tudná érezni, hogy *mi ő*, midőn a szerelem mindent megnemesítő gyönyöre nélkül adja át magát egy embernek, a ki hitvesévé teszi...

Fülöpöt ez a gondolat most még erősebben rázta meg, mint akkor. De mig akkor csak vállat vont reá és nem törődött vele tovább, most ki szerette volna gúnyolni magát azért a felindulásért, mely egész valójából kiforgatta... Óh, kevés hiányzik...

Meg volt magával elégedve. Örültség lett volna, ha nem tud megállni féluton és végkép elvesztette volna önmagát. A veszély azonban elmúlt, elméjének nyugalma, világos, öntudatos, hideg józansága megint az övé és övé is marad. Komédiájának szerencsétlen hőse csak egy pisztolylövéssel tudta kiragadni magát abból az erkölcsi szenyből, a melybe érzékeinek ittassága döntötte, - ő leszámolt magával az Erzsébet-köruttól a Lövölde-térig húsz perc alatt.

A Lövölde-téren leszállt, átment a Nagy-János utcába, s gyalog sietett tovább a városliget felé.

A Stefánia-uton még tartott a tavaszi sétakocsizás.

A fogatok egymásután robogtak a viztorony irányában, s a gyalogsétálók is nagy számmal lepték el az utakat, különösen a nagy tó körül. Fülöp tág tüdővel élvezte a langyos, friss levegőt. Mintha egy veszélyes betegség után először jelent volna meg a szabadban. Meglassította lépteit, sétálni fog. Kellemesebb időt el sem tudott magának képzelni, mint ez. A sebesen közeledő tavaszt hirdette minden. A föld megmozdult, megrázkódott a természet ébresztő erejére, - rügyek fakadtak az ágakon, a tavalyi fű fakó zöldje között rendre kinyultak az idei világos zöld szálacskák, s újra kezdte a munkát ujult nedvkeringéssel minden aprócska levél, inda és növénygyökér. A tél koplaló koldusai, a verebek, boldog csiripeléssel gyülekeztek tavaszi kongresszusra egy-egy sűrűbb águ fán, lefoglalva a fa alatt átvezető utat is, melyet a sétálóközönség diszkrét figyelemből gondosan kikerült.

Fülöp a tó felé tartott. Utközben néhány ismerős köszöntötte, - nagy nyájassággal viszonzta valamennyit, s pár perczig egy meglehetősen népszerű színházi csillaggal is elfecsegett. Vidáman, egy gondatlan, boldog fiatal ember szeretetreméltó csapongásával repült vele egyik beszéd tárgyról a másikra, hangos nevetésre ingerelve egy párszor megjegyzéseinek csipősségével a kis színésznőt.

- Milyen szerencsés ember ön, kedves barátom, - jegyezte meg naiv irigységgel a hölgy, miután bemutatta Fülöpöt a mamájának, - minden sikerül, a mibe belefog... Mondja, mit csinál most?

- El vagyok ragadtatva.

- Hogy engem láthat, tudom, - ebből a fogásból is kérni fogok máskor, - most azonban beszéljünk komolyan. Jöjjön, sétáljunk! A drága Emma ugyan meg fog neheztelni önre, ha megtudja, hogy el hagyta magát csábíttatni, de legyen nagylelkű és szenteljen nekem is néhány pillanatot. Remélem, ir nekem egy szép szerepet?

- Minden bizonnyal.

- De olyan legyen, mint az Emmáé. Néhány erősen szentimentális részlet sem fog ártani, ez nagy hatással van a »nép«-re, s ilyesmit én is szívesen játszom. Tehet bele zajosabb kitöréseket is... egy kis keserű gunyt, néhány szellemes visszavágást... Ön ért engem, hisz ön oly tehetséges.

- Honnan tudja? kérdezte sugva Fülöp.

- Menjen, csunya... felelte szendén a hölgy, s kaczer nehezteléssel fordította félre fejét, hogy a tehetséges szerző nyakának meleg fehérségét annál könnyebben megláthassa. - Komolyan beszélek barátom, a vágás is jó a színpadon, de a visszavágás az, a mi biztosan hat. Gondoljon csak a *Sibilla* harmadik felvonására. Mihályfi karjai között tartja Emmát, megcsókolja és így szól hozzá: »Mire gondolsz Sibil?« »Oh érzem Gusztáv, hogy megvetsz engem, mert a tied vagyok.« »Én már akkor megvettem magamat, mielőtt az enyém lettél volna... feleli a férfi és ezzel az egy pompás mondással biztosítja a hatást. Emma elájul, a függöny lemegy és megkezdődnek a kihívások.

Fülöp integetett, hogy megértette a megrendelést.

- Igen, de még az idén, kérem!

- Még az idén.

- Megmutatja, ha belekezd?

- Kibe?

- Ej, már megint... Hát a szerepembe! Megtalálhat, ha akar, künn fogok lakni a Margitszigeten a mamával egész nyáron.

- És mi lesz Gödöllővel?

- Oda nem megyek többé, - felelte könnyü zavarral a kis művésznő és elnevette magát. Takarékoskodni akarok. Majd meglátja, milyen fősvény leszek.

- Már látom, - ingerkedett Fülöp.

- Ugyan miből?

- Ebben a pillanatban adta értésemre, hogy künn fog lakni a szigeten... a mamájával...

- Az istenért, barátom, mi történt önnel? Mindent félreért, mindent gonoszul magyaráz! Vallja be, hogy többé nem tartozik a flagellansok közé... Lássá, így sokkal kedvesebb. Eddig szinte félt öntől az ember.

- Rajta leszek, hogy megjavuljak, - felelte Fülöp és megemelte a kalapját.

- Isten önnel! Ne feledje, hogy a szigeten fogok lakni és számítok önre.

Elváltak. Fülöp bekanyarodott a tóhoz vezető utra a király-pavillon mellett. A színésznő mamája érdeklődve kérdezte leányától, hogy ki ez a »gyönyörű« fiatal ember? A jó néninek, ki süketsége miatt csak nyájas mosolyokkal szokott részt venni minden társalgásban, a fiatalság rendesen »gyönyörű« volt; ennél alább nem igen ereszkedett. »Münszter Fülöp - felelte ajkait harapdálva a kis művésznő, - kiállhatatlan, gögös ember, - azt hiszi, hogy nélkülünk is ér valamit... Nevetséges«...

A nagy kiállítási csarnok előtt levő rondeau mellett Boronkai pillantotta meg. A derék férfi zsebedugott kezekkel nézegette a rózsák kiemelésével foglalkozó kertészeket, s csak akkor vette észre Fülöpöt, midőn az megszólította.

- Mit csinál itt, Imre bácsi? Jó estét!

- Jó estét, - felelte mogorván a jó ur.

- Rosz hangulatban van ma.

- Abban.

- Nem jön az állatkertbe?

Boronkai elfintorította orrát, ránézett szürke, álmos szemeivel az ifjúra, s megvonta lustán, nehézkesen a vállát. - »A hol én vagyok, ott mindenütt állatkert van« - dörmögte epésen, s megindult lesütött fővel, mint egy trónvesztett, fakó király, Fülöp máskor azonnal elvált volna tőle, most azonban még örült, hogy a véletlen ily módon is gondoskodik szórakoztatásáról, a melyre ezen az estén annyira szüksége volt. Kérdezősködni kezdett; miért sétál egyedül, történt valami otthon? Nézeteltérések, házi bajok, apró zivatarok, - mint rendesen.

- Nem bírom tovább kiállani azzal a műveletlen személylyel! fakadt ki elkeseredve a szürke férfi. Képzeld, mit tett ma velem! Hazajövök fél hat után abból az átkozott hivatalból, a melybe előbb utóbb okvetlen bele fogok halni és künn felejttem az ágyon a kabátomat. Hát nem kicotorta megint a zsebeimet! Hát nem megtalálta azt a húsz forintot is, a mit ma délben Katalintól kértem kölcsön, hogy nyomorult tavaszi lebernyegem helyett ujat vegyek? Tekints reám, ilyen ordinaré felsőben liflangol már három éve a *ti* rokonotok. Illik ez? Szomorú, nagyon szomorú, pedig egy Boronkai végre is Boronkai... nem? Rozál! kiáltottam reá, hol van a pénzem? Azt lesd, semmiházi! sivitotta vissza hetykén, - nem adom, nem adom, nem adom! »Skorpió asszony!« ordítottam én. »Czégéres naplopó!« vágta vissza ő. Hallod, Fülöp! Naplopónak nevezni engem, holott pedig nem annyit dolgozom én, hogy nem sokára végem?

Fülöp csitította a hangosan lamentáló urat.

- Nem igen pusztul el maga a sok dologtól Imre bácsi. Beszéltem az osztályfőnökkel, - tőle tudom.

- Úgy-e? Hát hiszen inkább izé ez... olyan költői kép, - de a mi sok, az sok. El fogok válni attól az asszonytól; nem tűrhetem tovább. S nem csak hogy orvul megfosztott keserves szerzeményemtől, hanem még távozásra is kényszerített. Kénytelen voltam elhagyni tulajdon lakásomat, hogy enyhülést keressek sebzett lelkemre a szabad természet ölén.

- Szera is otthon volt?

- No! Hiszen jól kinevelődik, mondhatom.. Te még nem ismered a feleségemet, de ne is kívánd, ne is kívánd, - tudom, hogy hamar elfutnál silány lakásunkból és soha a viola utca felé nem jönnél többet. Mindig azzal gyilkol, hogy én kártyáztam el »Mária-család«-i birtokunkat... hiszen tudod, - hallottad, nem tudja befogni a száját még egy oly kitünő, híres rokon jelenlétében se, mint te. De hát mivel az isten nyilával vegyek új felső kabátot, ha elrabolod a pénzemet? kérdeztem, igazságos haragomban éppen nem válogatva a kifejezéseket. »Ezt is csak elkártyáznád, boldogtalan!« - kiabált reám azon a gyönyörűséges páva hangján, hogy majdnem kiszakította a dobhártyámat. »S nem adta vissza, - biztos, hogy valami haszontalan cifraságra fogja elpredálni, s én járhatok rongyos lebernyegemben egész nyáron«...

Fülöp zsebébe nyult és átadta a jó urnak a felpanaszolt összeget. »Itt van, Imre bácsi, - ne lamentáljon.« Boronkai elfogadta és gondosan elrejtette a kalapja bélésébe. »Ha még itt sincs biztosságban, akkor - elválok. Nem engedem magam tovább fosztogatni. Gyalázat, hogy bánik velem!«

- Figyelemmel lehetnének Szirénre - furcsa fogalmi lesznek a családi életről, ha így folytatják.

Boronkai megnyugtatta integetett.

- Ránk sem hallgat. Szegény gyermek olyan egy idő óta, hogy némelykor atyai fájdalommal kérdezem -

- Hagyja, kérem, a frázisokat.

- Hiszen inkább csak izé ez... olyan költői kép, nemes barátom, semmi egyéb... Megszoktam, hogy művelt személyek előtt illendően fejezzem ki magamat... Tehát igen, igazat mondtam: fájdalommal kérdezem magamtól, hogy mi lesz belőle ha így szenved?

- Mit mond, Imre bácsi?

- Az igazságot, Fülöp az igazságot! ismételte gyorsan Boronkai, s még az ujjain is magyarázgatta, hogy Szerá gyakran órákig elüldögél az ablak mellett és horgol. - »Esküszöm! s egy Boronkai még soha hamisan nem esküdött, hogy szerencsétlen gyermekem horgol. Azelőtt még a kötést is utálta kézbe venni, most azonban már a horgoló tüt is kikereste abból a kék peluche skatulyából, melyben az intézetben készített kézi munkákat tartja.«

- Hiányzik valamije?

- Igen hiányzik, - dunyogta vállait vonogatva Boronkai s titokban felnézett az ifjura. - »Engem akarsz bolonddá tenni ezzel a kérdéssel, - dohogta magában - vagy te vagy az az ibolyaszínű ártatlanság, a milyenre a nagy Gruiseppe Scaliger kilenczven esztendeig hiába vágyott?« - Fülöpnek nem tetszett ez a fordulat. Visszaemlékezett Szerá figyelmeztetésére, utját akarta tehát vágni Boronkai további magyarázatainak, a melyeket ma, ebben az órában, nem tudott volna türelmesen meghallgatni.

- Marad még? - kérdezte röviden.

- Nem akarod, hogy szegény leányomról beszéljek, - értem én, nagyon értem... Elég gyász!

Fülöp belátta, hogy így nem boldogul. Ennek a fakó embernek az lesz első dolga, hogy Szerának is elreferálja a »gyászt«, - ezt pedig nem akarta. Szerá kiméletet és gyöngédséget érdemel, - nem szabad megbántani. - »Kérem, ne értsen félre, - szólt komolyan, - tudhatja, hogy a Szirénről mindig szívesen beszélek és hogy jó barátja vagyok. Miért busul? Azt veszem ki a szavaiból, hogy elégedetlen valami miatt.«

- Meghiszem azt, hogy elégedetlen! - sóhajtott meghatottságot affektálva a jó ur. Bizony nincs oka neki sem, hogy elégedett legyen. Nyomorult helyzetünk, szegény állapotunk és elégedettség... Ugyancsak messze esnek egymástól! Hej, nemes barátom Fülöp, az elégedettség olyan mint a kényes paradicsom madár: nem száll a pusztaságra, már pedig mi sivatag pusztaság vagyunk ott fenn a harmadik emeleten, - kiszárad a mi cserepünkből még az afrikai kaktusz is, pedig az már csak hunczut egy növény. Az ilyen fiatal gyermek, mint az én leányom, tele van mindenféle képzelődéssel. Azzal kél, azzal fekszik, - ilyen minden leány a feleségemet kivéve; az ugyan nem sokáig képzelődött, hanem mindjárt fülön csipett magának egy engedelmes tevét: engem, ugy bizony... beugrottam neki vakon, mindjárt a második héten... Igaz ni! Szerá említette, hogy külön költözöl a családtól, - de ez mesés, nagyon mesés... Hát csakugyan?

- Szirén igazat mondott, - felelte Fülöp és gyorsan megragadta ezt a zsilipet, hogy Boronkai szóáradatát elzárhassa. Lekötelezne Imre bácsi, ha itt valahol a liget közelében, például a Nagy-János utczában, vagy a fásorban, alkalmas lakást keresne nekem.

- Parancsolj velem! Hohó ehez értek... Hány szoba legyen?

- Kettő, vagy három. Nem bánom, ha kisebbszerű villa lesz is, kerttel. Számíthatok reá?
- Annyi, mintha már megvolna! Holnap reggel azonnal hozzá fogok és rögtön értesíteni foglak. De mit szól majd hozzá a tante?
- Az az én dolgom, Imre bácsi.
- Ugy van! Mit is kérdez effélét egy ilyen nyomorult, kis hivatalnok, mint én...

S a jó ur vállalai közé huzott fővel lépegetett az ifju mellett az Andrássy ut kezdetéig, a honnan egyedül ballagott tovább a viola utca felé. Fülöp a villamos vasuton indult haza.

II.

Feliczia tante maga intézkedett, hogy kedvenczének butorait haladéktalanul az új lakásra szállítsák, s végül maga is kocsiba ült, hogy Münszter társaságában mindent megtekintsen. Boronkai a ligethez vezető fasorban talált egy inkább romantikus, semmint kényelmes lakást, - Fülöp, azonban meg volt vele elégedve, s minden habozás nélkül azonnal kibérelte. A villa egy nagy kert végén állt. A tulajdonos nem sokat törődött vele; fák, növények, bokrok úgy nőttek, a hogy a természet ereje széthajtotta őket. A villa három, eléggé tágas szobából és egy glorietteből állt, - verandájához, melyet négy világos sárga oszlop diszített, s vad szőlővel volt befuttatva, mind a két oldalról lépcsők vezettek. Fülöp inasa fejcsóválva tartott szemlét az új lakás fölött, s rögtön ki is mondta, hogy ez az elhanyagolt kert, meg ez a sárga villa »nem nekünk való.« Nagyon barátságatlannak, tulságosan csendesnek talált mindent. A verebek csiripelése, s a magas juharok tetején gubbasztó szürke varjúk károgása az egyetlen jel, mely az életre emlékeztet. Feliczia tante titokban így gondolkozott: »Csak maradjon itt, a magány a legjobb orvos: elfeledtet, kitöröl mindent, a mi veszélyessé válhatna reá.« Münszter hallgatva nézett körül. A hucsuzásnál szívélyesen megrázta fia kezét és ezt mondta neki: »Azt hiszem rosszul tetted, hogy ide jöttél, - a magány nagy mestere a csábításnak.«

Fülöp mosolyogva rázta fejét.

- Egyedül leszek, atyám, - felelte nyomatékkal.
- Meglehet. Isten veled!

Az ifju kikísérte vendégeit a kocsihoz, megcsókolta a matróna kezét és elbucsuzott. Feliczia tante nyájasan integetett bucsut. - »A mig te nem látogatsz meg minket, kedves gyermekem, magadra hagyunk. Nem fogunk háborgatni. Viszontlátásra. Fülöp, isten óvjon!«

- Viszontlátásra, édes tante!

A kocsi elrobogott. Fülöp a kerten keresztül visszament lakására, s az egész napot butorainak elrendezésével töltötte el. Inasa a délután folyamán négyszer is megjárta a várost, hogy a még hiányzó dolgokat beszerezze. Másnap estére készen voltak. A sok szőnyeg, függöny, dísz-tárgy, s Fülöp masszív, mályva színű butorainak segélyével eléggé lakályossá tudták tenni a »remeteséget«, melyből az ifju egyelőre nem szándékozott kimozdulni. A csend, mely körül-vette, nemcsak szokatlansága miatt tetszett, - szüksége volt reá. Midőn harmadnap este magára maradt, s végigsétált szivarozva a három szobán, örömmel vallotta be magának, hogy kitűnően érzi magát ebben az önkéntes száműzetésben, mely megmentette a család folytonos figyelmétől. Itt nem tartja számon senki. Tehet, a mit akar. »Szerencsét kell kívánnom magamnak, gondolta vidáman, hogy végre még is csak megszereztem a teljes szabadságot.«

A fellegek mögül kibujt a hold. Fülöp kinyitotta a dolgozó szobának berendezett jobboldali sarok szoba ablakait, s még sokáig sétálgatott föl és alá. A hold rávilágított az íróasztal mögött

álló bronz Faun szoborra, melynek vigyorgó, bizar vonásai megelevenedve csillogtak a zöld patina alatt. Minden csendes és nyugalmas volt. A fák között csak néha lopózott keresztül az esti fuvalom, a kertben a bokrok és cserjék sötétségében nem mozdult semmi. Fülöp tele tüdővel szívta magába a langyos tavaszi levegőt, mely magával hozta a földnek és a buján fejlődni kezdő növényzetnek friss illatát is és oly nyugodtnak, annyira szabadnak, erősnek, boldognak érezte magát, mintha a szerencse talizmánjával ajándékozta volna meg szeszélyes kegye a véletlennek.

Végig heveredett törökös divánján és átengedte magát fantáziája játékának. Az égen uszó felhőkben mindenféle misztikus alakokat és körvonalokat fedezett föl. Egy-egy óriási fej, egy-egy hatalmas, reczés hátú, mesebeli szörny elnyult teste vált ki a felhőzetből. Mosolyogva emlékezett vissza gyermekségének arra az idejére, midőn a tante néha büntetésből bezárta egy szobába, s kivitette a lámpát. Akkor is a felhőket nézegette, mint most. Végig heveredett a szőnyegeken, s felbámult álmodozva az égre. A különbség mindössze annyi, hogy akkor az utca lármáját hallotta, most távoli harangszót ringat be hozzá szárnyán az esti légáramlat.

Fülöp találgatta, hogy honnan? A terézvárosi templom messze van. Talán a Sacré-Coeur zárda tornyában kondul Ave-Máriára egy ezüstsavú harang.

*

A legközelebbi péntek eszébe juttatta Feliczia tante rendes fogadó napját. Nem szívesen vett részt abban a társaságban, mely az agg hölgy szalonjában ilyenkor összegyűlni szokott, ezuttal azonban úgy érezte, hogy meg kell jelennie. Száműzetésének hatodik napja volt, - illő, hogy üdvözölje a tanteot és a többieket. Estefelé tehát kocsióért küldte inasát és öltözködni kezdett.

Hat napja, hogy nem találkozott a család egyetlen tagjával sem. Hat nap a tökéletes csendből, - kissé már be is telt vele, - ideje, hogy megtekintse néhány órára a künn élő emberiséget is. Azután visszajöhet megint és átengedheti magát újabb hat napra a remeteség nyugodt örömeinek, a mely az eddigi tapasztalatokból következtetve nagyon kedves dolog ugyan, de mintha egyik legbiztosabb eszköze is volna az elhízásnak. Sajátságos állapot a magány annak, a ki az élet erőteljes lüktetéséhez szokott. Eleinte végtelenül bájosnak, színesnek, csillogónak tetszik minden. Meglep és gyönyörködtet még egy legelőre induló, libasereg is. Később gyorsan halványul a kép, a színek megfakulnak, a bájos vonások rohamosan változnak közönségesekké, s egyszerre csak nagyon hiányozni kezd a remetének az élet.

Nem ily élesen kifejezve, de Fülöp is érezni kezdte a magány sajátságosan bágyasztó hatását. Öltözködés közben tekintete a bronz Faun-ra esett. Mosolyogva hasonlította össze magát vele. A szobor művészi patináját nagy fáradsággal rakta föl reá a mester, - ő kevesebb fáradsággal is hozzá jutna. A magány sokkal olcsóbban végez, mint a szobrász. Hat nap alatt mintha már képződött is volna egy finom patinaréteg egész alakja körül - ingyen, nem került semmibe, csak ki kellett zárni lakása falai közül az életet.

Hét óra után kocsiba ült és elhajtattott a Münszter házba. A társaság javarészt már együtt volt. Feliczia tante barátságos mosolylyal üdvözölte a feléje siető ifjút, de egy czélzással sem igyekezett kipuhatolni, hogy a remeteségben hogy érzi magát. Fülöp kíváncsian nézett körül a szalonban. A nagy csillár alatt atyja beszélgetett három-négy unalmasan komoly úrral; a sorokban az öreg Wolff ezredes gömbölyű alakja viritott két idősebb hölgy között, a kiknek egyikében Fülöp a szabadelvű tanácsosnéra ismert.

- Szép tőled, hogy pénteki napomról nem feledkeztél el, - mondotta a tante, mialatt minden hozzá siető vendéget nyájasan üdvözölt, - nos mondd csak, min dolgozol?

- Semmit sem csinállok! felelte nevetve az ifjú.

- Lehetetlen, lehetetlen... Azt hittük mindnyájan, hogy az új lakás új inspirációkkal fog járni. No, de nem tesz semmit, majd megjön idővel a munkakedv is. Most pedig mulass jól nálam s ha megunod magad, tűnj el. Megengedem, hogy búcsú nélkül is eltávozhass.

- Köszönöm, édes tante, maradni fogok.

A matróna szívélyesen intett, s a társaság közé vegyült. Fülöp beszédbe ereszkedett az ismerősökkel, átment a kártyaszobába, onnan az ebédlőbe, s e körsétája alatt fokonyként nyugtalanabb lett. Tekintete Clermontné kereste, a fiatal asszony elegáns, nyulánk alakját, s finom, szép szőke fejét azonban nem tudta fölfedezni. Miért nincs itt? kérdezte magától tűnődve, csak nem utazott már el... Ez a gondolat nem hagyta nyugton. A tante bizonyosan megmondta volna, ha már elutazott volna... búcsú nélkül... de mivel nem közölt vele semmit, ez annak a jele, hogy a szép rokon még itt van. Csak nem beteg?

Alig várta, hogy atyjával négy szem között maradhasson. Münszter észrevette arczán a tépelődést, s a vágyat, hogy vele beszélhessen, - egy ügyes fordulattal ott hagyta tehát az urakat, kezét nyújtott fiának, s a terem egyik ablaka mellett állapodott meg. - »Jó estét Fülöp, - nos, hogy érzed magad az emberek között?«

- Nem a legjobban atyám, - hangzott a türelmetlen válasz, - kérdezni akarok valamit...

Münszter fiára nézett, s nyugodtan magyarázva mondta:

- Már kitaláltam, Fülöp; Juliát keresed.

- Őt. Miért nincs itt?

- Rosszul érzi magát. Holnap este különben elutazik.

- Beteg?

- Azt hiszem migraine...

- Szabad meglátogatni?

- Ha úgy jelenteted be magad, hogy *bucsuzni* akarsz, minden bizonnyal elfogad.

- Csak úgy?

Münszter fia karjába füzte karját és sétálni kezdett vele a teremben. Ki akarta kerülni az ősz Wolff ezredet, a ki gyorsan közeledett, s valószínűleg az ő segélyével akart megszabadulni a tulságosan őszinte tanácsosnétól. Ez a kitűnő hölgy ma este főleg Schoppenhauerrel és Gyp-pel foglalkozott. Magyarázatai nem türtek semmi félreértést. A vén katona hiába igyekezett meggyöngíteni harsogó nevetésével a hatást, - a tanácsosné diadalmasan visszaverte az öreg urat, s végre is megfutamodásra és feltétlen kapitulációra kényszerítette.

- Remélem nem ringatod magad abban a tévedésben, - folytatta Münszter, - hogy hat napig tartó hallgatásod Juliát valami kellemesen érintette? Nem állítom, hogy megfigyeléseim minden irányban megbízhatók, de nagyon csalódnám, ha nem neheztelne rád. Mióta nem vagy itt, alig érintkezik velünk. Tegnapelőtt futólag említette, hogy tárgyalt Petrovics Ferenczczel, s már meg is kötötte vele a szerződést.

- Miféle szerződést?

- Bérbe adta neki a »Mária-család«-i Clermont birtokot hat esztendőre. Az összegről nincs tudomásom, Petrovics azonban előre kifizette az egészet. A szerződést a közjegyzői irodában cserélték ki. Meg nem foghatom, mire kell neki egyszerre ily nagy összeg? Tegnap az ebédnél egyébiránt valami olyast említett, hogy kedve volna egy kis körutat tenni, legelőször is Nápoly felé.

Fülöp nem felelt. Pár perc múlva kezét szorított atyjával és észrevétlenül elhagyta a szalont. Kilépett a folyosóra. Clermontné terve, s különösen az, hogy a fiatal asszony bizonyára megneheztelt, ismét a régi nyugtalanító érzéssel hatott reá. Atyjának igaza van: nem ármithatja magát; magaviselete nem volt korrekt, helytelenül cselekedett, midőn se az operából való elmaradását nem igazolta, sem életjelt nem adott magáról. A hibát okvetlen jóvá kell tenni, főltéve, ha sikerül, s Clermontné elfogadja.

Azt a pár lépést az özvegy lakosztályáig sohasem tette meg oly nehezen, mint most. Ösztönszerű sejtelen dobogtatta meg szívét: ha nem fogadja el... ha visszautasítja... Mi lesz akkor? Többé nem fognak találkozni. Ez az a pont, a honnan bele lehet látni a jövőbe...

- Előre, próbáljuk meg... biztatta önmagát, s az előszobába lépett. A függő lámpa homályos vörös fényvel világította meg a szekrényeket. Fülöpöt most ez a színes világítás is rendkívül fölizgatta; a sirboltok és a templomi szentélyek vörös lángocskáira gondolt...

Bejelentette magát. A komorna örvendő arczzal üdvözölte, s gyorsan befutott urnójéhez. Fülöp érezte, hogy alig bír uralkodni magán; a hat napi csend után oly nagy foku idegesség foglalta el e pillanatban egész testében az abszolút nyugalom helyét, a melyet maga sem értett. »Mennyire megváltoztam«... szólt majdnem hangosan, boszankodva.

A korma visszajött. Az ifjunak minden érzéke szemébe gyűlt. Beszivott ajakkal leste a választ.

- Urnóm várja nagyságodat, - jelentette a komorna, s bámulva tekintett Fülöp után. Milyen halavány; ennyire megváltozva még soha sem látta.

Fülöp belépett Clermontné szalonjába. Ott nem volt senki, - a fiatal asszony a szomszéd szobában várakozott reá. Fülöp besietett ebbe a kék bársonnyal diszitett, magas, keskeny szobába, a hol Clermontné esténként rendszeren tartózkodni szokott, s elfogult hangon üdvözölte a hölgyet. Nyugtalan zavarában még az asszony szintelen, fehér arczára sem figyelt.

Clermontné fölkel a kerevetről, s kedves csodálkozással kiáltott fel:

- Ah, hát csakugyan ön az, Fülöp! Jöjjön, jöjjön...

- Bocsásson meg Julia, annyira nyugtalan és zavart vagyok, hogy azt sem tudom, hol kezdjem. Méltán neheztelhet reám; nagyon különösen viseltem magamat, eljöttem tehát, hogy bocsánatát kérjem és ha lehet, megérdemeljem. A tantenál beszéltek nekem, hogy rosszul érzi magát.

- Már elmúlt, - jöjjön, foglaljon helyet.

Fülöp közelebb huzott az asztalhoz egy széket. Egész erejét összeszedte, hogy régi nyugalomát vissza tudja nyerni, de a kísérlet alig sikerült. Mintha egész idegrendszere boszút akart volna állani azért a zsarnokságért, melylyel eddig fölötte uralkodott.

- Meg van elégedve az új lakásban? kérdezte dallamos mély hangján az asszony, s Fülöpre emelte nagy, kék szemeit, melyek alatt egy alig észrevehető, könnyü árnyék hozta újabb zavarba a férfit. Ez a sötét, hamvas árnyék egyszerre elárult mindent. Azt nem lehetett rejtegetni, elárulta a nőt...

- Ne beszéljünk erről, Julia, - felelte meghatottan, s gyöngéd, bocsánatkérő tekintettel folytatta tovább: érzem, hogy méltatlan vagyok az ön jószágára, de legyen elnéző irántam és bocsásson meg.

- Holnap este elutazom, kedves barátom, s akkor talán nagyon sokáig nem lesz szüksége reá, hogy hosszú hallgatásáért bocsánatomat kérje.

Clermontné mosolyogva hajolt előre a kereveten, s arcának azzal a szüzies bájával, mely elragadóvá tette szép, szöke fejét, magyarázta az ifjunak, hogy ő is használni fogja

szabadságát és külföldre megy. Senki sem ellenzi tervét, de hiába is elleneznék, mert nem engedné magát lebeszélteni. Holnap délben már itt lesz Bécsből egy angol társalkodó nő is, a kit magával visz. Negyvenéves, erős, magas növésű, igazi testőr, - Miss Hopkins-nak hívják. Nyugodtan rábizhatja magát.

- Eddig soha sem beszélt róla, hogy utazni óhajt.

- Miért ne tenném?

- Igaza van; megteheti.

- Lássá édes Fülöp, kedvet kaptam öntől a szabadságra. Most is független vagyok, de ez nem az igazi... sok hiányzott hozzá, hogy teljes legyen... Megpróbálom tehát, hogy milyen a valódi függetlenség idegen városokban, idegen emberek, idegen viszonyok között. Az egyformaság kedves is lehet, - az én helyzetemben azonban éppen nem az. Estélyek, színház, társaság, mindig ugyanazok az élvezetek, ugyanaz a hang, s csekély kivétellel majdnem mindig ugyanazok az emberek is. Ön is szükségét érezte a magánynak, én is követni fogom a példát, csak hogy fordítva mint ön, mert én a nagy városokban fogom megtalálni azt a magányt, a melyre szükségem van. Fölkeresem Velenczét, Rómát, Nápolyt, azután Párist... Még magam sem tudom. Hopkins kisasszony gondoskodni fog az utitervről, az én feladatomban csak a végcél megjelölése lesz. Mondták önnek, hogy utazni fogok?

- Igen.

- Nos, akkor ettől a meglepetéstől is meg vagyok fosztva. Meg akartam önt lepni, s azzal a reménnyel is biztattam magamat, hogy hálával fog reám gondolni, mert így egyszerre föl lesz mentve az alól a szeretetteljes figyelem alól, melylyel a család önt elhalmozza. Ha messze leszek, sem Feliczia tante, se az ön atyja, se a többiek nem fognak többé aggodalommal gondolni önre.

Fülöp alig figyelt a szavak értelmére. Clermontné hangjának szelid szomorúsága, melyben volt egy árnyalat a szemrehányásból is, még inkább fölizzgatta. Semmi kétsége sem lehetett többé abban, hogy a fiatal asszony le akarja győzni szerelmét és inkább elmenekülni, sem hogy annak a közelében szenvedjen tovább, a kihez ellenállhatatlan erővel vonja a szive, ez a nagy varázsló. A bizonyosság elszédítette. Azok közé a férfiak közé tartozott, a kik a nőt nem tartják magukhoz hasonló lénynek és sohasem emelik le arról a magasságról, hová nemes idealizmusuk az asszonyt elképzeli, - a kik hiába ismerik valamennyi megnyilatkozásában a szerelmet, mert elpirulnak egy nyitva felejtett gomblyuk láttára és elvesztik önuralmukat, ha érezniük kell, hogy szeretik őket. Clermontné panaszos, szelid hangja úgy hatott reá, mint egy tüzes korbács, a melynek metsző csapásait nem lehet kikerülni.

- Miért nem várt még egy kicsit, édes Fülöp, - folytatta tovább az asszony, - nem lett volna reá szükség, hogy régi lakását elhagyja. Én megyek el. Tudja mit, - jöjjön vissza megint és nyugtassa meg a családot. Ne gondolja ám, hogy most már nem aggodnak. Titkolják, a mennyire lehet, de én látom. Még Katalint is megijesztette az ön távozása. Tegnap itt volt a tantenál, hogy megtudja a részleteket. Mindenki félti és szereti önt, - még ő is, ez a Katalin...

- Ne beszéljen róla... mormogta Fülöp.

- Ah, róla... S az asszony lassan ingatta szép, szőke fejét. Azt hiszi ön, hogy Katalin szerencsétlennek érzi magát azért, mert hallani sem akar többé róla? Nem, nem! Katalin sokkal okosabb, sem hogy oly dolgokkal foglalkozzék, a melyeken nem áll érdekében segíteni, mert így is biztosan tudja, hogy ön hallgatni fog. Ez így van. Hallgatunk édes Fülöp, hallgatunk... Feliczia tante sokkal több szívéllyességgel csókolja meg őt, mint engem, mert Katalintól nem félti önt. Ha kételkedik benne, keresse föl a szalont este tizenegy órakor, - meg fog jelenni Katalin is. Feliczia tante meghívta, - a midőn ma reggel én említettem, hogy aligha vehetek

részt a társaságban, mert rossz hangulatban vagyok, a tante egy szóval sem igyekezett engem a megjelenésre rábeszélni, mert azt remélte, hogy ön is eljön. Nemde, elég jól ki tudom találni bizonyos dolgokra a magyarázatot? Legjobb tehát, ha végképp fölmentem őket attól a sok nyugtalanságtól és félelemtől, melyet miattam kiállanak. És most ne beszéljünk többé erről. Hány óra? Azt hiszem fél nyolcz.

- El akar küldeni?

Clermontné felállt és mosolyogva intett.

- Maradjon, Fülöp. Tíz perczig még az öné vagyok.

- Szeretném, ha meghallgatna...

- Holnap barátom, holnap! Jöjjön el délelőtt, vagy délben, itthon leszek, s akkor beszélgetni fogunk.

- Elmegy?

- Igen, - mondá az asszony, - öltözködni fogok. A tante szívesen vette, hogy nem jelentem meg nála, elhatároztam tehát, hogy el fogok menni... Jöjjön el holnap délután, ez még alkalmasabb idő lesz, mert meglehet, hogy délben az én szép kis holdam fog elbucszni tőlem.

- Hová akar menni? kérdezte Fülöp és szintén felállt.

- Istenem, ezt alig merem megmondani, - felelte kedves huzódozással az asszony, - azt fogja gondolni, hogy szándékosan teszem, pedig nem volna igaza. Egyébiránt ha tudni akarja, hát az. Operába megyek. Meghallgatom a hattyu lovag regéjét, - itt utoljára.

- Engedje meg, hogy elkísérjem.

- Vezekelni akar a multkori elmaradásért? De hisz én nem kívánom, hogy mentegesse magát! Ezt csak a család kívánja öntől...

Fülöp remegő hangon ismételte a kérést.

- Szívesen, édes Fülöp, - mondá vidáman Clermontné, - de gondolja meg, hogy önt a tante szalonjában keresni fogják.

- Mint egy gyermeket...

- S nyugtalankodni fognak, ha megtudják, hogy engem az Operába kísért. Ne lázadjon föl a családi szeretet ellen az én kedvemért. Mivel kárpótolnám én, ha a család megneheztelne önre és leoldaná kezéről azt a járszalagot, a melyhez ön, szegény barátom, már nagyon hozzá lehet szokva...

Ez utolsó gyors, mosolyogva kimondott szavak után Clermontné eltűnt a szomszéd terembe vezető ajtó nehéz kék selyem függönyei mögött, s Fülöp magára maradt. Elkésett a felelettel, pedig oly roppant erővel tolult ajkaira a válasz, hogy majdnem elkiáltotta magát. A szegény sötét pirja és kiállhatatlan, perzselő forrósága lepte el arcát. Az asszony ime hangosan is kimondta, a mit már rég gondolhatott. Járszalagon... suttogta kitüzesedett szájjal az ifju, s szeme megvillámlott, - járszalagon, mint egy éretlen gyerkőcöt... Igaza van, igaza van! Oh, mennyire igaza van, hisz ez a gyöngédség, melyben a család részesíti, ez a féltő gondoskodás, ez a kémkedés, ez az örökös figyelmeztetés semmi más, csak járszalag, a mely lesujtja, megálazza, nevetségessé teszi a férfit. De hát mi ő, hogy így bánhatnak el vele? Annyira fiatalnak, tapasztalatlanak, gyermekesnek tartják, hogy még érzelmeinek jogait is korlátok közé akarják szorítani? Mivel engesztelhetnék ki ezért a szégyenért? melynek most martalékul van dobva? Nem védelmezheti magát, mert éreznie kell, hogy ennek a szőke asszonynak igaza van. Mit mondana neki? A tények megczáfolják, s Clermontné azokra célzott. Ha a

középszerü tehetségek sorába tartozna, a kik képtelenek maguknak a saját erejükből helyet szorítani az emberek között, ha rá volna szorulva, hogy akár elméjének, akár testének gyengesége miatt mások őrizték minden lépését és vezérelték, tolják, gyámolítják, hogy valahogy, idővel mégis csak célhoz érhessen, akkor ez a családi gyámság meg volna magyarázva. De ő vele szemben, ki a maga akaratát, a maga ítélőtehetségét tekintette egyetlen rugónak tervei és eszméi végrehajtásánál, semmiféle gyámságnak nem lehet helye. A rokoni szeretetnek is vannak határai, - s ez a határ, ma, ebben az órában el van érve. Önmaga iránt való kötelessége szabja meg, hogy ezen a határon túl még akkor is visszautasítson minden, még oly nemes és önzetlen forrásból fakadt beavatkozást is, mely elhatározási szabadságának rovására esnék. Senki ő tőle nem kívánhatja, hogy a szeretet fejében, melyben részesül, megaláztatni engedje magát egy nő által, a ki oly vonzalmat érez iránta, hogy ime szemébe mondta az igazságot, nehogy megelőzzék mások... a kiktől jobban fájna... Oh, be fogja neki bizonyítani, hogy a határvonalat ő is megismerte. Meg kell mutatnia most már bármily áron, hogy nincs szüksége a járszalagra; a férfi, az önérzetes, erős, tiszta elméjü, előkelő tehetségü fiatal ember kényes büszkesége forog koczkán, - ha meghátrálna, oly lelki gyávaságnak adná jelét, mely följogosítaná Clermontnét, hogy szánakozva gondoljon reá és így szólhasson magához: »Nem volt elég bátorsága és erről nem lehet tenni«... Fülöp izmos, nagy teste reszketett a felindulástól. A szégyen most, először életében rázta meg egész öldöklő erejével. Gondolatai tüzes rohanással kergették egymást; míg egyet megragadhatott, a többi eltűnt... nem tudott két összefüggő mondatot egymáshoz illeszteni. Abból a sötétségből, mely körülfogta, csak egy vakítóan fényes sugár ragyogott szemei közé: a bizonyítás. Bizonyítania kell, hogy nem vezet jár-szalagon senki, de mivel, mivel? Ha ezt a kínálkozó alkalmat elmulasztja, ki tudja, hogy visszatér-e valaha még. Nem lehet halogatni. El kell határoznia most, azonnal, ebben a pillanatban, hogy mit tegyen. Egyetlen önérzetes férfi sem tűrheti el, hogy részvéttel tekintesse vergődését és gyengeségét egy asszony... Semmiféle asszony és semmiféle férfi. Nincs különbség; a részvét az ő helyzetében sértés, mely porba sujtja és arczul üti. A család vitte odáig, hogy ez bekövetkezhetett.

Ha nem érezett volna hálát azért a figyelemért melylyel elhalmozták, ha több számítással gondolkozott volna és fel tudta volna mérni, hogy a szeretet ajándékának mily ára lesz, elkerülhette volna ezt a borzasztó szégyent, mely szilaj erővel dörömböl halántékaiban, lázongva nyargal ereiben, és hajszojja, tüzei, forralja vérét, hogy alig képes kilökni vonagló szája a lélegzetet... S egyszerre megsemmisült szívének lázas bensejében minden gyöngédség és hála a család iránt. Ingerült haraggal gondolt a tantera, a kinek figyelme egy pillanatig sem lankadt, ki mindig résen volt, midőn attól a veszélytől tartott, hogy szenvedélyre talál lobbanni a szép rokon iránt, kit egy második házasság megfoszt a vagyonától. A pénz, a pénz, a pénz... sziszegte dühvel. Nem a lélek, hanem a pénz, - nem a boldogtalanságtól óvták, hanem a szegénységtől, - nem szive forgott szóban, hanem a zsebe. Oh, nyögte a mellébe szuró fájdalomtól elfuladva, hogy erre csak most gondol, most, midőn mástól kell meghallania, hogy ugy viselte magát, mint egy megvesztegethető, kiskoru, gyenge fiu, a ki reá szorult a járszalagra.

- Fülöp! szólalt meg mellette egy félénk, szelid hang.

Clermontné estélyi öltözékben, simára felfésült hajjal, fehér színházi köpenyében lépett a terembe. Szőke hajában gyémánttü csillogott. Fülöp sötét, égő tekintettel, felindult arcczal nézett reá.

- Menjünk, - szólt alig érthető hangon.

- Kalap nélkül, Fülöp? Mi történt önnel...

- Semmi. Azonnal jövök.

S kisietett az ajtón a tante lakosztálya felé, a hol kalapját és felsőjét hagyta. Clermontné elgondolkozva, bánatos tekintettel nézett utána, s fázékonyan rejtette halavány arcát köpeny-kéjének prémje mögé, mely puhán simult meztelen, leányos vállaihoz. - »Mit remélhetnék, suttogta halk, fájdalmas sóhajjal, - jobb, ha elvállunk és nem látjuk egymást többé... Ugy szeretett volna sirni. Egy hét előtt, midőn nem volt annyi ereje, hogy titkát elrejtse, kifakadt szemében a könny, kisírhatta magát. Most nem tud sirni, csak fáradtnak, kimondhatlanul fáradtnak érzi magát.

Fülöp visszajött. - »Mehetünk Julia« - mondá és karját nyújtotta az asszonynak. Clermontné elfogadta.

Együtt mentek le a lépcsőkön. Midőn a portás Clermontné nyulánk alakját észrevette, besietett az udvarba, előkiáltotta az ott várakozó bérkocsit. - »Lovaimat és kocsimat eladtam Petrovicséknak, - magyarázta Fülöpnek a hölgy, - nem lesz rá szükségem többé.« Fülöp szótlán nyitotta ki a bérkocsi ajtaját, besegítette a fiatal asszonyt, azután halk parancsot adott a kocsisnak, beszállt és becsapta maga után az ajtót. A kocsi kirobogott a kapun a nagy körútra.

Clermontné álmodozva nézte a sebesen eltűnő gázlámpákat, s az üzletek hatalmas kirakatait. Midőn válla véletlenül Fülöp vállát érintette, megrezzenve huzódott vissza.

- Megfázik, Julia, - miért nem hozott melegebb köpenyeget?

- Nem fázom.

- Érzem, hogy reszket.

- Csalódik; nem... felelte remegő hangon az asszony.

Fülöp elhallgatott. Ajkait harapdálva, sötét, fenyegető tekintettel ült a kocsi sarkában. Clermontné nem mert megmozdulni. Gyöngéd tagjain megnevezhetlen láz borzongott végig. Fülöp arcát nem láthatta a homályban, de ösztönszerűen megérezte, hogy elhamarkodott megjegyzései fölingerelték és egész valójából kiforgatták a férfit. Makacs hallgatása elég bizonyíték. - »Mit tettem, mit tettem«... suttogta szorongva.

- Megbántottam önt, Fülöp, - szólt halk, engesztelő hangon. Kérem, ne nehezteljen..

- Kém bántott meg.

- Magam sem tudom már, hogy mit mondtam -

- Az igazságot, - felelte fagyosan az ifju.

Clermontné összébb vont a kabátkát és szintén elhallgatott. Lehunyt szemekkel, bágyadtan hajtotta fejét a kocsi oldalához. Sok levegő kell... rózsás üde ajkait kiszáritotta a tagjaiban zsibongó láz. Midőn néhány percz múlva a kocsi egy zökkenésére felnyitotta szemeit, a gázlámpák eltűntek, s a kocsi ablakra a jobbról és balról elmaradó fák ágainak körvonalai rajzolódtek. Egy pillanatig nem tudta, mi történik. Zavaros, kábult tekintettel nézett ki az ablakon, s mielőtt kérdést intézhetett volna az ifjuhoz, a kocsi megállt.

Fülöp kiugrott, pénzt nyomott a kocsis tenyerébe, azután kisegítette az asszonyt. A bérkocsis megcsapkodta lovait és elvágatott. Clermontné szédülve bámult Fülöp szemei közé. Egyetlen hangot nem tudott kiejteni. Puha, homokos földön állt; a sötétségben, melyet csak néha világított meg a sűrke fellegek mögött bujkáló hold, kökerítések és fák váltogatták egymást.

- Fogadja el a karomat, - mondotta Fülöp s karjába fűzte az asszony karját.

- Hová hozott!.. tört ki Clermontné ajkán a rémület, s kiragadta karját az ifjuéból.

- Nem akarom, hogy ön gyermeknek tartson, a ki másoktól függ. Be fogom önnek bizonyítani, hogy milyen semmi nekem az egész világ, midőn végre akarom hajtani azt, a mire ön képtelennek tart. Oh, én még nem vagyok hozzá növe a járszalaghoz...

Clermontné kétségbeesve suttozta:

- Bocsásson meg... tudom, hogy hibáztam, megsértettem önt, Fülöp... könyörgök, mentsen meg a botránytól, óh, hisz ön nem állhat rajtam bosszút...

- Vigyázzon, - az inasom!

A kulcs megfordult a zárban. Fülöp inasa kinyitotta a kertajtót, s szolgálatkészen sietett az ifju felé. Fülöp parancsoló mozdulattal, erőszakkal fűzte karjába a fiatal asszony karját és vitte, vonszolta magával a kerten keresztül a villa felé. - »Nem megyek... nem mehetek« lehelte zokogó hangon, de Fülöp nem hallgatott reá. Fölvitte a veranda lépcsőin, mint egy gyermeket, s benyitott vele a fényesen megvilágított lakásba, hol Clermontné halott halaványan, magán kívül rogyott egy kerevetre, mely mögött Fülöp széles levelű pálmái pompáztak.

Az ifjú ledobta felsőjét, kalapját, s megállt az asszony előtt. Vonásai lassanként visszanyerték nyugalmaikat, mellében elcsendesedett az a forró vihar, mely meg akarta fosztani eszméletétől. S a mint ott állt lángoló tekintettel, előre hajolva, elszántan a jóra és ugyanannyi merész határozottsággal a roszra, vajjon ki ismert volna reá? Csak az ő ember benső lényege változatlan, a többi kártyavár; összedől, ha megrázza heves forradalma a szenvedélynek. A fegyelem, az akarat, az intelligencia és valamennyi becses jellemvonás, mely az előkelő szellemi tehetséggel megajándékozott fiatal embert a tömeg egyforma, szürke soraiból kiemelte, oly hihetetlen gyorsasággal hamvadt el, mintha sohasem létezett volna. Hangja tompán, idegenül vált le ajkairól.

- Ne kérjen, Júlia - mondá tagadó mozdulattal, - ez semmit sem használ önnek... Nagyon jól tudom, mit csináltam. Itt fog maradni nálam. Őrizni fogom. Nem menekülhet.

- Fülöp, az égre...

- Ne tartson semmitől, - vágott szavába fejét rázva az ifju, - oly biztosságban érezheti magát, mintha angyalok őriznék. Becsületszavamot adom, hogy sohasem voltam gyáva, - s nem leszek ezután sem. Hallgasson meg. Megmondhattam volna önnek otthon is, hogy ostoba voltam, midőn ellenszenvet éreztem ön iránt. Megcsaltam magamat, mert szeretem önt. Ne szóljon! Gyónni akarok. Ön otthon visszautasíthatott volna, óh tudom... megtette volna... gyöngédségből, hogy ne hazudtolhassam meg önmagamot. Elhatároztam tehát, hogy erőszakkal fogom önt kiragadni abból a szerepből, melyet félelme súgott a szívének. Ne tagadja, - az volt... Oly tisztán látok e pillanatban, mint még soha. Attól félt, hogy magamat rajzoltam le abban a *komédiában*... s mi lesz akkor sorsa az én oldalam mellett. A komédia maradjon komédiának, - szeretem önt és ön nem utasíthat vissza.

Clermontné végigvonta homlokán keskeny, forró kezét, s még mindig elhomályosodott, rémült tekintettel nézett maga elé. Nem tudott magához térni. Az álom se lehet félelmesebb, mint ez az ébrenlét, itt... messze az emberektől.

- Mit tett... mit tett... rebegte megsemmisülten.

Fülöp visszanyerte egész energiáját. Biztos hangsúlylyal, gyöngéden, kérlelve beszélt. Visszavonult a kályha mellé és így szólt:

- Elragadtam önt magamnak. Ez minden bűnöm, édes Júlia. Menthetetlen, durva, méltatlan mindkettőnkhez... nem is bocsáthatja meg senki ezen a világon, csak ön. Ne igyekezzék engem meglágyítani, - hiábavaló, ön holnap reggelig foglyom marad.

- Nem tudja, mit beszél Fülöp... az istenre kérem, ne öljön meg.

Felszökött a kerevetről, s az ajtóhoz sietett. Az be volt zárva.

- Óh, milyen gyávaság... milyen szégyen...

- Az lett volna gyávaság, ha eltürtem volna, hogy ön visszautasíthasson, - felelte hévvel Fülöp, s közelebb lépett az asszonyhoz, ki lecsuszott köpenykéjét ragadta meztelen vállaira, s az ablak mellett levő karszékben huzódott meg. - Nőmmé kell lennie Julia, értsen meg jól. Megkérem az ön kezét és ön nem fogja megtagadni.

Clermontné finom, szép vonásaira vissza röppent az élet. Egy pillanatig hallgatva, szigorú tekintettel vizsgálta az ifjú átmelegedett, tiszta, nemes arcát, azután kezére hajtotta szőke fejét és halkán, inkább magának suttozta: »Neje, az ön neje«...

Fülöp megérezte a suttozást.

- Az én hitvesem, Julia, - mondotta komolyan, - ha akarja úgy, ha nem, akarata ellenére is. Azért hoztam ide. Innen ön csak az én karomon, az én nevemmel léphet az emberek közé. Így határoztam és ennek meg kell lenni. E pillanattól kezdve ön ebben a villában *itthon van*. Holnap reggel elmegyek a plébániára, azután intézkedni fogok, hogy az ön butorait ide hozzák. És most jó éjt, kedvesem! Mondjon le róla, hogy ezt a házat elhagyhassa. Én ébren maradok és őrizni fogom egész éjjel.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Miniszter tanácsos, Fülöp atyja, a gépies pontossággal dolgozó hivatalnok aprólékos figyelemével vetett számot az eseményekkel, s nem kis boszankodással vallotta be magának, hogy jókora dilemmába került. Ő, ki egész életén keresztül mindig büszke volt reá, hogy fia nem érezte az édes anya hiányát, s a tante aggodalmait rendszeren azzal igyekezett megdönteni, hogy fiát önálló, nyugodtan gondolkozó férfinak nevelte, most nem tudta eltalálni az igazi hangot. A matróna hideg, elítélő tekintete zavarba hozta. Hiába kereste az arany középutat saját felfogása és Feliczia tante keserű hangulata között, mely a helyet hogy fölengedett volna, még nőtt, nem jutott eszébe egyetlen alkalmas mód sem arra, hogy az agg hölgy szemrehányó tekintetét valamivel ellensúlyozni tudta volna. Fiának megmagyarázhatatlan ballépését neki is el kellett itélnie, de míg a saját erkölcsi érzékének megnyugtatóására azonnal talált mentségeket is, a tante engesztelhetetlen szigorúságát ezekkel a mentségekkel nem volt bátorsága megtámadni. Hallgatva fogadta az agg urnó kifakadásait. Nem védte fiát egyetlen egyszer sem; ösztönszerűleg érezte, hogy a vihar legnagyobb részét így neki kellene fölfognia, s ez esetleg oly ellentéteket teremtené közte és a matróna között, melyeket önérzetének fölládozása nélkül alig lehetne többé megszüntetni. Óvatosan kikerült tehát minden alkalmat, hogy a társalgás Fülöpre tévedhessen. Egy izben komolyan összetűzött Szeniczeinével, mert észre vette, hogy a hölgy gunyos mosolylyal vonogatja vállát, s titkos célzásokat tesz Clermontéra. - »Hívták, mondta halk nevetéssel az asszony, - s az oltárkép kiugrott a keretből a földre«. - »Jegyezd meg magadnak Katalin, felelte haraggal, hogy kétféle oltárkép van, az egyiket még vissza lehet tenni a keretbe, a másikat nem; örülni fogok, ha részletesebb magyarázatokba nem bocsátkozunk.« - Szeniczeiné elvörösödve ugrott föl a székről, melyen mosolyogva hintázta magát és hangosan fölnevetett. Münszter hátat fordított neki és többé nem adott feleletet. - Délután fél háromkor elhagyta a házat, s átment Budára a minisztériumban levő hivatalába, a hol háborítlanul olvashatta végig fia leveleit. Fülöp elég gyakran irt. Ime az utolsó levél:

Verona, május 2.

Kedves atyám! Barangolásunk negyedik hetében tegnapelőtt ide Veronába érkeztünk, a hová nemcsak nóm, de én is szívesen jöttem, mert most már rohamosan közeledünk ahhoz az időponthoz, hogy a vasutaktól és a szállodáktól végre megszabaduljunk. Ha az esőzés tovább tart, Velenczéből Fiumén keresztül azonnal haza mentünk volna; de mivel az időjárás váratlanul a legkellemebbé változott, Julia indítványára néhány napig még itt maradunk. Impresszióim végig olvasásától ezuttal fölmentelek. Verona érdekes kis város, a mulandóság szürke emlékeivel, s a modern élet eleven lüktetésével találkozik az ember lépten-nyomon, s ugyszólván egy időben ugyanazon a helyen. Sajnálattal értesültem legutóbb hozzám intézett leveledből, hogy a tantika nem tud belenyugodni abba, a minek megváltoztatása többé egyikünk hatalmában sem áll. Megvallom, nem értem, hogy miért? Hisz mindig azt kívánta, hogy boldog legyek. Nos, hát az vagyok és ezt őszintén, lelkem legmélyebb örömeivel mondom. Sohasem jutott eszembe, hogy az elkövetett hibát takargassam. Beismerem, hogy igen, nagy hibát követtem el, midőn Juliát annyira kompromittáltam, erre a hibára se én nem találok, se mástól nem fogadhatok el mentségeket, de hát nem tudom hogyan történt és ezzel vége. Azon az estén midőn Juliát a szó legigazabb értelmében elraboltam, oly csodálatos saltó mortálét csinált velem az egész világ, hogy magam sem ismertem magamra többé. Az embereknek joguk van reá, hogy ezt az egész dolgot akár regényesnek, akár pikánsnak tartsák, kénytelen vagyok minden elmés megjegyzést szó nélkül tűrni, mert azzal csak nem védelmezhetem magamat, hogy lelkiállapotom veszélyesen hasonlított az örültséghez!

Talán a természet gondoskodott rólam, midőn oly ellenállhatatlan erővel üzött előre, hogy összezuztam volna magamat, ha rohanásomban megállapodni próbáltam volna. Ha így van, s aligha nincs így, akkor hálát kell adnom annak a borzasztó felindulásnak, mely egész valómat hatalmába ragadta, hogy megtaláltatta velem az élet egyetlen, soha vissza nem térő gyönyörét: az első szerelem boldogságát, ezt a szent, ezt a tündöklő fényt, mely soha se halványulhat el annyira, hogy még utolsó sugárkája is ne tudná egész lelkemet betölteni. Oh, mennyire boldog vagyok! Julia szemérmes lénye, szép arcza, s az az imádandó báj, mely megremegtet és kimondhatatlanul édes igéző mámorba ringat, oly csodás világot nyitották meg előttem az érzelmeknek, a melyekről csak a legrajongóbb elragadtatás hangján beszélhetnék, ha el bírnám képzelni, hogy létezik valahol millió ember között egy, a ki megértene. Ez az angyali asszony, ez az én nagy varázslóm! Nincs oly fellengző frázis, mely ne ragyogna, mint a drágakő, ha róla van szó. Erőtlen semmiség bizony kezünkben a toll, ha a saját lelkünknek felséges színeit és mélyen meghatott templomi hangulatát kell vele megfesteni. Nézd, hisz minden pillanatban megakadok! Mennyire fakó, mennyire közönséges minden szó, a mit leirok; egy sem fejezi ki azt, a mit a szívem érez, - nincs szárnyuk... a földön járnak, s oda én még nagyon sokáig nem fogok leszállani. - Azért neheztel hát reám a tante, mert boldog vagyok? Vagy azért, mert nem a szokásos uton, hanem egy vérmes regényhős fantasztikus útján jutottam hozzá? Julia megbocsátott, s ez több mindennél az én szememben. Sajnálom tehát, hogy a tante jóváhagyását nem nyerhettem meg, de talán ha maga is meg fog győződni róla, hogy én vagyok ezen a világon a legszerencsésebb ember, nehezteléséből valamicskét majd csak engedni fog.

Fülöp.

Münszter e levelek tartalmából csak annyit közölt a tante-al, hogy fia jól érzi magát és most itt, majd ott van; egyebet nem tartott tanácsosnak előhozni. Az agg hölgy különben sem kérdezősködött, - hálátlannak tartotta Fülöpöt, a ki »esztelenségével« - ezt a kifejezést használta állandóan - méltatlannak bizonyult arra a szeretetteljes figyelemre, a melylyel elhalmozta. Neheztelése átment környezetére is. Abból a társaságból, mely szalonját látogatni szokta, senki sem jelent meg Fülöp esküvőjén, mely a legnagyobb csendben, a plébánia templom kápolnájában folyt le. Münsztert kivéve csak az öreg Wolff ezredesnek volt annyi bátorsága, hogy magára vonja a matróna haragját, ez azonban nem következett be. A vén katona legdiszesebb egyenruhájában, összes rendjeleivel assisztált a fiatal pár mellett, s melegen gratulált Fülöpnek a szerencsés választáshoz, a melynél - szerinte - okosabbat már nem is tehetett volna.

*

Boldog volt e valóban Fülöp?

Ez is egyike ama kérdéseknek, melyekre az ő helyzetében mindenki határozott igen-nel felel. Midőn egy napfényes, üde májusi napon végre haza érkezett, s fiatal nejevel együtt lakását a villában elfoglalta, vidám kedélylyel, mosolyogva üdvözölte kedves pálmáit, szőnyegeit, íróasztalát, bronz Faun-ját, s nevetve mutatott egy félbehagyott kéziratra, mely az íróasztal közepén a tintatartó közelében várakozott türelmesen az alkotó kézre, hogy vándorlását a nyomdászkevények felé megkezdhesse.

Clermontné szebb volt, mint valaha. Könnyü, testhez simuló öltözéke, mely tagjainak hajlékony, gyöngéd arányait még inkább kiemelte, világos színeivel mintha azt a nagy fényt akarta volna szintén kitüntetni, melytől egész lelke meg volt ittasodva. Ragyogó tekintete végtelen gyönyörrel csüggött Fülöp minden mozdulatán; egy engedelmes gyermek készségével szeretett volna kitalálni, előre megérezni minden óhajt, melyet férjének szemeiben megcsillanni vélt, s egész lénye megremegett a szerelem szüziességében, ha Fülöp csak a

legkisebb jellel is célzást tett arra a márcziusi éjszakára, melyet estélyi toiletteben, meztelen vállal, kétségbeesve virrasztott végig amott a pálmák alatt levő kerevet sarkában a nélkül, hogy bár egy pillanatig is le merte volna hunyni a szemét. - Délután négy órakor érkeztek meg. A kert fái a május teljes pompaságában diszelegtek. Clermontné kiszaladt a kertbe, s a virágágyak között guggoló inast úgy megdicsérte azért a helyes izlésért, melylyel a kertet is, a lakást is rendbehozta, hogy a jó fiu egészen belepirult.

Ez a dicséret a szépséges tündéraszony ajkáról (így nevezte a maga virágos nyelvén Clermontnét) sokkal többet ért neki hatása első pillanatában annál a tiz aranynál, melyet Fülöptől kapott. Meg volt érdemelve a pénz is, a dicséret is. Az új házasság elutazása után egy hétig huzogatta ide-oda a bútorokat, míg valahogy el bírta helyezni őket. Clermontné bútorai közül egy sötét kék garnitúra nem kapott helyet, - székek, kerevet, szekrények padlásra kerültek. A sárga selyem bútorok a villa baloldali szobájában összezsufolva; alig lehetett mozogni köztük; a fiatal asszony azonban úgy találta, hogy az egész berendezésnek így, a mint van, annyira barátságos és polgáris színezete van, a mi a fészek kedvességét csak fokozhatja.

Clermontné komornája bemutatta az új szakácsnőt. Fülöp iróasztala mögé vonulva mosolygott a jeleneten. A konyha új hatalmassága hivatali jelvényével: egy óriási, bodros, hófehér főköttővel jelent meg urnője előtt s hamisítatlan budakeszi sváb dialektusban biztosította róla, hogy megelégedését minden biztonnyal ki fogja érdemelni. Bizonyítványai kitűnőek; kora: harmincz nyolcz év, állapota: hajadon, tanítója Karl Skrobanek, a »kék golyó« főszakácsa és Eleonóra Mutter, a »Hungária« első szakácsnéja volt... »Az az Eleonóra Mutter, pitte, - magyarázta élénken, - a ki a múlt évben szúrt a szép Franczl Szép bordái közé egy konyhakést, mert megcsaltam«.

- Hagyjuk a részleteket, - védekezett a hölgy a magyarázat ellen.

- Dra Jahr hat Se krigt... sohajtott a jeles konyhahölgy, s piros-pozsgás széles friss arcán őszinte bánat borongott. Az audiencia után kecses pukedlit igyekezett csinálni, s kivonult a konyhába.

Clermontné átröppent Fülöp szalonjába.

- Mít nevet maga megint? kérdezte tréfás fenyegetéssel. Azt hiszi, hogy nem értek a konyhához? Nos, meglátjuk! Jegyezze meg magának, uram, hogy én alaposan foglalkoztam a főzéssel és akárhányszor magam hámoztam meg a burgonyát. Kérem, ne csináljon ilyen kételkedő arcot, különben rögtön bebizonyítom! Komolyan beszélek... ez nem tréfa...

Fülöp vidáman tiltakozott. Nem, nem! inkább elhiszi, hogy ezek a fehér kis kezeckék meg tudják hámozni a burgonyát is. S ajkaihoz emelte a fiatal asszony kezét. - »Üljön le ide Julia, ebbe a nagy székbe; beszéljünk egy kicsit«.

- Kezdje el barátom, kezdje el! Nekem egyelőre nincsenek mondanivalóim.

Fülöp áthajolt hozzá a székéről, s ingerkedve kérdezte: »Nincs... épen semmi?«

- Nincs, - felelte bájos durczássággal az asszony, s gyorsan visszahajolt a székben, hogy Fülöp ne érinthesse haját.

- Mindent elfelejtett asszonyom.

- Ugy van.

- Hiába tanítottam önt...

- Ugy van.

- Valóban úgy és ön még be is vallja. Ki kell tehát jelentenem önnek, hogy a leczke megtanulását ezentul szigorubban fogom megkivánni, mind eddig. Semmi nevetés! Mától kezdve minden mulasztás borzasztó büntetéssel fog megtoroltatni. Ne feledje: borzasztó büntetésekkel és mindenféle rémes kínzásokkal. Abban a pillanatban, miután sajnálattal látnom kell, hogy tanításomat nem fogadja áhitattal, rögtön ítélő vészbizottsággá fogok átalakulni és önt, asszonyom, kiméletlenül elítélem.

- Helyeslés!

- Kérem ne zavarja beszédében a szónokot! Hárszabályaink értelmében először is az interpellációk fognak tárgyalatni. Kérem tehát öntől, hajlandó-e a mai gyönyörű májusi este programjával behatóan és sürgősen foglalkozni, vagy nem? S ha igen most, vagy kávé után?

Clermontné édes mosollyal hallgatta ezt a gyerekeskedést. Egész lényé sugárzott attól a mély gyönyörtől, melyet a szerelem megvesztegető bűbája varázsol az asszonyi szivbe. Szemeinek ittasult, nedves fénye, gyorsan emelkedő keble, mely nyugtalanul pihegett öltözékének csipkéi alatt, csak azt a boldog elragadtatást árulta el, mely át meg átjárta testének minden ízét.

- Maradjunk itthon Fülöp, - felelte halkán.

- Jól van, itthon maradunk, - kikötöm azonban, hogy egy szóval se említse *Sibillát*, különben én is vissza fogok emlékezni a »Mária-család«-i kastélyra, melyet ön titokban bizonyára meggyászolt.

- Fülöp, megtiltom!

- Semmi erőszak! Engem nem lehet megfélemlíteni, asszonyom, - szólt kötekedve, emelt hangon az ifju, s megkopogtatta egy papírvágó késsel az íróasztalán keverő Fauszt disztábláját; - ha azonban megígéri, hogy ezt a kikötést tiszteletben tartja, úgy én is ünnepélyesen megígérem, hogy nem fogom boszantani önt. Igéri tehát, vagy nem igéri?

- Igérem.

- Tudomásul vétetik. - Menjünk tovább! Az interpelláció elintéztetvén, következik a napi-rend: házasságunk hatodik hetének folytatólagos tárgyalása. Kezdje el ön!

Clermontné nevetve szökött fel a székről, s az ablakhoz futott. Fülöp megrázta a kezeügyébe eső kis csengetyüt.

- A képviselő urak foglalják el helyeiket. Julia jöjjön azonnal vissza, különben elnöki megintésben részesül.

- Menjünk a kertbe.

- Semmi kifogás! tiltakozott Fülöp, s az ablakhoz sietett. A tárgyalás alatt levő javaslat ki van tűzve, s ön vonakodik hozzá szólani. Nos, hát megkezdem én! Édes Julia, meg van ön elégedve új helyzetével, s érzi-e oly őszintén, mint én, hogy nagyon szeretem... Nem akar felelni? Az ülést bezárom. Ezzel azonban még nincsen vége. Hárszabályaink értelmében most a leczkefelmondás következik. Mondja tehát utánam: kedves Fülöp...

A fiatal asszony férjére emelte nagy, kék szemeit.

- Kedves Fülöp...

- Szeretlek.

- Szeretlek... lehelte csillogó tekintettel s pirulva engedte át magát annak a szenvedélyes csóknak, melyet ajkain érzett. Fülöp gyöngéd erőszakkal tartotta karjai között a szép teremtest; e pillanatban egész valója felolvadt abban a tiszta örömben, mely nem kérdez, nem okoskodik, nem törődik önmagával, - csak azért él egészen, a kinek dobogó szívét a magáén

érzi. Clermontné nem igyekezett kibontakozni az ölelő karok közül. Ujjá született, megifjodott ebben a szerelemben. Ragaszkodott hozzá, mint egy boldog, nagy gyermek és féltette, óvta a legkisebb érintéstől, még önmagától is, nehogy az a gondolat lophassa magát hozzá, hogy ez az isteni mámor egyszer gyöngülni fog, s lelkének érzelmes, kedves álma épp úgy el fogja veszíteni eszményiségét mint minden, a mi a hitvesi szerelem önmagát sorvasztó forráságában fogamzik meg.

Fülöp karjába füzte neje karját és kivezette a kertbe. Együtt sétáltak a gondosan porondozott utakon, melyeket az ügyeskezü inas maga hozott rendbe.

- Meddig lakhatunk itt? - törte meg Clermontné az édes hallgatást, s gyönyörködve bámulta a virágzó, magas, vastag dereku fákat, melyek nehéz illattal töltötték el a levegőt, s széles lombsátorral hajoltak az utak fölé.

- A meddig nekünk tetszik, - válaszolta a férj. Egy évre béreltem ki, de azután is megkaphatjuk.

- Oly szép itt minden! Egy kis változtatással a villát is rendbe lehetne hozni. Most is nagyon kellemes, - egy szobára azonban még szükség volna. Mondok valamit, Fülöp; vegye meg ezt a villát.

- Gondoltam reá... csakhoggy...

Clermontné gyorsan az ifju ajkára tapasztotta kezét, s szemrehányó, félénk tekintettel mondá »Elhallgat mindjárt... Elfelejtette, hogy házszabályaink szigoruan tiltják azt, a mit ön már majdnem kiejtett. Illik ez? Így megszegni a szabályokat«...

- Még nem szegtem meg.

- De meg akarta, s ez elég nagy véték.

Fülöp mosolyogva, de némi zavarral is védte magát. Megígérte ugyan, hogy a pénzügyeket nem fogja emlegetni, ebben az esetben a bánatos vallomás azonban kikerülhetetlen.

- Szóval, nincs annyi pénzem, - fejezte be futólag elkomolyodott arczczal.

- Hallgasson, hallgasson! Fülöp ez borzasztó... utasította rendre panaszos duzzogással az asszony, s megérintette a férfi kezét, - feleljen, kié ez a kéz?

- Az öné.

- Hát ez? Az én kezem?

- Oh, az az enyém!

- No lássa! Mégis összezavarja őket, pedig alig öt percz előtt ígérte meg ünnepélyesen... igen, igen, csak ne mosolyogjon... ünnepélyesen, hogy nem fog boszantani. Egyezségünk szerint az egyik hónapban ön szolgálja az én szeszélyeimet, a másokban én. A maga hónapja letelt; most én következem. Meg fogom vásárolni ezt a villát. Nem engedhetem, hogy abban a...

Fülöp hangos nevetéssel egészítette ki a hirtelen elhallgatott mondatot:

- Abban a szobában, a melyben ön fogoly volt.

- Megint kezdi? Fülöp ez nem szép...

- Mennyire meg volt ijedve! Emlékezzék csak vissza, mit érzett akkor, midőn észrevette, hogy a kocsni nem az opera előtt áll meg, hanem ott künn... nézze! Ott a kert kapuja előtt, a villamos vasut vágányai mellett. Milyen szemekkel nézett reám! Kevésbbe mult, hogy attól a villámló tekintettől nem vesztettem el a bátorságomat.

Clermontné neheztelve vonogatta vállát, s keskeny, rózsás ajkait harapdálva nézett félre. Az ifju kedvtelve gyönyörködött izgatott, kedves arczában, mely komoly is akart maradni, nem is. - »Ah, mily megbocsáthatatlan hiba lett volna, - folytatta a kötődést, - ha csakugyan megijedtem volna és nem hajtom végre azt az egyetlen rablást, melyért egész életemen keresztül szerencsét fogok magamnak kívánni.«

- Elvégezte?

- Még nem. Hárszabályaink értelmében személyes kérdésben egyszer még felszólalhatok. Ön tehát nem engedheti meg, hogy ezt a szobát, a melyben fogoly volt, más is elfoglalhassa. Helyes! De mit csinál, édesem ezzel a villával, ha beköltözünk a városba, s nyaralni valahová messze vidékre, vagy éppen külföldre megyünk?

- Itt is maradhatunk.

- Soha! »Falura kell mennie«.

- Menjen egyedül.

- Elküld? Igy bánik velem? Isten önnel, asszonyom, isten önnel, - mi többé nem fogjuk látni egymást, - szavalta pathosszal Fülöp s egy virágzó orgonabokor mögé futott. Clermontné pajzán mosollyal haladt tovább és nem nézett vissza. Oly végtelenül jól érezte magát, mint egy játszó gyermek. Minden világos, illatos, ragyogó volt, - a kert, a levegő, az egész tündöklő világ mindazzal, a mit kimondhatatlan boldogságában lelke befogni tudott. Könnyü léptekkel haladt a kert főútján a hátsó ajtó felé. Ez az a feledhetetlen ajtó, melyen erőszakkal vonszolta be Fülöp, hogy soha többé ő tőle el ne váljon. Szeretettel, hálásan vetett egy pillantást a barnára festett vasajtóra: ime, nem mese, hogy a paradicsomnak ajtaja van, - ez az. Mire megfordult, az ifju állt szigorú arccal előtte, mint egy inkvizitor.

- Figyelmeztetem asszonyom, - mondá emelt hangon, - hogy ez az ajtó *most is* be van zárva. Hiába tekintget reá, nem nyílik meg.

- Már nem baj.

- Ez azt jelenti, hogy *akkor* baj volt, tehát ön még mindig emlékszik reá és még mindig nem bocsátott meg. Ez az ön nagylelkűsége?

Clermontné kezét nyújtotta férjének.

- Mindent megbocsátottam Fülöp, mindent! felelte elfogultan, mély érzelemmel, - de ne kívánja, hogy azt a napot, melytől új életemet számitom, ily könnyen el tudjam felejteni. A mi életünkben sok oly jelentéktelennek látszó semmiségnek van igen nagy jelentősége, melyet önök legtöbbször észre sem vesznek. Azon a pénteki estén, midőn ön a tante szalonját elhagyva hozzám sietett, hogy mentegesse magát, keserűen gondoltam a nénire, mert nem biztatott, hogy én is részt vegyek az estélyen... tudja, miért... S egyszer csak ön jelent meg nálam. Nem vette észre, mennyire izgatott vagyok, pedig az voltam. Ez az a semmiség, mely egész életem sorsát eldöntötte. Izgatottságomban megsértettem önt...

- Helyesen tette.

- S maga hamar boszut állt...

- Helyesen tettem.

- Csunyán viselte magát.

- Bocsánat, okosan és udvariasan viseltem magamat. Nem csináltam semmi rosszat, pedig szörnyű hangulatban voltam. Mi, rabló-lovagok, ilyenkor még az orgyilkosságtól sem rettenünk vissza, - legyen tehát több elismeréssel udvariasságom iránt, mely önt győzhetlen

kardom vasától megmentette. Haragom vetekedett a vipera haragjával. Si esta vivora te pica, no hay remedio eu la botika... sziszeghettem volna don Jóse Colomba nyelvén, de én hallgattam, cselekedtem és őriztem önt. Itt sétáltam a kertben egész éjjel.

A fiatal asszony megfenyegette.

- Nem egészen úgy volt... vigyázzon...

- Honnan tudja?

- Csak úgy...

- Asszonyom! Vallja be, hogy kinézett az ablakon és látta, hogy néhányszor le is ültem. Világos, holdas éjszaka volt... árulóm lehetett, de kérem, legyen méltányos és ismerje be, hogy el is fáradhattam. Ezt a rózsá-gruppot például, a hol most állunk... megkerültem legalább ötvenszer.

Clermontné nem engedte meg, hogy tovább folytassa. Karjába füzte karját; menjünk, ebből elég volt. Fülöp engedelmeskedett és visszavezette nejét a villa verandájára, hol a komorna az asztal megterítésével foglalkozott. Tíz perc múlva leültek az ozsonnához. Az asszony maga készítette el a kávé, megkóstolta és csak azután nyujtotta át férjének a csészét.

- Ha megitta, gyujtson szivarra, - mondá helyet foglalva a kereveten, s mosolyogva ingatta szöke fejét, - nem akarom, hogy zsarnokoskodással vádolhasson.

- Utazásunk alatt nem engedte meg, hogy jelenlétében szivarozzam.

- Az nagyon erős dohány volt.

- Hát ez? kérdezte szivarra gyujtva az ifju.

- Ez illatosabb.

- Lássá mily zsarnok ön! A szivar ugyanaz, csak ön lett kegyelmesebb. Oh, ezt meg kell becsülnöm, minden morzsáját a kegynek meg kell becsülnöm, különben el találom játszani az engedélyt, s akkor hiába várnak tőlem rendíthetetlen türelmü urak kéziratot. Tudja mit, édes Julia, ha valamelyik munkámmal nem tudok elkészülni, majd azzal fogom mentegetni magamat, hogy ön eltiltotta a szivarozást, s ezzel megbénította bennem a munkaerőt.

Clermontné elnevette magát. Miről beszélünk, miről... gondolta boldog örvendezéssel, s belemerült Fülöp tisztán élezett arcának és meleg, beszédes szemeinek csodálatába, melyek a férfi szerelem izgató forróságával, s a nemesszivü ember tartózkodó, kedves gyöngédségével tapadtak rá. A láthatár keleti peremjén felbukkanó hold, s az ég aczélos kékségében rendre kigyuló csillagok már nem tudták fokozni a fiatal asszony meghatott lelkének e majdnem vallásos hangulatát, melyet új élete egyetlen céljának: a második férj szerelmének köszönhetett.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

I.

Néhány hét múlva ez elbeszélte események után Clermontné egyedül sétálgatott a kertben. Fülöp atyja kíséretében hagyta el a villát és megígérte, hogy estére okvetlenül vissza fog térni. Münszter udvarias és szívélyes volt, - mint mindig. Az asszony a legcsekélyebb változást sem vehette észre modora előkelő egyszerűségében, s ez nagy mértékben megnyugtatta. Feliczia tanteről nem beszéltek. A matróna úgy látszik maga utasította Münsztert, hogy az ő nevének említését Fülöp és neje társaságában lehetőleg kerülje el. Megtörtént. A tanácsos óvatosan kikerült mindent, a mi a társalgást az agg hölgyre vezette volna. A villában eltöltött közel két órai látogatása alatt mindössze arról emlékezett meg, hogy a tante most Boronkaiék Szerájának szenteli ideje egy részét; a leány jóformán minden nap megjelenik nála, s elkiséri sétakocsizásaiban is. Az ő befolyása magyarázza meg nyilván azt is, hogy sem Boronkai, sem leánya nem merik meglátogatni a házasokat.

Clermontné sokáig sétálgatott a fák között, melyek kellemes árnyékban tartották a bokrok és virágágyak között kanyargó utakat. Néhány percig elbeszélgetett a kertészszel, ki az ujon ültetett disznővények körül volt elfoglalva, azután visszafordult és bement Fülöp szobájába. A juniusi nap forrósága délután hat órakor még nagyon érezhető volt. Menekülnie kellett. Leült férje íróasztala mellé, s tünődve hajtotta kezére szép, szőke fejét. Ilyenkor, midőn magányában biztosságban érezte magát, egy idő óta sajátságosan nyugtalanító gyanu lepté meg szívét. Nem küzdött ellene, mert nem hitt benne, de megsemmisíteni sem tudta. Fülöp modorában nem tapasztalt semmit, a mi e szelid lehangoltságot igazolta volna, oly jó, annyira gyöngéd, előzékeny és figyelmes volt iránta, mint házasságuk legelső napján és mégis volt egy pókháló finomságu árnyék, melyet érzékenysége ösztönszerűen megsejtett ugyan, de nem bírta megmagyarázni, hogy miben van hát a változás, hol van az árnyék, mi nem egészen olyan most is, mint azelőtt volt?

Férjének időként való hallgatásából nem szabad következtetnie. Ki tudja, mivel foglalkozik? Az író ember, ha még oly figyelmes és szeretetreméltó is neje iránt, könnyen válik kiállhatatlanná, ha alakba és formába kívánczoló gondolatai számára nem képes a testet azonnal megtalálni. Tekintete egy befejezetlenül hagyott kéziratra esett. Kiváncsian huzta maga elé. Fülöp néhány nap óta egy két órát íróasztala mellett töltött, s mosolyogva panaszolta, hogy néha boszantó küzdelmei vannak a tollal. Meglátszott ezen a kéziraton is, hogy igazat mondott.

A sebesen, egyenletesen szaladó sorok később mindinkább rendtelenebbekké váltak, s végül lomhán nehezdedtek a papirosra a nélkül, hogy a befejezésig elérhettek volna. Javítás, törlés tarkította a lapokat. Sok helyen egész mondatok ki voltak huzva, s a pótlás elmaradt. Clermontné mindent a legnagyobb figyelemmel olvasott végig, a mit Fülöp írt. Ha egyedül maradt, az volt első dolga, hogy kémszemlét tartson az íróasztalon hagyott lapok fölött, s végig olvassa őket. Így tett ezuttal is. Egy pillanatig szeretettel nézegette a férj jól ismert kézvonásait, azután neki fogott és olvasni kezdett. A dolgozatnak nem volt czime; úgy indult, mintha Fülöp maga se lett volna tisztában önmagával, hogy művészibb formába öntse-e, vagy hagyja úgy, a mint röptében, hanyagul papírra dobta. Néhány vastagon keresztül huzott sor után Clermontné a következőket olvasta:

...»Nagyon sajnálom, ha az, a mit elmondottam, még mindig homályos ön előtt, kedves bátyám; meg lehet azonban győződve róla, hogy őszinte voltam.

»Az öreg ur, ki utra készen, elegáns, szürke felöltőben állt az ablak mellett, mosolyogva, de türelmetlen mozdulattal fordult vissza. Nagy figyelemmel vizsgálta a kereveten szivarozó fiatal embert, azután vállat vont és rövid hallgatás után inkább magyarázó, semmint neheztelő hangon így szólt:

»Azért kérettél magadhoz kedves öcsém, hogy közöld velem aggodalmaidat, melyek állításod szerint tökéletesen megzavartak. Bocsáss meg, ha kissé erősebb kifejezéseket használok, de ezek a te aggodalmaid annyira bolondos dolgok, hogy még azt is fölöttébb ferde helyzetbe hozzák, a ki csak mellékesen kénytelen velök foglalkozni. Tulajdonképpen miről van szó? Várj kérlek, majd elmondom én, így talán gyorsabban átesünk rajta. Arról van szó, hogy nőd, a ki pedig félig meddig az én közbenjárásomra lett hitveseddé, s ez okból némi erkölcsi felelősség engem is terhel, orvosi tanácsra gyógyfürdőt használ és orvosilag kezelteti magát. Kérlek, ne szakíts félbe! Ennyiről van szó és egy hajszállal sem többről. Már most bocsánatot kérek, de mit gondoljon az ember egy olyan férjről, a ki elveszti nejébe vetett bizalmát csak azért, mert az gyógykezelteti magát? Miféle érthetetlen megtévelyedése ez egy normális agyrendszernek? Furcsa állapotokban gyönyörködhetnénk, mondhatom, ha mindenki úgy gondolkozna, mint te. Hisz így az a képtelenség állana be, hogy a férj, ha a földteke bármely orvosának keze hitvesének tagjaihoz ér, jogositva volna kételyeket táplálni magában a nő iránt és erre való hivatkozása tán meg is szakíthatná azt a viszonyt, mely eddig egymáshoz kapcsolta őket. Ha az az aggodalom zavarja nyugalmaidat, akkor fogadd meg tanácsomat és kezeltessétek magatokat karöltve a feleségeddel, mert a villamosítás és a massage, úgy látom, a te beteges fantáziádra is nagyon ráfér. Az ellen egyébiránt a legkomolyabban tiltakozom, mintha bizonyos szubtilis természetű lelki szövevények megértésére nem volnék képes. Ha tehát csak az erősít meg esztelen föltevéseidben kedves öcsém, úgy le kell rombolnom védő sánczaidat, mert igen nagy tévedésben vagy. Korom és tapasztalataim nem szorulnak magyarázataidra. Volt idő, midőn az én fejemben is legyőzte a képzelődés ereje a józanságot, a krízisen azonban - a mint láthatod - annyira szerencsésen estem át, hogy akár ezen az alapon is joggal adhatok neked tanácsokat.

»A férj arcán egyetlen vonás se mozdult. Felállt a kerevetről, oda lépett nyugodtan az öreg ur mellé és így szólt:

»Ismétlem, nagyon sajnálom, kedves bátyám, hogy nem tudom magam eléggé világosan kifejezni, de biztositanom kell önt arról is, hogy nem győzött meg. Ez elvégre is olyan dolog, hogy a kölcsönös meggyőzés lehetősége ugyszólván teljesen ki van zárva. Lehet, hogy tulozok; ön előtt annak látszik, előttem is... egy perczig. Az, a mit ön mond, tökéletesen úgy van, a mint mondja. Valószínű, hogy érzékenységem érthetetlen, de nem tehetek róla. Oly tiszta, annyira átlátszó fogalmakat alkottam magamnak a hitvesemről, melyeket idegen emberi érintés, ha mindjárt orvosi is, épp úgy megtámad, mind egy aczéllapot a legártatlanabbnak tetsző vizcsepp. Egy kis nedvesség csak az egész, de nyomot hagy rajta, s ha senki sem látja is, én látom és soha többé nem tudom letörölni. Nézzen körül kérem, ebben a lakásban. Ugy áll itt minden, mint azelőtt. A zongora nem tánczol a feje tetején, a csillár nem zuhant a földre, a szekrények nem mozdultak meg, - változatlan, tiszta és rendes minden - az ön szemében. Az enyémben nem.

»Az öreg ur kedélyesen elnevette magát. Nini, egy elég érdekes ember; lássuk.

»Kudarczot vallok összes magyarázataimmal, - folytatta hideg mosolylyal az ifju, - de ime, mégis megpróbálom. Hátha el fogja hinni felét, - s ez egyelőre elég. Ön azt mondja, hogy az az ember, a ki elveszti bizalmát a hitvesében csak azért, mert gyógyíttatja magát, nagyon hasonlít a bolondokhoz. Helyes... Magam is azt mondom.

»No, végre! Így hát husz percnyi szófecsérlés után tökéletesen rendben vagyunk.

»Nem egészen, kedves nagybátyám, mert nem csak a feleségemről, hanem rólam és főleg rólam van szó. Lássá, oly különös az a csodás valami, a mit jobb kifejezés hiányában léleknek hívunk. Megnyilatkozása, természetrajza, érzékenysége minden pillanatban minden embernél más és más. Legyen nyugodt; nem fogom kétezer év óta kicsépeelt szalmával untatni. Meg kellett azonban említenem a lelket, mert ez az, a hol én bennem a boldogtalanság lakik. Nem játszom a szavakkal; az vagyok és okát is tudom adni, hogy miért. Hallgasson meg. Ki tudja, fogok-e panaszkodni valaha még..

»Nem értelek, öcsém, - dörmögte csodálkozva az öreg ur, s ebben a pillanatban éppen nem találta fölöttébb mulatságosnak a helyzetet. Ugy látszik, itt nem csak tulérzőkeny fantáziáról van szó. Tartózkodva, halkán kérdezte:

»Észrevettél valamit?

»Semmit, - felelte gyorsan a férfi, s tagadó kézmozdulattal majdnem hevesen háritotta el a kérdésben lappangó gyanút. - Isten őrizz, hogy nőmet a legkisebb gyanúval sértsem. Ha okom volna rá, hogy ezt megtehessem, akkor már nem beszélnék róla önnek. Más az, a mit el akarok mondani. Homályos, ködszerű misztikus dolog... talán megfigyelés... a melyet érteni alig, csak érezni lehet. Azt is csak annak, a kinek lelki csápjai épp oly szenzibilisek, mint az enyéim. Ezért jegyeztem meg már az elébb, hogy semmi reményem sincs a győzelemre. Ezer ember között úgy lehet egyetlen egy sincs, a kinek lelki tehetségei oly benső szimpátiában simulnának össze az enyéimmal, hogy megelégedne a sejtelemmel is. Ki tud itt bizonyítani? Mivel bizonyítsam be, hogy hitvesem nem az többé, a ki volt? Figyelme, előzékenysége, intelligenciája, modora, kedélye, minden a régi, látszólag... Ha a fejemmel gondolkodom, akkor gunynyal nézek végig saját magamon és ugyanazt mondom, a mit ön: beteg vagy, eredj és gyógyítsd magadat te is. Abban a pillanatban azonban, midőn ösztönszerűen csak a lelkem hatása alatt állok, oly megdöbbenő biztossággal tudom, hogy nőm nem az többé, a ki volt, s hogy én sem vagyok képes többé az lenni vele szemben, a ki eddig, - mint a mily roppant erővel a halálsejtem ragadja hatalmába az embert, kizárva minden kegyes csalást, melylyel könyörületes ajkak szoktak szolgálni a haldoklónak. A feleségem még mindig lilium, de már nem érintetlen. Banális példa, dühbe hozza kopottságával az embert, de nagyon jól magyaráz. Orvos keze érintette, mondják önök, s ez egészen más. Igaz; a tudomány és a gyógyulás a cél, az orvos csak eszköz. Automata nem pótolhatja az eleven embert. Tökéletesen igazuk van, nem állítom, hogy ez az én mostani kedélyállapotom megállhatna az önök józan kritikája előtt. Nem állja ki az enyémet sem és ime, mégis boldogtalannak érzem magamat azért, mert egy idegen ember keze megérintette a hitvesemet.

»Különös vagy, édes öcsém... dörmögte némi szájalommal az öreg ur s kelleetlenül csavargatta ide-oda botjának ezüst gombját, - sejtem, hogy mit gondolsz, talán meg is érezném, ha a te korodban volnék... Hatvan éves agyam azonban rég kiért mindenből, a mi annyira el van finomodva, hogy majdnem rokonságban van a naivitással...

»Nem lehet ezt magyarázni, bátyám, - felelte nyugodtan a férfi, - s tán a naivitásnak sincs tulságos köze hozzá, mihelyt egy emberi lélek érzelmeiről van szó. Józan eszem azt mondja, hogy az az orvos, a ki gyógyítja a hitvesemet, köszönetemre és hálámra tarthat számot, - tisztára nevetséges tehát, hogy mégis annyira gyűlölöm ezt a nagy, fekete, komoly embert, azt a gaz orvost a kinek keze a feleségem testét megérinti. Láz korbácsolja végig egész lényemet, ha eszembe jut, hogy az az ember látja hitvesemet, úgy, mint én, hogy meg fogja kezét, megtapogatja tagjait, megparancsolja neki, hogy

vetközzék le és a hitvesem engedelmeskedik, mert ez az ember... orvos! Egy orvos! Egy idegen ember, egy férfi... a kinek tekintete bepiszkolja azt a nőt, a ki enyém...

»A bácsi önkéntelenül ismét nevetni kezdett.

»Vigyázz, kedves barátom, különben azt kell hinnem, hogy könnyen át tudnád lépni azt a bizonyos hajszálat, a mely pénztárkezelésre örökre alkalmatlanná tesz.

»Miféle örült fantázia vett rajtad erőt! Szállj le a felhők közül a földre és ne ijesztged az embert. Különös figyelmedbe ajánlom egyébiránt Mrs. Japkinst, ki a múlt évben egyik felolvasásán Londonban az Albert Hallban nyíltan hirdette, hogy az a nő, a ki másodszor férjhez megy, nem egészen tisztességes asszony. Egy rokonlélek, édes öcsém... oppá! vannak még rokonlelkek, csak keresni kell. Isten veled, szegény barátom, isten veled! Azt hittem, hogy komoly dolgok megbeszélése végett kérettél magadhoz; ezekhez - hiába - kiveszett belőlem az ifjuság fogékonysága. Nem tanácsolom, hogy ezt a huszonöt percig tartó társalgást mással is megismételd. Az emberek bámulatosan hamar ítélnék s az - neked - nem volna kellemes. Mondd csak, öreg ember a feleséged orvosa?

»Tréfál, édes bátyám? - felelte rendithetlen nyugalommal az ifju s karöltve haladt vendégével az ajtó felé; örülök, ha mulatságot szereztem önnek, így legalább reményem van reá, hogy máskor is meglátogat.

»Majd ha a nőd egészséges lesz, - hamarább nem. Nagyon szeretem a misztikus történeteket, s nagyra becsülöm a fantázia eleven játékát is, de csak regényekben. Az életben... istenem, hát igen... az élet prózája nem türi a felizgatott képzelő tehetséget. Hol van a nőd?

»Az orvosnál.

»Miért nem kíséred el?

»Nem vagyok féltékeny.

»Kedves barátom, - mondotta bucsuzóul az öreg ur, s éles, vizsga tekintettel kereste a férfi halavány arczán azt a vonást, mely ennek a látszólag egész a megfagyásig nyugodt embernek elárulja a szívét, - ha szereted és becsülöd a hitvesedet, őrizkedj tőle, nehogy abból, a mit itt magyarázgatni próbáltál, valamit észre vegyen.

»Soha.

»Vigyázz magadra... Kevés asszony találta meg magától is azt az ösvényt, mely nem türi a világosságot. Nem hiszem, hogy köszönetet mondanál magadnak, ha egy nap majd arra kellene felébredned, hogy azon a bizonyos uton te magad voltál az utmutató... Vigyázz! Ez nem tréfa és főleg a fantáziának nincs hozzá semmi köze. Isten veled, öcsém.

»Isten önnel!

»Fél óra mulva megérkezett a hitves. Szép karcsu fiatal asszony; tagjain lágyan folyt alá az aczélszürke, puha battiszt öltözék, mely sohasem mutat gyürődést, s kényelmes, könnyü, indiskrét, a nélkül, hogy kifejezetten kaczer volna.

»A férj kezét csókolt nevének és bocsánatot kért, hogy nem mehetett utána a fürdőbe, de vendége volt. A bácsi éppen az imént ment el.

»Hogy érzed magad?

»Oh, sokkal jobban, - felelte az asszony s mosolyogva omlott a kerevet bársonyos párnái közé. - A fürdő azonban nagyon elfárasztott. Nem lett volna szabad csak tíz perczig használnom... láp-fürdő, hiszen tudod... de elfecsegtük az időt. A kis tanácsosné is ott volt. Szegény teremtés; négy hét óta minden nap rosszabbul van...

»Álmos vagy?

»Egy kicsit.

»S a hölgy lehajtotta fejét a párnára. A férj megcsókolta a homlokát és *nem* vette észre, hogy gyenge pir ömlött végig e pillanatban az asszony szép kicsi arczán, s megremegett egész testében, mint egy félénk gyermek. A férj állt pedig mellette és nem az orvos. A férj gyanakvó, bocsánatkérő, nyugtalan tekintete tapadt az arczára, és nem az orvosé. A nagy, fekete, komoly orvosé, a kinek vastag, forró kezét most is a tagjain érzi...«

Az utolsó betűk elolvasása után Clermontné félretolta a kéziratot. Oly szuró fájdalom nyilalt a szívébe, hogy majdnem felkiáltott. Fömlött az íróasztal mellől, mellére nyomta kezét, mintha ezzel le tudta volna csendesíteni indulatainak háborgását, s az ablakhoz futott, hogy lássa künn az élet színeit, a valóságot, a nyarat... Oly szomorú ősz lengett feléje Fülöp e befejezetlen kéziratából, a melytől megrémült. Hogyan, kérdezte magától elkábulva, hát azalatt, míg férje kezét fogja és szemébe mosolyog, míg itt játszanak a hitvesi boldogság kedves bizalmasságával, *ilyen* gondolatok fogamzanak meg agyában? Lehetetlen, lehetetlen... Fülöp képtelen reá, hogy annyira ámitani tudjon. Lehetetlenség, hogy reá gondolt volna, midőn leírta, hogy azt a nőt, a ki másodszor is férjhez megy, nem tartja egészen tisztességes asszonynak...

Clermontné össze kulcsolt kezekkel bámult a kertbe, hol pillangó röppent szagos violákon, s madár csippent fészken a bokrok között.

Szive Fülöpöt védte, s míg egész testében remegve arra gondolt, hogy tökéletes boldogság-e az, a melyet magyarázni, védeni, mentegetni kell, könnyben uszó tekintete előtt elborult hirtelen az egész világ. Mintha egyszerre ébredt volna föl abból a csodálatos bódultságból, mely eltompította figyelmét, s az asszonyi nyár édesen lankasztó forróságával vakította el érzékeit.

Hetek óta abban a hitben ringatta magát, hogy Fülöp maga is belátta annak a felfogásnak a nagy tévedését, melynek a *Sibillá*-ban kifejezést adott, hisz oly előzmények után vette őt nőül, melyek inkább egy regényesen naiv és szangvinikus fiatal emberre, semmint egy megállapodott, érett és meggondolt férfiúra vallanak. Méltán hihette tehát, hogy a régi Fülöp egész benső lényét megváltoztatta a férj, a ki szereti nejét. Szereti... rebegette fájdalmas hangon az asszony. Ha őszinte volna az a szerelem, a melyet mutat, nem írta volna le azokat a mondatokat, melyek fölrázták álmodozásaiból és könyeket sajtoltak szemeibe. Megszólalt lelke mélységében egy csalhatatlan hang és arra unszolta, hogy ne abban higgyen, a mit a férj mond, hanem abban, a mit ösztöne sug, mert ez tárja szemei elé a valóságot. Fülöp az maradt, a ki volt, - érzékenysége, meggyőződése csak eltompult, de nem semmisült meg. Az a valóság, a mit leírt, igazi lényé azokban a kuszált sorokban nyilatkozott meg, melyek ott égtek a papiroson. Clermontné látta az égő sorokat s ijedten emelte szemei elé a kezét, mintha ez megvédelmezte volna attól a hideg világosságtól, a melynek fénye szomorú téli tájképre esett. »A holnap, ez a holnap«... suttogta kétségbeesetten, s fáradtan omlott az ablak alatt levő kerevet párnái közé.

A hatás, mely megrázta szívét, oly gyors és váratlan volt, hogy nem maradt ideje a részletezésre. Ebben a szerencsétlen órában nem gondolt reá, hogy réműlete túlzás, melyet a való még nem igazolt. Csak később, sokkal később jutott eszébe, hogy nem szabad lemondania, hisz ez egyenlő volna boldogságának, önérzetének, hitvesi jogainak teljes bukásával. A

sors nem ajándékoz küzdelem nélkül semmit. Küzdenie kell a szerelemért? Nos, hát meg fogja tenni. Igen, igen, mondogatta újra éledve, felindultan, s elhagyva a kerevetet a verandára lépett, - tőle függ, hogy legyőzze a férj szívét és meghódítsa magának, ha kell napról-napra, óráról órára különbség és válogatás nélkül bármily fegyverrel, a mihez hozzáférhet. A győzelem reménye lassanként megnyugtatta. Válogatni kezdett a fegyverekben, melyeket ebben az izgalmas hadjáratban a szerelemért használni fog. Az asszonyi találékonyság ezernyi finom eszköze is átröppent szép, szőke fején, - hogy állhatna ellent e heves támadásoknak egy férfi, kivált ha a küzdelem hevességét a női lélek ritkán tévedő előérzete és az ártatlan színbe burkolt ravaszság szabályozza, mely a célhoz vezető utak közül mindig ki tudja választani a legrövidebbet.

Mire Fülöp esti nyolcz óra körül haza érkeve bűnbánattal mentegette hosszas elmaradását, Clermontné ajkain megjelent egy gyenge mosoly, s nedves fényben úszó, nagy kék szemeiben pajzán fenyegetés játszódott.

II.

Estelizés után Fülöp a zongorához ült, s bemutatta nevének a legujabb operette-dallamokat. Clermontné nagy figyelemmel, hallgatva vizsgálta férje arcvonásait, azután helyet foglalt a bronz Faun alatt levő kereveten, s egy széles, toll legyezővel legyezgette magát. A nappali hőség még este is érezhető volt. A nyitott ablakokon keresztül csak később, kilencz óra után áramlott be valamivel hűvösebb levegő, meghozva egyuttal a rég várt fellegeket is. Nyugat felől gyorsan borult. Az égbolt szürke kéksége sötét barnára változott, megindult csakhamar a szél is, s néhány perc múlva az első menydörgés távoli tompa viszhangja morajlott végig a felhők között.

- Esni fog, - mondá az ifjú, s abba hagyta a játékot, - nézze, milyen alázatosan bókólnak a szélben a fák.

- Kikkel találkozott ma?

- Csupa idegenekkel, - köztünk volt Katalin is.

- Beszélgettek?

- Nem. Se ma, se ezután. Az én számomra Katalin nem létezik. Láta volna csak, milyen tekintettel nézett végig rajtam, - folytatta megvetéssel az ifjú, - s azonnal megértené, hogy miért nem akarok róla tudomást venni. A ki bűnös és érzi, hogy az, csak lelkiereje hiányzik, hogy vezekelni tudjon, az még nem játszotta el a jogot arra, hogy az emberek bocsánatát idővel kiérdemelje, a ki azonban öntudatosan bűnös, mint ő, s a megbánásnak és szeméremnek legkisebb jele nélkül tekint a szemem közé, az nem méltó reá, hogy létezéséről tudomást vegyünk. Elbeszéltem már önnek, hogy egy izben mily ajánlatot tett nekem ez az asszony. De nem ez az, a mi boszant, hanem az a gonosz makacsság, melylyel megjelenésemet úgy látszik még most is várja.

Clermontné érezte, mint önti el arcát e szavakra a vér. »Meg akar alázni engem«... mondotta remegő hangon.

- Valószínű, hogy inkább ön van a játékban, mint én, - felelte mosolyogva Fülöp, s tünetőleg kezdte ide-oda forgatni a szivardobozt, míg neje figyelmét végre magára vonta. A fiatal asszony észrevette a manővert; beleegyezett, hogy egy könnyü fajta szivar meggyujtassék, de csak úgy, ha férjem uram őszinte vallomásokat hajlandó tenni.

- Kérdezzen Julia, kérdezzen! ajánlkozott vidáman az ifju, s egy gourmand lassu élvezetével gyujtotta meg a kitünő szivart, a melynek felszálló kék füstjét egy pillanat alatt kikapta az ablakon a szél.

Clermontné gyorsan határozott. Azzal az óvatossággal, melylyel a nők egy egy válságos helyzetben izgatottságukat annyira tudják takargatni, s azzal a merész kíváncsisággal, mely a mély vízbe tekintő embert csábitja arra, hogy addig hajoljon egyre fokozódó vágygyal a víz fölé, mig elszédülve végre is belezuhan, - emelte tekintetét az ifjura és intézte hozzá a kérdést:

- Mondja csak, édes Fülöp, lehetségesnek tartja ön, hogy egy ember le tudjon mondani arról az eszméről, a melyről nemcsak azt képzelte, hogy eredeti, hanem azt is, hogy fölül fogja emelni a többi embereken?

- Miért kérdezi, asszonyom?

- Feleljen!

Fülöp enyelegve ismételte a kérdést. Mielőtt választ adna, tudnia kell, hogy nem készül-e itt valami titkos ármány, a mely elveszítse? S nevetve tette hozzá: »Mióta hitvesem lett Julia, azóta még élénkebb bennem a meggyőződés, hogy mi csak szegény alvajárók vagyunk öönhöz képest a rejtett célzatok kinyomozásában, - semmiben sem különbözök ügyesség dolgában a rendőrségtől. Nagyon szemfülesnek, nagyon ravasznak kell tehát lennem, ha ki akarom kerülni, hogy ön magában így szólhasson: Ezek az emberek akarnak rajzolni minket? Ah, valóban igaz... csak egy férfi lehet oly mulatságosan önérzetes, hogy a női lélek fényének és örvényeinek teljes megismerésével ámitsa magát. Szabadjon tehát rögtön megjegyezmem, hogy nem ámitom magam. Bevallom, - őszinte vallomásokról van szó, tehát őszintén, hogy volt idő, midőn én is azt képzeltem, hogy értek valamicskét ehez a szédítő studiumhoz, ez az idő azonban elmúlt és nem is hiszem, hogy valaha visszatérjen.«

A fiatal asszonynak jól estek ezek a szavak; kiérezte belőlük, hogy Fülöp meg szeretné kerülni valahogy az egyenes választ. E gyöngéd figyelem hálával töltötte el szivét, de nem térítette le arról az utról, melyet maga elé szabott. Bizonyosságot akart. Ha félelmes is ez a bizonyosság, ha meg is valósítja azt a szomorú téli tájképet, melyet első rémülete néhány órával előbb képzelete elé rajzolt, - még mindig jobb, mint ez a homályos, nyomasztó bizonytalanság, melyet úgy se tudna már szivéből kiirtani semmi.

- Feleljen kérem, Fülöp.

- Szivesen, ha megigéri, hogy nem lappang ármány a kérdésben... vagy a kérdés után...

- Semmi, semmi! Egy kis kíváncsiság az egész.

- Nagy baj! Villámos ég! - szavalta tréfásan az ifju.

- Nem értem, mire céloz...

- Azt mondja ön, hogy egy kis kíváncsiság az egész. Ne feledje, kedvesem, hogy női kíváncsiság változtatta sóbálványnya a bibliai Lóthot, kíváncsiság ajándékozta meg a mithos Pandorájának szelenczéből minden bűnnel az embereket, kíváncsiság tette hűtlenné Antóniushoz Cleopatrát, sőt ha ez óriási példák nem elegendők, hivatkozhatom a paradicsom almájára, a mely miatt Ádámnak menekülnie kellett az égi kertből, mert bájos ösanyánk, Éva, egy kicsit kíváncsi volt. Mivel azonban ön is megengedte, hogy ezt a Diazt meggyujthassam, illő, hogy én is teljesitem a kíváncsát. Bevallom tehát őszintén, hogy a lemondás lehetetlen.

- Gondoltam, hogy így van...

- Miből?

- Csak úgy...

- *Ebből?* kérdé némi habozással Fülöp s megintette ujjával az asztalon heverő kéziratot. Clermontné igenlőleg intett. Férje hangjának bizonytalansága ismét fölébresztette félelmét. - »Ebből a semmiségből? folytatta könnyedén az ifju és félre dobta a papiros lapokat. Ah, kedves Juliám, ha a közönségnek csak századrésze is ennyire befolyásolható volna, mint ön, akkor nem fordulnánk a művészi rafinementnak minden elképzelhető fogásához, hogy kierőszakoljuk a hatást és ennek édes leányát: a sikert. Hallgasson meg. A mint atyámmal a körútra értünk, már észrevettem, hogy hibát követtem el. Künn felejtettem ezt a haszon- talanságot, melyet ön elolvasott. Szabad ily jelentéktelen semmiségből annyira komoly következtetést vonni? Hivatkoznom kell házszabályainkra, melyek a kényes kérdések szóba hozását határozottan megtiltják.«

Fülöp nejéhez sietett és gyöngéden arczához hajolva folytatta a házszabályok magyarázatát, melyekből a fiatal asszony lelkét csak a »kényes« kérdések fölemlítése ragadta meg. Hát vannak ilyenek is! Hiába ez a kedves önámítás... a fátyol foszló félben... s a nagy gyors- sággal szétváló homály háttérében mindinkább határozottabb, élesebb, metszőbb kör- vonalakkal rajzolódik meg ime önmagától is, a való.

- A lemondás tehát lehetetlen, - szólt halk hangon Clermontné, s kimondhatatlan szomo- rusággal nézett maga elé. Fülöp közelebb huzott egy széket, s tiltakozott szavainak helytelen értelmezése ellen. - »Ne legyen gyermek, kedvesem!« - mondá nyugtalanul, s már nem igyekezett, de nem is tudta megváltozott hangulatát elleplezni. Megérezte, hogy válságos helyzet előtt állanak mindketten. Számított erre a helyzetre; nem áltatta magát egy pillanatig sem azzal, hogy a szerelem rajongása örökké tart; a gyönyörben felolvadt *Én* az első nagy mámor hatása után vissza kívánja a maga jogait és nincs hatalom elég erős, akarat elég törhetetlen arra, hogy megnyilatkozását erőszakkal elfojthassa. Bármennyire félt is ettől az időponttól, az napról-napra sebesebben közeledett, s neki nem állt hatalmában, hogy el- temesse. Az *Én* föltámad a sirból, s a szerelem maradványait dobja be maga helyett. A krízis azonban jóval gyorsabban állt be, semhogy előre elkészülhetett volna reá. Clermontné elhalványodó, majd lázas pirban égő szép arcza a legnagyobb zavarba hozta. Megdöbbenve vette észre, hogy hitvese a kiábrándulás fájdalma ellen küzd és fél kifejezést adni annak a nagy bánatnak, mely elég kegyetlen arra, hogy lelki nyugalmit egyszerre megsemmisítse.

- Ne értsen félre, Julia, - mondá komoly hangon, éppen nem bizva szavai megnyugtató hatásában, - a ki tudatában van, hogy bizonyos dolgokról nem áll hatalmunkban a lemondás, az még mindig elég erős arra is, hogy lényének e sajátos, benső vonását soha diadalmaskodni ne engedje. Panaszkozhat e reám, - mondja, igen? Istenem, hiszen ha nem tudnám, hogy ön minden kérdésben, a melylyel foglalkozni akar, épp oly világosan lát, mint én, akkor egészen más választ adtam volna. A frázisok kifogyhatatlanok, - válogatni lehet belőlük, a legbanáli- sabbtól kezdve a legvirágosabbig, s ön legfőlebb csak sejtette volna, hogy takargatok valamit a nélkül, hogy a bizonyosságra valaha rá jöhetett volna. Gondoltam erre is, - nem tagadom, de hamar lemondtam róla. Miért tagadnám a valót, kérdeztem magamtól nyugodt szívvvel, - az *én* hitvesemnek tudnia kell, hogy a férj egészen az övé, az író nem. A férj hűsége, gyöngédsége, szerelme, öröme és bánata, egész élete a hitvesé, - az író külön világa, melyben fantáziája és alkotó erejének hatása alatt áll, az a másik ember, azzal a másik lélekkel, - az, édes Juliám nemcsak az öné. Ön ezt mindig tudta és lássa mégis szeretett engem. Én is tudtam, hogy nem mondhatok le érzékenységemnek talán téves, de egyéni és egész valómmal össze forró felfogásáról és mégis szeretem önt, úgy, mint házasságunk legelső napján, ma is, mert a *Sibilla* írójának az ön férjéhez, a ki itt, az ön oldala mellett végtelen gyönyörrel érzi otthon magát, semmi, de semmi köze! Miért akarja tehát kinezni magát, a midőn erre semmi szükség? Hiszen ha nem biztam volna magamban, hogy külön tudom választani ezt a kétféle embert, azt, a ki csak az öné és azt, a ki a világe is, sohasem lett volna annyi bátorságom, hogy önt egy vad romantikában szenvedő Ritter menthetetlen erőszakoskodásával ragadjam

magammal és oda kínáljam önnek egész életemet. Nos, hát nézzen reám! Fölteheti-e rólam, hogy képes lennék valaha szenvedéseket okozni önnek? Oh, jól tudom én, hogy ön már egybekelésünk első órájában is szorongó szívvel jártatta fejcskáját azon a borzasztó komédián, mely mióta ezt a haszontalan és értelmetlen irkafirkát itt az asztalon elolvasta, még borzasztóbbnak tetszik, mert fenyegető rémet lát benne, a mely egy sötét Memento borzalmasságával figyelmezteti a jövőre.

Fülöp megszorította neje kezét és leült mellé a kerevetre.

- Mire gondol? kérdé hizelgő lágysággal.

- A holnapra, Fülöp... Nem érzi, hogy vihar lesz?

- Künn igen.

Ez igaz volt. A szél erősbödött. A villámfény egyre sűrűbben világította meg a kertet, s a menydörgés felséges zengése mély dördüléssel verődött vissza a magasságban összeroppanó felhőóriásokról. Fülöp felugrott, hogy becsengesse a cselédeket.

- Hagyja! tartotta vissza az asszony. Maga tegye be a verandára nyíló ablakokat, én bezárom a kert felől levőket.

Fülöp szó nélkül, de nem szívesen engedelmeskedett. Azt remélte, hogy a társalgásnak a cselédek belépése véget fog vetni, ez a reménye azonban füstbe ment. Clermontné sokkal hosszasan nézett már bele a mélységbe, semhogy egy könnyen ki tudta volna magát ragadni abból az ellenállhatatlanul ingerlő csábításból, hogy a lábai előtt örvénylő mélységet egész legaljáig ne igyekezzék megismerni. Egyszer ugyanis csak meg kell lenni, - miért ne ma, most, még ebben az órában, hiszen minél gyorsabban megismeri azt, a mit várhat, annál biztosabban, újabb csalódás és még fájdalmasabb önámítás nélkül gyászolhatja meg azt, a mit elveszített. - »Jöjjön közelebb, Fülöp, - kérte könnyörgő hangon és karjába füzte karját, - beszéljünk még... és bocsássa meg kíváncsiságomat, ha nem fogok is érte úgy bünhődni, mint Éva«...

- De hátha én -

- Ön sohasem lehet Ádám, kedves barátom, - szakította félbe ajkait harapdálva az asszony... Ádám egyszerű, naiv ember volt, a ki egygyé tudott olvadni Évával és nem állította magáról, hogy lényének két része van, s ezekből csak egyik a hitvesé, a másik... mindenkié...

- Mindenkié igen, de - nálam nélkül.

Clermontné tagadó mozdulattal rázta meg erre a gyors válasza a fejét. - »Elég szellemes válasz, édes Fülöp, - mondá lehangoltan, - de most nem erről van szó. Föltettem magamban, hogy meg fogom ismerni helyzetemet, tehát megismerem«.

- Hárszabályaink értelmében...

- Az istenért, ne tréfáljon megint! Nyugtalan vagyok Fülöp, s ez így nem maradhat. Bizonyosságot akarok; ha föltette rólam és méltán föltehetette, hogy tisztán tudok látni, akkor fejezze he művét és ismertessen meg a valósággal.

- Kérdezzen; felelni fogok.

- Teljes nyíltsággal?

- A legteljesebbel. Kérdezzen!

- Ne mosolyogjon...

- De hisz ez nem zárja ki a nyíltságot! védekezett enyelegve Fülöp, s átsétált nejével az ebédlőn keresztül a harmadik tágas szobába, melyben Clermontné elegáns, világos japán-sárga butorai voltak elhelyezve. Ott megállt egy magas arabeszkekkel diszitett tükör előtt és így szólt: »Fogadást ajánlok önnek, édes Juliám, hogy ha holnap estefelé meg fogunk jelenni a dunai korzón, épp oly kellemes feltűnést keltünk, mint Velenczében a Lidón, vagy Párisban az *Odeon* páholyában. Ön azért, mert szép, mint egy Junó, én azért, mert karomat nyujthatom önnek. Ne szakítson félbe! Ez is nyíltság, s ön kikötötte, hogy a legteljesebb nyíltsággal nyilatkozzam. Emlékszik, mily ingerült lettem az *Odeon*-ban, midőn észrevettem, hogy egyszerre tiz látcső is kitartó ostrom alá veszi páholyunkat, a melynek sötét háttérében nem bírtam annyira eltűnni, hogy az ostromló ellenség ne vegyen észre. Ugy van, asszonyom, - féltettem önt és ezt a legteljesebb nyíltsággal be is vallom. Nagyon szerettem; azért.«

Clermontné karja gyöngén megrándult az ifju karjában. Fülöp megérezte ezt az alig észrevehető mozdulatot.

- Szeretett... lehelte remegő ajakkal az asszony.

- Szeretem, - felelte gyorsan a férj, s elvörösödve, mohón ismételte: szeretem Julia, szeretem, s ezt önnek éreznie kell. Miért akar mindenáron zavarba hozni?

- Nem akarom.

- Lássá, ez hiba, - folytatta Fülöp, - emlékezzék vissza, hogy önök mimosának gunyoltak engem egykor. Megtartottam ezt a sajátságomat, ne csodálja tehát, hogy a legkisebb érintésre is, megrezzen bennem egy titkos hur, a mely csalhatatlan biztossággal vezeti lelkemet az igazságra. Ön zavarba szeretne hozni engem, édes, szép Juliám, hogy kérdés nélkül »ismeressem« meg önt a valósággal. Nos, hát megismertetem, ha kívánja. Elmondom, hogy mit gondolok önről. Akarja?

- Hisz arra kérem! - szólt élénken az asszony és helyet foglalt egy székben az ablak mellett.

- Legyen, ha kívánja, de előbb üljön át ide a kerevetre. Ott léghuzam van. Jöjjön!

S Fülöp a kerevethöz vezette a hölgyet. Minden alkalmat megragadott, hogy kimenekülhessen a válasz alól, Hiába huzta azonban egy csomó fölösleges kitéréssel a társalgást, Clermontné nem engedte, hogy meneküljön. Kivánta, akarta a nyílt választ; ott égett kedves, izgatott arcán az a végzetes kíváncsiság, mely mindenre el van szánva. A férfi le tudja győzni kíváncsiságát, s inkább meg tud maradni a bizonytalanságban, mert nagyobb benne az ellentállási erő; a nő bátor a bizonyos helyzettel szemben, félénk és erőtlen a bizonytalanságban, melyet fölgerjedt idegei, érzékeny, finom, minden impressziót tiszteres erővel befogadó lénye jóval félelmesebbnek képzel a valóságnál. Ez a természetes asszonyi vonás hajtotta előre utján Clermontnét is. Fülöp jól ismerte e gyöngeséget, szívesen kimélte volna, ha erre alkalma nyílik - neje azonban minden ponton elvágta előle a visszavonulást, meg kellett tehát hajolnia az egyre hevesebben megnyilatkozó kíváncsiság előtt, a melyet kijátszania - úgy érezte - nem áll módjában többé. Végre is, villant át agyán a gondolat, jobb talán, ha az illúziók egyszerre foszlanak szét. A házasság mindenért kiengesztel; illúziók nélkül is képzelhető boldogság. Csak a szeretőnek van reá szüksége, hogy egy pillanatig se engedje meggyöngülni kedvese illúzióit, a férj lemondhat erről a fényüzésről, ha bizik a nejében és fölteszi róla, hogy az élet prózáját is csak oly erős lélekkel fogja elviselni, mint a mily öntudatos örömmel engedte át magát a hitvesi szerelem gyönyöreinek, melyeket még a legszínesebb képzelőtehetség sem képes az illúzió csillogó köntösével felruházni.

- Nem akarom ámitani önt, kedvesem, - mondotta halk hangon, s átölelte neje karcsu derekát, hogy egészen közel legyen hozzá, mialatt ezeket a kegyetlen dolgokat szemébe mondja, - ha azonban kívánja, meg kell mondanom, hogy nem változtam meg. Szeretem önt, de az vagyok

most is, a ki eddig voltam. Nem akartam bánatot okozni önnek, higgye el, hogy követelése a legsúlyosabb feladatot rója reám... annak a második *én*-nek azonban, mely nemcsak az öné, hanem a viláé is, nem vagyok képes megparancsolni, hogy alkalmazkodjék a férjhez, a ki végtelenül szereti nejét.

- Első házasságomra gondol...

- Arra, - felelte elborult homlokkal az ifjú.

- Ettől féltém, ettől féltém... suttogta elhalványodva az asszony.

Fülöp neje vállára hajtotta fejét, s bocsánatkérő, nyomott, fénytelen hangon folytatta tovább: - »Érzem, hogy nagyon meggondolatlanul cselekszem, midőn engedek parancsának a helyett, hogy ellene szegülnék, - hisz ön egy ízben maga említette, hogy vissza akar engem vezetni a helyes útra. A térítés nem sikerült, s én hálátlanságot tanusítok, midőn ezt tudtára adom. De nincs erőm a tagadásra! Ön elvesztett miattam egy nagy vagyont. Soha sem érezte, hogy erőszakkal jutottam szerelméhez, s én ime azzal viszonzom nemeslelkűségét, hogy vallomásra engedem magamat csábítani. Mit mondjak önnek? Mit fog gondolni rólam, ha bepillant a szivembe és látni fogja, hogy én is szenvedek, mint ön, mert nincs elég erőm, hogy ki tudjam tépni lényemből azt a szerencsétlen vonást, mely hatalmasabb, mint én és uralkodik rajtam. Szeretem önt, Julia, ebben nem szabad kételkednie, - de midőn eszembe jut, hogy ön már egy másik férfié volt, akinek joga volt önhöz, a ki megérinthette haját, megcsókolhatta ajkát és elhalmozhatta kedveskedéseivel, akkor egyszerre oly kimondhatatlan düh rohanja meg a fejemet, hogy képes volnék a legnagyobb örülségre! Lássá, ez az... Kimondtam. Így van. Ostobaság? Meglehet... Én is ki szeretném gúnyolni magamat, de nem megy... S szenvedek Júlia, szenvedek, jobban, mint ön! Hiába mondogatom magamnak, hogy gyermekes vagyok: nem tudom legyőzni magamat, s ilyenkor szédülve kérdezem, hogyan tűrhette ön, hogy annak az embernek buja érintése bepiszkolja... S ez undorító érzélem ellen hasztalan minden küzdés. Látom önt annak a férfinak a karjai között, azt képzelem, hogy látom... Oh és látom éppen oly borzasztó biztossággal, mintha ott lettem volna! Hallom az ő hangját, az ön válaszát... mindent... S képtelen vagyok reá, hogy esztelen örvöngőnek nevezsem magamat, a ki megérdemelné, hogy szánalommal tekintsenek reá, mert szélmalomok ellen küzd, s egy nyomorult árny miatt érzi a tehetetlen vergődés minden gyötrelmeit. Néha felriadok álmomból és nem tudok többé elaludni. Oda lopódzom önhöz, hogy lássam. Elnézem arcát, lehunyt szemét, félig nyílt ajkát, hallgatom egyenletes, nyugodt lélegzetét, s kétségbeesett harcot vivok az árnyék ellen... ellene... az első ellen, a ki talán épp úgy nézegette önt édes alvása közben, mint én.

Féltékenységet érzek, a mely nevetséges, fájdalmat, a mely ostobaság, kinezom magam ok nélkül, éber agyvelővel gyötrődő, kigyult, elszorult szívvvel, ép érzékekkel. S kinevetem magamat, hogy én vagyok az, kit nyugalmaért, biztos ítéletéért és tehetségéért barátságukkal tüntetnek ki tisztas, öreg férfiak, a kiknek határtalan lelki gyöngeségemről fogalmuk sincs! Megbocsáthat-e nekem, hogy ezeket elmondtam önnek? El fogja-e hinni, hogy szeretem...«

- És nem becsül! kiáltotta sáppadtan a nő.

- Szeretem... mormogta Fülöp.

Clermontné ki akarta szabadítani magát az ifju karjai közül, Fülöp azonban nem bocsátotta. Szenvedélyes vágygyal kereste ajkát, hogy megcsókolja. A fiatal asszony magánkívül védekezett, kitepte magát az ölelő karok közül s a másik pillanatban ájultan rogyott össze.

Künn heves zápor verte az ablaktáblákat; villám-villám után vágódott a gomolygó felhőtömegek közé. Az a vihar, mely oda künn egész erejével kitört, fel fogja frisíteni a természetet.

III.

Egyik legnagyobb kegye bizonyára az alkotónak, hogy az emberi szervezetet mélyen megrázó felindulások után a testi és lelki kimerültség oly nagy foka tompítja el az idegeket, a mely határos a jótékony félálommal. Clermontné is azzal a halálos bágyadtsággal ébredt föl másnap reggel, mely nehezekké tette tagjait, s annyira ellankasztotta energiáját, hogy csak lassanként, nehezen tudott magához térni. Eszmélete végtelen zavarral küzdött. Az ablakfüggönyök nyílásán beszivárgó hajnali fényt percekig bámulta, míg tiszta öntudatra ébredt, s számot tudott adni a történetekről. Keze remegve babrált pongyolájának csipkéin, - s midőn leült tükre elé, hogy fényes, szőke haját beszorítsa a fésű alá, könnytelen szemekkel nézte halavány, szép arczát, mely végtelen szomorúsággal tekintett rá. Mindennek vége... suttogetta maga elé, összekulcsolt kezekkel, s azzal a szelid lemondó, megadással, melyre hasonló súlyos pillanatokban csak tiszta lélek képes. A szegény teremtés nem haragudott férjére. Egyetlen gondolata sem volt a neheztelésre; oly nyugodtan, annyira átszellemülve idézte emlékezetébe a tegnapi jelenet minden legkisebb részletét is, mintha nem róla, hanem egy egészen idegen nőről lett volna szó, a ki iránt gyöngéd részvétet kell éreznie, mert szerencsétlen. Valóban az volt. S egy végzetes kényszer akarta úgy, hogy azzá legyen. Nem védelmezhetette magát: szerette Fülöpöt, s azzal ámitotta szívé, hogy szerelme kötelesség, amelylyel vissza fogja téríteni az ifjút a helyes utra. Midőn egy izben már-már azon a ponton volt, hogy örökre elszakadjon tőle, nem volt ereje, hogy tervét végrehajtsa. Feliczia tante házában történt, az utolsó estén. Fülöp hat napig nem volt nála. Oh, mennyire megörült, midőn bejelentette magát, pedig oly tisztán látta, annyira meg volt győződve róla, hogy rosszul teszi ha ezt a látogatást elfogadja. Értelme nehéz küzdelmet vívott szívével, s a harcot elvesztette. Megrémült a saját akaratótól, mi lesz belőle, ha nem láthatja többé, ha nem hallhatja hangját, ha nem érezheti azt az ingerlő, titkos gyönyört, melyet jelenléte nyújt... Elfogadta az ifjút, sőt többet tett: szándékosan megsértette benne a büszkeséget és ebben a számításban nem csalódott. A méreg erős volt, oly erős, hogy kiforgatta az ifjút egész valójából, s fölizgatta, kergette, elhajszolta nagy erővel kitörő szenvedélyét egész a végletekig. Egész addig a pontig, a honnan egy helyre hozhatatlan botlás után visszafordulni, vagy megállni többé nem lehetett. A mi innen kezdődött, az csupa ragyogás és feledhetetlenül szép álm volt. Fölért egy egész étellel, - miért sajnálja hát, hogy immár vége? Örökké mi tart? Egyszer úgy is csak föl kellett ébrednie, hogy megismerje a valóságot s az élet ama nagy pusztaságát, melylyel a kiábrándulás prózája oly ritkán marad adós.

- Szeret, de nem becsül... rebegte lehunytt tekintettel, egész testében összerázkódva, mintha egy hulló nedves hidegségét érezte volna ettől a rettenetes gondolattól. Megdermesztette a bizonyosság, hogy minden illúziónak egyszerre vége. A boldogság arany palotája összeomlott, s a romokról gunyos nevetéssel kacagja szembe egy zöldszemű szörny.

- Téved, téved, - mondogatta magának, midőn egy pillanatig az a homályos sejtelem is megjárta lelkét, hogy Fülöp talán ily módon akar szakítani vele, mert nem szereti többé. Ez a gyanu azonban még pusztá föltevésnek sem elég indokolt. Férje az övé. Érzi, tudja, minden érzéke azt sugja, hogy senkié másé, csak az övé. Nem lehet féltékeny egy másik nőre. Nem sértheti meg azzal a férjét, hogy aljassággal gyanusítsa, mert nem érdemli, hisz ő is szenved... ő is szenved...

Mennyire boldog volna, ha lehajtva fejét a kerevet párnájára, észrevétlenül, a halálküzdelem minden fájdalma nélkül semmisülhetne meg, hogy ne kellene többé férjének szemei közé tekintenie. Milyen kapocs lesz az, mely ezután egymáshoz fogja őket fűzni? Midőn tegnapi ájulása után magához tért, mély fohász tört elő ajkán, hogy vajha ne ébredt volna fel az öntudatlanság e jótékony zsibbadságából, mely szenvedéseitől néhány órára megváltotta. Éjfél már elmúlt, midőn eszmélni kezdett. Arcza forró volt, s minden tagjában lázas ingerültséget

érezte. Oh mennyire leverte és megalázta ez a fölfedezés. Sirni szeretett volna, mint egy gyermekleány, a ki a szégyen lángoló pirjával eszmél arra, hogy egy ember hatalmába került, a kitől többé nem menekülhet. Milyen életet remélhet Fülöp oldalánál, a kinek szenvedélye most már nem örömet okoz a szívének, hanem szégyent, - kérdezte magától tépelődve, s járkálni kezdett a terem szőnyegein. Föl akart ébredni egészen, hogy számot vessen magával. Szabad e élnie így, azzal a kétségbeejtő tudattal, hogy férje erkölcstelen asszonynak tartja, a kinek egy második férjre szüksége volt? Eltűrje-e ezt a kegyetlen vádat? S meg szabad-e engednie, hogy a hitvesi viszony érintetlen maradjon, midőn ez a szerelem nem tiszta többé, hanem gyalázatos?.. Egész sereg példa vonult el szemei előtt. Végig gondolt valamennyin és ragaszkodott hozzájuk, mintha ezekben találta volna meg azt a drága balzsamot, mely megsebzett lelkét be tudja gyógyítani. Eszébe jutott Katalin. Ennek az asszonynak bizonyára egy pillanatig se jut eszébe, hogy megválna az élettől azért, mert az ő becsülésüket elvesztette. Hasonlit-e ő Katalinhoz? Nem hasonlit. Fülöp beteges érzékenysége, felfogásának tévedése ő reá nem ejthet foltot. Első házassága korrekt volt minden tekintetben; második házasságát megengedi a vallás, a törvény, a közszokás; a társadalomban élő ember semmi megütközni valót nem találhat rajta, mert ő alkotta meg szabályait úgy, a mint a józan ész elébe szabta, s a gyakorlat helyesnek fogadta el.

Mindenütt talál mentséget, mindenkivel szemben meg tudja magát védeni, emelt homlokkal, nyugodt lelkiismerettel tekinthet bárkinek a szeme közé, - milliók közül nincs csak egyetlen egy: a férj, ki *azzal* a szerelemmel, melyet iránta érez, megszegényíti és pirulni készíti önmaga előtt. Könnyü kimondani a halált. Ez a boldogtalan asszony azonban szerette férjét és nem akart megválni tőle. Oly kimondhatatlan gyávaság zsidongott végig egész testén arra a fagyos gondolatra, hogy többé ne láthassa azt, a kit fiatal szive gyötrelmes és mégis oly édes gerjedelmével nevezhet magáénak, hogy szorongva ragadott meg minden magyarázatot, melylyel helyzetének elviselését mentegetni tudta. Belekapaszkodott mohó vágygyal a reménybe is: ha ha még megtéritheti férjét. Hátha mégis csak be fogja látni, hogy tévedett, midőn morális felfogásának sajátyszerűen szubtilis lényege oly utra sodorta, melyet a higgadt emberi felfogás nem képes megérteni, s a melyen ő rajta kívül senki sem jár. Nem bizott a sikerben, de hitette magát, hogy lehetséges. Az idő a leghatalmasabb orvos. Ugy fogja tekinteni férjét, mintha kedves betege volna, a kinek meggyógyítása reá van bízva.

- Erős leszek, - suttogetta újra éledve, s megállt tükre előtt. - Fülöp lelki betegsége kötelességemmé teszi, hogy mellette maradjak...

S ez a mentegetőzés oly szépnek és természetesnek tetszett, hogy egyszerre megkönnyebbülve lélegzett föl. Kötelesség... a hitves kötelessége férje iránt... Óh, a női szerelem mély, mint a tengerszem és találékony, mintha titkos erők jönnének segélyére a csüggedés szomorú órájában, hogy kiragadják abból az örvényből, melybe a szégyen akarja buktatni önértétét.

Elmerülve nézte nyulánk alakját a tükörben. »Mennyire megváltoztam«, sóhajtottam halkán, s ezalatt kialudt szívéből az utolsó szikra is, mely ellentállásra izgatta elébb. Arczának halványasága, nagy szemeinek homályos fénye már nyugtalanná tette. Érezte, hogy nem oly szép, mint tegnap, - ez a szörnyű éjszaka, melyet a fájdalom és önvád hódoltságával küzdve virrasztott végig, teljesen kimerítette. Így nem mutathatja magát Fülöp előtt. Az ifjúnak nem szabad észrevennie, hogy küzdött önmaga ellen és a küzdelemben vesztes maradt. - Fejére tűzött egy könnyü szalmakalapot, lábujjhegyen kilopózott a verandára, s onnan leszaladt a kertbe.

A fű harmatos volt. Virágok fölött még nem játszott lepke, méhek nem zummogtak a karcsú szegfűk és illatos liliumok között. A nap csak a legmagasabb fák hegyét világította meg; az orgona bokrok és cserjék sűrűsége még homályos volt. Gyors léptekkel sietett végig a bokrok

között kanyargó utakon, s egészen elfáradva, rózsás arczczal, pihegő kebelével érkezett vissza a villa verandájára, a hová e pillanatban Fülöp is belépett.

- Jó reggelt, Julia! üdvözölte az ifju, s ajkaihoz emelte az asszony kezét.

- Jó reggelt... felelte dobogó szívvvel, mélyen elpirulva Clermontné és nem vonta vissza kezét. Hallgatva tűrte, hogy férje mellére vonja és egy szerelmes fiu elfogult gyöngédségével megcsókolja. Ajkai érintkeztek. S ebbe a félnk csókba elveszett, eltűnt, elhamvadt minden...

- - -

A vallásos erkölcsökben növekedett, jó izlésű lelkek tévedését semmi sem bizonyítja inkább, mint az a szeretetreméltóan naiv hit, hogy a férj és a nő között levő viszony - becsülés nélkül - elviselhetetlen pokollá válik, a melynek előbb-utóbb teljes szakítás vethet csak véget. A szerelem, ez az igéző varázsló, azonban épp úgy kigúnyolja e tisztességes hitet is, mint mindazt, a mi az emberi érzelmekkel való szédületes lapdajátékát veszélyeztethetné.

A ki Clermontnét színházi páholyában pillantja meg, s önkénytelen hódolattal merül ez elegáns szőke asszony ifjú szépségének csodálatába, - a ki látja, mily figyelemmel kíséri az előadást, s felvonásközökben mennyi vidám bájjal társalog a páholyában megjelenő urakkal, annak hiába magyarázná egy mindentudó szellemi ajak, hogy ez a fiatal asszony képtelen lemondani férjéről, jóllehet érzi, hisz ilyesmit sem megszokni, sem félreérteni nem lehetséges, hogy inkább kedvese a férjének, semmint a felesége. Meg lehet élni az érzékek frivol uralma alatt is a nélkül, hogy a kölcsönös egyetértés egy pillanatig is megbomlana. A kezdet nehéz csak, a többi már önként foly egymásból, s a szégyenteljes valóság ismerete éppen nem akadályozza többé a boldogságnak. A lélek sebeit megtámadja az idő, s lassanként oly tökéletesen eltünteti őket, mint a hófúvás a lábnyomokat.

Mi marad az egészből? Egy kevés kesernyés füst és egy marék hamu. S vajjon ki elég éretlen arra, hogy bátorsága legyen így szólni hozzánk; különbséget tudok tenni hamu és hamu között; ez a hamu valamivel szennyesebb, mint a többi...

Mosolyogva utasítanók vissza bizonyára mindnyájan és odaképzelnők fejére meghibbant értelmé jelvényét: a csörgősipkát.

VÉGE.